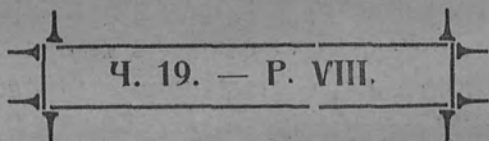

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в об'єм двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.

Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 19.

ЗМІСТ:	<i>о. Д-р. Д. Яремко:</i> Вже понад міру.	577
	<i>о. Юстин Гірич:</i> Раціоналізм а початок християнства.	581
	До історії боротьби <i>о. М. Малиновського</i> з народною мовою.	583
	Релятивна правда.	589
	На теми дня.	594
	Церковна літопись.	598
Всячина:	(Дописувателеви „Руслана“. — Цікаві документи. — Келська інформація. — Литовський протест проти польських калюмніаторів. — Перше тов. сьв. Ольги на провінції. — Увага з провінції. — Галицькі практики.)	602

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Пояснення до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезія в пророка Ісаї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студій над почаївським „Богогла-синком“, Львів, 1908 ст. 48 — 1 кор.
6. о. Е. Гузар: Розважання о терпіннях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Е. Гузар: Розважання о терпіннях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Апологетично-соціальна діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свенціцкий: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.
10. Франц Герцог: Сім голосів взиваючих грішника до по-каяння, — переклад о. Пл. Карпиньского. Львів 1909 ст. 80 — 1 кор.
11. о. Мих. Дороцкий: О християнській родині, Львів, 1909 ст. 66 — 80 с.
12. о. Н. Будка: Дісципліна грецької церкви, Львів 1910, ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересилкою.

В редакції „ОСНОВИ“ можна купити отсі книжки:

1) „Ану виплиньмо раз на чисту воду“	(вичерпана)
2) „Осифінський патент“	6 сот.
3) Про чернече життя	6 сот.
4) Дещо про суспільне питає	10 сот.
5) За що мають соціялісти нашого хлопа	6 сот.
6) Значінє праці в світлі віри	20 сот.
7) Як товариш ратував товаришку	10 сот.
8) Чи наука противить ся вірі	6 сот.
9) Дві науки	10 сот.
10) Торговля дівчатами	4 сот.
11) Десятилітня (1900—1910) діяльність Митрополита
А. Шептицького	6 сот.
12) Житє св. Йосафата	10 сот.
13) Пісня моя	30 сот.
14) Тарас Шевченко	10 сот.
15) Жибратка з Єрусалиму	10 сот.

Редакція „Основи“
Львів, ул. Куркова, 37.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевості північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD
в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского священника, котрий виконує душпастирські обовязки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до:

Генеральна Агента Північно-Нїмецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 19.

Львів, 1. жовтня 1911.

Рік VIII.

Вже понад міру!

Як раз тому 50 літ о. Цирик Лука і о. Дячан Филип підняли гадку інституту для дівчат під зарядом СС. Василянко. За дозволом Намісництва почалося збирання складок. Складки дали понад 14 тисяч — до 20 тисяч злр.

За зложені гроші закуплено реальність в Бучачі на ціль інституту під зарядом Василянко. Коли оба згадані священики рішилися покинути Галичину, передав о. Цирик Лука ту реальність „Народному Домови“, якою одинокій тоді рускій інституції, котра могла зайнятися зреалізованим наміреною цілю і докінченням розпочатого діла.

Згадану реальність передано „Народному Домови“ з тим, щоби утворити фундацію на ціль інституту під зарядом Василянко в Бучачі. Там однак не мавби був сей інститут ніякого вигляду на розвиток, тому удав ся Совіт „Нар. Дому“ до бл. п. Сильвестра Сембратовича, який тоді був проф. унів. і комісарем Василянко з рамени Ординаріяту, щоби у Львові утворити сей інститут, а покійний обіцяв дати до ведення його СС. Василянки.

В р. 1880. закуплено реальність у Львові при ул. Зиблікевича ч. 24 за 26 тисяч злр. за гроші фундаційні опроцентовані через довгий час.

Спроваджено СС. Василянки з Словіти і умовленося, що закуплена реальність переходить в їх посідання з тим, що мають удержувати з рамени „Нар. Доду“ 4 інститутки а „Нар. Дім“ буде оплачувати всі податкові належитости.

Коли однак ся реальність показала ся за малою до поміщення інституту, „Нар. Дім“ добудовав 4 салі. Покійний Сильвестер Сембратович завязав під покровом Ординарияту комітет, який за дозволом Намісництва почав збирати жертви для адаптації цілого інституту і для побудови церкви при тімже. З тих жертв частину вложено в адаптацію, а за 13 тисяч злр. побудовано церкву. Покійний Кард. Сильвестер заняв ся єї внутрішнім урядженем і украшенем за власні гроші, а Василянки докінчили то внутрішнє уряджене за свої т. зв. посагові гроші, так що кошти внутрішнього урядження досягають квоти 30 тисяч злр., з чого на бл. п. Сильвестра припадає квота 6 тисяч злр. а проче є то гроші СС. Василянок і поодиноких жертводавців для церкви СС. Василянок.

До минушого місяця були Василянки в посіданю дому і церкви при ул. Зибликевича.

Дня 19. вересня с. р. „Народний Дім“ в насильний спосіб викинув СС. Василянки з реальности і з церкви, яку они до тепер мали в посіданю з волі жертводавців і фундаторів.

Сего діла покривдження і пониження СС. Василянок доконав Совіт „Нар. Дому“ на основі контракту, заключеного покійним Кард. Сильвестром, який вповнив догідні для Совіта правні формальности в найбільшій довірю до него, що не зробить кривди Василянкам.

Насильне викиненє СС. Василянок з дому і церкви, призначеної для них волею жертводавців і фундаторів, залярмувало широкий загал і викликало серед нашої католицької рускої суспільности зовсім зрозуміле обуренє тим більше, що безпомічні СС. Василянки просили Совіт, щоби їх лишив єще один рік, доки не вибудують власного дому, потрібного на поміщенє інституту. До послідної хвилі СС. Василянки мали надію, що „Народний Дім“ лишить їх в спокою єще один рік. Надія завела.

Чиимже дасть ся умотивувати і пояснити сей напрасний поступок Совіта? Мотивом сего кроку, яким нанесено очевидну, діймаючу кривду СС. Василянкам, є лишень пімста за невдачі руссофільської партії на політичній поли. Партійно-політичний недобір заплатили СС. Василянки і їх дівочий інститут.

Викиненем монахинь Ч. С. В. В., ділом покривдження і пониження єї одинокої у нас церковної женьської інституції, яка має так взнеслі релігійно-культурні цілі, заявив Совіт „Народного Дому“ явно і прилюдно, що він зриває всякі звязи з традицією сьвітлійшої минувшини „Народного Дому“, що він покидає останки тих церковних і народно-культурних основ, на яких „Народний Дім“ після волі своїх фундаторів мав існувати і розвивати свою діяльність.

Совіт пішов на стрічу новокурсному напрямови і єго радикальним кличам, щоби „зъ трескомъ ломать домъ“, щоби

знишити будову своєї власної минувшини, покинути основи своєї дотеперішньої діяльності. Лишень політичними мотивами дасть ся пояснити діло викинення СС. Василянок і тимто оно доказує, що „Народний Дім“ перестав бути інституцією призначеною для культурних цілей а стає ся інституцією політичною і, що радикальний новокурсний руссофільський напрям запанував всевладно в „Народнім Домі“.

Та не о „Народний Дім“ і о его дальше існуванє і судьбу нам тепер йде, але о ролю сьвящеників, які засідають в Совіті „Народного Дому“ і мають в нїм рішаючий голос. На 12 членів Совіта є 6 сьвящеників. Становлячи половину членів Совіта они могли очевидно спротивити ся і спинити его намір, могли не допустити до викинення Василянок. До сего они були обовязані в своїй сьвященничій совісти, яка їм наказувала боронити монахинь Ч. С. В. В. і дбати про добро сеї одинокої у нас церковної інституції. Коли они сего не зділали, то се доказує, що они визше поставили свої партійно-політичні інтереси і звязи понад добро Церкви і понад звязь з Церквою.

Що гірше, ходять вісти оперті на поважних даних і інформаціях, що деякі з сьвящеників, членів Совіта, голосували за викиненєм СС. Василянок. Не хоче ся в се повірити.

Та вже через те саме, що сї сьвященики могли своїм числом і рішучим виступом в Совіті оборонити СС. Василянки від покривдження а сего не зділали, — крім сего через те, що они без найменшого спротиву дальше засідають в тїм Совіті, який допустив ся так разячого покривдження і пониження монахинь Ч. С. В. В., они стають ся співвинними, на них в опінії загалу нашої суспільности спадає в значній мірі відвічальність за викиненє Василянок.

Покривдженє і пониженє Церкви і церковних інституцій не належить до рідкості в наших часах, в часах замітного упадку християньского духа і християньської етики. Нігде однак і ніколи не лучило ся, щоби до прилюдного покривдження і пониження церковних інституцій прикладали своїх рук сьвященники або, щоби они байдужно заховували ся в тїм зглядї. Противно все і всюди сьвященство солідарно виступало в оборонї Церкви, єї прав і інституцій. У нас на жаль... еще не стерте пятно ганьби з чола тих сьвящеників, які голосували за звісними кривдячими Церков майскими законами, а вже попри них явили ся наслідники, які не менчим соромом покрили свої сьвященнічі імена. Се сьвященики, члени Совіта, співвинні в ділі викинення Василянок. —

З цілим обуренєм протестуючи треба нап'ятувати сей вчинок Совіта, в яким засідає еще раз повтаряємо враз з предсідателем аж 6 сьвящеників! Сей вчинок не дасть ся нічим оправдати.

Він не дасть ся оправдати і заслонити формалістикою контрактів винайму, заключених на основі позитивних законів; бо висше понад сї закони і понад контрактів формальности

(виповнені в довірю до Совіта) стоїть закон Божий, закон природний, який каже нам шанувати волю жертводавців і фундаторів, її сповнити і то тим конечнійше, коли она має ціли взнеслі, сьвяті, добро Церкви на згляді. Передовсім сьвященики повинні стояти на сторожі сего Божого закона і високо держати прапор християнської справедливости, бо „*аще соль ѿбсѣе-тъ, чимъ ѿсолитъ*“.

Совіт враз з сьвящениками, що в ній засідають, знехтував засади християнської справедливости, на основі мертвої букви закона наніс діямаючи кривду монахиням Ч. С. В. В.

З тим більшим сумом приходить ся се зазначити, що до Совіта, який допустив ся так великої кривди на безпомічних монахинях, належать сьвященики, покликані довірем церковної влади на визначні церковні становиска, і тимто мали они обовязок особлившої печаливости о добро Церкви і церковних інституцій, отже і о добро монахинь Ч. С. В. В. Они мали особливший обовязок недопустити до покривдження і пониження Василянко; они дали прилюдну соблазн вірним руско-католицької Церкви і та соблазн не дасть ся так скоро направити.

За се, що они допустили в Совіті до покривдження і пониження монахинь Ч. С. В. В., що они поставили свої партійно-політичні інтереси і звязи понад добро Церкви і понад звязь з Церквою, що допустили до подоптання засад християнської справедливости і етики, що дали прилюдну соблазн, треба осудити їх поступок яко негідний сьвященичого імени, а се тому, що би ніхто не посъмів за сей негідний поступок одиниць робити відвічальним загал нашого сьвященства, що би сей сором, яким они покрили свої сьвященічі імена, при них лишив ся: они „*ѿ насъ изыдоша, но не вѣша ѿ насъ*“ (1. Іоа. 2, 19.)

До крайности обурює се, що ті сьвященики допустили не лишень до покривдження Василянко, але яко члени видавничого комітету „Галичанина“ допускають в своїм органі до нелюдского знущання ся над своїми жертвами, до з'огиджування монахинь.

Не досить, що їх скривдили, викидаючи їх з дому і церкви, для них призначеної фундаторами і жертводавцями, але відмавляють їм права забрати свою власність, яка дає ся за брати. За се, що монахині забрали з церкви своїм коштом і жертвами вірних справлені образи і прочу утвар церковну, і лишили пусті стіни, називають їх „татарскою дичиою“ і т. п. Се є вже понад міру навіть можливої у людей безсоромности робити комусь закид ізза сего, що утікаючи перед татарскою язвою і нападом забирає з собою все то, що дасть ся уратувати!!!

Д. Я.

о. Юстин Гірняк

парох в Тязові.

Рационалізм а початок християнства.

(Д а л ь ш е).

В сїм напрямі можнаби ще працю значно розширити, але мабуть і сего досить, аби порозуміти, що критики хибно уявляли собі науку про оправданє в Старім Завіті. Не ритуал, але декальогоґ становив ядро синайського законодавства і етики пророків. Побіч декальогоґ мали обовязуючу силу і церемонїяльні приписи, але лише яко переходове средство педагогічне, о скілько оживляли і берегли віру в одного правдивого Бога і в грядучого Месію.

А коли так, то і Апостоли жидівські, які по думці критиків стояли на становищу старозавітної теології, не могли уважати церемонїяльні приписи за головне средство оправдання, лише — приписи моральні.

β) Наука про оправданє у св. Павла.

Тепер перейдемо до посланій св. Павла, аби пересвідчатися, чи справді такий провал ділив Апостола поган від Старого Завіта і других Апостолів, як представляла тюбінська школа.

Св. Павло розрізняє два роди приписів. Перші — то закон діл⁹⁵⁾ т. зн. ритуальні приписи Старого Завіта. Їх уважав він індеферентними, бо царство Боже не залежить від їди, ані напїтку⁹⁶⁾; обрізанє і необрізанє нічо не значать⁹⁷⁾, а святі дні, новомісяці і суботи були лише тінию будучого⁹⁸⁾. — Ритуальним приписам протиставить сей Апостол моральний закон, який у нього називає ся: законом Христа⁹⁹⁾, заповідями Божиими¹⁰⁰⁾,

⁹⁵⁾ „Гдѣ оубо похвала; ѿгнѣса. Которыхъ законѣмъ; дѣлаи аи; Ни, но законѣмъ вѣры“. Рим. 3. 27.

⁹⁶⁾ „Брашно же насъ не спасаєтъ, рѣдъ вѣдомъ; ниже бо аще имы, извѣстоуємъ: ниже аще не имы, аншѣмъся“. І кор. 8. 8. — Нѣсть бо цѣлѣ вѣѣе брашно и питїе“ Рим. 14. 17. пор. ст. 3.

⁹⁷⁾ „Обрѣзанїе ничтоже єсть, и необрѣзанїе ничтоже єсть, но совокупїе заповѣдѣй вѣйнихъ“. І кор. 7. 19. — „Обрѣзанїе бо полъзєтъ, аще законъ творїши; аще же законъ престоупїши, обрѣзанїе твоє необрѣзанїе єсть“. Рим. 2. 25.

⁹⁸⁾ „Нїже єсть стѣнь градѣщихъ, тѣло же хрїстово“ Кол. 2. 17.

⁹⁹⁾ Гал. 6. 2.

¹⁰⁰⁾ І. Кор. 7. 19.

або приписами Ісуса¹⁰¹). Він, по думці св. Павла, заховує і на даліше обов'язуючу силу¹⁰²), бо віра в Христа не то, що незно-силь сего закона, але противно, — віра вго ще скріпляє¹⁰³). Коли би ми задали собі праді порівняти старозавітний декальог із моральними приписами, які подає св. Павло своїм ученикам, то ми би переконали ся, що Апостол поган не забув ані про одну заповідь декальога і що вимоги вго суть ідентичні з вимогами пророків¹⁰⁴).

(Даліше буде).

¹⁰¹) I. Тес. 4. 2.

¹⁰²) I. Кор. 6. 10, 11. 18.

¹⁰³) „Законх ан оубо разорѣмх вѣрою; Да не вѣдетх: но законх оутверждаемх.

Рим. 3. 31.

¹⁰⁴) I. Заповідь пор. „Нн ідолослужителе вивайте“. I. Кор. 10. 7. — 6. 9., (Кол. 4. 23).

II. „Не ажесвидѣтелествешн“ Рим. 13. д.

IV. „Всѣка душѣ властемх предержавнымх да повинѣтсѣ.“

Рим. 13. 1. — („Чѣда, послѣшайте своѣхх родителѣхх ѡ Гѣхх. Н ѡтцѣхх, не раздражайте чѣдх своѣхх.. Равн, послѣшайте господѣхх.. Н господѣхх, тобже творѣте кх нѣмх“. Єф. 6. 1. сл. — Кол. 3. 20, Тит. 3. 1.).

V. „Не оубѣешн“ Рим. 13. 9.

VIII. „Рим. 13. 9 = „Не ажѣте дрѣгх на дрѣга“. Кол. 3. 9. пор. Єф. 4. 25.

VI і IX. „Не прелюбы сотвориши“. Рим. 13. 9. — „Не асѣтите себе: нн вѣдннцы,.. нн прелюбоудѣ,.. нн чужѣлюбннцы.. царствѣа вѣѣа не наслѣдѣтх“. I. кор. 6. 9. 10, — 6. 18. (Єф. 5. 3, Кол. 3. 5, I. Тес. 4. 4 сл.)

VIII і X. „Нн лихоннцы, нн тѣтѣ.. царствѣа вѣѣа не наслѣдѣтх“. I. Кор. 6. 10., — пор. Рим. 13. 9. (Єф. 4. 28, Кол. 3. 5).

М. Возняк.

До історії боротьби о. М. Малиновського з народною мовою.

Висші духовні влади Галицької України відносили ся протягом довгих десятиліть до письменства в народнім дусі і народній мові не то неприхильно, але просто ворожо. Від часу заведення унії запанувала в руських консисторіях польщина й єпископи хотіли саме тим відзначити ся, що писали й говорили мовою шляхти, а не мовою своїх овечок. Руські єпископи й консисторіяльні радники видавали послання по польськи, латинськи й німецьки, тільки не в своїй рідній мові*). Венедикт Левицький на становищі цензора галицько-українських книжок не то недопускав ніякої книжки, в якій віяло новим духом у правописі, мові чи змісті, але й своїми незугарним на щастє одиноким, перекладом біблійної історії та рецензованєм чужих творів причиняв ся дуже до ввѣдженя в галицько-українську літературну мову церковних і великоруських слів і зворотів. Вагилевич дістав висьвяченє по власнім признаню за виданє граматики ніби нашої мови, бо в дійсности силоміць впаковано ту нашу мову в рами великоруської граматики Греча. Колиж львівську консисторію загорнули в свої руки вороги мови „пастуховъ и свинопасовъ“, а прихильники й поклонники Зубрицького Дениса, тоді такі жертви, як Маркіян Шашкевич, зачали повторювати ся щораз частійше.

Обсаджуванє консисторії людьми, що ворожо відносили ся до народньої мови, відбивало ся шкідливо на народім (і ту передовсім), а потім і середнім шкільництві, бо на скільки підручники для тих шкіл переходили через консисторію або залежали від неї, на стілько мовою і змістом надавали ся краще на 16 або 17 вік, а не 19. Не диво, що ще 1865 р. втішила ся дуже редакція „Мети“ іменованєм підберезецького пароха Івана Жуківського дійсним крилошанином, як „звіснимъ оборонцемъ народнєї засади въ літературі руській, отже и щиронароднімъ елементомъ“ **).

З рукописи в музею тов. „Просвѣта“ у Львові подаю протест Омеляна Огоновського написаний з нагоди рецензії на

*) Гаврило Русин (Жків Головацький): Zustände der Russinen, Leipzig. 1846 ст. 10.

**) М е т а, 1865, стор. 128.

його переклад катихизму Фішера на першу класу середніх шкіл з під пера Михайла Малиновського. Сей документ інтересний і для характеристики самого Огоновського й для історії боротьби народного напряму з антинародніми тенденціями в консисторії, звідки виходили підручники релігії в страшний мові, якої не могли навіть розуміти ученики.

Цікаво, що рецензія Малиновського на переклад Огоновського катихизму Фішера (з 30 мая 1878 р.) має дещо спільного з його ж рецензією на молитвенник у народній мові Пулюя. Остання рецензія, видана в брошурі „Лист без конверти якою одповідь Впр. крилошанину Малиновському на реферат молитовника“ (Відень 1871), пояснює навіть дещо в рецензії на катихизм, а саме те, що недоговорене, бож Огоновський був професором університету. Малиновський давав Огоновському вказівку зберегти „чистогалицькій русській языкъ“ і „триматися писовнѣ тукраевой“. В рецензії на молитовник лякав ся Малиновський, що народній напрям у книжці релігійного характеру має на цілі „перенести агитацію для оукраинщины и кулишѣвки на поле церковное“, а хто дає „при славянскомъ текстѣ переводы на такъ званну оукраинщину съ кулишѣвкою, хоче на тѣмъ поставити, щоби вѣрни приняли звычай по оукраински молитися“. Ту ходить уже на думку Малиновського не тільки о се, щоби „сорвати съ нашою малорусскою литературою“ (найдавнішого періоду, розуміється, яку й викладав Головацький), „но также съ нашими церковными книгами, съ веденными на ладъ нашего малорусского (sic) языка“ — очевидно, в хосен українщини й кулішівки, які назвав „нововведеніємъ безъ підстави“. В Малиновського відданне слова „насущный“ терміном „щоденний“ є „бездорожіємъ и диватствомъ“, а саме „на оукраинщину и кулишѣвку грѣшится много произволомъ, науковою немочію и диватствами, въ которыхъ можно и пусто поставляється геніальность“*). Дивацтва закинув Малиновський також Огоновському, підсуваючи йому ще в додатку й варваризми, які повинні повернути Огоновського з вибраної дороги до „свогого“.

Обі рецензії ділять протяг семи літ, а мимо того писані обі по одному шаблону. Виходить, що Малиновський не рецензував книжки задля її змісту й потреби, тільки виловлював в неї „українізми“ й правописні новаторства. Колиж важив ся Малиновський так рецензувати переклад університетського професора української мови й декана філософічного факультету в тім же році, можна уявити собі, як приймав він не милу собі рукопис звичайного „раба Божого“.

*) Ін. Пулюй: Лист без конверти, стор. 3 і 4.

Всесвѣтлѣйша и всечестнѣйша Митрополитальна Консисторіє!

Передъ пяти роками сѣдѣла була пѣдъ предсѣдательствомъ высокопреподобного господина Офиціала — крилошанина Малиновского комисія въ цѣли сочиненія учебниковъ религійныхъ для школъ народныхъ и середнихъ. Всесвѣтлѣйша консисторія запросила тогди и мене дописью зъ дня 11. сѣчня 1873, ч. 109 до участвія въ занятяхъ тои комисіи, а коли члени комисіи, зѣбравшись у высокопреподобного госп. офиціала, межи себе учебники нѣмецкій въ намѣренію переведенія ихъ на языкъ русскій роздѣлили, одержавъ я катихизисъ Фішера для I. класы школъ середнихъ, при чѣмъ высокопреподобный госп. офиціалъ высказавъ желанье, щобы я той учебникъ популярно одвѣтно до понятія дѣтей уложивъ. Того-жъ року въ часѣ празднине школьныхъ переложивъ я отже катихизисъ Фішера на языкъ рускій и приспособивъ его до потребъ нашого обряда греч. католического. Вѣдтакъ черезъ чотыри роки не мѣгъ я довѣдатись, що дѣся съ моимъ катихизмомъ, хотяй пять религійныхъ учебниковъ рускихъ, составленихъ пѣзнѣйше то совѣтникомъ школьнымъ госп. Ильницькимъ, то др-омъ Пелешомъ черезъ всесвѣтлѣйшій ординаріатъ апробованъ и опѣсля накладомъ Института Ставропигійского (катихизмъ Дегарб'а) и фонда краевого (чотыри инші учебники) выпечатанъ були. Доперва дня 30. мая с. р, получивъ я допись высокопреподобного госп. офиціала, осмотрену числомъ 2017, мабуть консисторскимъ, — въ дописи бо тѣй, котра була менѣ черезъ возного доставлена отверстою, не написано, вѣдъ котрой духовной власти, чи вѣдъ всечестнѣйшой консисторіи, чи вѣдъ всесвѣтлѣйшого ординаріата она къ менѣ була выслана. Допись тая, котра содержаньемъ своимъ мене дуже оскорбила, гласить ось — такъ:

„Рукопись Вашею Всечестностію сдѣланого русского перевода катихизма Франциска Фишера свертаеся съ тѣмъ, абы Всечестность Ваша сей переводъ свой еще разъ зволила пересмотрити, и въ слѣдующихъ направленіяхъ поправить:

1. Слова св. писанія наводити изъ библии славянской и то напередъ, а потомъ давати ихъ въ русскомъ переводѣ, и такъ хоронити повагу славянской нашої библии, отъ церкви подтвержденной.

2. Заховати нашъ чистогалицкій русскій языкъ, якъ онъ себе являє, и якъ зосталъ уятый въ граматикахъ Левицкого, Осадцы, Дячана.

3. Триматися писовнѣ тукраевой ведля преданія и ведля помянутыхъ граматикъ.

Всѣ збоченія утрудняють науку, затирають признаки нашого тукраевого языка, викликають споры на нашу страту, и

приводять до варваризмовъ и дивацтвъ, а такъ напоминають насъ, повертати и триматися свого.

Впрочемъ трудъ Всечестности Вашей есть увзглядненія достойный и причинится до поднесенія науки религіійной въ нашихъ школахъ, за що молодежь наша школьна Всечестности Вашей вдячна буде.

Такъ поправлена сія рукопись має ся доставити Митр. Консисторіи⁴. —

Щобы ясно доказати, що наведеною дописью нанесено менѣ обиду немалу, позволяю собѣ, Всесвѣтлѣйшій Консисторіи въ вѣдповѣди на закиненіи три точки предложити слѣдующіи замѣтки:

ad 1) Правда, що слова св. писанья наводивъ я напередъ въ переводѣ рускомъ, а опѣсля въ текстѣ церковно-славянскомъ, однако наводячи симъ способомъ св. писанье не поступивъ-емъ собѣ самовольно, а толькo по попереднѣмъ заявленью самогожь высокопреподобного госп. офиціала, що для дѣтей буде найдвѣтнѣйшимъ, наводити св. писанье напередъ въ мовѣ рѣднѣй, зрозумѣлѣй, а потѣмъ въ языцѣ церковно-славянскомъ. Впрочемъ сему требованью, щобы хоронити повагу славянскої нашої біблії, вѣдъ церкви потвержденои, я ніякъ не противлюся, и заявляю, що таку змѣну въ рукописи катихизма можно дуже легко переставленьемъ обохъ текстѣвъ усовершити.

ad 2) Каждый знатокъ рѣдної нашої мовы зможе пересвѣдчитись, що я составивъ катихизмъ въ чистѣмъ языцѣ южно-рускомъ або малорускомъ, стараючися по можности наблюдать реченья нарѣчія галицко-русского або надднѣстрянського. Уже-жь бо трудно вимагати, щобы я, будучи професоромъ языка (мало) руского, писавъ катихизмъ выключно въ нарѣчію надднѣстрянскомъ; въ такомъ бо случаю выпадало-бъ писати н. пр. жель, щісье, хлопцѣмъ, венути, седѣти, нося, ходя, тежко вмѣсто жаль, шастѣе, хлопямъ, вянуги, сидѣти, носятъ, ходять, тяжко и д. — отже я писавъ катихизмъ въ такой мовѣ, яку-бъ не толькo пѣдгѣрянинъ, но такожь верховинець, та й подолянинъ мѣгъ зрозумѣти. Впрочемъ и катихизмъ высокопреподобного госп. офиціала для шкѣлъ народныхъ не есть писанный такъ званымъ галицко-рускимъ языкомъ. А уже-жь можно припустити, що я вѣддаючися вѣдъ кѣльканадцяти лѣтъ выключно студіямъ языковъ славянскихъ, мѣгъ вже пѣзнати, въ якихъ формахъ и реченьяхъ духъ языка (мало)-руского природно выражаеся. Съ тои причины не могу поняти, чому высокопреподобный госп. офиціалъ звертае мою увагу на граматикѣ Левицкого, Осадцы и Дячана. Поминувши тое, що языкъ рускій въ сихъ трѣхъ граматикахъ не одинаковимъ способомъ „уятый зѣставъ“, не виджу въ граматикѣ Левицкого и Дячана такої поваги, котра-бъ менѣ въ моихъ языкословныхъ студіяхъ була помѣчною; — далеко большою повагою есть для мене грамматика Головацкого, про котру въ дописи нема ні згадки,

котра-жъ мимо того що неповна все — таки есть дуже доброу.

ад 3) Правописи держався я такои, въ якій видано вже пять учебникѡвъ религійныхъ, — отже не вводивъ я ніякои новости. Тая-жъ правопись основуеся на етимологичнѡй правописи Максимовича и розличаеся вѡдъ неи тѡлько тымъ, що вмѣсто дашкованого в (ѣ) принято ѣ; н. пр. лѣдъ (лѣдъ) плѣвъ (плѣвъ). Если отже всесвѣтлѣйшій Ординаріятъ правопись сказаныхъ пяти учебникѡвъ удобривъ, то чомужъ правопись въ моѣмъ катихизмѣ мала бѣ бути лихою? Та-жъ самъ высокопреподобный госп. офиціалъ похвалявъ очевидно передъ колькома роками тую правопись; се бо видѣвъ я своими очима, — могу се совѣстно посвѣдчити, — що въ рукописи руского перевода катихизма Дегарба высокопреподобный госп. офиціалъ списавъ одвѣтні замѣтки и поправки тою-жъ правописью, котрою я придержовався, и котрою помянуті учебники религійні суть напечатані. Чому-жъ приказавъ менѣ высокопреподобный госп. Офиціалъ въ своѣй дописи, триматися писовнѣ тукраевои ведля преданія и ведля помянутыхъ граматикъ? Послѣдуючи преданью належало бѣ одно и тоже слово многоракимъ писати способомъ, н. пр. длгъ, дѣлгъ, долгъ, довгъ, — сѣмръть, сѣмръть, сѣмръть, сѣмръть, сѣмръть, смерть и т. д. Що-же тыкаеся сказаныхъ трѣхъ граматикъ, то въ кождѡй зъ нихъ правопись есть вѣдмѣнна, ба, въ граматичѣ Осадцы правопись второго виданья есть вѡдмѣнною вѡдъ правописи виданья первого.

А вже-жъ найтяжшій докѡръ заключаеся въ сихъ словахъ дописи, що всѣ збоченья утрудняють науку, затирають признаки нашего тукраевого языка, выкликують споры на нашу страту, и приводятъ до варваризмѡвъ и дивацтвъ! Всесвѣтлѣйша Консисторіе! такой гѡркой науки не чувъ я ніколи будучи суплентомъ гимназіальнымъ вѡдъ ніякого инспектора, тепѣрь же послѣ двадцатилѣтної безаганной службы въ станѣ учительскѡмъ маю слухати упѡмненій вѡдъ высокопоставленого достойника церковного, до которого чейже не належить справа граматики и правописи! Коли-жъ моѣ катихизмъ не заключае въ собѣ нічого такого, що противнымъ було-бѣ вѣрѣ католическѡй, — коли вѡнъ написаный такою-жъ правописью и такимъ языкомъ, якъ и сказані пять учебникѡвъ религійныхъ, то якъ можно закидати менѣ збоченья правописні и языкові? Якъ можно приписовати менѣ тепѣрѣшні споры межи нашими стѡронництвами, ба й вытыкати якісь варваризмы и дивацтва? Черезъ одинадцять лѣтъ учу на университетѣ языка руского, и еще нікто не мѡгъ менѣ закинути, що я выликую споры и незгѡду; я бо вѡддаюся лишъ науцѣ и политичными справами зовсѣмъ не займаюся — про-те посѣщають мои прелекціи не тѡлько богословы, но такожъ студенты (в рукописи „студентѡвъ“, бо такъ вимагавъ перечеркнений текст) философій и

правъ обохъ сторонництвъ. Що отже за проводомъ Миклосича, Шлейхера, Гаттали, Франца Малиновского, Максимовича и Якова Головацкого — ученого моего попередника — узнаю самостоятельность нашего (мало) руского языка, що вщепляю въ молодежи любовь ко рѣдному слову, — есть радше заслугою моею въ трудной моей ситуации, не то поводомъ къ якимъ — то обвиненьямъ. Вѣдтакъ не могу понять, чому высокопреподобный госп. Офиціалъ згадуе про який варваризмы и дивацтва, котры мабуть въ моемъ катихизмѣ находятся! Що слово „варваризмы“ дѣйстно до сего моего катихизма вѣдноситись мае, можно дознатись изъ самой рукописи. На сторонѣ бо 55 въ реченію „съ тыми апостолами и съ учениками ходивъ Іисусъ въ своѣй ѳтчинѣ по всѣмъ-усюдамъ и вѣстивъ евангеліе“ подчеркнено слова „по всѣмъ-усюдамъ“ два разы, с. е. червонымъ и синимъ оловцемъ, и побѣчь нихъ написано рукою высокопреподобного госп. офиціала: „quid hoc? варваризмъ“. Я-жъ не знаю, чому-бъ выраженіе „по всѣмъ-усюдамъ“ мало бути варваризмомъ, коли оно у насъ въ Галичинѣ уживаеся и въ нѣякомъ иншомъ языкѣ слав. не есть звѣстнымъ. Доси ще нікто не найшовъ варваризмѣвъ въ печатныхъ моихъ книжкахъ, ба, рецензентъ моего выданья Слова о полку Игоревѣмъ выражаеся въ Берлинскомъ журналѣ „Archiv für slav. Philologie (II. B. p. 643) про мой переводъ Слова слѣдующимъ способомъ: „Es verdient hervorgehoben zu werden, dass sowohl die Übersetzung des Textes verständig und wohlklingend lautet, als auch der Still, des Verfassers frei von jener Unnatur ist, die wir so häufig in den Publicationen galizischer Schriftsteller vorfinden“. Но поки-що, теба менѣ переболѣти той закидъ в. преп. госп. Офиціала, що я, будучи университетскимъ професоромъ языка руского — допускаюся въ своихъ письмахъ варваризмѣвъ и дивацтвъ.

А вже-жъ схоче признати всесв. Консисторія, що такъ тяжкою обиды не выдержавъ-бы рѣвнодушно нѣ новопоставленный презвитеръ, стоячій непосредно пѣдъ управленьемъ всесв. Консисторіи, не то професоръ университетскій, котрый въ справѣ правописи и грамматики безъ сомнѣнья компетентнымъ есть судьей. Не знаю отже, що означаютъ слова дописи, будто-бы всякій збоченія наминали насъ, повертати и триматися своего. Куды бо менѣ повертати? коли я стою при своемъ и придерживаюся своего? Чи маю стояти при галицко-рускомъ нарѣчїю, чтобы его при даной способности присоединити къ такъ званому обще-рускому? — Всесвѣтлѣйша Консисторія изволитъ отже на основѣ сего моего представленія признати, якъ тяжело дѣткнула мене допись в. преп. госп. Офиціала. Въ нѣй бо закинено менѣ, що я не наблюдаю нѣ чистоты, нѣ правописи руского языка, що допускаюся варваризмѣвъ и дивацтвъ, та що мабуть черезъ мене выкликуются споры на страту нашу; — въ нѣй упомнено мене, щобъ я повернувъ и тримався своего. Съ причины отже, що менѣ, пу-

бличному професорови, сими упреками нанесено несправедливо тяжку обиду, прошу, щоби високопреподобный госп. Офіціалъ изволивъ въ короткомъ часѣ письмомъ урядовымъ відкликати высказане оскорбленье и такожь подати менѣ одвѣтное удовлетворенье, бо не хотѣвъ бымъ, щоби наведена допись вразъ съ сею відповѣдью моею посредствомъ нашихъ часописей руской публици сталась извѣстною.

Вѣ Львовѣ, дня 10. червня 1878.

Дрз Емиліанъ Огоновскій

ц. к. професоръ университета,
деканъ выдѣла философичного.

Релятивна правда.

(К о н е ц ь).

3. *Релятивізм простору і часу.* „Нема філософії о вічній стійности“, каже Павльзен*). Влизше поясняє се Spitta**). „Бєди би хто доводив з непомильною емфазою, що $2 \times 2 = 4$ всюди, на всіх планетах, і розширїм се так далеко, що так є взагалї всюди і завсїгди, давно, тепер і на будуче, від вічности до вічности, то се нічо иньше, як лише цілком недоказане і ненадаюче ся доказати твердження; оно висказує то, чого не може знати жаден чоловік“. Отже, если би хто жив на Марсї, то можливо, що для того $2 \times 2 = 5$; або як хто доживе 6.000 р. по Хр, то може для него буде правдою, що убийство і крадіж дозволені, що на землі не було Наполсона, що в р. 1909. замешкували Петербург Готентоти.

4. *Англійско-американський прагматизм.* „Правдивим є то понятє, що тобі приносить користь“, се аксиом прагматизму. Ї тобі хосенним понятє: „Бог є“, то оно є для тебе правдивим (релятивно). Если для тебе є цїнним заперечене того: „нема Бога“, то правдою для тебе є: „нема Бога“.

Вїрїтелеви приносить користь, коли він мїсто пожичених одного разу 100 К. + 100 К. иньшим разом відбере 1000 К;

*) A. op. cit.

**) Mein Recht auf Leben, Tübingen 1900, 61.

отже то для него повинно бути правдою. Довжникови залежить на тім, щоби місто 100 К. + 100 К. віддав лише 10 К.; отже для него знова то повинно бути правдою. Та користолюбна на ука правди має дійсно примінене в найважніших житєвих питаннях. „Питанє: Чи ідея Бога є правдивою? значить тільки що: чи має вартість ідея Бога для дійсного (актуального) досьвіду?“ Так питає Американець Ames *). Зміни в поглядах віри мають після него своє право і свою правду, коли они кожного разу акомодують ся лише до пануючої потреби; а теологія може зречи ся обовязку нормовання певних і незмінних правд. В прастарих Семітів богом було водне жерело, в деяких кочовиків коза, для вельми вражливих душ пророків богом всіх людей був Єгова; і всі мають рацию, і все є правдою, бо то було користним**). Подібно висказує ся Nietzsche про правду яко чинник, що служить до цілий життя (Lebenerhaltende, Lebenförndernde). Правда є біологічною користію понятя***). „Вартість нашої науки і філософії — каже Paulsen — нашої штуки і поезії полягає в тім, яку користь нам приносять; чи однак далека будучність буде з них користати, се дуже загадочне“****).

Обговорили ми чотири роди мильного релятивізму, після якого правда може змінити ся узглядивши вищий розум, степень розвою, місце і час, серед яких ум працює або хочби користь, яку понятя приносить.

III.

Для чого — питаємо тепер — не можна прийняти релятивної правди в тім значіню? Відповідь коротка: бо одна з правд має зле примінене в законї суперечности. Принцип суперечности каже: один і той сáмий предмет рівночасно і під тим самим взглядом не може бути і не бути. Слова „під тим самим взглядом“ вказують на предмет, а не, як хотять релятивісти, на думуючий підмет.

Релятивісти учать подібно як передхристиянські скептики, що десятима способами зв. „тропи“ старали ся доказати сумнів що до всего. Перший спосіб оснований на відріжненю від себе еств наділених душею.... другий на відріжненю людей між собою... осьмий на релятивности взагалі (до котрого, як слушно замічає Sext. hyp. Pyrr. 1, 39, порівн. Gell. 11, 5, 7, зміряють всі иньші скептичні тропи).... а десятый на ріжнородности вихованя, звичаїв і законів, мітичних виображень і філософічних

*) Гл. Stimmen aus M.-Laach. LXXI 157. 158.

**) Ibid. 157.

***) Порівн. Eisler, Wörterbuch der philosophischen Begriffe², Berlin 1904. s. v.

****) Paulsen, System der Ethik I² 319.

поглядів"; *) суть отже цікавими скептиками релятивісти, людьми, що всяку певність відкидають.

Павльзеніві слова: „Матеріялізм, натуралізм, пантеїзм..., скептицизм, нігілізм, се злишні ущипливі слова, якими католицькі виклади історії філософії обсипають модерні системи“ не здержують нас, щоби релятивістів, яко завзятих сторонників подвійної правди, не назвати скептиками. Після їх науки чоловік ніколи не може бути певним, чи він має правду чи ні. Коли такий чоловік щось пізнає і є змушений признати своє поняття правдивим, мимоволі насуває ся гадка: Е! як би я жив на Марсі, або за яких сто літ, то може якраз контраст узнав би за правду. Отже не маю ніколи певности, я скінчений скептик. Я тверджу, що не маю жадної певности, однак рівночасно тверджу, що маю принаймні одну певність, а іменно: що я не маю жадної певности. — Скептик подібний до чоловіка, що кричить на ціле горло: „Слухайте, добрі люди! Я не можу говорити! Я не можу аві слова вимовити!“ —

Скептицизмом є також релятивізм простору і часу. Если я не знаю, чи завжди і всюди має значіння закон суперечности, то звідки я можу знати, чи та засада послідної суботи не стратила своєї дійсної вартости, чи я не дістав ся через рух сонічного систему в таке місце, де той закон не має значіння? Наш розум пізнає, що $2 \times 2 = 4$ не лише позірно, але дійсно і конечно, завжди і всюди. Если в тім понятю блудимо, не вьємо обов'язані більше довіряти свому розумови. Очевидно не лишаєсь нічого иньшого, як прийняти скептицизм. Если правда: „крадіж і убийство недозволені“ не є вічно сталою і обов'язуючою, то вже тепер можемо сказати: „крадіж і убийство суть дозволені“.

„Ні!“ — скаже релятивіст — „то завчасу так думати. Тепер еще мусиш думати: крадіж і убийство недозволені“. — Однак на примус думання, що веде мене до блуду я не уважаю і вже тепер можу сказати: „крадіж і убийство дозволені!“ Та возьмим вже раз Павльзена за слово. „Нема філософії о вічній стійности“, твердить він; отже і ті слова чи висказ не має вічної стійности. Volens nolens зраджує Павльзен одну стійність, а іменно таку стійність, що нема вічної стійности. — Иньший примір: Если я кажу „нема вічної правди“, отже і мої слова не мають вічної правди. Як видить кождий, обома реченнями виразно висказую одну вічну правду, а то, що „нема вічної правди“. А если є одна вічна правда, то є і праватор тої правди, є Бог.

Реченє: „Правда є вічна і має значіння всюди“ не значить, що всі пізнані річи суть вічні і всюди.

*) Überweg-Heinze, Grundriss der Geschichte der Philosophie I.¹⁰ Herausgegeben von Dr. Karl Prächter, Berlin 1909, 287. 288. Die griechischen Einschaltungen sind weggelassen. (In der 9. Aufl. S. 326. 327.)

Наполеон був 1812. р. в Росії, не в однак там вічно. Хоч між Русинами є дві партії, не слідує, щоб они вічно були. Однак вічною правдою є, що вони колись були. Як в Галичині є два університети, не слідує, щоби прим. в Німеччині було два. Однак і Німці мусять прийняти до відома і узнати за правду, що в Галичині суть лише два (польські!) університети. Величезне є число ідеальних предметів, що в певній мірі все і всюди суть правдиві пр. 2×2 все і всюди $= 4$. І справді є Бство вічне і всюди присутнє: Бог.

Наука з подвійною правдою є неможливою. Як може бути певним учитель, чи его ученики стоять з ним на рівнім степені умового розвитку і мають такий як він орган думання, чи не приймив би він сам иньшої правди, наколи би сидів на місці ученика? Для ученика $2 \times 2 = 4$, а для учителя 2×2 може $= 5$.

Порозумінє в виду такої правди неможливе. Для мене є правдою: Америка існує, однак для мого товариша може бути правдою: Америки нема.

З релятивістом звичайно даремна диспуа. Не можна доказати блуду подвійної правди. Бо, если не хочемо признати за правду найперші основи, то і не змушені ми признати за абсолютну правду заключенє на підставі тих основ. Жаден доказ неможливий до переведення, если не узнаємо за правду без доказу одного — власної спосібности пізнання.

Подвійна правда спричиняє дивачне думанє. Один уважає за правду „Бог є“: иньший знова: „Бога нема“; а третій каже: „Бог анї є, анї не є, лише — ?“ — Ту відказує послуху чоловікови не лише мова, але і думавє. Для четвертого випадає сказати: „ні так, анї ні, анї також — ?, хіба — ? і т. д. Певно! релятивіст сего не хоче признати. Однак хто признає подвійну правду для двох ріжнородних єств наділених розумом, той мусить признати потрібну правду для трох ріжнородних єств, почвірну для чотарох і т. д.

Чоловік признає за правду все то, що Бог обьявив. Однак правда обьявлена пр. „Бог є один в трох Особах“ з огляду на подвійну правду релятивістів може бути доброю для Бога, а неправдою для чоловіка. Щож має Бог обьявляти? А як що обьявляє, то в що маю вірити? Бог обьявляє: „Я є один в трох Особах“, то я маю вірити: „Бог не є один в трох Особах“; значить Бог милить ся. Досить! Кождий видить, куди заведе подвійна правда.

Які докази мають оборонники релятивної правди? „Поступ на всіх областях знаня є залорукою, що правда зміняєсь“. Вже в першій часті сказано: поступ є добрий в значіню справленя блудів і збільшеня области знаня. Однак наука ніколи не виказала і не викаже, що щось може бути рівночасно правдивим і мильним; правдивим, як А пізнає, мильним, як В. „Але як так

неодно поправить ся,¹ з часом все поправить ся⁴. Безпотрібний клопіт. Що деякі люди суть Липованами, не виходить, щоби всі люди були такими. Фільзофія ніколи не викаже, що принцип суперечности є мильний. Математика ніколи не докаже, що $2 \times 2 = 13$. Історія не здобуде ся на такий доказ, що Лютра не було на землі. Географія не зможе доказово заперечити, що Франція запала ся в океан. Жадна етика не пустить ся на так зухвалий доказ, що заповіді Вожі вже більше не обов'язують. То може бути „емфаза“, як каже Spotta, але не правда. — „Все поступає, отже і правда“. З того, що неодно розвиває ся не слідує, щоби все розвивало ся. А если навіть все розвиває ся, то однак ніколи чотирукутник через розвиток не перейде в коло. — „Не знаємо, чи наші закони думаня обов'язують також і иньші ества о відмінній природі духа“. Знаємо дуже добре, що Бог не потребує наших гадок і льогічних заключень, щоби з трудом дійти до пізнання Тайлерового „ученого висказу“. Бог не заключає, Він все рівночасно видить, знає. Надто признаємо, що Бог пізнає, чи наші гадки правдиві і чи суть відповідними средствами до розширення нашого знаня. — „Таж кожда льогічна правда є прецінь релятивна; бо правда є відношенем межі пізнаючим підметом а пізнаним предметом“. Зовсім слушно! В тім значіню ми не осорюємо релятивности правди, лише в тім, неначе би один ум міг розуміти щось яко правдиве, підчас коли другий признає за правду суперечність до першого, або й в тім значіню, немов би правда мала вартість лише в границях певного часу і простору.

В такім значіню правди релятивної прийняти не можемо. Прийняти таку правду значить завдати смерть всякому знаню і науці. Если Hagnack *) каже: „Абсолютних осудів не можемо видавати в історії“, і если Павльзен домагав ся, щоби відступити від абсолютної правди, то се фарисейська скромність. Бо в дійсности то є проголошенем банкрутства всякої науки і знаня, а що знанє є коначним услівем віри, отже і всякої віри; очевидно католицької а не Кантивої. Проголошенє релятивности правди є атентатом на правду, підчас котрого і атентуючий мусить власти жертвою.

Зберім ще раз головні точки. Як видимо, в правдивім понятю особливо тоді є можлива зміна а навіть пожадана, если є дійсний поступ від знаня менше — до більше досконалого, або если є перехід з мильного понятя до правдивого. Ту належить пригадати слова Вінкентія з Леріну **): „... знанє, наука і мудрість одиниць як і загалу, поодинокі людини як і цілої Церкви мусять рости і ступати далеко і певною ногою по ступнях віку

* Wesen des Christentums, Akademische Ausgabe 1902, 11.

**) Commonitorium Primam c. 23 (Migne, Patr. lat. I. 668.)

і часу". — Ватиканський Собор присвоює собі той висказ майже дослівно. Crescat igitur oportet et multum vehementerque proficiat, tam singulorum quam omnium, tam unius hominis quam totius Ecclesiae, aetatum ac saeculorum gradibus, intelligentia, scientia, sapientia*).

Однак всяка зміна або релятивність правди не є можливою в тім значінню, наче би якийсь розум міг колинебудь признати щось за правду, підчас коли иньше успосіблений, або висше розвинений, або деінде перебуваючий, або иньше інтересований розум признавав би щось впрост противне за правду.

Отже справлене від блудів і поступ, а не релятивна правда. Що розум одного признає дійсно правдивим, того ніколи і ніде розум другого не може признати дійсно мильним.

Навіть з точки природного розсудку мусимо сказати, що Пій Х. в своїм силлябі (в 1907. р.) зовсім слушно опрокинув речене Loisy-го: „правда не є незмінною як і сам чоловік, бо-ж з ним, в нім і через него вона розвиває ся“**).

Переклав Стецюк.

На теми дня.

Дописи.

I.

Наші національні демократи і християнські суспільники а народ і духовенство).*

Хвалив ся циган своїми дітьми, так і тепер „Руслан“ хвалить себе і свою партію та проводирів, а критикує все друге, особливо партію національ-демократичну, наших послів, наші інституції, Народний Комітет і пр. „Діло“ всего того боронить... В ч. 205 займає ся особливо тим, яке становище займають

*) Denzinger — Bannwart, Enchiridion 10. 1800.

**) Stimmen aus M. Laach LXXV. 48.

*) Містимо понизші дописи задля дискусії, о яку просимо прихильників обох партій. — Редакція.

обі партії зглядом духовенства. Бо християнські суспільники передовсім полюбють на духовенство, а національ-демократам таки не обоятна поки що втрата многочисленного гурту податників, труженників і видних діячів. Щож на те ми, духовенство? Чи не час нам піднести голос і висвітлити і рішити, куди нам іти, або як поступати? Хочу перший промовити і прошу дуже дальше забирати голос. Справа дуже важна для нас і для цілого народу.

Що до мене, то я тої гадки, що до партії нац. демократів цілком безпечно можемо на разі належати і мусимо належати, і не треба нам осібної партії. В сій партії взяли виправді верх, змайоризували нас елементи радикальні, ба навіть соціалістичні, але нам не втікати перед ними і не лишати весь наш доробок з перед літ, коли ще про радикалів і соціалістів і чутки не було. Нам треба старати ся, щоби наші погляди, погляди духовенства і християнського народу, котрого ми є провідниками, щоби принципіальні наші постулати, а котрі суть для нашого народу добрі, були вшановані.

В тій цілі організація духовенства, але не станова, як пише „Діло“, бо се тут не належить, на се є інші станові товариства, а організація елементів, що придержують ся засад християнських зглядно католицких, то є, духовенства і світських інтелігентів та свідомих членів з народу, в лоні партії нац. демократичної — є конечно потрібна. Наш нарід, навіть там, де Трильовський панує, є переважно на скрізь християнський, кличі радикальні, проти віри і духовенства, не запустили глибоше коріння. Ми духовенство і інтелігенція з християнськими засадами і передові одиниці з народу з такимиж засадами, мусимо з'організувати ся і яко з'організована сила не допустити до зрадікалізованя нац. демократичної партії.

Се є можливе, нас є много, нас є більше, ми підтримуємо всі інституції, з нами мусять числити ся, а не числять ся, бо ми не з'організовані, а боїмо ся організації, бо ось будуть кричати, що ми „розбиваємо партію“... Нині вже і „Діло“ припускає таку організацію. Втікати, нову партію творити, нам не вільно, і дійсно ми яко члени партії нової, виміреної на знищення, ослаблене нашої партії нац. демократичної, досягнемо цілком відемні результати.

Така організація в лоні партії нац. демократичної може мати і повинна мати свій орган і таким органом я хотів мати „Руслана“ — і все думав, що він таким стане, що не буде бурити, але буде накликувати до поправи. Та сего я не діждав ся від него.

„Діло“ є органом нац. демократичної партії, але воно заступає інтереси, що так скажу, її лівого крила, радикального. Нам треба мати щось попри „Діло“, деби порушувались і станові наші справи, деби передовсім вся народна робота була

освітлювана з точки християнської, щоби не допустити до того, що дієсь на заході.

У Поляків веде ся щось подібного. Там суть органи клерикалів, але властивої клерикальної партії нема. Там веде ся борба між Поляками, як їх звуть „клерикалами“, а „поступовцями“. І у нас треба вже ту борбу вести конечно. Ми дозволили тим псевдопоступовцям взяти верх над нами і ми дозволяємо їм під нашим оком деморалізувати наш народ. Нам вже нині час розглянути ся власними очима, скинути окуляри псевдопоступові, які на жаль много священників взялось уживати.

Вже нераз була ся справа порушена в вузких кружках духовенства, але „поступовці“ для добра загалу, для добра народу, не дозволяли з тим виїжджати, піддали ся „лівим“ а що „правих“ було мало, тож не могли самі відважити ся, щоби випустити трохи „свіжого“ воздуха („ліві“ се звуть „стухлим воздухом клерикальним“) і з того скористали інші люди...

Я до сих послідних рву ся, я радби бути з ними, але не поза нашою „нац. демократичною“ партією. Я і без них тут тримаю ся, в тій думці, що чейже рушать ся еще між тими, що лишились, видні одиниці, і зроблять щось, щоби був і вовк ситий і вівця ціла.

У Словінців головна партія, котра властиво має в своїх руках головну силу інтелігенції і народу, в під проводом духовенства. Тепер відривають ся від неї елемента псевдопоступові і творять нову партію протиклерикальну. У нас повинно би бути щось подібного. Ми духовенство все, а тепер переважно, ведемо еще роботу народну і нашими силами моральними та матеріяльними здвигнені народні інституції, нам поки що належить ся еще перше місце, а з нами і тим, котрі еще тримають ся засад християнських. Та ми, на жаль, добродушні Русини, дозволили собі власть з рук вирвати і піддали ся псевдопоступовцям.

Коли з нами не схотять числити ся панове з нац. демократичної партії, тоді певно, що коли ми їх не викинемо в явно радикальний табір, тоді по довгій завзятій борбі будемо мусіти самі уступити і утворити християнсько-суспільну партію, партію широнародно-опозиційну, доки того справа вимагає, а на кожний спосіб партію незалежну, не піддану нікому.. І такої партії я буду першим членом. — В. Н.

II.

„Діло“ взяло ся обертати на всі боки христ. суспільників і їх голову. Час би було і нам священникам розглянути ся в тих справах і висказати своє слово, бо тут головню о нас ходить. Передовсім звертаємо увагу на статю „Діла“ ч. 205, де воно особливо займає ся становиском нац. дем. партії до духовенства.

Написало „Діло“ много компліментів духовенству, виписало всі плюси, які їм дає нац. дем. організація, вихвалило ся, що у всіх інституціях членами і виділовими суть священники, отже нема рації священству опускати ради тої партії і до нової приставати.

Треба признати, що воно ніби так і є, але мусимо ствердити, що мимо того таки партія нац. дем. пахне радикалізмом і соціалізмом, а її орган „Діло“ не терпить клерикалізму і клерикалів, котрими такі священники суть і мусять бути в якій би партії вони і не були.

Дальше мусимо ствердити, що той антиклерикальний, хоч хитро замаскований дух, своє робить все і всюди в нашій народній роботі на всіх полях, але винна тому ані нац. демок. партія, ані орган її „Діло“, ані елемента радикальні, соціалістичні, а навіть анархістичні (на жаль), які в тім *mixtum compositum* знаходять ся, а саме духовенство, що апатично, з замкненими очима, терпить сю кертичну роботу одиниць — на шкоду народові — під фірмою духовенства, котре всю ту роботу без опозиції апробує, винно духовенство, що забуває, що воно є апостолами товариства, котре називає ся Церквою Христовою і що воно повинно все і всюди беречи нарід перед впливами незгідними з духом Христа і науки Христової Церкви

Представники наші в інституціях народних задовольють ся тим, що вони там засідають, а позволяють без жадної опозиції робити другим членам, що хотять.

Але бо часом і опозиція не на много придала би ся, бо кажуть: ніхто нас не попре, духовенство недбале не відозве ся в обороні — і так є дійсно. А всьому винно то, що нема між нами організації ані ідейної звязи. Читаємо що протиявне — не реагуємо, задовольаємо ся, коли „Нива“ „натягне“; тимчасом сего замало.

Напише „Діло“ щось невідповідного, повинно зараз другого дня дістати тисячу карток з осторогою. Випустить „Просвіта“ книжочку, якої ціль доказати, що „всі породи домашніх звіврат і управних ростин, се твори людських рук (!)“, повинна дістати тисячу протестів. А тоді ми були би респектовані і не треба би нам було иншої партії. Опускати ради, се не розумно.

Отже дійсно, партія нац. демократична рахує ся з духовенством, его респектує, але на вні, а ми себе не шануємо і позволяємо над собою переходити до дневного порядку в нутр — і так буде в кожній партії, коли ми будемо лаше *contribuens plebs* або робучими волами, а партія, де ми будемо самі з кількома інтелігентами, не буде жадною партією народною. То буде товариство священників і кількох клерикалів без значіння і впливу в народі.

Знаменне також і се, що навіть партія хр. суспільників, де переважно сьвященики належать, вибрала головою сьвіцького! От і бачите, що ми є, що ми варта. Колиб в нас сила, енергія, ідея, то ми би і в нац. дем. партії мали на чолі свого таки клерикала і ми би були панамі і давали напрям; але де нам до того, ми все смиренні раби...

Проте організуймо ся і яко з'організований християнський відряд всюди, де можна, ставаймо сьміло і явно в ряд в кожній для нас доступній партії, в кожнім товаристві, в кожній інституції, а не треба нам інституцій і партій відрубних.

Один з многих.

Церковна літопись.

Смерть кардинала Груши.

Дня 5. серпня с. р. помер віденьський архієпископ, кардинал Д-р. Антоній Груша. Уроджений 3. листопада 1820 р. у Відні, висьвячений 1843 р., розпочав свою душпастирську працю яко сотрудинок в Піліхсдорф, в Долішній Австрії. В р. 1849 зложив докторат богословя, а 2 роки пізнійше зістав катехитою в Терезіанум. В р. 1852 оснував католицкий союз челядників і союз майстрів у Відні. Будучи сином ремісника, займав ся завсїгда ревню долею найнизших верств і положив в тім напрямі великі заслуги. В р. 1855 зістав проповідником в церкві сьв. Стефана і своїми проповідями стягав до церкви численні товпи вірних. В р. 1863 зістав професором богословського виділу на віденьській університеті, в р. 1878 полевим вікарієм з титулом єпископа, в р. 1890 віденьським архієпископом, а в рік відтак кардиналом. Наслідником его зістане архієпископ помічник, іменований з правом наслідства, Д-р. Франц Ксавер Нагль. Покійний кардинал відзначав ся гарними прикметами душі і з'єднював собі всіх, що мали нагоду его пізнати.

Засуджене Duez'a.

Дня 22. червня с. р. закінчив ся в Парижі голосний процес Duez'a. Відомо, що французка республіка, сконфіскувавши церковні і монастирські маєтки, оцінені на мільярд франків, почала лихо ними господарити. Маєток пропадав, добра продавано нераз за безцін знакомих, а кошти канцелярийні і адміністративні доходили до величезних сум. Врешті викрито обман-

ця в особі ліквідатора Duez-а і тов. і виточено ему скаргу о ошукство. Дня 22 червня с. р. запов вироком. Трибунал поставив 1.700 питань, а лава присяглих дала потверджуючу відповідь на всі поставлені питання. В наслідок того засуджено Duez-а на 12 літ примусових робіт, а его товаришів і помічників на два літа. Сей процес представив справедливість французкої республіки в дуже поганім світлі. Перед обнятем чинностей ліквідатора був Duez вже знаним обманцем; яко касієр судового ліквідатора Imbert'a сироневірів він около пів мільона франків. Та протекція зробила своє. Duez став ліквідатором сконфіскованих церковних маєтків. Чинність ліквідатора спонував через сім літ. За сей час присвоїв собі п'ять мільонів франків. Майже два роки знало французке правительство про справки Duez'a, але гляділо на все кризь пальці. Коли вже годі було дальше толерувати обманства з огляду на публичну опінію, увязнено Duez'a і віддано судови. Duez був на стільки циніком, що хоч правительство давало ему нагоду втіти з Франції, не скористав з того, довіряючи могутості своїх протекторів. Як сказано, сума здефравдованих Duez'ом грошей доходить до п'ять мільонів франків, значить стільки, скільки одержано за продані доси церковні маєтки. Вартість прочих церковних і монастирських дібр оцінюють на 30 мільонів франків. Отже маєток французкої Церкви не виносив, як запевняли его грабіжники, мільярд, а лише 35 мільонів франків. П'ять мільонів вже пішло на „публичні“ цілі; в надія, що й проча сума піде тою самою дорогою. Замість на школи, шпиталі і приюти — ідуть тепер доходи з тих дібр на розпусту французких республіканців (Duez одій лише утриманці платив річно 100.000 франків!). Так виглядав справедливість і моральність „визволеної“ Франції.

В якій цілі будують Поляки в східній Галичині свої kościółki?

В „Gaz cie kościelnej“ ч. 37 с. р. читаємо в дописи з деканату скалатського таке: „В р. 1815 були в цинішній скалатщині отці польські парохії: Грималів, Качанівка, Скалат, Тарпурода, Токи і Тоуєте. Тих іність парохій, віддалених від себе по 2, 3 і 4 милі числило понад 33 000 душ, розсієних в 64 селах враз з місточками. В тих 6 парохіях працювало заведів 9 священників, що мимо найцирйшій волі не могли вивопити всіх душпастирських обовязків. В наслідок сего нарід що раз більше удавав ся з своїми потребами до руских священників, а се було причиною численних переходів на обряд руский. Ten brak polskiej opieki duchownej trzeba przypisać tym, którzy sprowadzając setki rodzin polskich z zachodu (отже східна Галичина се не від споконвіку корінно польський край??), powinni byli tu budować dla nich kościoły i uposażać probostwa łacińskie. Нині та часть краю під зглядом церковних відносин змінила ся значно на ліпше. Нема села більшого (!), деби вежа, що стріляв в не-

бо, не заповідала прохожому, що в тім селі мешкає польський священик, або що приїжджає бодай що другу неділю з проповіддю і Службою Божою. В р. 1851 повстає нова парохія в Галушницях, в р. 1891 в Кошляках, відтак заходами бл. п. кардинала Пузини три нові експозитури в Мединю, Підволочисках і Краснім (се посліднє dzięki posześciwości poprzednich księży ruskich pozostało ze wszystkimi duszami swojemi przy obrz. łać.). За архієп. Вільчевського, który o ile tylko może, przyczynia się do kreowania nowych probostw i ekspozytur, повстало і в деканаті скалатекім багато розмірно нових станиць душпастирських. По р. 1900 повстають експозитури в Хмелисках, Колодіївці, Останю і Сороцьку. Дві мають бути утворені в найкоротшім часі в Полупанівці і Іванівці, інші суть проєктовані в Росоховатю коло Підволочиска і в Новім селі коло Кошляки. Крім тих kościółków, które oczekują stałych księży do obsługi duszpasterskiej, є в деканаті скалатекім цілий ряд (!) гарних каплиць, де частійше відправляє ся Сл. Божа, де сповідає ся шкільні діти і катехизує ся, де сповняє ся і інші функції душпастирські. В парохії грималівській такі каплиці суть в Зарубинцях, Познанці гетманській і в Вікні; в парохії Кочанівка в Оріховці; в парохії Кошляки в Голошинцях і Гнилицях; в парохії скалатській в Старім Скалаті; в парохії Тарноруда в Турівці; в парохії Токи в Просівцях; в парохії тоустецькій в Рахнівцях. Експозитури і каплиці суть: в Молчанівці ad Хмелиска, в Панаївці ad Колодіївка, в Дорофіївці і Климківцях ad Медпів, в Богданівці і Мисловії ad Підволочиска.

Oto obraz dzisiejszych stosunków kościelnych w dekanacie skałackim. Niema może w całej archid. lwowskiej dekanatu posiadającego tak wielką stosunkowo liczbę kościołów i kaplic i księży, jak właśnie dekanat skałacki. Są jeszcze, co prawda, znaczne braki (??), ale jest bez porównania lepiej, niż było dawniej. Gdyby przodkowie nasi powstałi z grobów, nie poznaliby swoich wiosek, gdzie są już i kościółki i dziatwa uczy się w niedawno założonych szkołkach i czytelnie zimową porą zapełnione. Rzucano hasło: „Budujmy kościoły, bo one są **twierdzami polskości na kresach wschodnich**“. Tak jest rzeczywiście (!). Kościółek w tych stronach jest symbolem polskości we wsi, a zarazem ożywia ducha w ludzie, który dotąd tak mało czuł się polskim“... і т. д.

Ось і сама „Gaz. kośc.“ признає, яка саме ціль будованя в східній Галичині польских каплиць. Що цілий се рух іде шаленим ходом, видно хочби по деканаті скалатекім. В р. 1815 було там 33.000 душ. Після слів „Gaz. kośc.“ значна їх часть перейшла на обряд руский. Та лишім ся при числі 33.000 душ. Отже для сих 33.000 душ є доси в деканаті скалатекім 8 парохій, 17 експозитур і 10 необсаджених каплиць. Коли в р. 1815 згаданих в горі 6 парохій мало 9 священиків, то тепер 8 парохій мусить мати що найменше яких 12 священиків. Або — коротко — для 33.000 душ є 35 домів Божих а до 30 священиків!

Так дбав польський клир о „свої душі“. А наш? Наш в особах оо Костецкого, Крижановского, Мишковского, Давидовича і ще якогось там пятого — викидає, ограбивши в бандицький спосіб, сестри Василиянки з їх хати і церкви, яка обслуговувала вірних стрийського передмістя.

Смерть визначного церковного польонізатора.

В Кракові помер кардинал Іван Пузина, котрий вже як львівський суфраган відзначував ся ревністю в „ратуванню“ тисячий „ludu polskiego dla kościoła i narodowości polskiej“. Він перший заняв ся горячо і успішно будованем костелів і каплиць в східній Галичині для „zruszczonej prawie i pozbawionej opieki duchownej ludności polskiej, zakładał czytelnie, nie szczędząc własnego grosza“...

Католицка діяльність у Франції.

Католицка діяльність у Франції ставсь щораз інтензивнішою, бо духовенство по розділі Церкви від держави є полішене само собі, а видачи, що тут іде о бути або небути, добуває всіх сил, аби вірних організувати, громадити їх коло себе і позискати для Церкви. Кожде село має свою парохію, свого пароха, а часто і сотрудника, котрі можуть знати лично кожного парохіянина і мають багато часу до праці поза церквою. Давнійше французкий клир замикав ся в церквах, то значить, відправляв богослуженє, сповідав, проповідав, але не виходив на поле суспільної праці. І дійшло до того, що церкви в неділі і свята світили пустою, що не було кого сповідати і кого учити, що населенє здавало ся для Церкви бути страченим, а республіканське правительство могло ся з жадами Церкви майже не числити. Нині є цілком инакше. Святиники заняли ся всім, не лише ширенєм католицкої літератури і організованєм економічних та суспільних союзів, але навіть творенєм патронатів або опіки для руханкових стоваришень.

Передовсім розвиває ся в останніх літах у Франції праця інтелектуальна, а клир стоїть на її чолі. Нема може народу на світі, який би стільки працював чи то на поли стисло науковим чи народнім, що нарід французкий. Французкий клир відзначає ся у всіх майже областях науки. Також світські люди помагають ему ширити світло правди. Католики посідають цілий ряд знаменитих видавництв періодичних, що мають великий вплив на людність. Дуже численно виходять також різні брошури. Соціалісти і ліберали не можуть вже ігнорувати тої літературної християньскої пропаганди. З такою самою ревністю просвічає ся також нарід живим словом. У Франції виголошує ся річно тисячі відчитів, а при кождім суть також світляні образи. Є близько 78 союзів дієцезальних священиків, що займають ся такими відчитами. Також на поли практичним, соціальним, розвиває католицка Церква у Франції живу діяльність. — Союз патронатів руханкових і шпортових (католицких),

числив в р. 1910 у Франції 800 стоваришень а 80.000 членів. Перед 11 літами один священик (Reumann) почав організувати в своїй парохії залізничних робітників: нині числить та організація 230 секцій, а 40.000 членів. Союз сей є чисто віроісповідним і що року приступають члени до спільного сьв. Причастія і відбувають паломництва до якогось відпустового місця у Франції. — Пробуджуєсь також у Франції здорова реакція на політературнім, в повістях і в поезії, в науках історичних і філософічних.

Статистика віроісповідань.

Недавно появил ся третій том церковного підручника, в котрім о. Крозе Т. І. подає статистику всіх на землі релігій і ісповідань. Після сеї статистики було в р. 1908 на світі серед 1561 мільонів людей 618 мільонів християн (значить 39·3 процент загального числа людскости), 13 мільонів жидів, 200 мільонів магометан, 49 мільонів таоїстів і зінтоїстів, 210 мільонів браманів, 125 $\frac{1}{4}$ мільонів буддистів, 240 мільонів ісповідників Конфуція і приклонників почеси предків, 91·5 мільонів фетишистів і інших поган і 7 $\frac{1}{2}$ мільона людей, в котрих не можна ствердити, яку визнають релігію. — Християн римо-католицьких числить Крозе 292·75 мільонів (47·4%), протестантів 186 мільонів (31·1%), православних 136·5 мільонів (20·8%)

ВСЯЧИНА.

Дописувателеви „Руслана“.

В ч. 218 часописи „Руслан“, у вступній статі, читаємо між иншим такі слова:

„Доказом сего (значить скривлення понять про основи релігійного житя) є не лише деякі відзиви священиків в „Ділі“, але і не ясне становище „Ниви“ що до християнсько-суспільної партії“...

Полпшаємо на боці невмісність давання редакції духовного журналу через анонімного автора політичного дневника лекції про основи релігійного житя (се виглядає хіба на кепський дотеп), а звернемо лише увагу шан. дописувателя на те, що „Нива“ є органом церковно-суспільним, а не політичним, отже вона не може займатися жадного становища партійного. Се чей не

так трудно зрозуміти. Жадати від „Ниви“, щоби вона заняла „ясне становище“ що до християнсько-суспільної партії, се значить жадати, щоби „Нива“ перестала бути тим, чим вона є, безпартійним духовним журналом, а змінилась на журнал партійно політичний, чим вона не може бути.

Цікаві документи.

Нам попав в руки ось такий цікавий документ: „До Всесв. Високопр. Митроп. Консисторії у Львові. — Архікатедр. Уряд парох. у Львові — доносить... Архікат. Уряд парох. осьміляєсь предложити Всесв. і Високопр. Митр. Консисторії слідуючу справу до ласкавого порішення: Дня 3 с. м. відбуло ся в нашій церкві вінчанє Й. К., обр. лат. з О. В. обр. гр. кат. Дня 5 с. м. явив ся він в канцелярії парохіяльній і зажадав звороту своєї метрики, при тім осьвідчив слідуюче: „Єсьм гр. кат. обряду і служивем в львівськім магістраті при помп'єрах. Старав ся я о инше занятє, та всюди, де я звернув ся з моєю рускою метрикою, відповідали мені, що нема місця. За порадою моїх товаришів, що хліба ради змінили обряд, зголосив і я в магістраті моє виступленє з гр. кат. обряду. В магістраті сказано мені, щоби я з моєю метрикою зголосив ся в парохії лат. сьв. Антонія. Я так зробив і там полишив мою метрику. Коли я по якімсь часі звернув ся до парохії сьв. Антонія з просьбою о метрику, якої потребував я до подання о посаду, сказано мені, що метрику дістану в лат. парохії сьв. Анни. Я там удав ся і дістав метрику, що єсьм вже латиньского обряду. То всьо зробив я лише для того, щоби дістати якусь посаду та помимо того лишу ся дальше при моїм ріднім обряді“.

З повисшого слідує, що львівські лат. уряди парохіяльні вписують до спеціальних метрик всіх, що виступили в магістраті з гр. кат. обряду і не очікуючи на рішеня сьв. Апостольского Престола а правдоподібнійше навіть до Него не відносячись виставляють їм метрики, що вони суть латиньского обряду.

Архік. Уряд парох. предкладаючи в залученню копію згаданої метрики, осьміляє ся просити Всесв. і Впр. Мит. Консистоцію о інтервенцію в тій справі. — Львів, д. 7. вересня 1911. За Арх. Уряд парох...“

В залученню знаходить ся копія метрики Й. К. виставлена урядом лат. при парохії сьв. Анни і підписана кс. Лібревським, в якій читаємо між иншим: ...*Ex parte Officii parochialis r. lat. Ecclesiae S-tae Annae Leopoldis notum testatumque fit, in libris metricalibus huius Ecclesiae Extraneorum Tom I. pag. reperiri sequentia: Anno... die... natus et baptisatus est...* (про милопомазанє ані згадки!!) *N N... Baptisavit N. N... Quas testimoniales manu propria subscribo... Vladislaus Librewski, parochus..*

На се письмо дістав Архікат. Уряд парох. таку відповідь від В. В. М. Консисторії: „Прилежаче поданє Ваше зь дня 5/9

1911 звертає ся до доповнення, понеже кажете, що І. К. дня 5. жадав отъ Васъ звороту своєї метрики, котру полишивъ въ парохіі лат. св. Антонія“ (?)...

А ось другий документ, який вже можемо без нараження на шкоду інтересованої особи навести дослівно: Nrus 2169. Testimonium Baptismi. Ex parte Officii parochialis r. lat. Ecclesiae Stae Annae Leopoli notum testatumque fit, in libris metricalibus hujus Ecclesiae Extraneorum Tom. I. pag. 81. reperiri sequentia: ...Anno Domini Millesimo octingentesimo nonagesimo sexto (1896) die 18. Augusti natus et baptisatus (знов про Миропомазанє ані слова!).. Slobudka polna ad Gwoździec Nr. 1... Stephanus.. romano-catholica (religio)... puer.. thori legitimi... Koszmaniuk Petrus fabes ferr... Paulina Gutowska fil. Nicolai et Mariae Gołębiowska... (хресні родичі)... Baptisavit Gabriel Majkowski parochus... Leopoli die 17. Octobris 1910. Ladislaus Librewski parochus... (печатка).

Отсе нагі документи. Близші коментарі тут злишні.

Кепска інформація.

В звіті про сегорічний Велеградський з'їзд пише чеський журнал „Hlidka“ (ч. 9, ст. 627), що на з'їзді з руских священників були самі лише „старорусини“, а українці абсентувались... Тимчасом на 8 священників з Галичини було українців трєх, а саме: о. декан Донарович, о. проф. Д-р. Крип'якевич і о. проф. Кмить. Значить, закид „Hlidky“ на адресу українського духовенства трохи.. невмісний. Невмісний тим більше, що доси учасниками Велеградських з'їздів з Галичини були майже самі Українці, а русофіли що йно сего року явились в більшім числі в Велеграді,

Литовський протест проти польських налюмніяторів.

Одержуємо з просьбою о поміщенє таку заяву: Литовці крайне обурені недостійним поведєнєм польської преси, яка злобно розширює чутки, немов литовські організації почали заходи о скасованє виленьської римокатолицької єпархії. Вияснило ся, що сю чутку розширюють з цілію не тільки скріпити ворожий настрій римської курії проти Литовців, але також для більших успіхів польської агітації серед неосвѣдомленої маси, перед наміреною правительством конскрипцією населєня по національностям. Мимо безпроволочних спростовань представників литовських організацій і протесту литовської преси тутешні польські газети замість признати ложними ширєні ними чутки, уперто мовчать навіть після того, як Литовці публично назвали таке їх поведєнє провокаторським. Вильно у вересни. Повновласник литовських організацій: *Д. Малиновский.*

Перше тов. сьв. Ольги на провінції.

Ще давно, в р. 1900., за ініціативою бл. п. о. Данила Таячкевича заснувалось було у Львові товариство сьв. Ольги.

О. Танячкевич виробив статут, видав навіть свій відчит не тому християнської жіночої милосердності; здавалось, товариство живе і буде жити. Але о Танячкевич вмер, заснуло і товариство і спить до нинішнього дня у Львові. А шкода! Воно-ж має на ціли високо-культурні змагання. Воно має піднести матеріальний і етичний уровень нашої людности по всіх місцевостях. Та щож?! Товариство сьв. Ольги спить тільки у Львові, а на провінції вно навіть не спало, а то з тої простої причини, що його ніде не було.

Аж ось перше товариство сьв. Ольги на провінції заснувалось в Олеську в неділю 24. вересня с. р. Факт, що повинен збудити тов. сьв. Ольги у Львові і бути почином до закладання тих товариств по всіх иньших місцевостях. Товариство сьв. Ольги повинно бути в кождім місті, місточку, в кождім селі. Статут є готовий видрукований ще о. Танячкевичом і до того цілком добрий, з виїмком декілька похибок, які повинно усунути тов. сьв. Ольги у Львові. Що товариство то приймесь всеюди з великою радістю, на те найліпший доказ Олесько.

Предсідателькою вибрана п-ні Левицька. Крім того вибрано цілий ряд т. зв. делегаток, щоби тим успішнійше вести працю. Вибрано також почесними членами о. Л. Левицького, о. В. Лиска і п. Ст. Весоловського, а то тому, що до товариства можуть належати лиш жінчини, а ті члени суть конечні для розвою товариства. Записались в члени 45 жінок. Провктовано вже представлене, з якого дохід пішов-би на товариство. Товариство має теж надію заложити кілька домових аптечек з найконечнійшими ліками для наглих випадків. Як бачимо, товариство виглядає принадно і можна лиш побажати з щирого серця: „Щастя Боже!“ Нехай сей на око дрібний факт розрушить тов. сьв. Ольги у Львові, нехай він стане і по иньших місцях.

Увага з провінції.

Сего року були скликані збори делегатів фонду вдов. сир. до Львова на 31-ого серпня. Уважаємо сей речинець за дуже невідповідний, бо тогди св'ященники відвозять діти до шкіл, мають 1 вер. богослуження для шкільних дітей (не оден має 2—3 школи і 2—3 церкви) і робота єсть дуже пильна в полію. Особенно сего року вся робота в полію припізнала ся, бо ще на Різдество Богородиці много кіп на Поділю стояло на полію. Неодна копа замокла і зогнила. Роботи в полію дуже припізнали ся, бо на 3 дни погоди єсть 2 дни дощу. Через тую припізнену роботу в полію значно менше бувало людей по церквах на вечірних богослуженнях 14, 15 і 16 вересня заряджених розпорядженням видрукованим в VIII. ч. Відомостей 1911. Тепер ще возовиця кінчить ся, сійба в розгарі, а вже і до копаня картофлі беруть ся; притім сушать погнилі снопи і молотять на насінє. Лучше було би тоє богослуженє о оден місяць пізнійше відложити, нпр. коло Покрови або ще лучше коло І Параскеві Така моя гадка. — *Сельский священник господар.*

Галицькі практики.

1) З Поділя з місцевости К. дек. Г. внесено до міністерства рекурсе проти оречення конкуренційного Намісництва, прихильного для жида колятора. Рекурсе внесено після закона на руки староства, де той рекурсе вилежав рік. Вже 6½ року від розправи конкуренційної тягне ся та справа і через то церков не будує ся.

2) Рівнож з Поділя в К. дек. Г. внесено до Консисторії в серпни 1910 ухвалу конкуренційну на направу будинків пароха; в вересню 1910 ту справу відослано до староства, де мимо ургенсу Консисторії і пароха вже рік спочиває та справа неполагоджена т. в. павіть ще не розписано розправи конкуренційної.

3) Оповідують, що в О. коло Теребовлі кілька літ не розписувано розправи конкуренційної! Чи то правда?

Нема чого дуже дивувати ся, бо в р. 1910 були вибори до ради повітової і надаване шинкарських концесій: в грудню 1910 були приготования до конскрипції, а в січню була конскрипція. До того в грудню і січню відбувають ся польовання; особливо в жидівських лісах полюють урядники зі староства і комісарі сторожі скарбової. Потім прийшов карнавал і асентерунок; потім вибори до парламенту, а по виборах урльопи і вакації. Захотіло ся тобі руский сьвященику, нової церкви або даху бляшаного, то можеш зачекати, бо ще стара деревляна церков з початку 18-ого столітя може троха постояти; а що дах гонтявий на резиденції вже має близько 40 літ і затікає стеля, то підстав цебрик там де затікає! Коли церков стоїть вже 190 літ, то чомуж би немогла стояти 200 літ, а люде найстоять на дворі підчас богослуження, бо патрон хоче, щоби нова будуча церков була такої величини, як валяча ся стара збудована 1720 року! Най капає на сьвященика і людей, коби лиш обшар не платив на руску конкуренцію. —

Члени Совіта Народного Дому.

1. о. Костецкий І. голова. 2. о. Петрушевич А. 3. о. Крижановский Г. 4. о. Мишковский Т. 5. о. Комарницький И. 6. о. Давидович І. 7. Ямивський Р. 8. Івасечко В. 9. Заяц Т. 10. Гудз О. 11. Павенцький Л. 12. Пелех І. — Сей Совіт рішив викинути Василянки і своє рішення виконав.

Спростованє.

В хвальній часописи „Нива“ ч. 16 і 17 на ст. 542 сьвітла Редакция помістила допись, в якій дописуватель „Знакомий“ ілюструє теперішній занепад релігійно-моральний української молодіжи в гімназії Тернопільській.

Позаяк українська гімназіяльна молодіж гуртує ся в Тернополи виключно в українській гімназії ім. Франц-Йосифа І. і тому лише до неї згадана допись може відноситись, підписаний простує слідуюче:

1) Неправдою є, що „в гімназії Тернопільській“ ім. Франц-Йосифа І. „і нині першою лектурою в ученика гімназійного є „Земля і Воля“.

2) Неправдою є, начеб ученики гімназії ім. Франц-Йосифа І. клали собі за „ціль науки — гуляще житє“.

3) А правдою, що релігійно-моральний стан української молодіжї в гімназії Тернопільській ім. Франц-Йосифа І. є загально добрий.

о. Микола Конрад

Катехит ц. к. гімназії ім. Франц-Йосифа І.
в Тернополи.

Книжки надіслані до Редакції.

Руска письменність.

VII. Твори Леоніда Глібова, Ксенофонта Климковича, і Володимира Пашкевича. Видане товариства „Просвіта“. У Львові, 1911. Ст. 578. Ціна оправленого примірника 1 К. 40 с., в красшій оправі 1 К. 80 с. З портретами поетів.

З писань Глібова поміщено тут вго І. байки, II. загадки та жарти, III. пісні, думки, описи і т. п. і IV. До мирового (жарт на одну дію). З творів Климковича знаходять ся вго поезії і дві розвідки: „Становище Русї супроти Польщи і Московщини“ та „Руська народна партия“. Так само з писань Володимира Пашкевича побіч поезій поміщено розвідки: „Як ми поступали досі і як би нам дальше поступати“, „Россия і Австрия“ та „Чому біда й досі ходить по сьвіті“.

Доси вийшли в „Рускій письменности“ твори отсих руских класиків: І. Івана Котляревского, II. Артемовского Гулака і Гв. Гребінки, III. Квітки Основаненька (два томи), III. Маркіяна Пашкевича, Якова Головацкого, Николи Устияновича, Антона Могильницького, IV. Амврозія Метлинського і Миколи Костомарова, V. Тараса Шевченка (два томи), VI. Пантелеймона Куліша (шість томів), VII. Л. Глібова, К. Климковича і В. Пашкевича. Друкують ся твори: Ізидора Воробкевича і Олекси Стороженка.

Izbornik za cokveno-pravne odnose različitih katol. obreda z obzirom na istočno katoličku crkvu u Hrvatskoj. Složio ga Dare Reba, kanonik eklesiarha. U Krizevcima, 1911. Ст 187. (Euchiridion constitutionum, Decretorum, Declarationum, Instructionum Selectiorum) mutuum rituum catholicorum relationem Ecclesiae Orientalis Catholicae in Croatia conspectumque contractum illustrans).

ЄРЕЙСКИЙ проповідник духовний

М. Баричка

можна дістати і на рати в печатні ОО. Василян в Жовкві 1.)
прим. опр. в полотно за 5 кор. 55 с. 2,) прим. опр. в шкірку за
8 кор. 55 с. вже з поштовою реком пересилкою.

Просимо ширити між народ християнський
двотижневик

„ОСНОВУ“

що виходить вже **шестий рік** у Львові (ул. Куркова 37)
і коштує річно 3 кор., а піврічно 1.50 кор.

Видав „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
св.ящ. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропигійської під упр. М. Рефця.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Шенгвицьких ч. 29.
порукає ся Всч. Духовенъству.

Церковна Торговля
„ДОСТАВА“

сировадила нові матерії на ризи і розширила значно їх
робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші,
монетранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти,
процес. олтарі і др.)

Порукає церквам певних і випробованих різбярів
для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає за-
мовлення на образи.

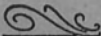
Позолоченя чаш і направи риз

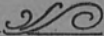
просить, вислати до Львова, де в їх робітня.

За гроші, складані на вкладковій книжці, дає 6⁰/₀,
уважаючи вкладників співниками свого інтересу.

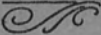
Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Ставїславоні
ул. Смольни 1; в Перемишлі, Ринок 26.

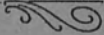
Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

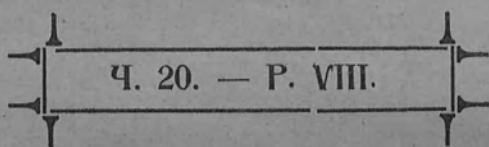
З друкарні Ставропігійського Інститута
під зарядом М. Рефія.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.

Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 20.

З М І С Т:	
На історичнім становищі.	609
о. Юстин Гіріяк: Раціоналізм а початок християнства.	616
о. Евстахій Цурковский: Вражіння з красивого здвигу „Соколів“ і „Січий“ у Львові дня 10 вересня с. р.	622
Бібліографія:	627
Всячина: (Ювильей Маркіяна Шашкевича. — В справі злочинного і гідного найбільшого осудження. — Про зменшенє съвят. — Уживанє чужих слів. — Скромна просьба. — Roma e l' Oriente. — Сумно. — На злобу дня.)	629

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Поясненя до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезія в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студій над почаївським „Богогласником“, Львів, 1908 ст. 48 — 1 кор.
6. о. Е. Гузар: Розважання о терніях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Е. Гузар: Розважання о терніях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Апологетично-соціальна діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Овенційкий: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.
10. Франц Герцог: Сім голосів взиваючих грішника до покаєня, — переклад о. Пл. Карпинського. Львів 1909 ст. 80 — 1 кор.
11. о. Мих. Дороцький: О християнській родині, Львів, 1909 ст. 66 — 80 с.
12. о. Н. Вудка: Дисципліна грецької церкви, Львів 1910, ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересилкою.

В редакції „ОСНОВИ“ можна купити отсі книжки:

1) „Ану вишлюсь раз на чисту воду“	(вичерпана)
2) „Осифівський патент“	6 сот.
3) Про чернече життя	6 сот.
4) Депо про суспільне питання	10 сот.
5) За що мають соціалісти нашого хлопця	6 сот.
6) Значінє праці в світаї віри	20 сот.
7) Як товариш ратував товаришку	10 сот.
8) Чи наука противить ся вірі	6 сот.
9) Дві науки	10 сот.
10) Торговля дівчатами	4 сот.
11) Десятилітня (1900—1910) діяльність Митрополита
Д. Шептицького	6 сот.
12) Житє св. Йосафата	10 сот.
13) Пісня моя	30 сот.
14) Тарас Шевченко	10 сот.
15) Жебрачка в Єрусалиму	10 сот.

Редакція „Основи“
Львів, ул. Куркова, 37.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевості північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремi.

В Бремi се товариство удержує руского священника, котрий виконує душпастирські обов'язки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до:

Генеральна Агента Північно-Німецького LLoyd'a
у Львові, Городецька 93.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 20.

Львів, 15. жовтня 1911.

Рік VIII.

На історичнім становищі.

I.

Учений Августинець о. Пальмієрі видав перед трема літами голосну книгу о російській церкві, в якій виражає ся досить непохлібно про польський клир. Він пише до слова: „Польський клир являє ся перепорою в зближеню Росії до католицизму... Польський клир не в силі розширювати католицизм між Росіянами“. Причиною сеї неспосібности — поясняє учений Августинець — се ненависть Поляків до Росіян. — Після появи сеї книжки накинута польська печать досить грубо на її автора, хоч о. Пальмієрі сказав лише половину правди. Бо на ділі польський клир неспосібний до місійної праці не лише між Росіянами, але і між іншими народами, а неспосібний він до неї не лише задля своєї ненависти до всіх сусідних народів (не тільки Росіян), але головно через те, що у него нема розуміння католицизму, бо він той католицизм розуміє по своєму, уважаючи его нічим іншим, як орудем польонізації. Через те й зовуть загально Поляків глумливо „polskimi katolikami“, а їх католицизм „polskim katolicyzmem“.

Доказом такого хибного розуміння католицизму через Поляків може служити не тільки історія української Церкви, але також сучасні події в Росії.

Самі польські історики осуджують якнайострійше поведене з Унією давньої Польщі, головно її висшого духовенства і шляхти. Колиби Поляки не поборювали були Унії всякими можливими способами, маючи на оці тільки латинізацію, а враз з нею польонізацію, а не добро католицької Церкви, ціла Україна булаби вже від чотирох-пятьох століть католицькою. Так щож? Поляк не мав розуміння праці для добра не-Поляка. Він жертву-

вав єму свою прислугу лише під услівем переходу на латиньство, що завсїгди і всюди рівналось переходови на польське.

Так було давно, так є й нинї. Польскій клир в Росїї працює ревно над наверненням Українців на католицизм, але рівночасно тих Українців робить Поляками. Ілюстрацією до сего Холмщина.

Ся робота Поляків приносить їм частинну користь, бо о кілька тисячок збільшує число польского народу. Та се користь лише позірна. О много більше тратить Польща через помножуване собі таким поступованем завзятих ворогів серед свідомїйших членів українського загалу. А вжеж великі шкоди, які сим заподївають католицкій Церкві, годї собі докладно навіть уявити. Фактом є, що як слово „Унїя“, так тим більше слово „католицизм“ стало ся ненависним на Сходї лише виключно завдяки роботі Поляків, головно польского клиру. Щож з огляду на те значить навернене хочбитисячок вірних східних церков на латиньство, коли рівночасно роблять ся через те цілі міліони найзавзятїйшими, фанатичними ворогами католицкої Церкви?

Кождий се розуміє, кождий видить погубну роботу польских місіонарів серед українського і російского (великоруского) народу і кождий сю роботу осуджує. Одні лише Поляки не хотять сего зрозуміти. Їх одних не може нічого навчити історія. Вони за ніяку ціну не хотять уступити із свого історичного становища, на яким згубили не тільки Україну, але також свою Польщу, на яким загирили величне діло Унїї української Церкви з Римским Престолом. Поляки були і остануть ся непоправними.

Типом такого польского місіонара, що стоїть уперто на історичнім польскім становищі — се кс. Бородзіч, автор публікації „Pod wozem i na wozie“, як також брошури: „Na Rusi galicyjskiej Schyzma się gotuje“.

Отсим двом публікаціям хочемо посвятити кілька слів.

Хто се кс. Бородзіч?

Се молодий, польскій свьашченик з Литви, жива, діяльна, енергічна, а при тїм непосидюча і авантурнича людина. Більше політик, як душпастир. За ріжні „патріотичні“ подвиги засуджений на довшу вязницю втікає до Галичини і тут пише свої „pamiętniki“.

В „pamiętnikach“, доки вони правдивими „pamiętnikami“, помимо всього, досить симпатичний. Дає цікавий для нас опис російских вівносин, відносин в державі взагалї, а в російській церкві з окрема. Живо ілюструє корупцію російского чиновництва, єго хабарництво, єго вимушуване ложних зізнань, як також несправедливість і партійність політичних судів. Менш сумні відносини в церкві. Піянство, неучтво і свьятотатство у відправі російских духовних — се в Росїї річ зовсім звичайна. Противеньство до сего се у них виїмки.

І бувби кс. Бородзіч на „pamiętnikach“ поперестав, бувби лишив ся помимо своєї екзальтованої вдачі, відбитої в ділах,

описаних в брошурі, інтересним і симпатичним побліцистом. Та непосидючий дух кс. Бородзича завів его в область, що із споминами не має нічо спільного, в область, до якої розуміння автор не догріс.

При кінці публікації „Pod wozem i na wozie“, а еще обширнійше в особній доповненій відбитці з кінцевих її уступів, а саме в брошурі: „Na Rusi galicyjskiej Schyzma się gotuje“, обговорює кс. Бородзич справу Унії взагалі. Кирило-Методіївську ідею, справу обряду і стан нашої рускої Церкви в Галичині.

Пригляньмо ся его виводам.

Що тичить ся Унії — то на думку кс. Бородзича „всякі розправи о ній се праця пуста, безілійна, навіть шкідлива. Преці на посліднім Велеградскім зїзді о. Митрополит Шептицкий сам мусів визнати публично, що потреба найменше трех століть, аби ту Унію здійснити — а інші більш від него обзнакомлені з відносинами в Росії і менше, чим він розентуз'ямовані, по одній і другій стороні — удержують згідно, що Унія церков того рода, як в Польщі під кінець XVI в... є нині неможливістю і — мрією, не лекшою до здійснення, чим повернене візантійського цісарства.“

Хто мавби „впхнути“ по трех століттях східні церкви до Унії? А „впхнути“ хтось мусить, бо без того „пхнутя“ і то зверхного ті струпішілі, на мумії поссихані східні церкви не можуть рушити ся і не рушать ся.

Отже духовенство того не зробить, бо воно цілковито залежне від правительства. Але правительство також сего ніколи не зробить, бо в інтересі правительства лежить удержати власть над церквою, а се можливо тільки нині, коли та держава не є получена з Римом.

Лишає ся отже тільки праця над прилучуванем поодиноких православних до католицкої Церкви, над їх личним наверненем. Російский нарід перспектива Унії не притягне, але радше відстрашить.

Стільки про Унію взагалі.

Дальше обговорює кс. Бородзич Кирило-Методіївську ідею. Сю ідею автор просто висьміває. Її подвижники, се фантасти, що уряджують панславянські зїзди в Велеграді і видають католицко-схизматичний орган. Що Велеградські „апостоли“ не служать правді, се має бути факт, бо так запевняють такі авторитети, як п. Воронєцкі, кс. Шидельські, ну і сам кс. Бородзич. Доказом сего афера модерніста, ба навіть еретика князя Макса, а князь Макс переняв ся такими засадами в часі свого довшого побуту у Львові, у президента Велеградских зїздів. Нині вже знаємо, каже кс. Бородзич, що жерело, з котрого така виплила вода, дерево, котре такі видало овочі, напрям, котрий до таких довів послідовностей єсть злий, переверотний, ворожий для Церкви і віри. Польський клир повинен держати ся від сего Велеградского руху з далека, як се інстинктивно робив до-

си, що більше — повинен его по своїм силам поборювати, бо сего вимагає добро Церкви і навернене Росії.

Вкінці ставить собі кс. Бородзіч питання: в яким обряді пропагувати має польський клир католицизм в Росії, в обряді східнім, чи латинським? Відповідь звучить категорично: тільки в латинським. Російські маси, які живуть без жадних релігійних практик, потягнути і зблизити до Бога може лише новість. А такою новостію для них се обряд латинський, его релігійні практики — а передовсім его сьвященники, живучі в целібаті. Такі можуть їм заімпонувати і імпонують, перед такими мають вони ушановане, за такими вони підуть.

Висість обряду латинського від східного лежить в отсім: 1) лише завдяки латинському обрядови заховав ся католицизм через шляхту і частину народа на Білій і Малій Руси; 2) обряд латинський під зглядом безпеченства що до утрати віри є о ціле небо певнійший і 3) духовенство латинське яко стан доросло височини свого становища т. є. стоїть висше від вірних сьвіцких і може свобідно віддати ся своєму післанництву через те, що жиє в безженстві

Унія з Церквою — розумує далі кс. Бородзіч — не може бути тревала без рівночасного або пізнійшого заведення для її сьвящеників безженства. В Польщі за Жигмота III. удало ся більшу часть руских єпископів „пхнути“ в обійми Риму, — удало ся по кількох поколіннях простий руский нарід поставити духово на рівні з латинським і зробити з него правдивих християн — але се стало ся не через духовенство уніятське, лише мимо него, а по части проти него...

Зрештою чим є Унія, коли в ній заховає ся жонате духовенство, видно найліпше по Галичині, де „schyzma się gotuje“, як говорить кс. Бородзіч.

На брошуру кс. Бородзіча відповів „Велеградский Вістник“ в статі „Волное мѣсто“. Ся відповідь так влучна, річева і основна, що ми найліпше зробимо, коли перекажемо просто її зміст.

Автор відповіді поясняє вперед кс. Бородзічови, яка є ціль Велеградских конгресів. Вони мають підготувати науково ґрунт для Унії, осьвітити спірні питання дорогою спокійного їх досліду і сердечного бажання зрозуміти свого противника. Уніюністи бажать іти на стрічу всім мислячим і віруючим людям православного славянського сходу. Вони самі заявили на II. конгресі, що їм чужа місіонерська ціль, вони хотять працювати тільки над научними основами для поступенного зближення з православними, хочби на загальній християнській почві.

Велеградські уніюністи дорогою мирних научних розправ старають ся розяснити одні другим запутані і непонятні сторони в богословській науці обох Церквей, старають ся познакомити Запад з богословом Сходу і противно.

Товчка до Унії — читаємо дальше в „Велеградским Вістнику“ — не потреба. Унія прийде сама собою, поступенно, з

постепенним взаїмним ознайомленем, пізнанем, незалежно від якої небудь сторонньої примусу. Унія се діло ласки Божої і чим менше буде до неї входити сторонніх політичних елементів, тим ліпше.

Кс. Бородзіч висказу Митрополита дотично 300 літ не зрозумів. Митрополит виразив лише надію, що до того часу уніоністичний рух прийме настільки солідні розміри, що вже буде заявляти себе як сильний релігійний чинник.

Називати Велеградські конгреси панславістичними чи неославянськими з'їздами — се клевета. На конгресах послугують ся мовою латинською, церковною, а всякі національні спори звідам усунені. Вільний також на конгреси вступ всім народам, не лише славянським. Що ціль конгресів чисто релігійна, се виразно і офіційно зазначив їх президент Митрополит Андрей.

Кс. Бородзіч пише, що Велеградські конгреси не для Польків, не для польского клиру. Се зовсім понятно, бо польський клир до них не доріс, як вже і о. Пальмієрі зауважав. Хоче польський клир бороти ся з Велеградським рухом, нехай! Але най уживає средств чесної борби, а не підпольних махінацій.

Лучити аферу князя Макса з Велеградськими конгресами — се несовісність. Князь Макс виступив з своїми поглядами публично ще в р. 1906 на лекціях в Фрибурзі, отже на рік перед скликанем першого Велеградського з'їзду. Зрештою князь Макс з уніоністами не має абсолютно нічого спільного.

Закид модернізму бере кс. Бородзіч із слів висказаних на конгресі, що православні, які живуть поза католицькою Церквою в добрій вірі, належать до неї духово. Та підношуванем такого закиду зраджує кс. Бородзіч лише своє незнане богослов'я. А додати годить ся, що ті слова на конгресі сказав польський Єзуїт о. Урбан.

Вкінці обрушує ся кс. Бородзіч на грецький обряд. Тут вже починає ся повний хаос понять догматичних, літургічних, історичних і дисциплінарних.

На думку кс. Бородзіча грецький обряд не потрібний для Росії. Російський нарід представлений як дитина, яку може притягнути лише новість. Се образа Росіян. Російський нарід настільки прив'язаний до свого обряду, що ніколи не покине своєї церкви, коли знайде в ній доброго, ревного священника. Не новість, а католицький священник притягає Росіян навіть і до латинського обряду. Та припустім, що кс. Бородзіч має слушність; то чи можна руководити ся сим мотивом в такім ділі? Який же буде контингент тих новонавернених і який вплив будуть они мати на решту масу народа? А десять мільйонів маса старообрядовців, селянство і націоналісти, чи також підуть на принаду „новости“ і приймуть латинський обряд? Про се смішно навіть говорити. Ми добре знаємо, що всюди, особливо в містах і серед буржуазії, а по части і серед аристократії, знайдуть ся люди, для котрих перехід в католицизм буде

рівнати ся переходови в латинський обряд, де їх будуть займати органи, процесії, короткість богослуження і т. п., але таких, розмірно до цілої маси народу, буде не багато, хоч можливо і цілі десятки тисяч. Та хочби і сотки тисяч переходило в католицизм після латинського обряду, то й тоді справа католицька не виграє, а програє. Ті сотки тисяч стануть непроходимою стіною для мільйонів православних, що видять в латинським обряді не лише перемену віри, але і зраду національності, втрату російського духа і культури. Певно, що для польського духовенства тяжко розстати ся з думкою латинізації російських католиків, тим більше, що за нею скриває ся думка їх польонізації. В Росії майже нема губерніяльного міста, в котрімби не було польського костела. Як же відказати ся від думки насаджувати „polskość“ кругом тих твердинь Запада? Се вельми принадно і мутить розсудок ксьондзам в роді Бородзича.

Бажаючи виказати фактами непригожість східного обряду, кс. Бородзич покликуєсь на те, що в останніх роках „свободи“ в Росії перейшло 200.000 скритих католиків в Холмщині і 100.000 православних на католицьку віру після латинського обряду. Протівно, помимо могучих зусиль пропагувати Унію — її висліди показались дуже марні: 50 вірних і 4 священиків. На се відповімо кс. Бородзичови так: Холмчаки воліли прийняти латинський обряд для того, аби через те вирвати ся з обнять православя і на будуче усунути навіть саму спроможність „возсоединенія“, такого, яким воно було в р. 1875. Що до 100.000 новонавернених, то вони єствуютъ лише в уяві автора. На ділі нема таких більше як 40.000.

А щож робилось для пропагованя Унії? Нічого. Найбільше старане було лише в тім напрямі, аби дати можливість життя трем священикам східного обряду і удержувати в Петербурзі рід каплиці. Не тільки, що на пропаганду, а на жите не було средств. А однак, помимо таких невзгодин і нечуваного гнету з боку правительства, справа не лише не завмерла, але обіцяє жити і розвивати ся... Треба також памятати, що російська суспільність, мішаючи догму з обрядом, не має жадного поняття о Унії, а польське духовенство уживає всіх зусиль, щоб притягати новонавернених на латинський обряд. Вкінці додаймо і те, що російське правительство бачить в Унії політичні затії, головню „українофільство“, і зборонює вступу до Росії католицьким священикам східного обряду, особливо галицким, котрі наче самою судьбою покликані до піддержуваня католицької місії в Холмщині і на Волині.

Про непригожість східного обряду має свідчити також історія Білої Руси і України. Та сей закид вже давно відпертий. Якраз для того і не лишилось там нічого крім горсточки католиків, що вся білоруська і українська шляхта перейшла на латинський обряд, а через те стратила також і свій національний характер. Бідний, простий нарід без інтелігенції і аристокрації, з простим і темним клиром, кинений на іграшку судьби, лише-

ний всякої культури, річ природна, що не міг видержати напору російського православ'я. Але сему невинен східний обряд, а ті підлі люди, які гляділи на Унію як на чисто політичну комбінацію для збільшення сил Польщі. Ціль по часті досягнена: цілі ряди давних українських родин прикрашують нині пантеон польської аристократії, але за те з Унії в Росії заховались самі спомини. Чи лише жажда матеріяльних зисків завела Семашка і Попеля до православної церкви? Чи тут більше не ділала глибока ураза до гнобителів грецького обряду, народної їх мови і культури? Ми не оправдуємо обох відступників, а хочемо лише відкрити очі панам Бородзічам на дійсну причину упадку української Унії.

Другий аргумент кс. Бородзіча доволі оригінальний. Він каже, що латинський обряд тому безпечніший від грецького, бо його головою є Папа. Тут радимо кс. Бородзічови заглянути до підручника літургії або канонічного права. Там він найде, що Папа є не лише головою латинського обряду, але і всіх східних обрядів признаних католицькою Церквою. Чи се для автора новина?

Та се ще не все: східний обряд непригожий еще й тому, що допускає жонатє духовенство. Тут мішає автор східні церкви з східним обрядом. А се не одно. Не лише у східних католиків, але навіть і у православних (на Балканському півострові, на Угорщині, в Малій Азії, в Єгипті), женитьба духовенства зовсім не є признакою обряду, а місцевим звичаєм, який кождий може заховати або ні. Лише в Росії є обовязок женитьби. Сирійско-католицька і болгарско-католицька церкви не мають жонатого клиру, а однак заховують свій обряд в більшій чистоті, чим жонатє українське свящєнство в Галичині... Для сеї послідної жонатє доховенство наче дарованє було Провидїнем Божим. Коли інтелїгенція і аристократія цілковито ополячилась, тільки на одно свящєнство прийшов обовязок двигати народну культуру. Оно перенесло на своїх плечах весь гнет польонізаторского правительства а відтак шляхти і допомгло бідному народови вирвати ся з польских пазурів, заховавши для него мову і східний обряд.

Вкінці у відповідь кс. Бородзічови треба еще і те пригадати, що східний обряд, який він з ненависти до Сходу називає „анемічним, скрофулічним, сухітничим, пересяклим наскрізь візантійскою культурою“, є благословлений католицькою Церквою і признаний нею за так само спасенний, як обряд латинський. Цілий ряд Папів Римских високо цінить сей обряд, схиляючи голову перед его старинністю, красою і святостію. Кс. Бородзіч забуває, що в лоні того обряду взріс св. Іосафат і холмські мученики, що проляли кров за Христа і католицьку Церкву. Завдяки тому обрядови Церква числить в своїм нутрі около сім мільонів вірних синів, що суть живим свідочством її універсальности і вселєнськості. Чим се пояснити?

Отсе зміст відповіді „Велеградского Вістника“¹⁰⁵ на балачку Кс. Бородзича. Деякі уступи сеї відповіді, як вельми для нас інтересні, навели ми докладнійше.

Уваги Кс. Бородзича про нашу Церкву і наше духовенство обговоримо другим разом.

о. Юстин Гірняк

парох в Тязові.

Раціоналізм а початок християнства.

(Д а л ь ш е).

Годі заперечити, що св. Павло говорить часом про саму віру і протиставить її сему законові діл¹⁰⁵), а ті вискази вирвані із контексту можуть робити вражінє, немовби тими словами св. Павло лише одної віри домагав ся. — Але треба зважити, з ким він на тих місцях полемізує, а справа вияснить ся. Св. Павло мав до діла з юдаїстами, які і від християн домагали ся захованя церемоніяльного закона¹⁰⁶). А церемоніяльні приписи були перед смертю Христовою типом найважніших подій з життя Спасителя і Ёго науки. Яко такі були виразом віри в Месію і мали в Старім Завіті своє значінє. По смерті Христа стратили они типічне значінє і стали ся пустою формою без змісту. Віра відносила ся тепер не до будучини, як колись, але до минувшини, а ритуал не лише не оживляв її, але противно — в хибній інтерпретації — міг навіть баламутити вірних.

Тож, коли св. Павло виступає проти закона¹⁰⁷), то не проти того закона, що був на Синаю оголошений, але проти того, що єго голосили юдаїсти т. є. проти самого ритуалу і то не проти єго вартости колишньої — але проти єго пустої форми, якою він став по смерті Христа. Апостол поган має повну рацію,

¹⁰⁵) Гал. 3. 11, 23—25, 5. 18., Neander: G. chr. K. II. 628.

¹⁰⁶) Гал. 2.21. Рим. 4.14. — Cornelius a Lap. Com. 415, Pözl. P. 140, Bartmann, P. u. J. 34, Lesetre: Egl. 133, 188. Schwanne: DG. I. 274., Pfeiderer: Paulus. 300., Neander: G. chr. K. II. 174.

¹⁰⁷) Рим. 8.27.

коли свою науку називає законом віри¹⁰⁸), а постуляти противників п'янує, як закон діл. Бо він полишив ритуал на боці, заступаючи его самою вірою. А юдаїсти боронили престижу ритуалу, що вже стратив своє типічне значінє, що становило его внутрішній зміст і був вже лише ділом — без ціли і значіння.

Для того враз з деякими протестантами і раціоналістами треба заключити, що наука св. Павла про оправданє була така сама, як і наука пророків. Декальог і віра — се єї зміст. Та лише заходила ріжниця, що в Старім Завіті віра в довершене Відкуплене стояла сама без зміслової форми

Отже Старий Завіт і наука св. Павла не стояли супроти себе в відношеню тези і антитези, як собі уявляли критики, але св. Павло ставив ту саму тезу, що і пророки.

λ) Наука про оправданє у прочих Апостолів.

Метод наукової праці тюрінської школи не дає нам можности довідати ся безпосередно від самих Апостолів Жидів, яка була їх наука про оправданє, бо критики відкидають соборні послання яко не автентичні. І ми мусимо аж посередними дорогами доходити до ціли. Одною такою посередною дорогою було порівнанє науки сьв. Павла з наукою пророків. Скоро жидівські Апостоли були вірними учениками пророків, то і они разом з пророками мусіли бути згідні із сьв. Павлом. — Але можлива ще евентуальність, що Апостоли відступили від поглядів пророків і, яко вірні сини свого століття, поділяли погляди фарисеїв і юдаїстів. В сім случаю такої заходилаб суперечність межи ними, а сьв. Павлом. Сьму питаню буде посвячений §. 4., де із слів самого Апостола поган викаже ся нестійність такого погляду. А коли так, то відпадає головний мотив до запереченя автентичности соборних посланій

Аж таким ключем приходить ся нам отворити доступ до творів жидівських Апостолів і розглянути ся в їх науці про оправданє.

І так:

Сьв. Яків навіть не сумніває ся, що адресати его посланія мають віру¹⁰⁹), а лише боїть ся, аби они за много на ню не числили¹¹⁰) і не занедбували добрих діл. Тому остерігає він

¹⁰⁸) Рим. 3, 27, Гал. 5, 5, 16—18, Троицький: А. II. 92 сл., Bartmann: P. u. J. 140—1.

¹⁰⁹) Weizsäcker: Ap. Z. 129, Zahn: Paulus (Realenc. XV. 76), Neander: G. chr. k. II. 568, пор. Bartmann: P. u. J. (про Ілліція).

¹¹⁰) Bartmann: P. u. J. 102, 146, Троицький: А. II. 94., Lechler: Ap. Z. 2 9.

перед мертвою вірою, що не лучить ся з добрими ділами ¹¹¹). Після сьв. Якова і віруючий може загинути на віки ¹¹²).

Сьв. Петро таксамо супонує у адресатів віру ¹¹³), а чує ся лише спонуканим упімнути їх, аби старали ся присвоїти собі всілякі практичні чесноти ¹¹⁴). Подібно як сьв. Яків розрізняє він мертво і безплodну віру — і віру діяльну ¹¹⁵).

Сьв. Юда уважав за вказане побіч віри поручати ще й поодинокі заповіді Божі ¹¹⁶).

Сьв. Йоан згідний з прочими Апостолами. Він лучить любов Бога і ближнього з одного боку з вірою Христа-Месією, яко своїм жерелом, а з другого боку — з добрими ділами, яко плодами любови ¹¹⁷).

Таким чином безсторонна студия над сьв. Письмом доводить до слідуючого результату:

Перша із основних точок тібінської школи, а імено — погляд на науку Апостолів Жидів та на науку сьв. Павла про оправдане не в згідна з сьв. Письмом яко історичним жерелом.

§. 3.

Старозавітний партикуляризм в відношенню до універсалізму сьв. Павла.

а) Партикуляризм в теорії.

Книги Старого Завіта представляють економію відкуплення в слідуючий спосіб. Первісно не робив Бог ріжниць межі людьми, але — як всіх призначив до надприродної ціли, так і на-

¹¹¹) „Кѡа польза, братѣ моѡ, ѡце вѣрѡ гл҃гобѣтъ ктѡ наѣкти, дѣлаз же не ѡмѡтъ; бѣдѡ мѡжетъ вѣра спасти вѡго;“ 2. 14.

¹¹²) „Тѡкоже ѡ вѣра, ѡце дѣлаз не ѡмѡтъ, мертвѡ ѣсть ѡ сѡвѣтѣ. 2. 17. пор. ст. 20., Felten: Apg. 284.

¹¹³) „И вѣси вѣрѡють ѡ трѣпѣстѣ“ 2. 19. — Пор. Bartmann: P. u. J. 86—8., Lechler: Ap. Z. 248, Winer: B. Ryb. II. 216, Pfeiderer: Paul. 313, Belser. Selbstr. 108, Zahn: Paulus (Realenc. XV. 79), Трoвцкiй: А. II. 114—5.

¹¹⁴) „Гл҃голю вѣрѡ сѡблѡдѡми ѣстѣ чрезъ вѣрѡ во сѣиѣ гѡтѡвое ѡвѣтисѣ во вѣрѡмѡ послѣднѣе“. I. 1. 5.

¹¹⁵) „Подадѣте въ вѣркѣ вѡшей доверѣтѣль, въ доверѣтѣли же рѡзѡмѣ. Въ рѡзѡмѣ жѣ воздержѡнѣ, въ воздержѡнѣи же трѣпѣиѣ, въ трѣпѣиѣи же вѣрѡчѣстѣ. Во вѣрѡчѣстѣи же кратѡлюбѣи, въ кратѡлюбѣи же любѡвѣи“. II. 1. 5—7.

¹¹⁶) II. 1. 8.

¹¹⁷) ст. 8., 16. 28.

діляв всіх средствами до досягнення її¹¹⁸). Однак ся універсальна економія спасеня не вінчала ся успіхом. Люди свідомо і добровільно відрекли ся Бога¹¹⁹) і задля свого низького морального уладку стали не лише негідні відкуплення, але і неспосібні до нього¹²⁰). Чоловік відцурав ся обявлення, пійшов за власним розумом і швидко опинив ся в ідолопоклонстві¹²¹). Тоді вибрав Бог ившу дорогу. Упертих покинув і полишив природному розвоєви, аби они через тяжкі досвідчення пізнали власну безсильність і так бодай негатиивно стали спосібними до морального відродження¹²²). — А мале племя, якого прародич через побожне житє по части заслужив на виріжненє від грішного окруженя¹²³), вибрав Бог на сторожа первісного обявлення і на орудіє до просвѣченя і освяченя других. Се племя мало заховати посеред поганьских народів віру в одного Бога і таким чином позитив-

¹¹⁸) „Всѣхъ вѣрѣаѣ, ꙗко Іисъ Хрѣстѣхъ, ѿ вѣа рѣдѣніхъ єсть: ѿ всѣхъ людеѣ рѣдѣшаго людеѣхъ и рѣдѣніаго ѿ негѣхъ. Ъ сѣмъ вѣмъ, ꙗко людеѣмъ чада єѣа, єгда вѣа людеѣмъ ѿ запекѣнъ єгѣхъ освободеѣмъ“, I. 5. 1—3. пор. II. ст. 6.

¹¹⁹) Быт. 6. 3. II. 4. пор. Рим. 1. 21

¹²⁰) Декотрі критики думаютъ, що св. Павло не так остро судив поган, як Мойсей.

Проф. Пфляйдорф заявляє: „Після Гал. 4. 1—3 і 8. поганство становило (немов) дитинячий вік нерозвиненої людскости, яка по Божому постановленю аж до усмотреної хвилі стояла на низькому уровени, а відтак поступила до синівської зрілості“ (Paulus 79). По думці сего ученого посланія до Галатів і Коринтіян містять погляд, немовби людскість не прогрішила ся ідолопоклонством і апостазією від правдивого Бога. Се було впливом невіжества і тому погане заслугоють радше на співчутє, як на кару (стр. 80). Ся апостазія була Богом постановлена і тому конечна. — Але той самий учений зізнає, що у св. Павла є варіант („Ubergang“), з острійшим осудом, бо після Рим. 1. 20 сл. погане носять вину свого невіжества: Они не хотіли Бога почитати, від Нього відвернули ся до сотворіня і тому попали під власть власної похоти.

На се треба заявити, що така інтерпретація слів св. Павла в Гал. 4. 1—3 і 8. свідчила би не про варіант, але про суперечність автора з самим собою. Однакож при основнійшій студії вияснює ся причина позірної суперечности. В посланію до Римлян говорить св. Павло о перших поганах, які від Бога відступили і власною рукою стягнули Божу кару на свій рід. Они без сумніву були винні. А в посланію до Галатів має автор на гадці сучасних собі поган, які одідичили погляди своїх предків, за них мусіли покутувати, але самі тому не були винні.

¹²¹) Пор. Thiersch: K. ap. Z. 1. ff. Schwanne: D. G. I. 171.

¹²²) Hergenröther: KG. I. 39., Döllinger: H. u. J. 54—5, Neander: G. chr. R. II. 596.

но приготувати їх на прихід Месії. — Ось генеза і причина жидівського партикуляризму, — який тим способом криє в собі універсализм.

Ще Ное предсказав сю ролю вибраного народа, коли запівав своєму синові Яфетови, що він сильно розмножить ся та буде мешкати в наметах Сема¹²⁴). Авраамови вияснює Бог точніше его призначення заявляючи, що через нього будуть колись благословені всі коліна землі¹²⁵).

Аби Ізраїль не пійшов дорогою поган і не випав із своєї історичної ролі, пригадав Бог на Синаю природне моральне право¹²⁶), надаючи єму Свою санкцію та казав заховати церемоніяльні приписи Мойсея, яких ціль вияснено вже в попереднім §. Однакж Провидіння чувало над тим, аби Жиди не перецінювали ваги ритуалу, та не привикли добачувати в нім свою остаточну ціль. —

В хвили, як Ізраїль посів сьвяту землю і перші овочі богацтва і політичної сили бажав зложити у стіп Ёгови, нагадує Дух сьв. своїй доньці, Синагозі щось, що Ёму дуже лежить на серцю: „באנשי ארץ יי כבדו ו יתקנו ארץ תבואה“. Потрійний сердечний зазив і апелъ до двох найшляхотнійших зміслів має ту без сумніву ціль — звернути цілу увагу на зміст того, що тепер буде сказане. А каже дальше Господь: „ו יזכרו אדם תבואה ו אדם ארץ תבואה“¹²⁷). Дивні слова Законодателя та ще в хвили, коли ся люба доня по тяжких трудах і борбах станула на порозі слави і спочиваку. Але сї слова Отця цілком зрозумілі, коли возьмемо на увагу провідну гадку жидівського партикуляризму.

Такий самий змісл має попередний стих, де Давид представляє Церков Христову в виді цариці в пестрій одежі¹²⁸). —

¹²³) Сир. 10. 14. 15, Прем. 12, Дія: 14—16. — Weiss: Apl. 3. 1. 177, Pawlicki: Ur. Chr. 9., Neander: R. ap. Z. II. 598.

¹²⁴) Быт. 22. 18., Wirmüller: G. (W. u. W. KL. V. 545), Molitor: Ph. G. I. 140.

¹²⁵) Zschokke: Th. Pr. 321, Kraus: Lb. KG. 36, Döllinger: H. u. J. 777, Schwanne: DG. I. 172, Brück: Lb. KG. 10, Thiersch: K. ap. Z. 22, Reinhold: Th. F. II. 96. — Се не дасть ся погодити з заложеном критичної школи немовам би жидівський нарід був творцем монотеїзму (пор. Staele: G. Isz. I. 4. ff.). А також історичні досіди в області орієнтальних релігій доказують, що східні народи первісно визнавали монотеїзм, а доперва пізнійше ся ідея у них викривила ся. Віра в одного Бога старша від Семітів і Жидів (Weiss: Apl. 3. 1. 190, Kraus: Lb. KG. 33., Hettinger: Apl. V. 512, 529. ff. Zaborski: 4. Z. W. 54. сл., 156 сл.).

¹²⁶) „Да распространитъ Бгъ Іафѣда и да вселитса въ селѣніихъ Симовыхъ“ Быт. 9. 27.

¹²⁷) Быт. 12. 8. пор. 22. 18, 26. 4. 28. 14. Гал. 3. 8. 9., Reinhold: Ph. F. II. 134. — Быт. 49. 10.

На иньшій місци предсказує Псаломник, що Помазанник Господній посяде всі народи і границі землі, запаує від моря до моря, а слава Божа росширить ся по всіх краях і кінцях світа¹²⁹⁾.

Але потомки Авраама не вдали ся в свого патріярха. Они не радо зносили партикуляризм. Хотіли жити спільно і однаково з поганами, з ними своячити ся і кланяти ся їх ідолам¹³⁰⁾. В парі з тим ширили ся тяжкі гріхи, що пересякли всі верстви суспільні і всі покоління¹³¹⁾. Ізраїль став негідний і неспосібний виконати свою ролю дорогою щастя і слави. Тоді почав Бог грозити карою, а ся погроза вияснило дивно на позір історичне явище, що нарід побіджений і всіми зненавиджений такий сильний вплив має на своє окружене: — Месія вийде з вибраного народу, але невірні сини Авраама за се, що наперед ідейно, а відтак і фактично віддурали ся Ёго, стратять політичну незалежність¹³²⁾ і рідну землю¹³³⁾.

β) Партикуляризм в практиці.

Прийшов час, що Жиди мали виконати ролю вложену на них Провидінем. Розсїяні по цілїм світі¹³⁴⁾ всюди ділали атрак-

¹²⁸⁾ Критики на основі Рим. 3 20 („Зако́номъ ко позна́ніе грѣхѣ“) доходять до заключення, що св. Павло неприписував законови Мойсея иньшої функції, як лише усвідомлюваня гріха (Weizsäcker: *Ap. Z.* 130), що більше, — закон мавби бути лише на те даний, аби люди его ломили і через те гріплиш (Baur: *KG.* 53 пор. Pfleiderer: *Paulin.* 92 ff. Hausrath: *N ZG.* III. 154, Bartmann: *P. u. J.* 36—40). Але ся інтерпретація негідна з св. Письмом, яке учить, що цілюю закона було освяченя людий (Лев. 18. 5. пор. Втор. 30. 15. 19, Бар. 4.1 Лк 10. 28, Езек. 20 11. — Döllinger: *H. u. J.* 777—8). Якби критики мали рацію, то требаби сказати, що чим хто більший грішник, там більше він сповняє волю Божу

Впрочім сам св. Павло на иньшій місци опрокидує сю інтерпретацію критиків, коли каже, що остаточною цілюю закона є Христос (Рим. 10. 4). Тому значіня слів его Рим. 3. 20 треба не росширять, але змодифікувати, а саме: Об'єктивна ціль закона, то Христос. Праведники, що після сего закона жили, причинили ся позитивно до приготования людства на прихід Месії. (Thiersch: *K. Ap. Z.* 81.). Грішники, що закон переступали, сповнили лише місію негатиивно так, як погане. (Bartmann: *P. u. J.* 89.). А що фактично лише меншість народа закон виводила, (Рим. 7. 14.), то св. Павло мав повне право ex post заявити, що закон був даний на ломане его. (Por Zschokke: *H. S.* 94, f. 319, *Th. Pr.* 103 ff, Pölzl: *P.* 103.

¹²⁹⁾ Пс. 44. п., Augustinus: *Or. adv. Jud.* (Opp. VI. 30—31).

¹³⁰⁾ Augustinus: тамже.

¹³¹⁾ Пс. 2. 2. 8. 18. 2 5, 71. 8, — пор. Alloli: *Aum.* 135, 155, 129, Reinhold *Th. F.* II. 185.

¹³²⁾ Езек. 20. 28. — Döllinger: *H. u. J.* 740.

¹³³⁾ Іс. 5. 7., 24. 5. 3. 16., 1. 5. 6, 6. 5, 9 16. 17, 10. 6, Мих. 7. 1—6, Дан. 9. 8. Ос. 4. 13., Zschokke: *Th. Pr.* 402—412.

ційно. По своєму успособленю ріжнили ся різко від свого оточення. Релігійному замішанню поган протиставили ясний теологічний і етичний світогляд, а їхньому цинізму і моральній депресії — протиставили одушевлене виглядане Месії. І всюди лишали по собі слід т. є віру в одного Бога і в безсмертність душі¹³⁴).

(Далі буде).

Вражіння з краєвого здвигу „Соколів“ і „Січий“ у Львові дня 10 вересня с. р.

Не хочу входити в опис сего першого нашого здвигу, бо зробили се уже наші щоденні часописи, я хочу поділити ся з читачами лише з вражіннями, які зробив на мене сей здвиг. Сей здвиг єсть для нас значіння історичного, тож відніс я і вражіння, яке відношу з читання цілої нашої історії: радувались очи, плакало серце, уносив ся дух і налягав сум. Радувались очи, бо бачили перед собою розбуджену Русь, бачили ту забуту і упосліджену сіру масу, котра поставилась на поклик своїх проводирів, усталила ся в боеві ряди і дала наглядно пізнати, що зрозуміла ту нашу пісню, котра каже: „душу, тіло ми положим за нашу свободу“. Радувались очи дивитись на ті непроглядні наші ряди в значній частині в однострою і знати, що взяли ся они тут не під терором або оплачені, але під почутєм карності і сповнення свого патріотичного обов'язку. Радувались очи видячи перед собою полки прибувші не йно з цілої нашої Галичини, але і з зеленої Буковини, та глядячи на делегатів з дрімучого сусіднього царства, здвиг прибирав характер уже не краєвого, але національного, а видячи представлені ряди і нашого жіноцтва, здвиг прибирав характер нашої однодушності, одушевлення загального для загальної справи.

Радувалось око, як здвиг сей робив дефіляду перед будинком „Просвіти“ положенім в ринку міста Львова, яко перед своїм гніздом, бо інституцією, котра перша виставила народний прапор. Радувались очи видячи ті прапори, які повівали з вікон мешканців руских Львова та зливались з прапорами здвигу, бо свідчили они о нашім розвитку і нашім зрості — дивлячись

¹³⁴) Іс. 5. 5 сл. Ер. 2. 2¹, пор. Пс. 79. 9. сл. Мт. 21. 33. сл.

на все то радувались очи, але і плакало серце. Плакало серце не з радості а смутку, бо дивилось на історичного нашого баціля, яким єсть роздор, а який представив ся очам руским в виді наказу верховного осаули „Січий“ д-ра Трильовського забороняючого „Січам“ під его владою стоячим участи в тім торжестві. Хоч не всі послушали сего наказу, але баціль остав бацільом. І виринули в очах моїх ті желізні полки колишних князів наших, котрі на зазив Половців вирушили против Татар, і полки Хмельницького і Мазеи і хоч всі они представляли силу, котра могла замогчи противника, однак висунулась перед очи Калка, висунув ся Переяслав і виділась Полтава. І плакало серце не із за самих погромів, бо прогроми бувають і у других народів, і самі собою не є вще страшні, а виходять інколи на добре, але на наші погроми плакало серце, бо погроми наші виходили не зза того, щоби нас побивали другі, але що ми побивались самі.

Плакали очи, бо виділи того ворога, який єсть страшніший від всіх ворогів, якого напаятував уже автор слова о „полку Ігоревім“, а яким суть крамоли і роздор. Крамоли і роздор, над якими так тяжко болів автор „Слова“, панували і за доби княжої, не уступили і за доби козацкої, довели до нашої руїни і за часу нашого відродження тягнуть ся дальше.

Згадавши ті памяті хвилі в історії нашої, дивив ся я і на сей здвиг як на то зелене дерево, котре точить черв. Побачив я, що сего червака, сего нашого баціля переймали ми якби які історичні сьвятці, якби традиційне яке наше добро. Партійність єсть і між другими, але не така, як наша. Коли у других в хвилях рішаючих єднають ся всі, у нас суть то ворожі собі табори. Коли у інших поведене таке пятнує ся яко зрада, яко діло Герострата, котре повинноби щезнути в памяті людській, у нас противно єсть то дорога до вивиснення.

Партійність єсть найлучшою рекламою до вибору на посла, до почетних місць в громаді, повіті, крамоли і роздор допровадили ми до культу, перед якими бємо поклони. Зогляду на то, що крамоли і роздори стали ся предметом нашого шієтизму і чваньби будь то сьвяткуєм тим поступовість нашу, дивлячись на наші пайбільші подвиги, не могу дивити ся инакше, як радувати ся очима а плакати серцем, видячи, що не змінєм ся, а остаємо в тій точці строгі консерватисти, всьмо все одні. І плакало серце, що серед тих обставин нема у нас апостола правди і науки, якого вижидає уже так горячо наш геній Тарас Шевченко. Жерці нашої науки і наші поети пішли на службу сему божкови. Неудачі наші за слабо приписують нам самим, а звалоють на других. Нас все ставлять в наших очах яко якихсь надлюдей, торочать вічно, які то ми одинокі між другими, що чужого ми не бажали, значить ся не завойовували других, а пильнуєм лиш свого, своєї волі, — тимчасом якбиємо хотіли приглянути ся правді і науці, вийшло би, що ми не за-

воювали других, бо не могли, а не могли, бо ми виступали против себе, параліжували ся, через наші крамоли. І та обставина єсть як раз тою умовиною, що стручує з нас німб надчоловіка а підводить під становище низше чоловіка, що не потрафилось оборонити себе, додержати свого, бодай утримати ся незалежно від обставин. Мало сказати, ми не оборонили себе, але ми упали як в історії не видимо рівні собі, ми мимо нашої численности зійшли між другими на таке становище, що не входимо в рахубу в сферах пануючих, не числять ся з нами. Се соромне положене завдячуєм виключно лиш нашої партійности, котра допроваджена єсть у нас до такого настрою, що аби мати у нас партію, вистарчає взяти ся за роботу громадську. Стати до роботи значить у нас то само, що зараз визвати против себе других, утворити партію не противну а ворожу собі. Полишаю на боці події історичні особливо з пори нашої козаччини, котрі ілюструють нами сказане, а хочу звернути ся до наших близько нам звисних часів і знайти на них докази в тій справі. Возьмім так званий наш клерикалізм і наш радикалізм. Чим єсть наш клерикалізм, як не тим, що наше духовенство стало перше до роботи в нашій народі і було тими піонерами, що поклало перші початки до нашого розбудження, перші кличі до нашого віджитя морального, перші основи до нашої організації політичної, культурної і економічної, а головнo чинником, що витворив першу нашу інтелігенцію. Клерикалізм наш визначає ся тим, що наше духовенство було перше, котре признало ся до свого язика і подбало о що раз більші права для него, отвержало народ, заводило школи, фундувало стипендії, фундувало бурси, закладало Народний Дім, творило організації політичні і йшло все перше в бій, належало перше до наших інституцій економічних і фінансових, як „Народна Торговля“ „Діістер“, і було тими першими, що заводили по селах читальні, крамниці, каси...

Так виглядає по правді історичний наш клерикалізм, де робота нашого духовенства не має нічо спільного з роботою кастою а єсть воплощенем в цілім значіню того слова роботи народної, маючи в зиску для себе лиш то, що зискують усі місіонарі і апостоли взявши всю злість часу на себе і на свої родини, всякі переслідуваня з всіми наслідками, котрі відбивались на ній в прикростях і терпіннях. Опісля йшло в роботі народній усе разом з нашою інтелігенцією. І праця та виказала великанське діло, витворила ситуацію, де ми мимо всяких репресій заважили на важчі найвисших міродатних кругів, котрі видали поручене до желізного тоді намістника графа Ваденього о перепровадження згоди межі Русинами і Поляками, до допровадження якогось ладу. Поляки мимо всего, що мали усю власть в своїх руках, знайшли ся в скрутнім положеню.

Показалось, що при вєспільній праці ніяка противна сила не єсть страшна. Коли показалось, що і як желізна рука єсть

слаба, не вдіє нічо, тогди показали ся радикали яко випробований спосіб до управи русіє Rusina на Rusina. І се не партія, а ворожий табор, котрий взяв собі за задачу не йти против наших противникам а розбивати своїх.

І дійсно кинулись з завязатостю гідною лучшої справи до роботи, на якій як раз залежало нашим противникам а то до ломаня тих стовпів і підвалин, на яких опирала ся тодішня Русь, які стояли на заваді до неподільного їх панованя і цовної самоуправи, до доказу, що в Галичині нема двох народностей, а єсть лиш племя руске а все народність польска.

Ходило о зломане поваги духовеньства яко проводирів народних, о показане, що людек єсть росєєіуу і уважає ся заодно з обшарниками великими, а лиш баламутить єго духовенство і він тільки під впливом духовенства відосібняє ся, — дальше ходило о захитанє успіхів, до яких допрывадило духовенство враз з народовцями в напрямі інституцій культурних, просвітних, економічних і фінансових, щоби не набирали характеру народного і не загрожували єдноєдні народовой; потім розходилоь о злюзованє в морали, котра єсть важним чинником в нашій організації і условиною гаразду, і в кінци, як в кождій важній справі, ходило єще о петрифікацію, щоби такий невідгідний стан річи, яким була тісна звязь духовенства з народом не вертав ся і усунулось з видівні перед євітом, що показувала історія, що руский нарід творить хлоп і поц, в яким то складі представляв ся як тая гидра з головою не до скрученя і з силою вічно животворвою.

І як раз з програмою тою противників наших зійшла ся програма нашої радикальної партії, одного і того самого ворога мали перед собою наші противники і наші радикали, а то наше духовенство і все то, що оно для народа вчинило. З огляду на то не лишало ся нашій партії радикальний вічо пильнішого, як бити клин межи духовенство і нарід, тровити нарід на духовенство і доводити до розстрою, щоби духовенство не мало значіння проводирів представителів — і дальше бити на то, що оно зробило і принесло на жертвенник вітчизни будьто не має се ніякого значеня відмовити єму всякої заслуги, знеохочувати нарід до тих інституцій, як буре, Народної Торговлі, Дністра і т. д. представляючи їх яко попівські, не журачись цілком о аргументи, чи ті попи мають яку лучшу часть з того від других. На ту роботу служив ім „Громадский Голос“, віча, сходини і агітація при всіляких нагодах. На зборах наслухав ся я того сам не зваю кілько разів, а щоби не сягати далеко придивім ся на послідний заказ до „Січій“, де адвиг „Соколів“ представленый єсть яко ортія попівські. Для убитя морали і підкопаня поваги духовенства служить партії борба з Церквою, котра в історії нашій показала ся для нашого народа яко певна і сильна кріпость. Вправді партія має свою програму, але тая

єсть ні при чім, бо не значно ріжнить ся від програми партії націонал демократичної, тому не єсть ніякою конечністю, а головною її задачею єсть іти на своїх в напрямі, як то висше я означив; в тім єсть поприще цілого її ділання, і з огляду на то єсть то партія, котра при обставинах, доки ми в управі краю не маємо голосу, щезнути на може. Щоби не виглядало, що говорю се голословно, наведу обставину, коли то партія радикальна предложила була угоду з народовцями, котра і заключилась а мимо того радикали її не дотримали. Наслідки суть тепер уже страшні. Лишаю все на боці, а хочу згадати лиш за білянс довгів селянських, який не давно виказало „Діло“. При підчеркненню каже ся там, що грубо зросли они за послідних п'ятнайцять лїт, се єсть часу діяльності партії радикальної.

Коли зважимо, що тепер суть уже густо інституції фінансові, котрі боронять від лихви, тож білянс такий єсть переражуючий. І не дивую ся партії радикальній за її діланє. Пан др. Трильовский не єсть у нас оригінальний, а звичайною нашою появою історичною. В такий діяльності я виджу безпримірну де інде дизерцію що найкрасших синів з табору руского. Можна говорити ту о не користнім законодавстві бувшої Польщі для нашої шляхти і духовенства, але найбільше вини знаходжу такої в нас самих, в діяльності а la пан др. К. Трильовский, котра єсть напастна і нахабна. Навіть той стан, який маємо тепер на Угорщині приписую в великій часті діяльності ділателів в роді дра Трильовского. Люде суть людьми і мають терпелівість лиш до певної межі. Діяльність свою охрепцують панове радикали яко поступову і заслоняють ся будьто наукою. Щоби ми такі учені були, не хоче ся мені в то вірити. Приміру до себе в Європі, щоби 30 міліоновий нарід ходив так хорошо в ярмі, як ходимо ми, я не знаходжу на вікім, хиба на Індіанах в Азії, а се чейже не буде свідчити о такім високім розумі і науці а о цілком щось противнім.

Глядячи на такий стан, я подивившись на здвиг наших „Соколів“ хоч і як радував око, зійшов на слова нашого безсмертного гєнія: і голову схопивши в руки, думавш, чому не іде апостол правди і науки? І плакало серце.

о. Евстахій Цурковский.

БІБЛІОГРАФІЯ.

Найсолодше Серце Христове.

Написав о. Аким Фецак, Ч. С. В. Жовкві.

(РЕЦЕНЗІЯ).

В 25 літний ювілей набоженства до найсолодшого Серця Христового на Русі, дали нам ревні ісповідники, місіонарі і оборонці сего культу, ОО Василіане, гарний дарунок, книжочку під заголовком „Найсолодше Серце Христове“ написав о. Яким Фецак Ч. С. В. В., видану Видавництвом Ч. С. В. В. в Жовкі. Перше вражінє, якого зазнає кождий, що прочитає тую книжочку, єсть честь і любов до Серця Ісуса! Ті чувства снують ся крізь усеї розділи, яких єсть 66 на 249 сторонах. Вони і вибивають ся на перший плян у чотирох частях, на якіб я ту розвідку розділив. Перша часть се трактат о набоженстві взагалі.

Він обіймає девять розділів. Визначною ціхою тих розділів єсть ясний виклад зрозумілий і для простолюда про те, що єсть набоженство та єго розвій історичний у католицкій Церкві. Та прикмета спонукує до читання дальших розділів другого трактату, що обіймає розділи від 10—45. Се вже історія набоженства до Серця Ісусового. В ній представлена стріча двох сердець — людського та Божого в Богочоловіці, і в Ёго жертві для нас. І пересувають ся перед нашою душею свѣточі свѣта, Апостоли, Отці свѣяті, учені та свѣяті мужі, неучені та за те повні запалу жертви для людей і для Бога, працівники на ниві любови Бога і ближнього, побожні, свѣяті аскети, мужі та невісти, а всі вони дають один великий, непохитвий доказ, що для душі людства, для єго розуму і волі се набоженство не новість, не неприродна, накинена, але основна потреба душі, відчута таким знатоком людської природи, як се був і єсть Богочоловік Спаситель свѣта. І якби на зазив людського серця, стає голоосним обявлене блаженної Марґарети Алякок. Історія тих обявлень передана просто, звязло і ясно.

Яко визначену прикмету сеї книжочки, мушу піднести факт, що автор передаючи перепони і трудности ворогів Церкви у тім набоженстві, подає основний звіт із розправи перед Конґреґацією св. обрядів в справі просьби сестер Візиток о заведенє загального почитання Серця Христового. Ся часть розправи то подавляюча відповідь на закид, що Церков тільки для агітації вводить нові набоженства, опираючись лиш на візіях якоїсь там пістерички. Неоден невіра, що з легким серцем від-

кидає нові богослуження, переконавсь, як розважно і поважно бере власть церковна такі квестії, переконав ся, що пропагатори нового богослуження мусять побороти много, дуже много річевих закидів із сторони правдивих оборонців віри, та що та праця єсть тяжша, чим з ворогами такого набоженства, яких борба опираєсь звичайно на незнання справи, або на неохоті до всякого богослуження взагалі. За сей трактат повинні автоворови бути вдячними особливо всі ті ревнителі Серця Христового, які не могли нераз остоятись в борбі з ворогами сего культу, бо не знали історії его затвердження через церковну власть. Розділ 46 починає історію набоженства до Серця Христового на Руси. Хотай Отці Василияне і перемагаюча часть свѣтского духовенства може повеличати ся значними успіхами праці в тім взгляді то однак мушу признати рацию о. авторови, коли він ту історію почав від збивання закидів против сего набоженства, а не від історії розвою его. Бо у нас ще много, дуже много зайлих ворогів того культу! А всі вони „обрядовці“ — оборонці св. книг богослужебних, з яких власне зачерпнув автор аргумент скажу „льокальний“, для них, що читають ті книги а їх нерозуміють. Коротко і ядерно кількома цитатами збив автор твердження у того рода ворогів набоженства. Тут мимоволі насувають ся мені слова Ісуса Христа: „І з уст твоїх суджу тебе“.

Четвертий і послідний трактат се властива історія набоженства Серця Христового на Руси-Україні.

По прочитанню сего трактату, який обіймає розділи від 50-го до кінця, аж хоче ся голосно та щиро подякували авторови за те, що видвигнув на перший плян терпіня ОО. Чина, як і Сестер Василиянок, як і простолюдя, в яких потонула Україна під скиптром Росії, як ті піддержували такої свої люди — відступники, зрадники. На вид пролитої крови за св. Серце Ісуса, за католицьку віру такими людьми, як св. Йосафат, як митрополит Лев Заленский, єпископ Лудкий Дионізий Жабокрицкий, такими мученицями, як Іванна Гротковска Ч. С. В. В. якій ігуменя православного монастиря розлупала голову на двое і многі ще черниці померли в муках і катованю, на вид постріляних, порубаних людей званих по імені (ст. 233) тай незваних, лекше стає в чувстві і свѣдомости, що і з нашої крови пролитої, принесли ми жертву Серцю Спасителя з любови до Него за хулу відступників і ворогів Его, що також видали Семашка, Наумовича та інших. Хто побідить? питаюсь, бо розвій того набоженства у нас недосягнув ще свого кульмінаційного пункту і не обняв ще всіх. Ми маємо між собою много ворогів, а ще більше обоятних для сего набоженства. Відповідь на се дає кінцевий, наче побідний клич автора: Нехай все і всюда люблене буде пресвяте Серце Ісуса! А що історія сего набоженства доказує правдивість сего клича то до него мож додати лиш одно сердечне слово „Да будет“. Вкінці мушу звернути увагу автора на дві річі!

Думаю, що остатній трактат, історія набоженства до Серця Христового на Руси оброблений троха за побіжно. З певністю тверджу, що наш парід ледви чи що знає про наших мучеників. Життя святих, хоть появились у нас в кількох ріжних виданнях, так мало, дуже мало узглядняють ту картину історії нашої Церкви і бувби автор здобув собі ще більшу вдячність всіх читачів своїх, колиб був подав обширнішу розвідку про ті сердечні моменти з нашої історії! Хоть і се добре, що автор паче рефлекторами освѣтив ту тьму, яка окриває такі свѣтлі моменти релігійного життя нашого народу! Вкінці ще друга замітка! Для того, що ся книжочка видана в ювілей 25-літній набоженства до Серця Ісуса на Руси, добре булоб додати статистичну табелью брацтв Серця Ісусового в Галичині. Така табеля показалаб нам, кілько ми ще маємо працювати, щоб сповнився клич любови Ісусового Серця!

Се головні замітки, які однак не уймають в нічім дійсної вартости сеї книжочки і єї великого значіння для дальшого розвою сего набоженства.

о. Леонтій Куницький.

В С Я Ч И Н А.

Ювілей Маркіяна Шашкевича.

Дня 6. падолиста минає сто літ від уродин Маркіяна Шашкевича. Комітет зложений з відпоручників усіх українських, львівських Товариств робить всякі заходи, щоби не лишень у Львові, але і по цілій Україні обхід сей випав як найвеличавійше. В тій цілі видав комітет відозви до „братів Славян“ та порозсилав до всіх визначнійших інституцій славянських, повідомляючи їх про ювілей та запрошуючи до участі. Рівнож видав Ком. відозву до закордонних Українців, взиваючи їх, щоби і у себе вшанували пам'ять Того, що перший будив галицьку Україну до нового життя. Осібною відозвою, оголошеною в часописах ще в часі ферій, завізав Комітет усіх Українців галицької землі, щоби день 6 падолиста уважали народним св'ятком та відповідними обходами звеличили день уродин Маркіяна, який є справдешним вістником і батьком відродження галицької землі. Щоби пам'ять століття роковин не проминула скоро, постарав ся Комітет о портрет Маркіяна, кисти артиста Труша, та о яго репродукції, які сими днями появлять ся в розпродажі. Рівнож

видав Комітет „Альбом М. Шашкевича“, виконаний в артистичнім заведенню в Празі та серію переписних листків з видами Підлися, пам'ятників Маркіяна, та з перенесення його мощей в р. 1893 з Новосілок до Львова. Для учасників торжеств постарався Комітет о артистично викінчені, малесенькі, спіжеві погрудя в формі шпильок до краваток а брошок для пань, як також о дешеві погрудя з білої бляхи.

У Львові відбудуться торжества дня 5, 6 і 7 падолиста. В програму торжеств входить: Відслонення пропам'ятних таблиць в Церкві св. Юра і в Церкві духовної семінарії, відтак процесіональний похід на личаківське кладбище, де спочивають тлінні останки поета, панахида над гробом і торжественне, заупокійне Богослуження в Церкві духовної семінарії у Львові.

Крім цих церковних торжеств відбудуться у Львові два великі концерти, дня 6 і 7 падолиста а відтак академія.

Крім цих торжеств у Львові відбудуться великі торжества в Підлисю. Дня 29. жовтня відбудеся в Підлисю торжественне богослуження, посвячене пам'ятника в пам'ять М. Шашкевича і велике просвітне віче.

Рівнож в Бережанах, де Маркіян ходив до гімназії, відбудеся велике торжество.

Крім цих торжеств відбудуться повисні обходи по всіх містах цілої Галичини і по читальнях Товар. Просвіта по селах.

В справі злочинного і гідного найбільшого осудження нападу о. Каміньского на особу Преосвященного Григорія пише архієпископ Впр. о. Гордієвський в ч. 229 „Руслана“ так: О. Павло Кам., висвячений перед 15 літ., завідаєтель Русова, в пов. сьятиньським, приїхав до Станиславова вночі з понеділка на вівторок. Переночувавши спокійно в готелі, удався о. К. рано до цукорні, де зневажив словом і хотів пожег скалічити одного богослова. З сим самим богословом хотів відтак о. К. грати в карти. Около 11 год. вернувшись о. К. до готелю і намагався там кинути з поверху на долину. Властитель готелю ледви его опам'ятав, при чім не обійшлося без бійки. Після сего пустився о. К. в сторону улиці Липової, де міститься Єпископська палата. На сій улиці стрів одного священика і крикнувши до него: „То ти Хомишин“, ударив его два рази по голові. Відтак побіг до Єпископської палати, де на головній брамі заступили ему дорогу о. Дугкевич і о. Яблонський. Однак о. К. усунув обох з дороги, а о. Яблонському викрутив і скалічив руку ножем. Усунувши також служачого з перед Єпископських покоїв, відчинив силою двері і упав на порозі. Тимчасом Єпископ стояв о оден крок віддалений від него. Коли так о. К. лежав, Преосвящений обійшовши его, вийшов тими самими дверми на коридор і вже більше того нещасливого священика не бачив. Вставши о. К. зачав шукати Преосвященного по всіх комнатах,

однак безуспішно. Коли побачив коло себе службу і поліціянта, пірвав за фотель і хотів ним їх розігнати. З великим трудом удалось о. К. спровадити на долину. Чи о. К. сам скалічився спизориком, чи падаючи зранився припадково, се невияснене. Коли успокоївся і опам'ятався, хотів сповідатися, але тимчасом привезено сорочку безпечности і відвезено його до шпиталю.

Причину сего небувалого в історії нашої Церкви нападу священика на свого Єпископа поясняє Впр. о. Гордієвський так: о. К. був завідателем Русова і мав бути перенесений на приватного сотрудирика до Залуча, однак се перенесення не відбувалося за кару, але з тої причини, що на Русів має одержати якийсь священик презенту. О. К. як священик не мало і не рідко провинився. Він в дуже нервовий і має наклон до алкоголізму. Єпископ відносився до нього все з добротою і коли йому хто сказав, що о. К. вже змінив ся, то тїшився тим, як отець євангельський своїм блудним сином. Преосвящений поводився з о. К. по вітцївски і ніколи не хотїв його карати, але противно, хотїв до поправи і опам'ятання його привести.

Стільки Впр. о. Гордієвський.

Велика шкода, що вияснене сеї сумної події прийшло аж так пізно. Колиб воно було появилось о кілька днів скорше, то думаємо, що не одна совіснійша часопись була би вздержалась від плюгавих нападів на особу Преосвященного Григорія.

За пізно трохи появилася і друга допись о. Й. Проця в ч. 230 „Руслана“, в якій автор перенесення о. К. представляє як кару за згіршаючу чинну участь о. К. в похороні одної лютерки, жінки колятора, від якого о. К. сподївав ся одержати парохію. Крім того наводить о. Проць ще й інші слабї сторони характеру о. К., з яких він має бути загально відомий і якими мав давати згіршене вірня. Се й оправдує поступованє з ним Єпископа.

Повторяємо своє: такі інформаційні дописи повинно ся слати сїй час до часописей, а не ждати, аж ліберальна преса розтрубить по цілім світі всякі сплетні і кветети.

Про зменшене св'ят.

Намір Їго Св'ятости Пія Х. що до зменшеня св'ят і перенесеня їх на неділі, заінтересував цілий не лиш католицкий, але й акаатолицкий світ. Не заінтересувало ся лиш наше духовенство, а рівнодушність наших священиків для тої справи в так велика, що навіть не почато в сїм згледї публичної дискусії ані по часописях, ані по соборниках деканальних. Лиш по декотрих кутках тишком шептано де-що, а із тих шептів було зразу видко якесь затревоженє, але коли хтось голоснійше сказав, що наша Церква веде ся в тій справі автономічно і Рим „не має права вмішувати ся у внутренні справи нашого обряду“,

доперва успокоюно ся, і мабуть остане у нас, „як бувало“ — що єсть дуже вигідне для многих.

Мабуть много з тих отців инакший видали би осуд в тій справі, наколиби проект сей вийшов зі Входу Європи. Пригадує ся справа зрівняня календарів, як то сильний піднесено протест проти накидуваня „римского календаря“, аж коли в Пітері зібрала ся комісія *ad hoc* — в нас протести замовкли.

За той час стратили ми тисячі вірних обр. гр. кат., котрі головно через подвійний календар покинули наш обряд, не хотячи двояких свят святкувати, а міліони гроша потратили наші ремісники і робітники через свою релігійну скрупулятисть, що в латинські свята мусіли святкувати через своїх принципалів і хлібодавців, а не хотіли своїх релігійних чувств образити, щоби в свої свята робити. Сміло скажу, що найменше 90% прозелітів з гр. кат. обряду переходить на латинське лиш через подвійні свята (?? *Редакція*). Але се иньша річ, котрої тут не хочу рухати. Ходить о дискусію про намір Святійшого Отця — число свят зменшити.

Мусимо признати Святійшому Отцю, що гадка та є згідна з духом часу. Впрочім свята заведені є Церквою і Церков може їх знести. Численні свята давнійше були потрібні з двох взглядів: 1) Щоби через свята ліпше поглибити віру, котра ще не була глибоко вкорінена, а так вбити догматичне значінє декотрих тайнств віри католицької в память, а також через рікрічне торжественне обходженє розповсюднити почитанє їх 2) причина многих свят була і та, що світ середновічний потребував частих випочинків: лицарство від воєнних походів, а піддальча людність від праці. Чим більше свят — тим легше було ярмо паньщизняне. Нині часи змінили ся: людність живе більше з промислу, як з рілі, а впрочім управа рілі змінила ся в нинішних часах так основно, що ґрунт потребує більше рук — більше праці як давнійше. Приміром, не знаю перше бураків цукрових ні паниних, котрі днесь ланами садять ся; а бараболя днесь в 10 більше садить ся, як давнійше збирало ся. Кожний день свята робить в господарстві великий застій — а в рукоділю голод. Прошу почислити зарібки ремісника а пересвідчите ся, що він через $\frac{1}{4}$ року мусить святкувати. Рільнича людність при повній коморі і стодолі може собі дозволити на пару днів святкування, але рукодільнича і промислова терпить через свята шкоду, і нічо дивного, що син люду — люду працюючого і з праці рук живучого, Пій Х, хоче сему зарадити. За се многі народи будуть его благословити.

Церков латинська має о много менше свят від нас, а прецінь деякі уважають, що і тих за много. І ми повинні би також упіснути ся за тими бідаками, що з праці рук живуть і увільнити їх від гріха, якого допускають ся, працюючи в свята. Инакше вони самі будуть шукати способу, щоби придушити скрупули сові-

сти... А в такі, котрі їм покажуть способи і допоможуть до заспокоєня совісті...

Спільних свят з латинською Церквою маємо:

1) Рождество Пр. Діви	8) Стрітенє
2) св. Михайла	9) Благовіщенє
3) Пренепорочне Зачатє Пр. Діви	10) 2-ий день Великодня
4/5) Рождество Христове	11) Вознесєнє
6) Новий Рік	12) Пресвятої Тройці
7) Богоявленє	13) Петра і Павла
	14) Успенє.

Окрім тих свят ми ще обходимо:

15) Воздвиженє Ч. Креста	20) Трех святителїв
16) св. Димитрія	21) Велика п'ятниця
17) Воведєнє Пр. Діви	22) 3-ий день Великодня
18) св. Ніколая	23) Рождество св. Івана
19) 3-ий день Рождества Хр.	24) Преображенє.

За се латинська Церков обходить Боже тіло і Всіх святих.

В кождім случаю є в нас о 8 свят більше, як в них; а коли їм тих 16 днів свят за багато, то нам 24 цілком не заваджає, а ще додаємо много „церковних“ свят — обходячи їх торжественно, як Юра, Покрови, другий день Богоявленя, Анни, Варвари, Михайлове чудо і т. д..

Тим то повинноби наше духовенство порушити справу, чи то на соборах дисцепзальних, чи на соборі провінціоальнім і домагати ся що найменше о половину число свят зменшити, касуючи їх цілковито, або пересуваючи їх на найближчу неділю — по думці Їго Святости.

І так: ані троха Церков не стратить на тім, коли свята різдвяні і великодні будуть мати лиш по 2 дни. Дальше можна би знести такі свята, як Воздвиженє Ч. Хреста, Преображенє, Воведєнє Пр. Діви, Стрітенє, Успенє і Собор Пр. Діви.

В кінці не розумію, для чого святі Димитрій, Николай і 3 святителї є більшї і значійші для нас, як св. Андрій, Володимир, Борис і Гліб і Іосафат. В тих справах поводили ся колїсь голови Церквий восточних більше симпатіями, як дійсною потребою або значінем.

А коли Св. Отець думає о зменшеню свят — то не можна єму прецінь закинути браку віри, браку любови до Господа Бога, та браку поважання до святих угодників Божих. Думаю, що ми повинні тут показати наш славний „лібералїзм“ — і дати почин до поступу. Віра на тім лиш зискає і дуже багато.

Ю. Дуг.

Уживанє чужих слів.

Від кількох літ декотрі Русини, навіть з університетским образованием уживають і в слові і в письмі не рідних, але чужих, переважній частині руського народу незрозумілих, латинських слів.

„Дезидерати“, „постуляти“, „кооператива“, „кооперация“, ті слова учує і в промовах руських інтелігентів і вчитує в кожній руській часописи.

Розуміємо ужите чужого слова тогди, коли на висказане дотичного поняття нема свого рідного слова; але уживати чужі слова тогди, коли на виражене дотичного поняття єсть своє рідне слово, і то слово не тільки навіть малій дитині зрозуміле, а до того ще від чужого о много краще, то вже така цілком неумістне.

На закиди против уживаня чужих слів декотрі Русини відповідають, що навіть Німці уживають чужі, загально приняті слова, хотий німецька мова має далеко більший запас рідних слів і єсть о много більше виобразована ніж руська.

Коли вже Русин хоче поступати так, як „Німець скаже“, то просимо послухати, що в тій справі каже Німець.

Німецька часопись „Theologisch-praktische Quartalschrift“, виходяча в Лінцу містить в зошиті II. з року 1910 на сторони 462 під числом XXIV. слідує: („Gebrauch von Fremdwörtern“). In Predigten, die in einer Predigtzeitschrift enthalten sind, finden sich u. a. folgende Fremdwörter: Plutokraten, Pauperismus, sociale Misere, Faktor, Philantropie, Humanität, absolutes Eigentumsrecht, relative Armut, Egoismus, Nationalökonomie u. s. w. Muss schon die Liebe zur Muttersprache uns antreiben, überflüssigen Eindringlingen keinen Platz zu gewähren, so ist es vor allen der Zweck der Belehrung, der es geradezu verbietet, wenig verständliche oder geradezu unverständene Worte zu gebrauchen“.

Кожний чоловік, котрому рідна мова дорога, притакне тим словам Німця і буде після них постуєвати.

Сиромна просьба.

В ч. 230 „Руслана“, в звіті з віча священників станиславської Епархії (з д. 10. X. 1911) читаю, що на тім вічу мала перейти така резолюція: „Зібрані на вічу д. 10. с. м. священники стан. Епархії висказують своє здивованє і біль з причини виступів „Ниви“ в справі виступлення станисл. духовенства з „Бесіди“, як також її „рецензії“ (!) книжки о. крил. дра Щепковича, „В ім'я правди“ і осуджують заняте становище католицької часописи яко незгідне з основами католицького світогляду і справі Церкви і народній шкідливе“. — Коли ся резолюція перейшла справді більшістю голосів всіх присутних на вічу священників (не вчисляючи, очевидно, русофілів), то я, як відвічальний редактор „Ниви“, прошу

отсим когось з учасників віча, що голосував за сею резолюцією, аби був так ласкав і подав до публичної відомости, найрадше в „Ниви“, причини, на яких підставі він і его товариші осудили „становище „Ниви“ яко незгідне з основами католицького світогляду і справі Церкви і народній шкідливе“. — Понятно, то для мене, як для відвічального редактора „Ниви“, подібний закид і то від поважнішого числа священиків, не може бути обоятним. Прошу отже его уарґументувати, бо инакше не можу его брати на правду і поважно. Очевидно, що осуд має бути річевий, розумний, науково доказаний і приличний, бо на пусті теревені в роді дописий, що появляють ся в „Руслані“, я не буду зовсім звязати.

св'ящ. Ярослав Левицкий.

„Roma e l' Oriente“

в ч. 10 з 25. серпня 1911 р. подає аж дві статі про з'їзд в Велеграді. Одна се звіт із з'їзду, а друга се прикрі вражіння, що будять ся в автора на згадку становишка деяких людей, котрі уважають лиш себе за найбільших католиків, прихильників Унії і котрі уважають себе за єдино управнених до сповнення своєї великої місії. З тих то зглядів чисто людських, політичних, шкодять ті люди справі св'ятій, кидаючи колоди під ноги людям доброї волі, єдино лише тому, що се другі взялись до сего, а не вони. Щоби підорвати віру в добру справу тих з'їздів в Велеграді, ширять зневіру в висліді своєї праці, а що гірше і болеснійше, що ті люди відважують ся навіть очернювати впрост св'яті змагання і старання та працю ревних одиниць, осуджуючи цілу акцію як підозрілу, спроневірюючу ся католицизмови, посуджуючи о модернізм і пр. пр. Автор збиває ті всі упередження тих „католиків“, виказує їх безпідставність і п'ятує їх підпольну роботу. — В звіті в списі найважніших учасників з поміж Русинів фігурує один (?) о. Давидович, голова Тов. Золотоустого (?).

М. Л.

Сумно.

В „Руслані“ поміщена допись о. І. Плавюка п. з. „Попис в альбом „Ниви“.

Про вартість сей дописи може свідчити увага редакції „Руслана“, що лишень тому її містить, бо підписана повним іменем

„Нива“, тримаючи ся засади, що на пусту лайку і на закиди позбавлені всякої основи і розумного аргументу не відповідає, зовсім не згадувалаби про сю допись, еслиби не одна замітна, характеристична черта, слідна і у иньших дописувателів сего покрою, що о. І. Плавюк. Маємо на гадці сей хоробливий напрям, якому дає вираз о. І. Плавюк в своїй дописі, що боронить per fas et nefas очевидних блудів одиниць і то блудів, яких без сумніву жадною мірою не можна терпіти.

Нічим иньшим також як хоробливим симптомом є разяча зарозумілість, яка слідна є хочби в тих словах о. Плавюка звернених на адресу редакції „Ниви“: „Катехизм в руки“. З зарозумілою і комічною певністю себе, накликує навіть о. І. Плавюк владу церковну, щоби редакцію „Ниви“ потягнула до відвічальності за її конечну увагу з нагоди брошури Впр. о. Фр. Щепковича.

В „Ниви“ іменно звернено увагу, що не можна так сказати, як сказав о. Щепкович: Тайна супружества є свята, але святийший є стан дівства в безженстві. Нігде, в ніякім кат. ділі не лучило ся читати таких слів, висказуючих погляд, що стан дівства є святийший, як св. Тайна.

Короткими словами звернула „Нива“ увагу о. Щепковичеві, що треба порівнювати стан з станом, зн. стан дівства з станом супружим і щоби з сего порівняня витягнув конечне заключене: стан дівства є совершеннійший або коли хоче автор святийший як стан супружий так як учить Соб. Трид.: *„Si quis dixerit, statum conjugalem anteponeendum esse statui virginitatis vel coelibatus... A. S.“*.

Отже після науки Церкви стан дівства є совершеннійший від стану супружого, але ніяким чином не можна сказати так, як сказав о. Щепкович: стан дівства є святийший від св. Тайни супружества. Се було зазначено в „Ниви“ і се ще раз підчеркує ся. Так як не можна говорити, що пр. стан дівства або стан монаший є святийший від Тайни священства, так само не можна говорити що стан дівства є святийший або виспий від св. Тайни супружества, бо св. Тайни є понад всякими станами.

У о. Щепковича був се звичайний lapsus, бо годі допустити, щоби він міг розважно щось подібного написати. Белиби Тайна була менче свята, як який небудь стан на землі то она не була би тим, чим є а саме св. Тайною. Щоби се порозуміти не треба спеціальних студий, але дійсно взяти лишень катехизм в руки і перечитати уважно, що є св. Тайна.

Коли отже у о. Щепковича був звичайний недогляд, то у о. Плавюка є се непростима ігноранція в Вожих річах, коли він по зверненю уваги, щось подібного свідомо дальше твердить. Сумно.

При тім забавним є се, що о. І. Плавюк прибирає зарозумілу позу авторитетного ученого і з гордовитостию не лишень сам сей нонсенс і блуд о. Щепковича задержує, але хоче его і другим накинати яко церковний догмат і взиває владу церковну, щоби „Ниву“ покарала за се, що.. она виступає проти ложних поглядів, проти понижуваня св. Тайн. „Катехизм в руки учені недоуки“... так, так! А если о. І. Плавюк дозволить, то ми ще ему додамо кілька коментарів до сих для него неясних катехизмових правд.

„Aliud est comparare statum cum statu, aliud statum cum sacramento; status continentiae altior est et perfectior statu matrimoniali, sacramentum nihilominus semper auget gratiam in quocunque statu susci piatur“... (Bellarm. l. I. c. 5.).

„Si comparetur status cum statu, perfectior est status continentiae; at nihil impedit quominus statut ex se imperfectior consecratur sacramento et sub hac ratione praestet alteri). (D. Palmieri, de matr.).

Се неперечно сумно, що у нас треба аж доказувати такі правди, що св. Тайна супружа яко Тайна не може бути менче сьвятою, не може низше стояти як стан дівства.

Та годі, „Нива“ мусить виступати проти прилюдного понижуваня сьв. Тайн. „Нива“ не може дозволити на се, щоби понижувано достоїнство сьв. Тайни. Хочби ходило о ціль справді сьвяту, о вивисшене стану дівства, і хочби се незнати як високо поставлена одиниця писала, „Нива“ тримає ся засади, що ані ціль ані особи не осьвящають злих средств. Нонсенс позістає все нонсенсом, блуд блудом, зло злом, а о. І. Плавюк..

Зовсім иньший рід дописувателів „Руслана“ почав о. І. Чорнодоля. Поки що на щастє він одинокий в своїм роді. Він не руководить ся пристрастиям, як о. І. Плавюк; за се замітна у него крайна безсовістність у робленю і формулованю закидів. Читачам „Ниви“ знаний сей дописуватель „Руслана“ із сего, що для осягнення своєї ціли фалшиво наводив, щоб не сказати фалшував, декрети Ап. Престола і то в тій ціли, щоби доказати і вмовити в читачів „Руслана“ очевидний обсурд а саме, що нема і не треба робити найменчої ріжниці між заказаними книжками а часописями і таким чином хотів умотивувати конечність виступу з казина.

Коли в Ниві виказано, що таке виступленє не є конечне, бо закон церковний в своїй практичній інтерпретації сего не домагав ся, сей о дописуватель вмавлєв в „Ниву“ то, чого она не сказала і фалшував стан спірного питаня. В питаню було, чи казина можуть побирати всі партійні часописи. В своїй заяві він ввів в дискусію справу аброгації церковного закона і перепечатав в „Руслані“ з Паліводи цілий дотичний уступ о аброгації, який не має і не може мати найменшого приміненя в спірнім питаню хочби з тої причини, що аброгація означає цілковите знесенє дотичного закона так, що всі, все і всюди без позволеня моглиби читати і то не лишень всі партійні часописи, але і заборонені книжки.

Коли було очевидним, що властиво нема з ким і з чим спорити, для сьвятого спокою перервано в „Ниві“ дискусію. А могла „Нива“ тим спокійнійше лишити ся при своїм погляді, коли від фахових моралістів отримала запевненє, що вї становиско є зовсім згідне з засадами католицкого сьвітогляду.

Тепер той сам о. дописуватель в дописи до „Руслана“ „Ниви у заяву“ з тої мовчанки „Ниви“ кує оруже для себе і для свого погляду, бо его, мовляв, на верху!

Крайна несовістість слідна у сего о. дописувателя „Руслана“ і в его полеміці з „увагами „Ниви“ поміщеними з нагоди брошури о. Д-ра Ф. Щепковича „В ім'я правди“.

О. Чернодоля ставляє до сих „уваг“ такі домагання, які ставляє ся до широкої рецензії. Тимчасом як вже сам наголовок вказує се не була рецензія, бо редакция „Ниви“ або як хоче о дописуватель, редактори „Ниви“ не мали часу і кінечности широко о тій брошурі розводити ся, се були лишень замітніші уваги, зроблені з оловцем в руці при читаню сеї брошури.

Та вже за мало назвати несовістністю таке поступоване о. дописувателя, коли він закидає „Ниви“, що „она на всі ворожі затії, звернені против Церкви а навіть на вид страшних богохульств против Христа Спасителя мовчить“. Се прямо лож, клевета і то сповнена з найбільшою свідомостю, бо як раз в статі „Ниви“ „На біжучі теми“, на котру о. І. Чернодоля кілька разів покликуює ся в своїй „заяві“, він напевно читав слова рішучого протесту „Ниви“.

В своїй заяві о. І. Чернодоля сьміє робити закиди „Ниви“, послуговуючи ся аргументованем „ab ego“. Ми радилиби о. дописувателеви сего рода аргументів, в котрих він сам про себе говорить, не уживати, бо може легко вийти таке, що дехто може про него більше сказати.

В кождім разі нам сумно, дивно і жаль, а се тому, що такі одиниці мають вплив і то замітний серед частини нашого сьвященства. Дивно і жаль нам, що між резолюціями поставленими від учасників ухваленими на вічу сьвящеників в Станиславові дня 10. жовтня с. р. находить ся ось така:

Зібрані на вічу дня 10. с. м. сьвященики станисл. Епархії висказують своє здивоване і біль з причини виступів „Ниви“ в справі виступлення духовенства з „Бесіди“, як також єї „рецензії“! книжки о. крил. дра Щепковича „В ім'я правди“ і осуджують заняте становище католицької часописи яко незгідне з основами католицького сьвітогляду і справі Церкви і народній шкідливе.

З цілим респектом відносимо ся до сего віча і рахуємо ся з кождим его словом, та власне задля сего нам дивно і жаль. Дивно нам, як можна осуджувати „Ниву“ за се, що она заняла становишко оборони нашого сьвященства перед нестійними закидами і що она рішучо виступила проти его з'огиджуваня в згаданій книжці. Дивно нам, що сьвященство робить нам за се докори і заявляє, що то становишко, заняте „Нивою“ є незгідне з католицькими основами і Церкви і народній справі шкідливе! Нам дивно...

На злобу дня.

Читаєм і не хочеть ся вірити, щоби справді вже не було СС. Василяннок в їх монастирських забудованях при ул. Зиблікевича.

Совіт „Народного Дома“ вигнав їх насильно з фундаційного дома — лашень для того, що они були легковірні і спустили ся на устні запевнення житливости і приязни.

І за щож вигнав їх Совіт „Народного Дома“? — Чи може СС. Василянки змінили ся і стали нам чужі та шкідливі для нашої Церкви або народа?!

Сего не може сказати і найбільший їх ворог!

Они завсїгди були і в католицькими монахинями по правилам свв. Василя Великого. — Як колись так і тепер займають ся вихованєм женської нашої молодєжи.

Всї они суть доньки наших сввятих, учителїв, міщан і селян, котрі посвятили ся на службу Богови і своему народови. В новїйших часах розширили навіть свій круг ділання, через заложене жіночої гімназії і сотки наших дітий виховувало ся і образувало ся під їх опікою. — Ддячогож, питаюсь, Совіт „Народного Дома“, котрий свого часу так радо їх навіть споматав, тепер по 30 літах викидає на улицу? Прикро а однак сама відповідь насуваєсь на уста: — Коли СС. Василянки не дали причини, бо не змінились, то зміни треба шукати по другій стороні. І справді нинїшний „Народний Дім“ з своїм Совітом ані не подібний до „Народного Дома“ з перед 30-ти — 40 ліг. — Давно члени і Совіт „Народного Дома“ то були люди щиро привязані до свого народа, посеред котрого жили, тай дорожили своєю руско-католицькою Церквою, хотий в дечім за мною привязували ваги до звичайних форм і обрядів.

Нинї у членів і в Совіта „Народного Дому“ нема вже любови до свого рідного народа, — бо хто вирікаєсь его мови, а кінче хоче уходити за руського (Москаля), той ворог свого народа. —

Нинї нема у членів і Совіта привязання до руско-католическої Церкви, бо як назвати того, хто переслідує і викидає на улицу руско-католицькі монахинї, — як не ворогом Церкви. — Колиж зважити, що через свій поступок Совіт „Народного Дому“ свідомо хотїв або придусити — або що найменше утруднити християнське вихованє і образованє соткам наших дітий, то з прикритістю мусимо признати, що „гірше чужих — свою матір розпинають“.

Ті, що викинули тепер безборонних монахинь з фундаційного дому — в котрий они тисячі вложили з своїх посагів і жертв — ті людці завсїгди високо тримали свій католицизм і були завсїгди дуже дражливі, если їм хто закидав нахил до схизми.

Якже тепер они оправдають свій поступок?

Чим викрутять своє поведене так перед, як і по довершенім насилью ті католицькі священники, що належать і нині ще до Совіта і до Інститута „Народний Дом“? Що більше!

Ті самі католицькі священники, що належать до Совіта і до Інститута „Народний Дом“, належать також і до Общества св. Іоана Златоустого, котре поставило собі за ціль ширити і обороняти ідею католицьку межи нашим народом. І оно мовчить — чому?! Чи брак єму відваги, чи може для того, що все сталося по „хотівію“?!

Наш побожний народ робить нові побожні фундації, а Совіт „Народ. Дома“ нищить старі.

Тож хто як хто, а священники з „Совіта“ повинні очистити ся, бо публична опінія занепокоєна, з ким ми маємо властиво до діла: Чи з невіжками і неробами, чи з скритими ворогами католицької Церкви!

З прикrostію нашу ті уваги — бо знаю, що декого они болесно діткнуть — але совість не дозволяє дивити ся і мовчати на сю геростратову роботу.

На бік мусять уступити всякі взгляди, — коли йде о добро нашого народа і нашої рускої католицької Церкви! — Раз вже треба по імені назвати боляка, що точить наш організм, щоби знати, як против него виступати. — Л. В.

Від Адміністрації.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнане всяких залегlostий. Не думаємо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам ще доси посліплати. Та коли ся неувага мала тревати дальше — ми мусіли би хіба здержати їм висилку часописи.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає

св'ящ. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропільської під упр. М. Рефця.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Шенцицьких ч. 29.
поручає ся Всч. Духовенъству.

Церковна Торговля
„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші, монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти, процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різбярів
для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає замовлення на образи.

Позопоченя чаш і направи риз

просить висилати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладковій книжці, дає 6⁰/₀,
уважаючи вкладчиків співниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТР”.

Кождий Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не понести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кождий Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“

ракує найтаньші оплати за обезпеченя селянських будинків.

„Дністер“

звертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 вносить зворот 10%.

„Дністер“

оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителів.

„Дністер“

дає підмогу Руским школам і бурсам, де виховують ся селянські діти.

Люди асекуровані в „Дністрі“ можуть дістати позичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дністра“ виносять з кінцем 1910 року

3,052.250 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на житє у всіх догідних комбінаціях (на житє, посмертні капітали, посаги, рятти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежи з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні пагери і векслі за дешевою оплатою премії.

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска Ч. 20.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТЕ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ“

Почетний президент: Ексцеленция митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатія“ вибудована на найсоліднійших основах.
„Карпатія“ приймає обезпечення на житє у всіх
найдогіднійших комбінациях при найкористній-
ших условинах: на дожитє, посмертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатія“ дає обезпеченим всякі користи, які може
дати нинішній стан техніки обезпеченя і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатія“ основана на взаїмности і має на увазі
лиш хосен своїх членів. Чисті зиски вертають ся
яко дівіденди членам.

„Карпатія“ видає поліси, які по трилітнім тривку
стають неоспоримими і незападальними.

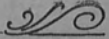
Нема жадного иншого руского асекураційного това-
риства на житє лиш одна, однієїнька „КАРПАТИЯ“.

Обовязком кожного широго Русина є підпирати лиш своє
власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в
„КАРПАТИІ“.

„Карпатія“ передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою аґентуру.

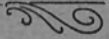
Блисші інформації що до обезпечень і агенций уді-
ляє дирекция товариства в Чернівцях, ул. Кохановского
ч. 12. Дирекция приймає також зголошення внесків на
обезпеченя на житя і ренти.

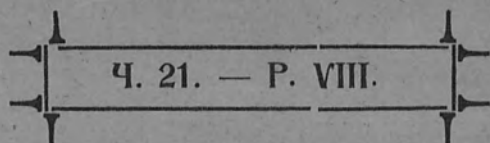
З друкарні Ставропігійського Інститута
під зарядом **М. Рефія.**

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

ЛЬВІВ ☼

З друкарні Ставропигійського Інститута
під зарядом М. Рефця.

1911.

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.

Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 21.

З М І С Т:	о. Л. Т. 6 XI 18II — 6 XI 1911.	641
	Др. О. Боцян: Памяти Маркіяна Руслана Шашкевича.	644
	Сьв. Євангелиє від Матея.	657
Церковна літопись.		662
Всячина:	(Маркіянове сьвято. — Заклучене супружества без сповіди і причастія. — Уживані почтові значки на Р. Т. П. — Заява).	668
Від Адміністрації.		

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуючі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Пояснення до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезії в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студій над почаївським „Богогла-сником“, Львів, 1908 ст. 48 — 1 кор.
6. о. Е. Гузар: Розважання о терніях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Е. Гузар: Розважання о терніях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Аполюгетично-соціальна діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свенціцкий: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.
10. Франц Герцог: Сім голосів взиваючих грішника до по-каяня, — переклад о. П. Карпинського. Львів 1909 ст. 80 — 1 кор.
11. о. Мих. Дороцкий: О християнській родині, Львів, 1909 ст. 66 — 80 с.
12. о. Н. Будка: Дисципліна грецької церкви, Львів 1910. ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересилкою.

В редакції „ОСНОВИ“ можна купити отсі книжки:

1) „Ану вплиньмо раз на чисту воду“	(вичерпана)
2) Лосєвський патент	6 сот.
3) Про чернече життя	6 сот.
4) Дещо про суспільне питање	10 сот.
5) За що мають соціялісти нашого хлопа	6 сот.
6) Значіне праці в світлі віри	20 сот.
7) Як товариш ратував товаришку	10 сот.
8) Чи наука противить ся вірі	6 сот.
9) Дві науки	10 сот.
10) Торговля дівчатами	4 сот.
11) Десятилітня (1900—1910) діяльність Митрополита
А. Шептицького	6 сот.
12) Житє св. Йосафата	10 сот.
13) Пісня моя	30 сот.
14) Тарас Шевченко	10 сот.
15) Жибрачка з Єрусалиму	10 сот.

Редакція „Основи“
Львів, ул. Куркова, 37.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини,
взагалі до всіх місцевостей північної і полу-
дневої Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білеті залізничні до кожної місцевості північно,
і полудневої Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского священ-
ника, котрий виконує душпастирські обовязки і о-
пікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-
карту до:

Генеральна Агентура Північно-Нїмецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

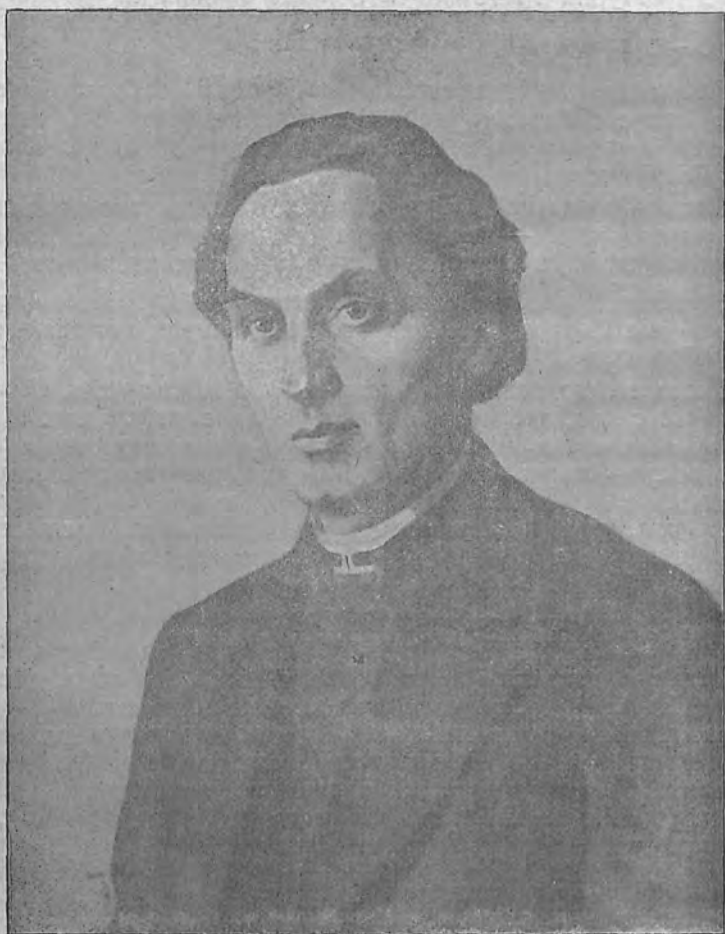

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 21.

Львів, 1. падолиста 1911.

Рік VIII.

6/XI 1811 — 6/XI 1911.

На скрижалах історії австрійської Руси день 6. падолиста 1811 р. виписаний товстими буквами. Колиб не було его, тоді дармо шукав би літописець хвилі, від якої міг би числити відроджене українського народу в Галичині і Буковині.

В тім дни, в сімї сільського сьвященика, прийшов на сьвіт Сей, якому австрійська Русь дня 6. падолиста 1811 р. ставить у Сьвятоюрській Церкві пам'ятник і якого називає „поетом, вістником і подвижником“ свого відродження — М. Шашкевич.

Хто не знав би історії руского народа, не знав, в якім стані прийшов руский народ під австрійське панованє, по довголітнім панованю Польщі, сей мігби поставити собі питанє: „Чи не за багато написано на сій пропам'ятній таблиці? Поет, вістник, подвижник... І сим всім має бути один чоловік — чоловік, якого літературна спадщина не обіймає більше, як чотири аркуші друку“.

— Так!

Пропам'ятна таблиця нето, що не говорить за багато, але ще і не вичерпує цілого значіння о. Маркіяна! Не лишень поетом, вістником і подвижником, але справдешним батьком є Він для австрійської Руси.

Погляньмо на всі поля нашого церковного, громадянського і потітичного житя — шукаймо за тим, що дав почин до него, за тим, що звернув его у се русло, яким воно плине нині.

Зачнім від сего, що нам найближше, найдорожше нашому серцю — від Церкви, яка має засїяти у серце народа зерна відвічної правди.

Якою мовою голосили єї слуги Боже слово для руского народа, се слово, яке має подати ему знанє найвисших і найпотрібніших правд, має бути правилом его діланя, і яке мусить він не лишень знати, але і полюбити так, щоб воно стало его природою, товчком его діл? У всякій, тільки не в тій, яку народ розумів, якою одною можна було промовити до его серця. Проповідувано в мові польській, старословенській або в чудерначкій мішанині обох.

І не знати, чому дивувати ся? Чи тому довголітньому, запліненому, національному гнетови, що для вдоволення своїх шовіністичних забаганок готов був віддати на поталу вічне жите мілїонів, чи байдужности та бракови второпности у тих, що его голосили, чи вкінци овечій терпеливости та духовому пригнобленю тих, що не розуміючи, слухали его. О. Маркіян Шашкевич був тим, що в тім напрямі зробив рішучий перелім. Правда, вже кілька літ перед рускою проповідію Маркіяна були в тім напрямі проби, але Маркіян був тим, що розвіяв всякі сумніви, будьто би народна мова не надавала ся до взнеслих, релігійних висловів.

В своїх „Русланових псальмах“ висказує Він глибокі правди філософічні в чистій, народній мові, а переклад діла сьв. Томи з Кемпіс „Про наслідуванє Христа“, за який взяв ся Маркіян ще питомцем, а який, хто зна, чи не загинув зовсім, є найліпшим доказом, що Він не бояв ся язовикових трудностей. Не бояв ся Маркіян взяти і за переклад сьв. Письма, бо знав, що в народнім лексиконі таке багатство висловів, що ними можна висказати і найтрудніші правди Божої обяви.

— Взятись за таку річ, змірити орлиним зором небосяжні трудности, які для інших здавали ся непоборимими, сказати собі, що їх можна поконати і поконати їх, се діло генія. — і таким був М. Шашкевич.

Тимто і діло Маркіяна, звичайно як діло генія, здавалось сучасним, які не могли знести ся так високо гадкою, дивним, нечуваним, неможливим до здійснення, прямо проступним. Говоримо про людий доброї волі, бо без сумніву були і такі, що у своїм серци признавали слухність Маркіянови, але в дійсности уживали всяких способів, щоби в самім зародку знищити Его ідеї. Боялись, щоби з „цвітки дрібної“ не виросло мугутне дерево, яке буде в силі остояти ся, хоть „вихор свисне, мороз потисне, буря загуде“.

І не здержали...

І нині леть ся Боже слово з церковних проповідниць в чистій народній мові і нині в тійже мові сьпівають ся набожні пісни, що своїми ніжними звуками вдирають ся аж у глибину серця народа.

Загляньмо до школи — доньки Церкви....

У всіх, від найвисшої — університету — аж до найнижшої школи сільської, має народна мова право горожанства. Правда, що є ще і нині такі, що хотіли би єї право ограничити до крайности, але їх затії то піскові насипи — не здержать филь великої, рвучої ріки.

Нема області науки, в якій українська література не могла би виказати ся хоть яким-таким дорібком. Книжковий та часописний рух росте з дня на день і коли кількадесять літ тому назад поява одної книжечки була подією, про яку говорили всі, то нині вже потрібні катальоги з різних наук, щоби можна яко тако визнати ся.

А Тим, що перший зложив „Читаночку“ для шкіл, що перший пустив в сьвіт книжку зложену в чистій народній мові — Русалку Дністрову — був М. Шашкевич. А від появи „Русалки“, від р. 1837 — зглядно від р. 1848, коли то она увільнена від опіки цензури в дійсности побачила сьвіт — не так багато проминуло часу. А яка зміна? Знать здоровим було зерно, яке посіяв Маркіян, правдивою була Его ідея, коли поборолла тисячні трудности, цілі гори ложі і насильства і скупана кєрвавим потом найліпших синів народа, яснїє повним блеском народної осьвіти.

А „Просьвіта“ зі своїми філіями та півтретя тисячами читалень, а „Руске Товариство педагогічне“ зі своїми бурсами для шкільної молодіжи, зі своїми народними, виділовими та середніми школами, а „Наукове Товариство ім. Шевченка“ зі своєю книгарнею та друкарнею, а десятки иньших Товариств, що своєю працею обіймають Галичину і Буковину, чиж се не діти ідеї М. Шашкевича, який в супереч поглядам сучасних, важив ся сказати, що освіта народа може відбувати ся тільки в народнім язиці?

А на чийй ідеї виросла ціла політична та економічна організація австрійської Руси, як не на ідеї Маркіяна? Не будь Єго, так хто зна, що булоби з австрійскою Русію.

Наколиж нині ціла Україна - Русь сьвяткує столітє уродин М. Шашкевича, то сьвяткує память Того, що одну її частину — австрійську Русь — пробудив до життя, частину, правда, розмірами меншу від російської України, але частину, яка не-то-що жиє своїм життям, але завдяки кориснішим умовам конституційним, буває Піємонтам для цілої України.

Сто літ тому не було і сліду життя на галицькій Україні, нині, в столітні роковини уродин Маркіяна, жиє воно повним життям. Що буде в столітні роковини появи „Русалки Дністрової“, від якої починаєсь властиве відродженє, се в Божих руках.

Одно тільки знаємо, що віра руского народа в будучність „тверда і висока мов Бескид, основана на любови“, а віра творить чуда.

о. Т. Л.

Памяти Маркіяна Руслана Шашкевича.

Ювілейна проповідь *).

„Во імя Тройці Найсвятійшої“.

Восхвалених мѣжи славыи ѿтцы нашіе кх
вытїи. Ино҃гѣ слава созда Господь кх нїх
келїчїемїи своїмїи отх кѣка. И҃жи именїи
сїлою, обѣтѣюще рѣзѣмоимїи своїмїи, про-
кѣпїакшїи кх пророчеткахх. Премѣдраа сло-
веса кх наказанїи нїхх : и҃щїе г҃ага мѣстї-
кїйска и покѣдающе покѣсти кх писанїи҃хх.

*) Слова Маркіянові в знаках наведєня.

Всї сїн кх рѣдѣхъ проглавленн выша и ко
днѣхъ ѡхъ похвала. До кѣка преведѣхъ сѣма
ѡхъ и слава ѡхъ не потребнѣга. Премѣдрѣсть
ѡхъ похвалѣхъ людѣ и похвалѣхъ ѡхъ испокѣсть
цѣрковѣ.

Прем. Сїрах. гл. 44, 1—14.

„Милі люди,

„Богумилі християни!“

Серед осіннього суму, на передодні зимової мертвоти „несе ся воздухами до Вас, мої миленькі“ весняна радість. Не „зелень розвилась геть царинами“, а „радість розплилась всіми сьвітами“ з золочівської землі, з підлиської гори, де наш український нарід звигнув величавий хрест, віковичний пам'ятник своєму духовному вітцеві.

„Хоть з дерева лист упав,

„Моріг половіс,

„Весілочко Господь дав,

„Радо нам ся діє!

„Нині нам ся радувати, нині нам ся веселити“, бо нині велика наша руська родина обходить сотні роковини уродин свого будителя і воскресителя, який перший нашу Галицьку Русь збудив з мертвого сну вікової чужої неволі до свого сьвідомого руського житя. Сто літ тому назад ми Русини-Українці були на сїм Божім сьвітї, але ми не жили своїм житєм, руським житєм. Сто літ тому з весною народів вже другі славянські племена: Чехи, Поляки, наші братя на Україні, Великороси, Хорвати, Сербі, розбудили були свою народну сьвідомість, мову, єдність і почали обновленими силами орати і сіяти на своїх народних облогах.

Сїяли і стали збирати.

Коли наші сусіди вже на добре двигали ся, „коли другі Славяни вже вершка дохаплювали ся і небаком мали побратати ся з ясным сонцем“ свободи і самостійности, „судило ся нам послїдним бути, на долині в густій студенній мраці гібіти“. Було колись „мали і ми наших півців і наших учителїв, але найшли тучі і бурі, тамті занїмили, а народови і словесности на довго ся здрімало. Однакож язык і хороша душа руська була серед Славянщини як чиста слеза дївоча в долони Серафима“. Лиш не було кому до сеї душі промовити, сю душу з просона збудити.

І ось Сей Предвїчний Творець, який кожному цьвітови дав єго питому красу і кождїй птицї єї голосочок, який і кожному народови дав єго питому мову і звичаї, — Сей добув з забутя і пониження, неначе перлу із сьмітя ту нашу рідну українську мову, на якій я нині до Вас, рідні Братя і Сестри промовляю.

Він, Безсмертний, звелів, щоби не занімили на віки наші рідні уста, а щоби наш рідний язик „як нова зірочка, як яснобілий ангел приступив до тьмавої громади ангелів, співати Отцєви Небесному аллилуя“.

До сего великого діла Провидіне і милосерде Боже вибрало не хороброго полководця, щоби мечем здобув нашому народови волю і славу; вибрало не дука-богатиря, щоби викупив его з панщини і золотом обсилав его волю; вибрало не політика і великоможного заступника, щоби силою обстав за право народа. Ні, Воно вибрало слабого тілом, але великого духом молодого сьвященника, щоби не мечем а огненным серцем, не золотом а працею, не борбою а вірою і любовію двигнув свій нарід.

Тим висланником Божим є бл. п. наш О. Маркіян Шашкевич.

Мої Любі! Нині як раз 100 літ, як недалеко від нас, в Золочівщині, в селі Підлисю, він прийшов на сьвіт. Нині ціла наша руська країна віддає его заслугам і памяти всенародну славу. Годить ся і нам нині, его дітям духовним згадати про его жите, працю і доробок, про то, як сам праву дорогу найшов і нам єї показав.

„Мудрости вічна, доброто прекрасна!
 „Що з віку водиш сьвіта воздухами,
 „Що ублажаєш народи мужами,
 „З котрими весь вік, вся сторона щасна,
 „Милости безконечна! Ти, жерело сьвіта“,
 Просьвіти нас і благослови!

I.

„Кому Бог в груди дав серце мягеньке
 „І дав вродитись в добрую годину,
 „Щастє як літом сонічко тепленьке,
 „В житю му всяку ogrіває днину,
 „І сьвіт ему милий і солодка нічка,
 „Мисли веселі і серденько грає,
 „Як у дуброві тихенька керничка,
 „Днина за днинов так ему спливає“.

Тої щасливої долі не судилось було мати нашому Маркіянови. Син бідного народа не міг жити у розкоші. Він мав лиш тільки щастя і спокою, що в дитячім віці. Як в слотяну весну по соняшнім поранку темні хмари злягають на сьвіт, та снігом і дощем прибивають до землі цвітку, що рветь ся до сонця, — так і у него пісня щасливого безжурного дитинства, коли то

„У садочку соловійчик
„щебетав пісеньки
„розвивав му пісеньками
„літа молоденькі“, —

прийшла скоро недоля і журба, яку его „серцю учинила з гараздом розлуку“. Послухайте, Миленькі, як він сумно і тужно описує свою долю.

„Ой місяцю місяченьку
„Тихенько думаєш
„Моєй тяжкой недоленьки
„Ти певно не знаєш.
„Тобі хиба тільки смутку,
„Що хмара насуне,
„А радощів з зірочками
„Змежи вас не труне.
„А мені ось на сїм сьвітї
„Своє серце їсти,
„Бо з недолев бороти ся
„Як під воду плисти.
„Десь за морем за горами
„Мій гаразд здрімав ся
„Десь з безвістий з темних лісів
„Мій смуток пригнав ся“.

Слабе здоров'є, недостаток, тяжка праця, труднощі і переслідування від своїх і чужих чорним вороном над ним літали, били „серце тяжким крилом, радість розбивали“. А вже найбільше туги завдавала его серцю недоля рідного руського народу, забутого, пониженого, недолею приспаного. Свої его відрекли ся, а чужі поневолили. Князі і шляхта відрекли ся свого обряду, свого язика і народа і перейшли до чужого, чужим, нераз ворожим сусідам вітчину будувати. За ними пішли на чуже будівництво і ті, що вирости з народа і мали бути его просьвітителями, та завели у себе чужу, польську або німецьку мову. Вже навіть із сеї сьвятої проповідниці говорили не по нашому. Сьвята Русь, руське слово, руська пісня, руський дух остав ся вже лиш під курною стріхою і ждав, як заметене снігом зерно, сонця і весни.

Но сонце довго не сходило. Маркіян глядїв, як в народї

„Сонце ясне померкло, сьвіт пітьма насїла,
„Вшир і вздовш доокола сум ся розлягає,
„Чагарами густими тьма вовків завила,
„Над тином опустїлим галок гамор грає.
„...„Нешасен думаю мов тяжка могила,
„Серед степу о північ сумненько думає,
„Згадка в душі печальній тужно згомонїла,
„Бо сплинули радощі, як Дністер спливає“.

Хоть боліло єго серце на такий вид, но воно „неподало ся на таке нещастє народа“. Неначе Мойсей станув він серед поневоленого і обездоленого народа і могучим словом закликав до него :

„Відкинь той камень, що ти серце тисне,
„Дозволь, в той сумний тин
„Нехай свободоньки сонічко заблисне,
„Ти не неволі син!“

II.

Дивне чудо, Милі Братя і Сестри! Сей, що сам був прибитий недолею і горем, що кругом себе бачив лишень неволю і мертвоту, сей найшов у собі тільки сили, щоби двигнути міліони сердець, вдихнути в них весняну надію і житєву радість. Звідки взяв ся в єго груди такий нечуваний огонь, що таким сильним, пламенним словом промовив до наших батьків?

Мої Миленькі! Сей огонь зняв ся в єго душі з живої віри в Бога і любови свого народа. Наділений від Бога ніжним серцем він полюбив цілим єго жаром свою рідну сторону-країну.

„Підлісецка горо біла!
„Як тебе не бачу,
„Так ми тяжко, так ми сумно,
„Що трохи не плачу.
„Веселая сторононько,
„До серцясь припала!

Він ділить ся своєю журбою з рідним Бугом.

„Гей річенько бистренькая!
„Гей стань, подиви ся,
„Як я плачу, як горюю,
„Зо мнов пожури ся!

А коли він в своїй журбі бачить єще більшу від своєї недолю народа, не тратить надії, не відрікає ся єго, благородним серцем тим сильнійше прилягає до него, бо єго недоля, „студенная тая доля к серденьку припала“.

Він вірить, що Бог єго не опустить, і коли дав єму на сьвітї жити, дасть єму і кращу долю. З тою вірою і надією він кликав до свого народа: „Ти не журись, не вдавай ся в розпуку, бо хто яко Бог? — Той, що звелїв нічому зродити сьвітї, величне сонце і місяць і тьми зьвізд; що звелїв і темноті перекинути ся в сьвітло; з котрого долоні сверкнули огні і вдарили води, котрого невидиме око водить гадки душ наших; котрий спряг собою безначаток і безконець; котрого серце, всему сьвіту серце, а воля гаразд всіх віків і всіх сторін щастє, Той з тобою, Бог з тобою!“

„Смуток твій знидіє, а радість сліди его позамітає, а сум-на північ буде ниним полуднем і звеселиш ся, а око твоє заблищить зірничкою в бурній пітьмі житя твого, і огорнеш ся зоревою світою тихоміря, і линяєт над тобою милость Божая, бо надія серця твого не втекла, — бо хто яко Бог!“

Ся віра і надія на Бога влила в его душу віру в невмирущу силу народа і надію на его красшу, щасливійшу долю.

Крісь мраки він став по неї дороги шукати. Щоби бути близько свого народа і жити его житєм він вибирає собі духовний стан; вступає до духовної семинарії у Львові. Тут віще серце скоро злучило его з двома ідейними товаришами: Яковом Головацким та Іваном Вагилевичом, здружило в „руську трійцю“. Вона стала спільно думати і працювати над тим, якби то підняти руський народний дух, просьвітити нарід і супротив пануючої тоді польщини привернути забуте право своїй руській мові в розговорі і письмі. В тій думці найсмілійший в трійці Маркіян з'організував ціле товариство з семинаристів, якого члени поданєм руки і чесним словом з'обов'язали ся до смерти працювати для рідного народа і відродин руського письменства у своїй народній мові. Кругом себе він всюди вводив руське жите: в товариські розмови, в публичні промови а навіть проповіді.

Дорогі Братя і Сестри! Старі люди межи нами єще памятають, як то по наших церквах з того сьвятого амвона говорили науки по польски. Нині вже такого не чувати, а заслуга у тім нашого Шашкевича, який не цілих 80 літ тому перший відважив ся і других заохотив говорити всюди і по містах лиш руські проповіді.

Вже заблисло на внї сьвітло народного житя руського, загомоніла руська мова. Дехто встидав ся єї. Тоді Маркія відкликав ся до рідної неньки.

- „Руська мати нас родила,
- „Руська мати нас повила,
- „Руська мати нас любила.
- „Чомуж мова єй не мила!
- „Чом ся нев встидати маєм?
- „Чом чужую полюбляєм?

Сьвідомість руського походження додавала відваги.

- „Русин я си з роду, там ся величаю,
- „Люблю просту ширість, храню руські нрави“.

Йшло лишень о то, щоби ту мову поставити на сьвічнику, щоби сяєвом засіяла широкому сьвітови. „Руська трійця“ злала книжочку „Зорю“, щоби зірницею воскресеня засьвітила руській країні. Та добрі люди не допустили до сего. Крісь густу темноту Зоря не змогла пробити ся на сьвіт Божий. Тоді творча сила „Руської трійці“ перемінила „Зорю“ в „Русалку

Дністрову“ і казала їй з'явити ся над тихим Дунаєм, межі чужими, але прихильними людьми.

Таким чином, хоть „не прибрана, в нарядї, який від природи і простодушного і добросердного народа свогого приймила, станула „Русалка Дністровая“ перед своїми славянськими посестрами як перша руська книжка написана народною мовою.

Як по довгій тяжкій зимі весняне сонічко приносить радість і жите, так радісну обнову несла нашому народови „Русалка“. Рідним щирим словом вона промовляла єму до серця всім тим, що тому серцю дороге. І ніжними пісеньками і історичними думами, образами рідної сторони, житя і науки, „мовзеркало як вода чиста, в котрім не змушене з'явило ся лице столітїй“. Так влучно зумів відгадати і зобразити духа нашого народа лиш той, що цілим серцем до него приляг, лиш впорядчик і видавець „Русалки“ Маркіян.

Та, на жаль, не зазнала „Русалка“ щасливої долї. Прийшла до своїх, але свої не уміли єї прийняти. Друг Маркіянів і співробітник, Головацкий ось так нам переказав про єї першу долю.

„В нещасливу годиноньку уродила ся тая Русалка... Замість помочи та підохочування найшли ся посьмівки та недовольність бай ворогування, — показало ся, що голова то розум, — були такі, котрі би радо єї витали, але не в тім строю. Одному за се, другому за тоє невподоба; одному в сім, другому в тім недогода. Не взяв враг і таких, що зовсім цурали ся такого невидальщиною і косом на неї дивили ся. А нікому тільки біди терпіти, тільки гризи зносити, як бідному видавцеві. Зарозумілість, односторонність, невжество від ровесників нераз доїдали єму до живого. Але Шашкевич, переконаний о правости своїй в чистоті серця терпеливо зносив всі наруги і укори, лишень часом з під жалісного серця вирвала ся яка журна думка. Не упав він був на душі, лиш замкнув зранене своє серце несвідомим, а отворив лишень невеличкому колову приятелів і знайомих, котрі поняли єго гадку і горнули ся до него як до старшого соколонька молодшая братія. І від того часу не опустил Маркіян жадної пригоди, де би ся дало щось зробити для свого язика, коли би можна піднести дух народний, де би можна хоть дорогу показати або провести колибаючих ся. Не зважаючи на слабовитість здоровля (бо навіть із семинарії мусів виїздити на село, весну веснувати і лічити ся), робив, що здужав в всякім заводі. Чи стихом чи словом до питомців і співучеників старав ся поострити увагу краянів своїх: одно було у него завсїгди на думці: свій рід, свій язик, своя словесність, своя народність“.

Мої миленькі! Ходило єму передовсім о розбуджене замерлого руського серця. Треба було єму пригадати нашу славу бувальщину, „як весело колись було“, треба було заспі-

вати йому тих пісень, які наш нарід висьпівав із свого серденька, в яких зложив всю свою любов, всю свою силу, все своє життя. Засьпівати рідних пісень, щоби воскресили нарід, як труба Архангела, бо „відомо, що думка українська і стіну перебе“.

Тому то з тугою він кличе: „Верніть ся пісні родимі!“ Другим народам вони вже принесли весну воскресення.

„Де поглянь, з землі цвіт прозябає,
„По вчорашній поводі;
„В чудесні барви луг прибираєсь,
„Но мому цвітку, щось годі, годі!
„Докиж тя, доки, весно молити:
„Приспій на Галич лучи теплими,
„І чадам руским верни їх цвіти,
„Верни їм пісні родимі!“

З тою тугою почав Маркіян за ними шукати, мов хорий за цілющим чар-зіллям. Не найшов тих рідних пісний межі співцями-поетами, бо ті, мов соловейки в студінь заніміли. Рідну пісню Маркіян найшов в груди і устах свого співучого народа. Найшов і відотхнув, бо

„українські вірлята
„І веселять душу й серце загрівають,
„Отак побратиме руські соколята
„То в голос, то з тиха матери співають.
„Аж мило згадати, як то серце беть ся,
„Коли з України руськая пісенька
„Так мило солодко коло серця веть ся,
„Що трохи не скажеш: пусти мене пісне!“

Як же серце не має забити ся, коли воно співває:

„Про давні літа,
„Про давні часи,
„Як слава гула
„Сьвітом навкруги;
„Про руських батьків,
„Боярів, князів,
„Про гетьманів козаків
„Про спис про шаблюку,
„Про орду Канюку,
„Як руським тілом згодувала ся,
„Як руськов кривлев напувала ся,
„Як руська шаблюка все її витала!“

У сій народній пісні віщий Маркіян найшов живчик народного життя, в его бувальщині зарід его будуччини. Своім

пророчим духом він передчув, що з неї вийде воскресенє народа. Він заповів, що вона

„луну розпустить ген ген долинами,
 „І гомонем шибне ген ген дубровами,
 „Ни то комусь то десь там повідає,
 „Як то колись то красою за сяє
 „Під небо до сонця ген ген полетить,
 „Під небо край сонця сонічком повисне,
 „І буде літати і буде сьпівати
 „Іо руській славі крісь сьвіту казати!“

Тому то він запопадливо дорожив сим скарбом. Як де найшов народну пісеньку радів нею і другому наказував: „Колись може деякий знайшов жемчуг, що мати наша Русь розронила, заховай або до нас передай. Всьо то разом нанизане вчинить ся великим сяющим намистом для шиї пишної Цариці“. А коли хто найшов ся, що передав ему цілу збірку наших народних пісень, витав єї „як заране по довгих тъмавих ночах, як радість на лиці нещасного. коли лучша надія перемчить скрісь серце єго“. В них то він бачив „здорові повно-сильні рістки, о котрих нам цілою душею дбати, огрівати, плекати і зрощати, док під крилом часу і добрих владнувателів хорошою і кріпкою засіяють величею“.

Нїжне серце Маркіяна цілою силою бажало, щоби ся благословенна година чим скорійш витала. Вдохновений від Бога віщим даром поета-сьпівача він складав під лад тих любих народних пісний, з душі свого народа, свої сьпіванки і думи, мовби цьвітоньки садив.

„Ростїть ми цьвіточки,
 „Райскїї діточки!
 „Ростїть ми весною,
 „Розвиньтєсь красою,
 „Лїтом ми зацьвїйте,
 „Головку пристрійтє“.

А коли заблисла вижидана провесна відродженя, він іменем воскресшої пісні, молодой народної поезії-музи молив, неначеб

„Цьвітка дрібная
 „Молила неньку
 „Весну раненку:
 „„Нене рідная
 „Вволи ми волю
 „Дай менї долю,
 „Щоб я зацвила,
 „Весь луг скрасила,
 „Щоби я була

„Як сонце ясне,
„Як зоря красна,
„Щобим згорнула
„Весь світ до себе!“

Сего маю розцвіту та слави народної поезії і думки Маркіянови не судилось ще було бачити. На него треба було ще довго ждати. Він мав лиш тільки щастя, що мостив до него дорогу. Коли яко молодий св'ященик, повний надії, вийшов з семінарії у нарід працювати на ниві духовної просвіти, у сталім безпосереднім зіткненню ся з народом відчув его крайню недолю. Нива народної просвіти стояла тоді не тронута, несправлена, запущена. Треба було першому орати переліг і кидати перше зерно народної праці. Як першу основу початкової елементарної просвіти дає о. Маркіян „Читанку для малих дітей до шкільного і домашнього ужитку“.

У ній ось як заохочує віття виховувати і образувати свого сина:

„Навчи Бога знати,
„Навчи го хорошо
„Читати, писати,
„Місто іміня
„Дай му розум ясний,
„Тогда твій синок
„По вік буде щасний“,

— бо бачив, що просвіта є в силі облегчити недолю і принести щастє народови. А просвічаючи релігійно і морально він просвічував і в душі національнім, учив рідної мови, історії і рідного письма.

Мої Дорогі Братя і Сестри! Було се в часах, як чулись, неприхильних, ворожих для нашої народної мови, але і небезпечних для її зверхної свитини, для руського письма, нашої азбуки. Наші нерозумні сусіди хотіли тоді відобрати бідному Русинові его послідну прадідну спадщину, руську азбуку, і замінити її чужою, польскою. Вже навіть межі нашими найшли ся такі писателі, що по волі-неволі „відвергши азбуку питому руску прийняли букви латинські, котрі ціло не пристають к нашому языкови“. Проти такої затії у книжочці „Азбука і абетцадло“ вже вранці своєї просвітної роботи Маркіян закладає публичний і рішучий протест, а на ньшій місци питає ся з обуренєм: „Чи годить ся безчестити св'ятиню? Азбука св. Кирила була нам небесною незборимою твердиною перед доверженим знидінєм, була найкріплішим стовпом, несхолибимою скалою, на котрій Русь св'ятая через тільки столітій люто печалена кріпко стояла. Єї то чудне діло, що ми доси Русинами!“ Жива правда перемогла. Народне житє зачало будити ся, рідна мова стала зеленіти. Народний український язык двиг

ся з забуття, у „Русалці Дністровій“ піднісся з тісної сірої буденщини до поважної науки і зисних понять, а зрівнявши ся з другими у своїй люцькій гідности мав дальше розвивати ся з народним житєм. Перший, угольний камінь поклав до сего наш безсмертний Маркіян. Склонім, Братя і Сестри голови перед Ёго великою душею!

III.

Докопавши ся до основ народного життя і поклавши на них угольний камінь храму народної культури мов неструджений робітник о. Шашкевич будував дальше без упину. Чим скорше він бажав своєму народови дати в ёго питомій одежі все то, що ёго серцю дороге, що змоглоби піднести ёго християнську душу, ёго люцке і народне достоїнство, Зачинає перекладати святі євангелії, жите Христа, духовну книжку: Зеркало християнське. Бажає духовно двигнути своїх собратів-святих, щоби були святими пастирями і переводить для них „Пропамятну книгу священичого життя“. Над всім тим працює серед незвичайно тяжких обставин. Слабе здоров'є, недостаток, тяжка душпастирска праця серед убогого народа в Гумнісках, Нестаничах і Новосілках, переносини з місця на місце, далеко від більших міст і наукових осередків — все то зовсім не сприяло ёго праці. Мимо сего він працював, працював усильно, на різних полях, працював за десятьох, бо праці треба було для народа. Сі надмірні зусилля вичерпали всі ёго сили і в 32-ій весні життя зложили ёго знеможене тіло до сирої могили. Люта вчасна смерть невмолимою косою перетяла поначинану ним золоту пряжу, не дала довести до кінця розпочатих писань, а доля всім ёго творам доховати ся до наших часів. Хоть не дійшли до нас всі ёго письма, але праця ёго не пішла марно, дух ёго весь доховав ся в нас, Дорогі Братя і Сестри! Нині не в одній трійці, не в тіснім кружку, не в малім гуртку, а в мільйонах сердець нашого українського народа сей дух жиє і щораз сильнійше підіймає до сонця-правди, краси і свободи. Ми нині жиєм, правда не могучим еше, не свободним, але вже власним житєм. Вже нині наша рідна мова в устах цілого народа. У тій мові молим ся і співаєм з наших молитовників, чуєм науки всюди по наших церквах; у тій мові учимо ся по наших руських школах; для сеї мови добиваєм ся і вже найвисшої святини науки, університету. У сій мові читаєм і пишем навіть далеко поза границі нашого краю: у сій мові співають наші родимі соловії-поети, на сій мові працюють наші учені світової слави. А хоть деякі з наших нерозумних або збаламучених нещасних братів сеї мови цурають ся; хочять ёї покидати, вона нам тим доросла і ми ёї на віки не покинем. Ми не спроневірیم ся Маркіяновому завітові ніколи! Ніколи! Ми ним дорожимо, ми ним жиєм, ми заслуг Маркіянових не хочем

доплати, ми за нас і дітий наших присягаєм їм вірність на віки і віки! Вірність руській католицькій вірі і церкві, вірність руському серцю: руській мові і руському народові! Ся присяга нехай буде у столітні роковини уродин Маркіяна нашою подякою і поклоном для Єго безсмертного духа, — від нас, єго духових дітий. Ми о сїм памятаєм і се нашим дітям і внукам перекажем, що в тїм є перша Маркіянова заслуга, коли ми, Українці, є нині чим межи другими народами.

Мої Ви Рідненькі!

Ми бачим і чуєм се наскрізь, як віщий Маркіян зазрів до нашої народної душі, поллюбив єї і віддав їй цілу свою душу і серце своє, весь свій талант і огонь, всю свою працю і силу. Сам погас від сего, як палив огонь на жертівнику народної просвіти. Він зажег в наших душах огонь любови своєї рідні, нехай же-ж він у нас і горить. Нехай горить з почести для сего великого подвижника-мученика-священника! Нехай горить єго вірою, єго витревалістю — а розгорить ся в сонїнько слави і свободи!

Віра двигає гори і люцким серцям дає силу Бескида. Жива віра в Бога зродила в серці Маркіяна непохитну віру в не-пропашу силу живучого народа в єго велику будучність і викресала з неї ту чудотворну енергію, яка розбудила приспані серця руські і з каменїв здвигла дітий Авраамових. Вона справила нас з бездорожа на простий шлях питомого житя і своєї рідної культури, з якого ми вже не зібєм ся, а будем вже ним простувати у безвість віків на добро і славу нашої України. Від Маркіянових часів до нас нині єще далеко до сотки літ — час в житю народа дуже короткий — а вже всюди кругом себе бачим плоди Єго віщого посїву. Мов з євангельского гірчичного зерна виросло з него вже нині велике, як підлиські дуби, дерево народної культури і сили. Воно запустило глибоко коріня у свідомости свого народа і росте назустріч сего Маркіяном вижданого дня, коли „свободоньки сонїнько заблисне“. Честь тому, що перший своїм духом єго засадив і трудом підливав. „Честь єму нехай буде і слава, а в руських дітий найусерднійша подяка!“ Амінь.

Др. О. Боцян.

Товариство св. Ап. Павла

у Львові ул, Коперника, ч. 36.

видячи у нас пекучу потребу св. Письма в народній мові з поясненнями, забрало ся в сїм ювілейнім році до роботи над перекладом і присвячує зачатку працю пам'яті о. Маркіяна.

Комісія з сїмох богословів і сїмох язикознавців потверджена церковною Властю має надію, що протягом 1912 р. зпадить ціле євангеліє, а відтак з часом ціле св. Письмо.

Як буде виглядати се діло, показує прилучена картка з него :

Господа нашого
Ісуса Христа

СВЯТЕ ЄВАНГЕЛІЄ

❧ від Матія ❧

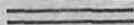
українською мовою з поясненнями.

Ювілейне виданє

в сотні роковини уродин

МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА.

Прихід і поклін мудрців.

2, 1—12.

- II. 1. Колиж Ісус народився у Вифлеємі Юдейським, за царя Ірода, то прийшли в Єрусалим мудрці від схід-сонця, тай
2. кажуть: Де є народжений Цар юдейський? Бо ми бачили

1. *Вифлеєм Юдейський...* для відрізнєння від другого Вифлеєма Галилейського в землі Завулон (Іс. Нав. 19, 15). Вифлеєм по нашому „дім хліба“, так названий по причині урожайности тамошньої околиці.

Ірод, пізнійше названий Великим, був з походження Ідумейчик. Царську власть над Юдеєю одержав від Римлян около 40 р. перед Хр. Се перший цар вибраного народу Ізраїльського, що не походив з покоління Юди. Тим вказане є сповнене пророцтва патріярха Якова, що доти не прийде Мессія очікуваний усіми народами, доки покоління Юди не втратить цілковито власти над жидівським народом. (Вит. 49, 10.)

2. Називають Ісуса „*царем юдейським*“, т. зн. правосильним царем, який не потребує власти від людей, але має її з неба. Є він правдивим царем предсказаним пророками, а царству його не буде кінця.

Що се була за *звезда*, годі певно означити. Деякі думають, що се було незвичайне світло дане від Г. Бога, щоб в той спосіб сповнити і усовершити пророцтво Валаама о появленню ся Мессії під образом зьвізди (Числ. 24, 17...) Мудрці знали се пророцтво, а як спостерегли на небі невидану до тепер зьвізду, ведені світлом божим, вибрались шукати народженого царя. Інші новійші учені приймають, що се було природне получення планет Юпітера і Сатурна, котре після обчислень Кеплера в 747 р. по збуд. Риму три рази показалося. Однак прикмети і заховане ся зьвізди Євангельської вказує на її природний характер.

- звїзду его на сходї і прийшли поклонити ся єму. А по-
 3. чувши се царь Ірод стрівожив ся і весь Єрусалим з ним.
 4. Та зібравши всіх первосвящеників і книжників народа,
 допитував ся у них: де має народити ся Христос? А они
 5. сказали єму: у Вифлеємі Юдейським, бо у пророка напи-
 6. сано так: І ти, Вифлеєме, земле Юдова, нічим не менша
 єси між державами Юдовими: бо з тебе вийде воєвода, що
 7. пасти ме нарід мій Ізраїля. Тодї Ірод тайком закликав до
 себе мудрців і випитував у них про час, коли звїзда яви-
 8. лась. І посилаючи їх у Вифлеєм, сказав: йдїть і пильно
 розвідайте про дитя, а коли найдете дайте менї знати,

3. Ірод чужинець і загально ненавиджений, яко неправий наслідник престола Давида все тремтів о свою власть. Знав він, що всі Жиди очікують приходу якогось великого і незвичайного царя. Коли проте дійшло до его відома, що до Єрусалима прийшли з далекого сходу мудрці, котрі вже проголошують народженого царя Юдейського і єнішать поклонити ся єму, то се ще більше *затрівожило* заздрісного царя. Рівночасно і мешканці Єрусалима вмiсто тішити ся, що сповнилась надїя Ізраїлева, затрівожились і засумувались: Іродіяни і садукєї, як сторонники Ірода, а прочі з боязни перед звїрскою злобою царя.

4. *Всіх первосвящеників...* можна розуміти або властивого первосвященика разом з тими, що перед ним справували сей найвищий священичий уряд, а опісля задля політичних причин зістали через римську власть усунені, або начальників 24 відділів священиків, або членів великої ради званої синедрион. *Книженики* були учені жидівські, що занимались пояснюванем закона і книг старозавітних. За часів Ісуса мали они великий вплив на парід. (23, 2. 3).

5—6. Зібрані у Ірода священики і книжники опираючись на *висказї пророка Міхей* 5, 2. кажуть, що Мессія має народитись у Вифлеємі Юдейським. Змисл сего пророцтва такий: хотай Вифлеєм є малим і незнаним містом, мимо того не остане послідний межи знатними містами юдськими. Він одержить вічну славу, бо в его мурах народить ся давно ожиданий Мессія. Тут бачимо, як жидівські священики показують поганам дорогу до Ісуса Христа, але самі не думають йти, щоб поклонити ся Мессії. Се пророцтво сильно скріплює і підносить на духу мудрців.

7. Ірод *тайком* кличе мудрців, щоб не звертати на них еще більше уваги народу. Випитує ся про час, коли они перший раз побачили звїзду, щоби довідати ся, в яким віці є тепер народжений цар.

8. Г. Бог уживає нераз в своїм провидіню злости людий для хісна добрих. Ірод каже їм *розвідатись про дитя*; з зависти і страху не хоче назвати его царем. В тім поступованю Ірода

9. щоб і я пішов та поклонився йому. Вони же, вислухавши царя, пішли. І ото зьвізда, що бачили вони на сході, йшла попереду їх, аж поки прийшла і стала над тим місцем, де
10. було Дитя. Якже вони побачили зьвізду, зраділи радістю
11. великою дуже. І коли вийшли в хатину, побачили Дитя з Матерію Єго Марією і, впавши, поклонилися йому, та відкривши скарби свої, піднесли йому дари: золото, ладан
12. і смирну. І прийнявши у сні вістку, щоб не вертатись до Ірода

видно, як пристрасть затемнює розум. Слушно каже св. Йоан Золотоустий: „або вірив Ірод в пророцтво, то як міг надіятись знищити Ісуса; або не вірив, а тоді не мав чого боятись“. Злоба все діяльніша в переслідуванню правди і Бога, чим чеснота в шуканню його. Як запопадливо працює Ірод над заглядою Ісуса а з тисячів мешканців Єрусалима не найшовся ніхто, щоб старався пізнати, не то охоронити новонародженого Мессію.

9. Господь Бог так здійлав, щоб на якийсь час не було видно *звїзди на небі*. Мудрці проте примушені були шукати ради в Єрусалимі, а через те причинилися до розширення радісної вістки про народжене Ісуса. За те по виході з Єрусалима знов являє ся звїзда на небі і веде їх до Вифлеєму і задержуєся над вертепом, де тимчасово перебувала Найсв. Родина. Мудріці самі булиб може і не трапили до ставки, а ще може булиб і зіршилися крайнім убожеством небесного царя; а так чудесний провід звїзди підтримував і кріпив у них віру.

10. Побачивши звїзду правдоподібно над Вифлеємом, утішили ся дуже, бо тепер щезла підковито їх тривога, сум і непевність. Щасливий, кого Бог провадить. Він все дійде до цілі, хотяй як тверда і темна булаб його дорога.

11. Перший погляд на божє дитя на рухах дівственної матери відразу збудив в їх серцю сильну віру в божество сего царя, так дивно укритего перед очима свїта в глибокій покорі, пониженю і убожестві. На се вказують *дари*, що їх мудріці зложили у стіп Спасителя. „Гляди, що они дають, а пізнаєш в кого они вірують“ каже св. Фульгентий. Дари ті мають також глибоке значінє аллегоричне: *кадило* означає божество Ісуса (Ігнатий, Іларій, Оріген); *золото* його царський уряд, а *смирна* людську природу призначену на терпінє смерть і погребанє. Деякі добачують тут три монаші обіти: золото се убожество, кадило яко найвнеслійша жертва послуху, а смирна то ангельска чеснота невинности, яка даєть ся заціпити і утримати в умертвленім тілі.

12. Поученє в сні о підступі Ірода було для мудріців запевненєм, що Ісус Христос є правдивий Бог, та що провидінє божє чуває над ним. Після старинного християньского переданя

13. иншим шляхом пішли в свою країну. А як они відійшли, ось Ангел Господній явив ся у сні Йосифови, тай каже: Встань, візьми Дитя і Матір Єго, та втікай в Єгипет і будь там, поки не скажу Тобі: бо Ірод хоче шукати Дитяти,
14. щоб погубити Єго. І він встав, узяв Дитя і Матір Єго в
15. ночі тай пішов у Єгипет. І був там до смерті Іродової, щоб справдилось сказане Господом через пророка, котрий мовив: з Єгипта покликав я сина мого. Тоді Ірод, побачивши, що єго підійшли мудрці, дуже розгнівав ся і післав повбивати всіх дітей, що були у Вифлєємі й по всіх околицях єго від двох років і менче згідно з часом,
17. про який вивідав ся у мудрців. Тоді справдилось, що мовив пророк Єремія, кажучи: Голос чути було в Рамі, плач і риданє і голосіне велике: Рахихь плаче за дітьми своїми
19. й не хоче потішити ся, бо їх уже нема. Колиж помер Ірод, ось Ангел Господній у сні явив ся Йосифови в Єгипті, тай каже: Встань, возьми Дитя й Матір Єго, та йди в землю Ізраїлеву, бо померли ті, що шукали душі Дитяти.
21. І він встав, узяв Дитя й Матір Єго тай прийшов у землю Ізраїлеву.

мало бути мудрців три, хотяй що до їх числа нема нічого певного. Заховались також їх імена: Мельхіор, Кастар і Вальтазар.

Церковна літопись.

Ювілей Преосвященного епископа-суфрагана Дра Едварда Ліковського.

Дня 26. вересня с. р. закінчив Преосвящений єпископ-суфраган познаньско-гнєзненський, Др. Едвард Ліковський, 75 рік життя. Сего року обходив він також ювілей 50 літньої праці священичої і наукової. В р. 1866. був покликаний на професора церковної історії і канонічного права в познанській семінарії. В р. 1869 був як богослов з єпископом Лєдоховським в Римі на ватиканським Соборі. В часі „культуркампфу“ в Німеччині стратив посаду. За архієпископа Діндера покликано Дра Ліковського на каноніка, а в рік пізнійше став він єпископом-суфраганом і частим адміністратором дієцезії. Єпископ Ліковський звисний як церковний історик, передовсім як історик рускої Церкви. Критика нераз з великими похвалами призвала прикмети основних его праць і руска Церква має в нїм побіч єпископа Пелєша одного з своїх найліпших історіографів. Тому що єпископ Ліковський є також довголітнім презесом познанського Товариства Приятелів Наук, то д. 21. жовтня с. р. торжественне засіданє Товариства замінило ся в сьвітлу овацію для сїдоголового єпископа-історика. На се сьвято наспіли ґратуляційні письма і телеграми від Академії Умітностей в Кракові, від Сьв. Отця і від ріжних інституцій наукових та приватних, високо поставлених осіб. Не було лише привіту від тих, для котрих він ціле своє житє трудив ся, значить, від членів рускої гр. кат. Церкви...

П'ятидесятилітний ювілей св'ященства Єпископа Юліяна Фірцака.

Унівар, резиденція гр. кат. руского єпископа Мункачівської дієцезії, Юліяна Фірцака, був д. 27. вересня с. р. з нагоди п'ятидесятилітнього ювілею его св'ященства, сьвідком величавого сьвята. Після торжественної Служби Божої в катедрі, на якій явили ся представителі властей, відбуло ся сьвятотче засіданє міської ради. По отвореню засідання звеличав гімназіяльний професор Блянар заслуги ювілята, який протягом 20 літньої єпископської діяльності збудував в своїй дієцезії 79 церков и близко 200 шкіль, а в Уніварі оснував учительську семінарію і щедро спомагав убогих міста. Навне сє міського лікаря Оршага іменовано єпископа почитним горожанином міста, названо одну улицю его іменем і основано під его іменем міський фонд убогих. Ювілит з нагоди ювілею жертвував 43.000 кор на католицькі і добродійні цілі. У всіх церквах дієцезії відправлено того дня благодарні Богослужєня, а по католицьких школах відбулись торжества з сьпі-

вами, викладами і промовами. З нагоди ювілею свого єпископа ухвалило дієцезальне духовенство зложити від голови по 100 корон (ратами) на діли шкільництва. В імені правительства вислав до ювілята президент міністрів граф Куен-Гедерварі градуляційний лист писаний на пергаміні, а комітати, належачі до дієцезії ювілята, доручили ему артистично виготовлену адресу.

Католицькі конгреси.

Сегорічний конгрес німецьких католиків відбув ся в Моґунції. Була се рівночасно величава мавіфестація на честь великого моґунцького єпископа Кетелера. В конгресі взяло участь до 60.000 муштин. Конгрес стояв під вражівем ідеї згоди і єдності. З радістю ствердив президент конгресу ґр. Гален, що німецькі католики, хоч в неодній квастії суть ріжної думки, заховують єдність в вірі і послусі для Церкви, заховують єдність головно там, де ворог взиває до спільної боротьби. Велике вражівє на учасниках зробила бесіда єпископа зі Спіри, Фавльгабера, в якій він взивав клир до праці над інтелігенцією, щоби її позискати для віри і Церкви. Про заслуги Кетелера для католицької Німеччини говорив монахівський професор Гертлінґ. Вкінці рішено не уладжувати на будуче великих конгресів, бо се і коштовне, і непрактичне, а тільки скликувати частійше поменші віча по ріжних провінціях держави.

В Австрії загального католицького віча сего року не було. Було лише віче моравске в Оломунці і Марійске віче в Перемишли.

Польський Марійський конгрес в Перемишли випав надзвичайно величаво. Зїхало ся передовсім багато польского духовенства і польської аристократії. З руских єпископів явив ся Преосвященный Чехович. Перемський конгрес показав немалозначні вже висліди суспільної католицької праці Поляків в Галичині.

„Католицко-суспільний Союз“, „Марійські Содаліції“, „Товариство імени Петра Скарги“, „Союз католицьких Жєнщин“, товариства опіки над слугами, союзи католицьких ремієників, челядників і т. д. — отсе католицькі стоваришєня, що ставили ся в Перемишли, аби виказати ся своєю вельми успішною католицькою працею перед конгресом. — Конгрес ухвалив численні резолюції в сираві оборони віри, чистоти, реліґійности в сімі, в дитині, у робітника і селянина. Знамениту бесіду виголосив єпископ Валєнта. Її зміст: час вже перейти від слів до діла; кождий має зачати працю від себе. Діяльність треба оперти на житю в ласці і любови Божій — черпаючи сили до неї в молитві, т. є. приставаню з Богом. — При кінци конгресу відбулась спільна сповідь і єєв. Причастіє. До одної і другої єєв. Тайни приступили всі учасники конгресу.

Спори серед німецьких католиків.

Професор університету в Фрибурі швайцарським, Домініканин о. Альберт Марія Вайс, автор звісної апології і многих інших творів, видав сего року два томи своїх „Lebens- und Gewissensfragen der Gegenwart“ (у Гердера). Поява сеї книжки викликала в німецьких католицьких кругах страшну бурю. І слушно. Німецькі католики придержують ся в своїй католицькій роботі двох методів. Одні, під проводом кардинала Фішера обстоюють за роботою католиків спільно з особами інших віроісповідань в політичних і соціальних організаціях, на широкій основі загального християнського світогляду, надіючись на тій дорозі osiąгнути красні результати для самої католицької Церкви. Другі, під проводом кардинала Коппа, домагаються строгого відосібнення католиків в роботі, щоби не ослабити внутрішньої сили католицизму через приставање з іновірцями. — Вайс в своїм творі виступив проти пануючого тепер в Німеччині першого методу т. зв. (кольоньського напрямку). Вайс закидує сему напрямку, що він бажає усунути католицький принцип з публичного життя і освободити ся від впливу Церкви в політичній і соціальній області. Коротко — Вайс закидує кольоньському напрямку (до которого належать також „центрум“) — модернізм. При тім допускаєсь не рідко несправедливого посуджування, обвинувачування і переборщування. Сі закиди Вайса підхопила зависна на Німців італійська і французька преса і почала трубити голосно про модернізм німецької католицької Церкви. Очевидно, що зачеплені не могли мовчати і мусіли оборонитись перед нападками старого пезиміста. І почалась жива полемічна борба... Насамперед виступили в обороні свого сторонництва центровці, доказуючи свою правовірність помямо того, що в політиці тримають ся разом з віруючими протестантами. Так само виступили в своїй обороні представителі християнських робітничих союзів. Як центрум в політиці іде разом з віруючими протестантами, так ті союзи, аби створити більшу силу проти соціалістів, працюють соціально разом з віруючими робітниками протестантськими. Про справи релігійно-догматичні католицьких робітників дбають інші інституції і організації німецьких католиків.

Проти закиду модернізму виступили енергично так поважні часописи, як „Augsburger Postzeitung“, „Deutsches Volksblatt“, „Allgemeine Rundschau“, „Kölnische Volkszeitung“ і багато інших. Всі вони рішучо осуджують несправедливі напасти Вайса, котрий до модернізму теологічно-філософичного, єдино осудженого Церквою, додав власного винаходу модернізм літературний, політичний і соціальний. — Найбільш діючими для німецьких католиків кольоньського напрямку були статі римської часописи, яка уходила доси за орган Ватикану. Тимчасом в імені Ватикану заявив монахівський нунцій, що згадала часопись, „Correspondance de Rome“, не є ані офіційним, ані півофіцій-

ним органом римської курії, а приватним видавництвом. Те саме заявив кардинал Мерри дель Валь, додаючи, що Ватикан в своїх рішеннях руководить ся не газетними вказівками, а реляціями єпископів.

Видавниче Брацтво під візванем св. Йосифа.

Крім католицького товариства ім. Петра Скарги, якого ціл між иншим видавати католицькі книжки і часописи, мають галицькі Поляки також друге католицьке товариство видавниче, а саме „Видавниче Брацтво під візванем св. Йосифа“. Брацтво оснувалось в січні с. р. у Львові. Ціль Брацтва — ширити релігійну просвіту і науку через видаване книжок. Брацтво потвердив цілий польський єпископат, а Рим надіслав его численними відпущами. Членом Брацтва може бути кожний, хто зголосить ся писемно або усно до заряду. Члени одержують безплатно щорічно видані Брацтвом книжки і можуть зарядови поручати відповідні твори до видання. Як вкладку річну платять члени 3 кор., а то на конечні видатки стоваришєня.

Католицький союз людвий.

Католицький австрійський союз людвий, котрого осередок знаходить ся у Відні і котрий існує заледви півтора року, взорує свою діяльність на організації католиків в Німеччині. Після найновішого звіту числить сей союз в Австрії 9 місцевих комітетів і 15 груп мужів довіря з 599 мужами довіря. Загальне число членів виносило 1 серпня с. р. — 7394. В часі свого короткого існування відбув Союз 208 людвйх зборів і 250 конференцій мужів довіря. Уряджено доси 7 курсів апологетичних і суспільних. В посліднім році вислано з канцелярії Союзу 1,050,000 брошурок зглядно примірників часописей. Союз має бібліотеку суспільно-наукову і апологетичну зложеноу з 2000 томів і 160 фахових часописей.

Греко-католики в Петербурзі.

Полемізаючи з деякими часописями подає католицький російський журнал „Вѣра и Жизнь“ в 6 ч. з с. р. ось такі інформації про греко-католиків в Петербурзі:

Поперед всего — читаємо там — зовсім певірними і безосновними являють ся твердження, будьтоби організація петербургских греко-католиків — се діло баутив. Греко-католики, по правді, ніколи не переводились в Росії. По знищеню (в р. 1839) Унії на Білій Русі, уніяти полишились в хомській єпархії до 1875 р. Коли в р. 1875 наступило „возсоединеніє (?) уніятовъ съ православіємъ“ — як каже делікатно „Вѣра и Жизнь“ — то більше як сто тисяч людий відказалось призивати себе православними протягом 30 літ, не зважаючи на строгі кари правительства. А невдові після сеї події і серед великорусского загалу пайшлось декілька одиниць, що перейшли на католицизм, заховуючи східний обряд. Ще на довго перед указом з 17 цвѣтня

1905 р. приступило до католицизму (в східнім обряді) кількох православних священиків. І так в р. 1894 прийняв католицьку віру о. Николай Толстой, в р. 1896 о. Александер Зерчининов (за що его арештовано і замкнено в однім суздальськім монастирі) і т. д. Так отже до указу з 1905 р. були вже в Росії греко-католики священики і міряни. По указі 1905 р. перейшло на католицизм ще кілька священиків, як о. Сергій Верігін, (1907), о. Іван Хондру (1906) і інші. В р. 1909 удалося греко-католикам відкрити малу каплицю на Полозовій улиці в Петербурзі, де від того часу відбувають ся правильно богослуження. Душпастирює там о. Алекс. Зерчининов, звільнений з кріпости в році 1901. В церковній службі о. Зерчининовому помагав о. Евст. Сусалев, що перейшов на католицизм в р. 1908. Через два роки існувала та каплиця як зовсім приватна інституція, аж 17 цвітня с. р. зареєстровано її офіційально. Парохіями каплиці суть по часті Великоросі, по часті Українці з Холмщини, що переживають в Петербурзі. — Крім Петербурга існує ще малий гурток гр. католиків в Москві.

Католицькі монастирі в Росії.

Колись в теперішній Росії було чимало католицьких монастирів, як латинських, так східного обряду. Не говорячи о білоруських і українських губерніях, в самім Петербурзі мали бзуїти заведене для виховування молодіжи. Від часу Николая I. починає ся упадок монастирів в наслідок переслідовань правительства. За Александра II. переслідованя змагають ся. По 1863 р. майже всі монастирі знесено, а немногим, які лишили ся, дозволено мати не більше як 14 людей, з виїмком монастиря Ченстоховского, котрому дозволено мати 24 монахів. В р. 1905 осталося в Росії 7 монастирів мужеских (1—оо. Павлінів, 1—оо. Капудинів, 1—оо. Реформатів, 3—оо. Вернардинів і 1—оо. Кармелитів) а около 10 женських. Після указу з 17. цвітня полекшало трохи монастирям. Дозволено навіть приїждати в Росію деяким заграничним монахам на місію. Та не довго тревала та „прихильність“ правительства. В маю 1910 р. муїли полишити Росію оо. Редомитористи, а в осени оо. Францішкани. Оо. Домініканам не дозволено відерити в Петербурзі монастиря помімо горячих заходів о. Макса Саксоньского. В р. 1911 ограничено знов число монахів Ченстоховского монастиря. Всіх майже заграничних монахів видалено з границь Росії. Сучасний напрям правительственної політики ясно вказує, що годі ожиждати під нинішню хвилю відродження католицьких монастирів в Росії. На відкриті нових монастирів також мало поки що надії. Та як би там не було, можна сподіватись красної будучности для католицьких монаших чинів через те, що католицизм тратить в Росії звільна спеціально польський характер, за який головно спадали на него кари в наслідок повстань з р. 1831 і 1863.

В чім сила католицького духовенства ?

Під таким заголовком помістив Петербурский „Церковный Вѣстник“ в ч. 35 с. р. інтересну статю, якої зміст такий: В по-

слідних часах російське православне духовенство дивить ся за-вистно на католицтво і на організацію католицької Церкви. По-слідна робота над реформою духовної школи носить на собі в деяких випадках явні сліди наслідування католицьких зворів. Особливо бачійшу увагу звернено на католицьку церковну ор-ганізацію після недавно відкритих успіхів католицизму в Москві серед православного населення. У чім лежить висшність католицького духовенства? Передовсім в тім, що оно безженне. Без-женний сьвященик є далеко більш пригожим робітником для Церкви, як жонатий. Він може всецїло віддати ся своєму ділу, бо его не відтягають численні родинні обовязки. Безженний більш незалежний і свободний, чим жонатий. Завдяки целібатови католицька Церква має до своєї розпорядимости многочисленну армію відданих їй агентів, котрими можна командувати як вій-ском, завсїгди готовим до бою. Обовязкова женитьба російського православного духовенства має, розумів ся, також свої добрі сторони. Целібат католицького духовенства приводить звичайно до незаконного співжиття. Правда, довга привычка виробила у латинників взгляд на подібні гріхи ксьондзів. Та все таки неза-конні звязи духовних осіб — се поява зовсім небажана. Обовяз-кова женитьба духовенства хоронить від таких соблазнів. З мо-ральної сторони жонате духовенство стоїть висше від нежона-того латинського. Та все таки жонате духовенство носить на собі і всі відомі невиноди свого родинного положення.

Висшність католицького духовенства лежить дальше в тім, що воно є сильно з'організоване. Цїле католицьке духовенство то з'організована армія, якою управляють єпископи, а єписко-пами знов папа. Такої єдності, такої карности, такої організації в церкві православної не знайдеш.

Вкінці сила католицького духовенства опирає ся на одно-цільний, випробований, мудрий і доцільний церковний політиці. Отсе тайни католицьких успіхів і видимої сили католицизму. Аби дорівнати католицькій Церкві мусїла би православна церква перейти від неї головні умовини її могутости. Та се для неї неможливо — кінчить статію „Церковний Вїстник“.

Статистика католицького єпископату латинського обряду.

Із всіх європейських держав найбільше число єпископських кафедр знаходиться в Італії, а саме 146. В Австро-Угорщині є ка-тедр 57, в Бельгії 6, в Франції 54, в Альзації-Льотарингії 1, в Ба-варії 8, в Прусах 12, в Люксембурзі, Гессені, Бадені і Віртембер-гії по 1, на острові Мальті 2, в Англії 15, в Ірландії 29, в Шот-ландії 6, в Греції 8, в Монако 1, в Чорногорії 1, в Голяндії 5, в Іспанії 54, в Португалії 12, в Румунії 2, в Росії 15, в Сербії 2, в європейській Турції 8, в Швайцарії 5, в азійській Турції 4, в Пер-зії 1, в Східній Індії 30, в Японії 4, в Африці 4, в Канаді 25, в Сполучених Державах 83, в Мексику 27, в Середній Америці 16, в Полудневій Америці 61, в Австралії і Океанії 27.

В С Я Ч И Н А.

Марніянове сьвято.

В комітеті обходу столітя уродин Маркіяна Шашкевича (Львів, Ринок ч. 10) можна дістати:

1. Шпильки до краваток і аґрафки (брошки) зі спіжу з погрудем Маркіяна по 60 сот.
2. Портрети Маркіяна (оригінал кисти арт. I. Труша) по 1 К. — сот.
3. Альбоми Маркіяна в твердій оправі 1 К. 50 сот.
4. Відзнаки для учасників торжеств з білого металю з погрудем по — К. 20 сот.
5. Переписні листки, серія по — К. 50 сот.

Філіям, Базарам, Торговлям і Комісантам при замовленю понад 100 корон 25% рабату. Зі замовленнями належить спішити ся, бо наклад не надто великий.

До кожного замовлення належить долучити 35 сот. на рекомендовану посилку. При замовленнях понад десять примірників оплачуємо пошту самі.

Заклучене супружества без сповіди і причастія.

Такий случай розв'язує о. Авг. Лемкуль Т. Іс. в. IV. випуску за р. 1911 Theol. prakt. Quartalschrift ст. 811—815 в той спосіб:

До сьвященика Н., який заступає пароха в его не присутности і має до всього уповажнене, зголошує ся несподівано одного дня пара суджених і жадає церковного вінчання. На питанє, чи на перед хочуть висповідати ся, відповідають рішучо „ні“, навіть прийняти сьв. причастіє не хочуть, бо власне, додають, що йно заклучили цивільне супружество а жаляють еще церковного вінчання. Як має поступити о. Н.?

Для того, що случай не є близше означений, треба наперед розрізнити, чи для тої пари, той парох, якого заступає о. Н. єсть парохом власним, чи ні.

Если не є їх парохом, може о. Н. допустити заклучити важно супружество, так, як він має всі права пароха; але до дозволеного заклучення супружества треба важної причини, або мусить мати делеґацію від власного пароха. Або инакше: если бодай одно з наречених не мешкає стало, або хотяй оден місяць в парохії о. Н., має перш усього запитати їх, чи мають они порученє від їх власного пароха, або що за причина, що хочуть оминнути свого пароха.

Если справді мають делеґацію, тим самим є вже і всі потрібні документи або поясненє, що всі оповіди церковні виго-

лошені і що нема жадної перешкоди до важности супружества. Але, если нема делегації а дійсно мають важну причину омилити свого пароха, тоді, після обставин, треба би їх похвалити, що не вдовольняють ся самим цивільним шлюбом, лише желают церковного і з реґули не повинно ся їм відмовити своєї помочи, щоби осягнули свою ціль, однакож треба і звернути їм увагу, що перед заключенем церковного супружества, треба виповнити і церковні приписи, як оповіди і доказ, що нема жадної перешкоди; сейчас зробити, то майже неможливо.

Чи існує яка перешкода, чи ні, то можна остаточно в великій потребі через присягу вивідати; увільнити від оповідий парох не може, лише з важної причини єпископ. Лиш в крайнім випадку, коли відносити ся до єпископа булоби неможливо, мігби парох, тут о. Н., вияснити при помочи єпикії, що случай і потреба є крайня, аби опирати ся на обовязку голошеня оповідий.

Вже в декреті *Ne temere* допущено такі случаи, як в небезпеченстві смерті або довше триваючої неможливости, як се з № VII і VIII сього декрета виходить.

Такі случаи, де можна би заступити ся євiкiєю лучають ся очевидно дуже рідко, але не є немислимі.

Єслиж наречені сього случаю походять з парохії о. Н., то всі дотеперішні питання злишні, лишає ся тільки вияснити kwestію, чи їх відмова прийняти тайну сповіди і Євхаристії, була би також причиною, що они мусілиби або моглиби зрезигнувати з церковного шлюбу.

Однак треба добре розважити, чи ставити таке питанє; поставити можна тоді, если они не хочуть сповідати ся і причащати ся не для того, що недавно то робили, але взагалі абсолютно таки нехочуть. Єсть прецінь цілком ясно, що не можна конечно звизати до принятия обох тих тайн безпосередно перед заключенем супружества: в такім разі ледво чи булоби можливе заключене супружества „дома“, яке допускає римске *Rituale tit. 7, cap. 1. n. 16.*

Про попереднє принятє обох тих тайн згадує що правда *Rituale Rom...* n 17:

Admoneantur praeterea conjuges, ut antequam contrahant, sua peccata diligenter confiteantur et ad SS. Eucharistiam, atque ad matrimonii sacramentum suscipiendum pie accedant. Причина, хотай не конечно полягає на тім, що християнське супружество є тайною і то тайною живих, длятого повинне бути приймаєне лише в стані ласки. До того є найвідповіднішим і найпевнішим принятє тайни сповіди. А позаяк з стародавним побожним звичаєм християнським є получение зі сповідію і принятє причастія, длятого хто находит ся в тяжкім грісі, має тяжкий обовязок через сповідь і розрішенє сьвященника знов придбати собі стан ласки.

Беручи стисло можна те саме помирено з Богом перед супружеством ввєднати через совершенний жалъ, ддятого то уживає *Rituale* лише виразу „*admonentur*“, бо виключає абсолютний і стислий обовязок сповіді.

З того власне можна набрати способу пасторального поступованя, в тїм случаю о Н. Тож треба наречених поважно остерести, коли лиш можна сподівати ся успїху, щоби і они заховали прадїдний звичай, висповідати ся і запричащати ся перед шлюбом. Приступати до вїнчаня в грїсі булоби тяжким свьятотатством і замість Вожого благословєньства постигла би те супружество кара Вожя. Колиж они вже не моглиби, чи не приготовані до причастія, то повинні хотїй висповідати ся, так, як сповідь є конечна, щоби бути в станї ласки, остаточно, если свїдомі тяжкого грїха, повинні взбудити бодай совершенний жалъ. Як можна змїркувати, що они належать до таких, які власне находять ся в грїсі і енергією можна би спонукати до сповнення обовязку, то можна додати:

Если би ви не могли рішити ся прийняти сповідь і св. причастїє (вже бодай сповідь), я не мав би відваги повести вас до престола, до свьятотатского заключєня супружества. Той спосіб проби є навіть обовязком о Н., бо хотїй він не є служителем тайни, все таки в певній мірі тому конечно спївділає, тож коли може недопустити до свьятотатства, тоді власне вимагає сего єго уряд з обовязку любови, зглядом Бога і наречених.

Если ті єго змаганя даремні і навіть з гори можна предвидїти, що се не доведе до ціли, насуває ся питанє: Чи має відмовити їм церковного вїнчаня? Треба відповісти рішучо: Ні; доказати можна се порівнанєм двох наречених.

Нема сумніву, що дївиця католицька може вийти з важних причин замуж за некаатолика, так охрещеного, як і неохрещеного за церковною диспензою; рівнож ніхто не заперечить, що та сама католицька може віддати ся за католика, який не вповняє практик своєї релїгїї. В обох тих случаях є она служительскою тайни недостойному і ддятого причиняє ся, як служительька до свьятотатского принятя тайни, а однакж то не вміняє ся їй в грїх, бо она з умови є управнена до супружества а недостойне принятє тайни по сторонї другого супруга треба уважати лише як допущєнє. Тим більшим є тут дїйство свьятищеня, який виступає, як авторитативний свїдок тої угоди; він не доповняє грїха, лише допускає грїхи других, навіть тоді, як виступає активно т. є. коли взаїмно їх випитує і відбирає взаїмне приречєнє.

Треба вкінци вяснити, чи в поодинокім такім случаю мусить заходити важна причина, щоби допустити до такого супружества. Коли ходить о пароха не власного, треба прийняти, що так, колиж о власного пароха наречених або єго офіційального

заступника, в такім разі нії. De Lugo твердить, що парох навіть не має права, комусь відмовити супружества длятого, що мавби єго заключити в гріховнім стані Іменао в своїм De Sacramentis in genere disp. 8 n. 216 сл. говорять: „Перешкоди, які не допускають до заключення супружества, яко тайни, як стягнене на себе кари церковної або стан гріховний, не більше перешкаджають парохом виповнити свій уряд, як при уділюваню Євхаристії і елеопомазання, яких не можна публично відмовити, задля якоїсь не публичної перешкоди. Та сама рація поступованя обовязує при супружестві ще в більшій степені, як при иньших тайнах, бо прочі тайни треба конечно відмовити публичному грішникови, але при супружестві не може парох відмовити того публичному конкубінарієви або публичному лихварови, бо тут він не є служителем тайни, лише виключно присутний, як свідок або публичний нотар, до которого не належить судити о достойности приймаючого, тільки умові надати публичної стійности, того, що видить. Співділанє пароха до недостойного заключеня супружества, яко тайни, є чисто материяльне і не вміняє ся ему в вину. Він не може відмовити своєї присутности там, де мусить виступати, як публичний урядник. В тім є він подібний до публичного нотаря або судді, який не може відмовити стороні своєї участи в законній умові. Єслиж взагалі може кого упімненєм відвести від недостойного прийнятя тайни, то чинить се з любови; навіть коли хто усильно стоїть при своїм і (без сповіді) хоче заключити супружество, тоді, як сказано, не може відмовити своєї участи“. З того видно, що сей учений богослов уважає важною причиною для власного пароха, щоби допустити до заключеня супружества навіть таких женихів, які находять ся в стані хріха і яких він не годен склонити до сповіді і причастія, що більше, не повинен того відмовити аж так далеко, хиба, що женихам стоїть властива перешкода до заключеня супружества або суть виключені цілком з церкви. —

о. Мел—ий.

Уживані почтові значки на Р. Т. П.

Всякі почтові значки і стемплі, а також приватні значки товариств і організацій мають вартість і за усякі старі і рідкі окази платять неімовірні суми.

Р. Т. П. займає ся від трех літ збутом зібраних марок і осягає із сего жерела по кількадесять корон річного доходу. Се не є навіть тисячна часть із сего, що у нас марнує ся. Наш загал не привязує ваги до збираня значків, хоч сего жерела доходів на просвітні ціли не легковажать собі багаті супроти нас народи і викидає значки разом з коцерами до коша.

Кому не рівнодушні ціли Р. Т. П., повинен пильно кожний значок складати і передавати збірку при нагоді до Товариства. Хто не має такої нагоди, може переслати значки в коцертї яко прібки без вартости, або в 5 кт. пачці до Товариства, ул. Мошняцького 12.

Хто має доступ до реєстратур і архівів, особливо урядники, учителі і священники, міг би там вишукати для Р. Т. П. цінні окази, яких є також много майже в кождім домі між старою приватною перепискою і старими урядовими актами без вартости.

Нехай батьки дадуть лиш дозвіл, перешукати дітям свої шпарґали а они певно займуть ся охотно зимовими вечерами витинанем значків для Р. Т. П.

Марки мають бути неушкоджені, длятого найліпше витинати їх з папером.

Заява.

В „Ниві“ була допись про мнимий „упадок моральний серед молодіжи рускої гімназії“. Понеже дехто підозріває нас о авторство згаданої дописи, прото заявляємо, що не єсьмо авторами згаданої дописи і уважаємо такий спосіб боротьби з рускою гімназією за невідповідний.

Тернопіль дня 27 жовтня 1911 р.

о. Іван Колляковський
парох Білої

о. Йосиф Кравчук
управитель парохії з Кутковець.

Від Адміністрації.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнанє всяких залеглостий. Не думаємо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам еще доси посліплати. Та коли ся неувага мала тревати дальше — ми му-сіли би хиба здержати їм висилку часописи.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Шентицьких ч. 29.

поручає ся Всч. Духовенству.

Церковна Торговля

„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх
робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші,
монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти,
процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різьбярів
для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає за-
мовлення на образи.

Позолочення чаш і направи риз

просить вислати до Львова, де в їх робітня.

За гроші, складані на вкладкові книжки, дає 6⁰/₀,
уважаючи вкладчиків співниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”.

Кожний Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не понести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожний Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“	рахує найтаньші оплати за обезпеченя селянських будинків.
„Дністер“	з вертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 виносить аворот 10 ⁰ /о.
„Дністер“	оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителів.
„Дністер“	дає підмоги Руским школам і бурсам, де виховують ся селянські діти.

Люди асекуровані в „Дністрі“ можуть дістати позичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дністра“ виносять з кінцем 1910 року
3,052.250 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на жите у всіх догідних комбинациях (на жите, посмертві капітали, посаги, речти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежи з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні пацери і векслї за дешевою оплатою премії.

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТЕ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексцеленция митрополит
Андрей граф Шептицкий.

„Карпатия” вибудована на найсоліднійших основах.

„Карпатия” приймає обезпечення на жите у всіх
найдогіднійших комбінациях при найкористній-
ших условинах: на дожитє, посмертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатия” дає обезпеченим всякі користи, які може
дати нинішній стан техніки обезпечення і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатия” основана на взаємности і має на увазі
лиш хосен своїх членів. Чисті зиски вертають ся
яко дівіденди членам.

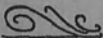
„Карпатия” видає поліси, які по трилітнім тривку
стають неоспоримими і незападальними.

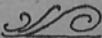
Нема жадного иншого руского асекураційного това-
риства на жите лиш одна, однісінька „КАРПАТИЯ”.

Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш своє
власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в
„КАРПАТИІ”.

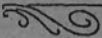
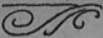
„Карпатия” передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою агентуру.

Блишні інформації що до обезпечень і агенций уді-
ляє дирекция товариства в Чернівцях, ул. Кохановского
ч. 12. Дирекция приймає також зголошеня внесків на
обезпечення на жита і ренти.

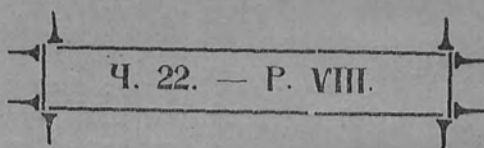

З друкарні Ставропігійського Інститута
під зарядом М. Рефця.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.

Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 22.

З М І С Т: Заява.

св'ящ. Володимир Герасимович: Проект церков-

ної контролі над нашою еміґрацією до Америки. 675

Промова Високопреосвященого Митрополита
Є. Е. ґр. Андрея Шептицького. 689

Збиране матер'ялів до діяльности руского духо-
венства в Галичині. 693

Л: 3 духовної ниви. 698

Всячина: (Загальні збори Товариства св. Ап. Павла.
— Унія — Велиград. — Накладом Товариства
св. Ап. Павла у Львові. — В справі цер-
ковних різьб).

700

Від Адміністрації.

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

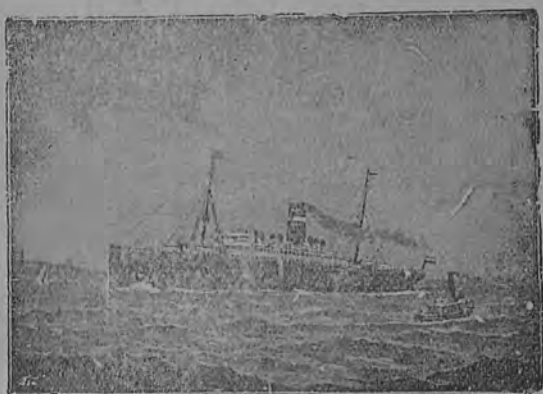
1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Руси Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Пояснення до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезія в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студій над почаївським „Богогласником“, Львів, 1908 ст. 48 1 кор.
6. о. Е. Гузар: Розважання о терніях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Е. Гузар: Розважання о терніях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Аполюгоетично-соціальна діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свеніцкй: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.
10. Франц Гердог: Сім голосів взиваючих грішника до покааяня, — переклад о. Пл. Карпинського. Львів 1909 ст. 80 — 1 кор.
11. о. Мих. Дороцкий: О християнській роднії, Львів, 1909 ст. 66 — 80 с.
12. о. Н. Будка: Дисципліна грецької церкви, Львів 1910. ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересилкою.

В редакції „ОСНОВИ“ можна купити отсі книжки:

1) „Апу виплиньмо раз на чисту воду“	(вичерпана)
2) Мосифінський патент	6 сот.
3) Про чернече життя	6 сот.
4) Дещо про суспільне питанє	10 сот.
5) За що мають соціалісти нашого хмона	6 сот.
6) Значінє праці в світлі віри	20 сот.
7) Як товариш ратував товаришку	10 сот.
8) Чи наука противить ся вірі	6 сот.
9) Дві науки	10 сот.
10) Торговля дівчатами	4 сот.
11) Десятилітня (1900—1910) діяльність Митрополита А. Шептицького	6 сот.
12) Житє свв. Йосафата	10 сот.
13) Пісня моя	30 сот.
14) Тарас Шевченко	10 сот.
15) Жебрачка з Брусалину	10 сот.

Редакція „Основи“
Львів, ул. Куркова, 37.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини,
взагалі до всіх місцевостей північної і полу-
дневої Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білеті залізничні до кожної місцевости північно,
і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского сьвящен-
ника, котрий виконує душпастирські обовязки і о-
пікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-
карту до:

Генеральна Агента Північно-Нїмецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 22.

Львів, 15. падолиста 1911.

Рік VIII.

З А Я В А.

В нинішніх часах, ворожих для католицької Церкви і церковних інституцій, велике значінє має непохитна вірність єї слуг-святеників і ніжна любов єї вірних. Се єї внутрішня сила, яка виростає з основ живої віри, кріпить ся любовію Христа і Єго обручницї, св. Церкви, і жиє надїєю, яка понад дочасні інтереси і незгоди має на оцї добра вічні.

Серед тернистого шляху, по якому ступала історія руської Церкви, є много світлих періодів, у яких ревне привязанє пастирів і вірних до Церкви і церковних традицій були сильною підмогою церковного і народного духа і життя і полишили ся грядучим поколінням на славу і заохоту. Однак, на великий жаль, поруч сеї світлої минувшини є і кілька темних тіней, які тяжким пятном і проклятем тяжать на нашій церковній історії, співчасним на сором, а потомности на пересторогу. Досить згадати з одної сторони про св. священомученика Йосафата, а з другої про його братів-вбійців, про сотки мучеників за віру на Білій Русі а наших Галичан святеників-апостатів, про наших американських Місіонарів а їх ворогів схизматиків, які вийшли з лона нашої Церкви.

Єще ті рани не загоїли ся, а вже нині ми є знова свідками ворожого роздвоєня і братовбийчої політичної борби серед нашого клира, яка задля земських справ компромітує наш духовний характер, підкопує силу нашої Церкви, дає соблазн вірним і тим підриває віру в народі. Скрита, а навіть отверта борба святеників і екс-святеників з церковною єрархією, загадочне мовчанє на схизматичку пропаганду, посиланє дітий за кордон для виховуваня на релігійних апостатів — се факти, які жалем сти-скають серце кожного віруючого, а жалем переймають синів і слуг католицької Церкви...

До сего тернистого вінця, який послїдна доба сплела і поклала на голову нашої страдальної Матери-Церкви прийшов новий біль. Ото одна з найстарших інституцій, які здвигнув український нарід для себе, „Народний Дім“ у Львові, забуваючи на довіре церковної ерархії, на жертви і бажання народа, на повну посвяти працю Монахинь Василиянок, — в найприкрїйшу хвилю для них, викидає їх з хати, завдаючи тим самим тяжкий удар їх монастиреви і дївочому інституту, та і серцям тих соток побожних душ, що серед бурї безвіря і душехваства шукали пристани в монастирській Церковї.

Факт незвичайно сумний! Головно зза того, що культурно-народний інститут „Народний Дім“, опираючи ся на мертвих буквах закона, не пошанував права природного і Божого, що з політичних мотивів пішов в розріз з бажанем Церкви, і став до борби з безпомічним жіночим монастирем-інститутом, одиноким у нас, і безглядно подоптав пієтизм для церковного і католицького виховання доньок рідного народа.

А вже найбільшим боєм у сїй трагедії є то, що се стало ся з рамени товариства, до якого майже через половину належать католицькі сьвященники, на якого чолї стоїть також сьвященик, а побіч него в Совіті засїдає аж п'ятеро других католицьких сьвящеників, поставлених на визначних і важних церковних становищах. Вже два місяцї минає від хвилі, коли Сестри Василиянки по 30-літнім побуті зістали з монастиря і інституту викинені. Руске сьвящєнство, згуртоване в товаристві сьв. ап. Павла, з терпеливостію ожидало від своїх Собратів сьвящеників, членів Совіта і Общества, якогось вияснення їх загадочного становища у тій справі. Однак, на жаль, доси нема такого вияснення. В виду сего запитуєм їх прилюдно, чому в хвилі досьвіду не дали доказу *sentiendi cum ecclesia*, чому не обстали за католицьким монастирем і інститутом, на які свого часу збирало ся по церквах жертви і складки, чому, маючи так великий вплив в товаристві не доклали конечних старань, щоби не допустити до сеї сумної події, яка кидає темне пятно на нашу церковну історію і викликає велику соблазн в народї, чому нарешті своїм мовчанем і дальшим засїданем в Совіті здають ся сей факт апробувати?

Від Виділу Товариства сьв. Ап. Павла у Львові дня 13. падолиста, 1911.

О. Евген Гузар

голова.

о. Д-р. Йосиф Боцян

заст. голова

О. Д-р Д. Яремко

секретар.

о. Т. Лежогоубский, о. Л. Лузеницкий, о. Д. Лопатинский, о. В. Лиско, о. Н. Будка.

св'ящ. Володимир Герасимович
парох Терпилівки.

Проект церковної контролі над нашою еміграцією до Америки.

Контроля над нашою зарібковою еміграцією з церковного боку поки що представляється вельми не світло. Мимо останніх розпорядків і поучень наших Духовних Властей*) в с'їм напрямі, ми, св'ященники, особливо ті, що душпастируємо на території, де переселенчий рух найбільш оживлений, не нехочемо, але не можемо сконтролювати, коли і куди наші парохіяни емігрують. Аж часом десь случайно по яким місяці двох довідуємося, що сей або ся виїхали до Америки. Очевидно криють ся з тим і то особливо перед св'ященником, бо лякають ся, щоби їм не віраджував виїздити. А криють ся мабуть під впливом нашептів вс'їляких покутних агентів, особливо жидків, які їм шифкарти вирабляють, а які їм торочать, щоби не слухали св'ящеників, „бо то неправда, що повиходили якісь заострення в американських імміграційних законах, то лиш „кс'єндзи“ навмисне відстрашують людей від еміграції, бо вони в змові з „панамі“, і хочуть в краю людей притримати, щоби мати дешевшого робітника“. І виходить на жаль на їхнє і недовіре до св'ящеників змагається ся. Я се бачу прим. в своїй парохії. Хоч в американській і нашій пресі час до часу оголошують вс'їлякі заострення американських імміграційних законів, як хвороба очий, недостача опіки над малолітками, коначність знання грамоти, погроза завершення і т. и., то мимо сього з усіх моїх парохіян-емігрантів, (а їхали і неграмотні і не дуже здорові і малолітки самі), дотепер за 10 літ „від води“ завернули всього двох. Решта всі щасливо заїхали мимо сього, що завс'їгди їдуть (бодай з моєї парохії) голіруч себ-то без ніяких метрик або родинних витягів.

І то їдуть: чоловіки молоді (дуже часто вневдовзі по вінчаню) самі без жінок і жінки без чоловіків і парубки підлітки (переважно між 15—18 літ) і дівчата. Опісля лиш часом доходять глухі вісти, що з Америки дописують, що той там Іван Н. . . . який дома покинув молоду жінку, в Америці в друге

*) Пастирське Посланіє Гал. Єписк. з 31. III. 1910.

2) АЕп. Льв. Вѣдом. 1911. ч. II. стор. 86.

3) АЕп. Льв. Вѣдом. 1911. ч. VII. стор. 80.

оженив ся. А се дуже можливе, коли всякий їде без ніяких метрик а тамки знов в Америці при вінчаню мабуть ніяких документів не вимагають. Америка ратує особливе нашу сільську молодіж з одного великого клопоту, (таке бодай дієть ся дуже часто в нашій околиці).

Як звісно, у нас звичайно молодята побирають ся не тому, що одно другому сподобало ся та що вони полюбили ся а тому, що старі батьки і свати врадили, що „так буде добре, бо єї морги добре пасують до моргів його“. І таких „сторгованих“ вінчань буває найбільш. Але часами лучаєть ся виїмок від сього правила. Полюбив хлопець дівчину в своєму або в сусідньому селі і обоє покляли ся, що або з собою повінчають ся, або з ніким иншим. Та батьки анї суди Боже, бо. . . морги не пасують. Тоді хлопець заявляє, що він ще не буде женити ся, що йому ще пора, що він ще хоче деңо гроша заробити і тому має намір поїхати до Америки. Батько радий, що синок як поїде в світ, то забуде за свою дівчину. Продає морг поля синові на шифкарту. Зібрав ся, поїхав. Ба по якімсь часі оттак де за пів року розходить ся по селі чутка, що „тамтої ночі тихцем поїхала до Америки та а та дівчина“, (якраз любка сего синка). А епільог такий: По двох роках з'являють ся в парохіяльній канцелярії двоє джентльменів: він в елегантнім одязі, ковнірець *à la Roosevelt*, сороката краватка, шеврові черевики а вона в модній сукни.

— Слава Ісусу Христу! —

— Слава на віки! —

— Єгомость собі нас не пригадують? Таж ми ті, що то нам татї перед двома роками не дали пібрати ся. Я поїхав на-самперід до Америки — каже джентльмен — прислав їй шифкарту, потім вона приїхала і ми в Нью-Йорку взяли слюб. —

— А маєте метрику слюбу? — питаю.

— Yes! — відповідає джентльмен і витягає з кишені сьвідцтво вінчання, виставлене парохом з Нью-Йорку.

— А ми і дитинку привезли, прошу єгомостя, минуло їй 5 місяців, Петро називаєть ся. —

— А метрику хрещеня маєте? —

— No!, бо воно хрестило ся на другім плейзі — в Northampton Pa, а ми тепер їдемо зі Скрентону. —

— Тай щож ви будете робити, як воно підросте, а то ще й хлопець. —

— Not at all, прошу єгомостя, ми вертаємо назад за який місяць або що, бо ту годі буде жити. Старі сварять ся, що ми пібрали ся, нічого не хтять „писати“ то ми ту не маємо що робити. Поїдемо до Northampton Pa, тай там станемо до роботи. Ну, то метрика нашого Петруся тамки є і всьо буде all right. —

І якось за два місяці, як довідав ся я, поїхали. А деякі такі пари полишали ся в селі, бо якось дійшли опісля зі „старими“ до порозуміння. —

Матеріальної користи з тої еміграції дуже мало або противно, ще й шкода виходить а про моральну вже й не згадувати. Яка може бути користь, як ті емігранти раз враз волочать ся, то до Америки то назад до свого села. Я маю таких парохіян, що вже по три і чотири рази їздили і назад вертали. Найгірше буває з дівчатами і молодими молодлицями. Як поїдуть то і слух про них загибає. Звичайно пишуть з початку, що дуже їм добре, що або мають роботу в фабриці тютюну або в фабриці ниток, а опісля нічого не пишуть аж хтось звідтам приїде і скаже, що та а та „Маринка пустила ся на пси“, що ся або ся „жиє з якимсь жидом на віру“ і т. и. Такі то користи з тої нашої еміграції,... бо їдуть без ніякої контролі, без ніяких паперів і хоч там в Америці записують ся в члени наших парохій, то видко, ніхто їх о якісь документи не питає, лиш вірять на слово. Контролі отже якоїсь конечно треба.

Така проба контролі переселеного руху у нас була можливою в перве сього року в січні підчас спису населеня. Можна бодай було довідати ся про загальне число неprisутних в громаді. І так я, приміром, довідав ся, що в моїй матірній громаді Терпилівці з днем 31 грудня 1910 було prisутних в селі 953 душі а не prisутних 124 моїх парохіян; між тими 103 в Америці а 21 в Прусах. В дочерній знов Климківцях prisутних парохіян 430 а неprisутних 37 в Америці, 5 в Прусах а 2 на службі в краю. Та при тім обчисленю виявило ся еще щось цікавого, а то: що на тих 103 емігрантів до Америки лиш про 76 родина успіла подати їхню адресу а про 27 ніхто з найблизшої рідні навіть не знав, де вони в Америці обертають ся, бо нічого вже кілька років не пишуть.

Виду отже сказаного не дивно, що нема що й балакати про се, що би ми кожного року до половини червня могли подавати докладний статистичний виказ переселеного руху з парохії, коли навіть рідні родичі не знають, куди їхні діти помандрували. Таке саме мусить діяти ся і з приписом відбирати від майбутніх емігрантів торжественне прилюдне приреченє, що від своєї сьв. віри не відступлять в чужих краях. Дехто, правда, перед виїздом приходить до сьв. сповіди і я тоді такому кажу, що такий а такий припис, що я його кілька разів в церкві пригадував, нехай отже в найблизшу неділю зложить прилюдно дотичне приреченє. На те звичайне дістаю відповідь, що добре, приреченє зложити, але лиш тут при сповіді, бо „пощо має хто наперед знати, що я вибираю ся до Америки“. З досьвіду отже бачу, що всі сї способи подані в висше згаданих розпорядках не можуть бути (бодай в нашій околиці) виконані як слід. —

Роздумуючи над невідрадним станом сеї справи, прийшов мені до голови один проєкт, з яким я і поділився з моїми Впр. о. о. кондеканальними на соборчику нашого Новосельського деканату, який відбувся 24 серпня с. р. в Супранівці. Сей мій проєкт Всч. Собратя однодушно одобрили і його в головнім начерку вписано у протокол соборчика. Тепер я хотів би його піддати під ширшу дискусію (наколи на се Вп. Редакція „Ниви“ дозволить)*). Всч. Собратіі цілої нашої церковної провінції, а може Господь дозволить, що по виміні гадок якимось наша церковна контрола над еміграцією управильнить ся. Нині не тямлю дослівно як ми сей проєкт в протоколі соборчика сформулювали, але се річ меншої ваги. Він представляє ся менше-більше так:

1) Духовенство Новосельського деканату просить: Вископреосвящений Митрополитальний Ординаріят зволить вселаскавійше в порозуміню з обома другими Преосвященими Епископськими Ординаріятами нашої провінції, як також в порозуміню з нашими Преосвященими Ординаріятами на Угорщині в ціли управильнення церковної контролі над еміграцією до Америки, зайти в договір з Преосвященим нашим Архієреєм у Філядельфії: що лиш такий переселенець буде прийнятий у звязь котрогось з американських душпастирств, який викажесть ся віроісповідною легітимаційною книжочкою, виставленою його питомим старокраєвим парохіяльним урядом. Зміст сего договору, поміщений в Епархіальних Відомостях всіх епархій маєть ся в кожній Церкві оголосити і пояснити. —

2) В тій легітимаційній книжочці має старокраєвий парох докладно вписати імя і порекло переселенця, його родовід, дату уродин, хрещення і миропомазаня, місце замешканя, число дому, парохію, деканат, епархію, повіт і край. Дальше стан: безженний чи жонатий, як жонатий, дату вінчання і родовід жінки. Як має діти, дати уродин і хрестин всіх дітний і їх імена. Вкінці: чи виїздить до Америки сам чи з родиною і в якій місцевості в Америці має намір осісти. По приїзді до Америки має переселенець замельдувати ся з сею книжочкою в дотичнім парохіяльнім уряді і тамошний парох має йому те замельдоване в книжочці потвердити датою, печаткою і підписом. При переїзді з одної парохії до другої, має переселенець в своїй книжочці з дотеперішної вимельдувати ся а в новій замельдувати ся. Те саме має зробити при евентуальнім повороті до рідного краю. Так само американські душпастирі мають переселенцям в дотичні рубрики їх книжочок вписувати всі їхні родинні акти як вінчання, хрестини, похорони.

3) Таку книжочку може кождий переселенець набути за ціну пр. 10 сотиків у деканального отця референта справ емі-

*) Дуже радо — Редакція.

траційних, тойже о. референт зараз впише його у свій дека-нальний спис переселенців і книжочку заосмотрить в біжуче число. Відтак питомий парох переселенця виповнить йому **без-платно** всі потрібні рубрики книжочки, наколи переселенець пе-ред тим висповідаєть ся, запричащаєть ся і зложить приписане приреченє, що від своєї сьв. католицької віри ніколи не від-ступить. Те приреченє, уміщене в відповіднім місци книжочки оба і переселенець і парох потвердять своїми підписами.

4) Для управилення подружних відносин і уникнення вся-ких надужитъ в сьому згляді, можливости двоженства, або що, зволить Преосвященный Архипастир в Філядельфії вселаскавійше приказати своїм душпастирям, щоби відповідно до приписів декрету „*Ne temere*“ про кожде вінчанє емігрантів, яке благо-словлять в Америці повідомляли тих старокраєвих парохів, в яких парохіях молодята породили ся, щоби акт їх вінчаня можна було при акті їх хрещеня занотувати.

Такі легітимайні книжочки в виді прим. наших військових книжочок (Mittheil-Pass) в об'ємі 24—30 сторінок могли би виглядати так, як ось нижче візречь подаю:

Держава: Австрія.

Апшархія: Львівська. Край: Галичина.
Деканат: Новосельський. Повіт: Збараський.
Парохія: Терпильська. Громада: Терпильська.

Ч. кн. дек. реф. ...26...

Віроісповідна легітимайна книжочка

для *Теодора Сабримка, пр. кат. одр.,*
испосара в Штерпильбуй ч. г. 181.

виставлена йому з причини виїзду до Єдине-
них Держав Північної Америки до місцевости
Yonkers, N. Y.

Виставлено в Добромірці дня 14. VI. 1911 р.

Печатка
референта

N. N.
референт деканальний для
епіср. справ.

+

Я, *Теодор Гаврилок* прирікаю торжественно пе-
ред св. Хрестом і на св. Євангеліє, що до
кінця свого життя, чи тут, чи в Америці, чи
в яким иншій краю заведіди буду вірним си-
ном св. католицької Церкви в моїм предід-
нім греко-руським Обряді і ніколи від моєї
св. Віри і Обряду не відступлю, бо вірю,
що лиш в тій св. Вірі і Церкві, якої голо-
вою є наслідник св. Ап. Петра, Св. Отець
Папа Римський можу досягнути вічне спасе-
ня. — Так мені Господи Боже допоможі в
Троїці Святій Єдиний і Вєй Святий. — Амінь
В Терпильві 16. VI. 1911 р.

Так я прирік:
Теодор Гаврилок.
Приречене відібрав:
о. N. N.
парох.

Парохіаль-
на печатка

Родовід переселенця (-ни).

3

Ім'я і поректо	Теодор Гаврилюк
Віросповідання і обряд	католик, греко-руського обряду
Народність	українсько-руська
Заняття	хлібороб
Безземний (везамужня)	
Вдовець (вдова)	
йконатий (замужня)	так, з Марією Заць від 29/І 1894
Дата уродин	Терпівка, ч. д. 87. дна 2/ІІІ 1869
" хрещення	того самого дня
" миропомазани	того самого дня
Метр. кн. том і стор.	том ІІ. стор. 68 числі поряд. 12
Ім'я батька	Павло
" матери	Марія з роу Осадчук } ч. д. 87.
Уміє читати	уміє по українськи і по польськи
" писати	" " "
Іде сам ч. з родиною	їде з цілою родиною

За згідність з метрикою

Гр. кат. парохіальний Уряд

Терпівка, 16/VI. 1911 р.

о. N. N.
парох.Парохіаль-
на печатка

4

Звінач ся (-ла ся) в Терпівці в церкві Св. О. Миколая дна 29/І. 1894 р. з Марією з роду Заць з Терпівки Том кн. вич. ІІ. ст. 61 ч. 7. Терпівка, 16/VI. 1911. Гр. кат. Уряд парохіальний о. N. N.

Родовід дружини :

Ім'я і поректо род.	Марія з Заців, Гаврилюк
Віросповідання, обр.	католичка, греко-руського обр.
Народність	українсько-руська
Дата уродин	Терпівка ч. д. 78. дн. 20/ІХ. 1875
" хрещення	того самого дня
" миропомазани	того самого дня
Метр. кн. том, ст. чис.	том ІІ. стор. 130 число стор. 47
Ім'я батька	Андрій Заць
" матери	Катерина з Пачинців } ч. д. 73.
Уміє читати	уміє по українськи
" писати	" "

За згідність з метрикою

Гр. кат. парохіальний Уряд

Терпівка, 16/VI. 1911 р.

о. N. N.
парох.Парохіаль-
на печатка

Діти сего подружжя

5

Ч.п.	Ім'я	Місце урод.	Парохів	урод.	д	я	п	я
					хрищ.	міри		
1	Марцеля	Терпильківка	Терпильківка	12/VІ. 1895	dto	dto	dto	dto
2	Анна	"	"	28/VІ. 1896	29/VІ. 1896	dto	dto	dto
3	Агафія	"	"	10/ІV. 1898	dto	dto	dto	dto
4	Катерина	"	"	22/ІІІ. 1900	30/ІІІ. 1900	dto	dto	dto
5	Варвара	"	"	7/V. 1901	10/IV. 1900	dto	dto	dto
6	Семен	"	"	24/IV. 1903	26/IV. 1903	dto	dto	dto
7	Ярослав	"	"	24/ІІ. 1905	dto	dto	dto	dto
Терпильківка 16/VІ 1911 р. о. N. N. парох.								
8	Іван	Хонкег N.Y.	dto	18/ІІ. 1913	dto	dto	dto	dto

6

Случай смерти в сій родині

Ч.п.	Ім'я помершого	Член родини	День смерті	День похорон.	Похоронено в
1	Марцеля	донька	17/VІІІ. 189,	19/VІІІ. 1895	Терпильківці
2	Катерина	донька	27/ІІІ. 1900	29/ІІІ. 1900	Терпильківці
Терпильківка 1/VІ 1911 р. о. N. N. парох.					

Евентуальне друге вінчане переселення :

Ч. книги парсел. в Терпілівці 7/1911

Дня 16/VІ. 1911 р. вимельдував ся з тулешної парохії Федь Таврилок з жінкою Марією і дітьми Аною, Атафією, Варварою, Семеном і Ярославом з наміром виїхати до Зєдинених Держав північної Америки і осісти в тамашній гр. кат. парохії Уолкерс N. Y. Перед виїздом дня 14/VІ 1911 висповідав ся він і родина і запричастали ся а сьогодні зложив припечене.

З гр. кат. парох. Ураду
Терпілівка 16/VІ 1911

Парохіаль-

на печатка

Ч. кн. імїр. 63/1911.

Дня 8/VІІ 1911 р. зголосили ся до побуту в тулешній парохії Федь Таврилок з Терпілівки в Галичині враз з родиною і замішкатаи 37. Chestnut Str. Уолкерс, N. Y.

З гр. кат. парох. Ураду
Уолкерс N. Y 3/VІІ 1911.

о. М. М. парох.

Парохіаль-

на печатка

8

Ч. кн. емїр. 14/1911.

Дня 8/X. 1911. вимельдувати ся Федь Таврилок з родиною до побуту в New-York, N. Y.

Гр. кат. парох. Урад
Уолкерс N. Y. 8/X. 1911.

о. М. М.
парох.

Парохіаль-

на печатка

Ч. кн. емїр. 42/1911.

Дня 10/X. 1911 зголосили ся до побуту в тулешній парохії Федь Таврилок з родиною з Уолкерс N. Y. і замішкатаи 427 East 30 St. New-York City.

Гр. кат. парох. Урад
New-York 10/X 1911.

о. П. П. парох.

Парохіаль-

на печатка

Таких сторінок на мейлдулки може бути приміром до 16-тої включно. Відтак на 17 помістити такє

Пригадки для переселенців.

17

Слава Ісусу Христу!

§. 1. Зараз по приїзді до Америки маєте з тою книжечкою зголосити ся до тамашнього греко-католицького парохіяльного уряду, де Ваше приняття до парохії буде в книжечці potwierdжене. Тільки добре розпитуйте, чи та Церков, до якої Вас справляють, є зацартерована на нашого Епископа Преоєвщаненого Сотера Оргинського, що мешкає у Фінделсфй. Во, як ні, то знак, що Вас до нової церкви заведи, яка тільки під назву греко-католицької підшмаєть ся. —

§. 2. Відтак розвідуйте ся, де містять ся канцелярії місцевого відділу товариства обезпечення „Гурький Народний Союз“ і там в члени виписуйт ся. —

§. 3. Потім виписуйт ся в члени місцевого церковного братства і в члени місцевої українськоруської читальні. —

§. 4. Пам'ятайте про се, що як Ви виписали ся до місцевої греко-католицької парохії, то не будьте парохіянами тільки на пацери, але будьте ними з цілого серця і цілої душі і все словняйте радо обовязки, які до доброго християнина належать. Завітди з Богом а Бог помагає. Не опускайте щоденних молитов, в нейдїї і свята ідїть

18

на Службу Божу і духовну науку, як найчастїше приступайте до св. Сповіді і св. Причастя.

§. 5. Пам'ятайте на се, що все і воюди маєте ливно і сьміло визнавати, що Ви є католиком грекоруського обряду, т. є. що належите до єдиної, святої, соборної і апостольської Церкви, яку осунув Господь і Бог і Спаситель Нан Ісус Христос, назначаючи Своїм намісником, заступником і видимим головою Церкви св. Ап. Петра, який був першим єпископом в місті Римі і якого наслідником в уряді і власті є кожочасний Сьвятїйший Отець, Папа Римський. Се є одна одинакова правдїва Христова Церков на землі і в нїй лиш одній можна освятити вічне спасєне. Се Церков, яка науку Христа Спасє, передану Ним св. Апостолам без ніякої зміни чисту і правдиву перешована і голосила по нинїшній день і переходувати і голосити їй буде до кінця свїта. Се Церков, якої ніяка ворожа сила, ні земська, ні невольна зничити не зможуть, бо Г. Н. Ісус Христос євразно сказав до єї першого видимого Голови св. Ап. Петра: „Ти єси Петро і на твоєму камені збудую Церкву мою і ворота пекельні не подужають її. І дам я тобі ключі царства небесного і що звяжеш на землі, буде звязане на небі, а що розвяжеш на землі, буде розвязане

в небі". — (Мат. XVI. 18. 19). Всеке инше то-варство, яке називає себе християнського Церквою, не є Церквою лиш звичайним людським товариством, заложеним злобними і гордими людьми, які хотіли би веро на свій тад накручувати і Богу волю змінити до своєї вигоди. —

§. 6. Пишнується в чужині перед облесними людьми-іновірцями, які будуть Вас придбювати ся; що вони також християни; будуть Вас заманювати до своїх фальшивих церков, будуть Вам говорити, що їхня віра правдива, християнська і гіпша від Вашої. —

§. 7. Всіх таких зараз спитайте, чи вони ві-рати:

а) що є один Бог в трьох Особах Божих, з котрих Отець є сам від себе, Син родив ся від Отця а Святий Дух походить від Отця і Сина, б) що Син Божий, відвічне Боже Слово став ся в часі Чоловіком через сьв. Духа і як чоловік уродив ся від Пречистої Діви Марії, котру Господь Бог задля того, що мала стати Матерію Божого Сина, вилучував особливим ласкою, бо ще в першій хвилині Її Зачаття охоронив Її від первородного гріха і ми Її знаємо як Пренепорочно Зачату і сьвято Її Пренепорочно Зачаття обходимо щорічно дня 22 т. ст. грудн. Ми Її величаємо більше як Всіх Сьвятих і Ангелів не-

19

20

бесних і називаємо Богородицею, бо породила Сина Божого, що є і Богом і Чоловіком, — в) що видимим головою Церкви є кожчасний Папа Римський, як наслідник сьв. Ап. Петра, котрий, коли зі свого престоло в тих справах в що і як маємо вірувати, або як маємо жити і поводити ся, щоб воно було по християнськи, щось оголошує і пояснює, помилити ся не може, —

г) що по смерті ті, що бодай з одним смертним гріхом умерли, підуть з своїми душами до пекла на вічні муки, звідки вже ніколи нема повороту, а праведники, що вмерли без гріха в Бо-жій ласці підуть на вічне щастє до неба, але то лиш так, що в хвили смерті не то не мали ані одного смертного гріха на совісті, але так, що за свої давні гріхи вже немають ніякої кари відбувати. Бо хто ще має таку кару відбувати, хоч би вмер без гріха, мусить ще іти до чистилища, де мусить за кару відтерпѣти муки, але звідтам по відпущеному конечно колись прийде до неба, —

д) що до вкорочення тих мук в чистилищі зістачючих душ починають ся молитви нас живючих на землі а особливо відправляне за ті душі заупокійних Служб Божих, —

е) що Папа Римський, як завідатель небесної окарбінці засугу Г. Н. Іоуса Христа і Сьвятих

Божих Угодників має впасть і право з тої скарбниці удіяти нам відпустів т. є звільнення і даровани кар, які би ми мали за наші, гріхи терпіти колись в чистилищі і що ми ті відпусти можемо приміновати для себе а також для душ, що терплять в чистилищі, —

е) що Г. Н. Ісус Христос установив сім святих Тайн, і ані менше ані більше лиш сім як середники і способи одержани і помножена Божої ласки, без якої ми нічого доброго зробити не можемо і перед Богом заслужити ся не можемо, —

ж) що в одній з тих св. Тайн а то в Найсвятійшій Тайні Евхаристії перебуває чудесним способом між нами сам Г. Н. Ісус Христос, живий і правдивий як Бог і як чоловік з Тілом і Душею під видами хліба і вина. Що та Н. Тайна є безнастанним погоренем Його кровавої Жертви на Хресті лиш безкровним способом. Що він єї сам установив на Тайній останній Вечері в Четвер перед Своїми мучками і дав приказ своїм Апостолам, щоби єї раз враз повторили. А через Апостолів іменно через св. Тайну Священства се право повторяня безкровної Жертви дістали всі висвячені на Єпископів і священників а нікто з невисвячених Єпископів і священників звільських людий тої Жертви приносити не сміє. Що в тій святій Жертві чудесним спосо-

бом перетворює Господь Бог через священника або Єпископа хліб в Тіло Христове а вино в Кров Христову і то лиш в тій хвилі Служби Божої а ані перед тим, ані по тим, коли священник говорить над хлібом слова самого Спасителя: „Приміть маче, сіє єсть Тіло моє....“ а над вином: „Пийте оцна кін, сіа єсть Кров моя некаго закѣта....“ і що від тої хвилі вже там нема ані хліба ані вина, лиш єсть правдиве Тіло і правдива Кров Г. Н. Ісуса Христа і то так довго, доки види хліба і вина не улягнуть зіснутю. Длятого доки бачимо освячені Чесні Дари в неспосованім ані не зміненім виді, то допи під тими видами є утаєний Сам Живий Г. Н. Ісус Христос і допи Освяченим Чесним Дарам належить ся від нас Божий Поклін і Божа слава. —

§. 8. Все і всюди ¹сміло і отверто визнавайте і того не стидайте ся, що Ви належите до українсько-руської народности, якої 4 міліони живе в Австро-Угорській Монархії а 30 міліонів стогне в тяжкій неволи в Російським царстві. Хто спитає, якої Ви народности, кождому кажіть: я Русин-Українець, а не говоріть, як то давніше деякі темні наші люди робили: „я Галиційя“, або „я Австрія“, бо на цілм світі нема народу ані „Галиційського“ чи там галицького, ані народу австрійського. Є лиш край Галичина в австрій-

ській державі і в тім краю живуть Русини-Українці, Поляки, Німці і Жиди, а такі самі наші Русини-Українці живуть ще на Буковині, в північній Угорщині і в полудневих землях Російського царства, які називають ся: Поділе, Волинь і Україна. —

§. 9. Завсігди між собою, зі своїми жінками і дітьми і зі своїми краванями говорять лиш виключно своєю рідною українсько-руською мовою, бо для нікого не повинна бути ніяка чужа мова красною і милійшою, як його рідна мова, себ-то ся мова, якої навчив ся від рідної мамі і тата. То дуже поганий звичай мають деякі наші переселенці, що за час свого побуту в Америці навикнуть до своєї рідної мови випхати деякі чужі слова з англійської мови і не говорять по своєму приміром **"там"**, тільки з англійська **"ес"**, або не кажуть **"ні"**, тільки **"но"** і т. п. Вчить ся по англійськи, то добре і в роботі придасть ся, але уживайте чужої англійської мови тільки з Американцями а своєї не кажіть. Пригадайте собі, як о тій справі висловив ся наш найбільший поет Тарас Шевченко:

Учіте ся, брати мої,
Думайте, читайте
І чужої мови не чуйте,
Свого не цурайтесь.

Бо хто матір забуває,
Того Бог карає
І люди цураться ся,
В хату не пускають "...,
а другий наш поет Данило Малака про рідну мову так пише:

Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у трулах не серденько
Но лиш камінь має! "...

§. 10. Пам'ятайте, що Ви пішли до Америки не на те, щоби грішити, дармувати, кєрванцю марнувати, але на те, щоби тяженькою а утіливою працею придати собі і своїй рідні красну долю. Дякото заощадженого з праці гроша не марнуйте і своїй рідні до дому відсилайте. Не забувайте також, що наш нарід в старім краю дуже бідний а багато потреб має, тож як Вам там в Америці часом ліпше діє ся, припиніть якого долара або бодай пару центів на свою Церков в ріднім селі, або на потреби якого народного товариства а особливо для товариства "Рідна Школа". —

§. 11. Пам'ятайте, що належите до народу, який мав колись свою славу і світіду мнучишину і який хоч тепер в біді і недоді колись таки красної і світітійшої будуччини сподівають

ст. Тож чести того свого дорогого, рідного народу бережіть як ока в голові і не виставляйте на поневірку між чужинцями. Покажіть перед ними, що Ви член народу побожного, трудячого, чесного і поважного. Від чужинців переймайте те, що у них бачите доброго, хосенного, а уникайте їхніх злих норів і налогів. —

§. 12. Стережіть ся цілнства, бо се потрібний наліп, який нищить душу, здоров'я і майно а вкорочує жите. Сей гидкий наліп вже багато лиха накоїв в нашім народі ось тут в старім краю, покиньте-ж його на чужині зівсім. Стережіть ся також розпусту, бо се трих заведли смертний, такий під кожним своїм видом. Пам'ятайте, що в сьв. Письмі сказано, що ані пияки ані розпусники не вийдуть до Божого Царства. Та хоч розпуста щось найпогавшого, то вона ще плотувійша, коли їй віддають ся в чужині люди жонаті, або замужні, які своїх чоловіків чи жінок в старім краю попишати. Такі люди крім того, що стають розпусниками, стають також кривоприсяжниками, бо домагають присягу, зложену при вічаню. —

О такі книжочки, більше менше такого вигляду повинно постарати ся наше „Товариство сьв. Рафаїла“ і повинно їх порозсилати всім деканальним референтам еміграційних справ в цілій нашій церковній Провінції в скількості відповідній рухови переселенчому даної околиці. Книжочки повинні бути вигідного формату в мягкій цераговій оправі а ціна повинна назначитись можливо найнижша. —

Впрочім дискусія свободна і дуже пожадана, бо крайна пора щось вже раз ясного в сій справі порішити. —

ПРОМОВА

**Високопреосвященного Митрополита Є. Е. г-ра.
Андрея Шептицького,**

**виголошена в столітні роковини уродин Маркіяна Шашкевича
дня 5/XI. 1911. над могилою поета.**

Рідко кому дане в довгі літа по смерті збирати навколо свого гробу представників цілого свого народу. Великі заслуги, великий талант, навіть великі діла на те не вистарчають. І великих людей могили коротко по їх смерті присипує порох забуття.

Стоячи над гробом Маркіяна Шашкевича кождий з нас певний, що сеї могили руский нарід не забуде через довгі століття, кождий чує, що ми тут зібрали ся не лиш на те, щоб звеличати великого поета, заслуженого для церкви і вітчизни робітника. Нас зібрала днесь велика ідея, котрої Маркіян був неначе прапором. Ся гадка, що перед літами була могучим товчком цілого нашого народного відродження, єсть днесь єще для нас всіх і на віки остане керницею живої цінної води, що зрошує лани нашого церковного і народного життя і все відсвіжує зелені надії на будуче.

Щоб здати собі справу з того, яким генієм був Маркіян, треба нам перенести ся в ті давні часи.

Нарід дрімає в неволі панщини, сьвітської інтелігенції нема, духовенство виховане на засадах Йосифинізму. Нікому і не снить ся о якійсь колись свободі, ніхто о свободі не сьміє і говорити. Ніхто не думає, щоби дрімучий темний люд міг колись дійти до переважаючого впливу в якіхось епохах нових державних устроїв, щоб мертві, як здавало ся, маси могли пробудити ся народом. Ніхто не підносить живої могучої гадки. Загіпнотизовані неначе бюрократизмом, не думали наші батьки о зближеню до селянства, над котрим однак працювали з великим нераз пожертвованем.

Не бракувало в тім поколїню сьвящеників, що попередили Маркіяна, людей висшої інтелігенції, європейської культури, були між ними люди прямо великі гадкою, організаційним змислом, талантом кермованя публичних справ.

Але не було чоловіка, котрий видів будучність і вказував дороги будучности. Було в культурі наших людей в тих часах щось не широго, щось офіційального, щось формального, щось мертвого. То були покоління, що без надії клали ся в гріб — послідні свого народу і свого типу.

При тих відносінах піднести прапор новий, кинути іскру нової великої гадки, на се потреба було великої душі, душі великого апостола, чоловіка, що „отъ Бога посланъ“ став би ся великаном грядучим у перед і ведучим у перед весь народ. Тим апостолом для Галицької Руси став Маркіян Шашкевич. Молодий, слабенький, умираючий на сухоти, парох в убогій селі, був однак великим апостолом і провідником народа. Формалізмови, мертвоті бюрократії минулих поколінь протиставив не плян реформатора, не розмах агітатора, не мудрість політика, а простоту і щирість доброго сільського священика.

Его апостольский дух, его священнича ревність вказувала єму, що душпастир мусить трафити до сердець вірних, а щоб трафити до сердець своєю проповідію, треба до людей промовляти їх бесідою. Гадка покірненька, без шуму, без претенсії, стала ся однак підставою нашого народного відродження. Ми днесь розуміємо, що се гадка апостольска, примінювана від апостольських часів в проповіданню Євангелія в душпастирській праці. Але на Руси в першій половині ХІХ. стол. сего не розуміли. Ми тепер знаємо з власного щоденного досвіду, що до людських душ не можна трафити лиш сею дорогою, що зі взглядів душпастирських євангельських треба до народу промовляти его бесідою і не лиш бесідою, треба добирати его способів говорення, его образів, порівнянь винятих з уст народа. Ми се знаєм і розуміємо, чому першою школою проповідничої форми се розговори, оповідання, передання, пісні підслухані від тих простих і неписьменних, поміж котрими однак частійше знайдуть ся правдиві користи в уживаню слова, чим поміж нами, що кінчили школи. Аж дивно, що тоді ніхто з наших батьків сего не розумів, я сказав би аж встидно, если би Євангеліє не було переповнене таких гадок, котрих довгі передпокоління „видяще не видять“, аж прийде геній, котрий в старих переданнях находитъ скарби животворної гадки.

Що Маркіян уживаючи бесіди народа, був великим естетом, лінгвістом, поетом, не мені в се входити. Не буду також розводити ся над тим, як ревним був, побожним свягим священиком. Зверну лиш Вашу увагу, мої Панове, на одну еще сторону Маркіянової ідеї, що прямо і виразно не висказана в его творах, єсть однак дном его душі, тлом его цілої творчости.

Зворот до народної бесіди, був лиш внішнім знаком-символом, сказав би я, иншого звороту, більше внутрішнього — і для того укритого, менше свідомого, а більше геніяльного і житедайного звороту до культури народа — сеї культури несвідомої, неписьменної, котру ми, інтелігенти, мало знаємо, котра однак всім нам дорога, бо своя, бо рідна, і не лиш дорога, а так потягаюча, як ніяка инша сила. Зворот Маркіяна до народа став ся для Галицької Руси, а передовсім для нашого духовенства могучим голосом, на який днесь еще дрощ зв о-

рушення переходить нам по тілі: В Народ! Днесь еще, з віддаленя 60 літ і з кожним днем більше се слово стає ся прапором руского духовенства. Ити в народ, щоб его підносити, боронити, просьвічати, щоб его спасати, за него вмирати — се наш ідеал.

Се праця духовенства — се історія нашого відродження. Значіня суспільного і економічного, які тому слову надає наше покоління, в Маркіянових творах не знайдемо, але без сумніву наша гадка, наша праця — праця цілої рускої інтелігенції, чиж не є она консеквенцією Маркіянової ідеї, чи не містить ся в ній?

Ціле наше народне відродженє має сей характер — повільного пробуджування народних мас; а сего характеру не мала би сама історія XIX. столітя, если би наш патріотизм не мав сеї ціли, сего значіня і напряду в люд, в народ.

В рускім патріотизмі Галичан мало історичних традицій, мало державної політичної гадки, але за те на цілій лінії визначне, характеристичне елементарне: в народ! Всі маємо се понятє, що люд се наша сила, що праця для него — наша задача, що его добро то наша будучність.

Що Маркіян був першим, котрий сю дорогу вказав більше житєм своїм і діланєм як словом — в тім треба подивляти его геніяльність, інтуїцію, що кільканайцять літ наперед видить прямо, то до чого нарід іде.

Нам днесь легко зрозуміти, що віддаляти ся від люду се є сказувати себе на смерть, що в его руках житє, що треба нам до народа зближати ся, йти в нарід, щоби его піднести, не щоби утверждати в нім те, що в нім може злого, що треба ему давати те, що маємо доброго, — а не відбирати ему те, що доброго має, і не накидати ему те, що у нас злого, або не відповідає его потребам, его душі, его житю — Се днесь добре знаєм і розуміємо, як конечною річю знати нарід. Але днесь ще нераз не вміємо трафити в сю міру, коли зближене до народа, если не перестає бути житивим впливом — не стає ще самою цікавостію фольклориста, — днесь ще часом трудно відчути більше чим порозуміти, що можна, що треба, що вже не годить ся живому організмови нашого люду давати або відбирати.

Маркіян зно ва чи незвичайно субтельною інтуїцією, чи високим естетичним змислом, чи апостольским духом, що всюди каже добра улюбленого шукати, є типовим класиком між писателями, котрі з уст люду учили ся бесіди, ніколи тривіальним, не уживає майже ніколи слів, котрих не уживає нарід.

Що сей, котрий в Галичині перший до люду звернув ся, був сьвящеником, добрим, ревним, побожним сьвящеником, се наша слава, з того днесь ми, сьвященики, гордимо ся; але се

знаменне в історії нашого відродження, се знаменне і в теперішній добі.

Хотіти рішати о культурі, о долі руского народа без руского сьвященика, се така сама доктрина, віддалена від життя, перенесена десь з иншого сьвіту, як та друга, котра хотіла би о народній бесіді і культурі без народу, без люду рішати.

Стоячи днесь над гробом того сьвященика, що в праці для народа положив молоде жите, а так могуче вплинув на его долю, як же не спінути о тих довгих рядах і численних поколіннях руских сьвящеників, що нераз при недостатку, при трудностях і клопотах, однак так вірно і щиро ділили долю руского селянина. Жертвою, трудом цілого життя, нераз майном, а завсїгди щирою, доброю радою, і завсїгди готовою помічю, а при тім так як сей Маркіян, з простотою і з ревностію апостола, всюди ставав сільський, руский сьвященик до бою чи до праці, де лиш сего вимагала потреба руского народа. Якже не тішити ся, що днесь над гробом Маркіяна навіть ті, що воліли би не видіти сьвящеників в народних торжествах, мусять признати, що єсли наш нарід в тисячлітній недолі і долі не стратив своєї мови і культури, єсли діждав ся сьвітлої епохи відродження, єсли має поважні — Богу дякувати — ряди інтелігенції, котра его хвалою і силою, то не малу в тім заслугу мають ті наші сьвященики, що, як Маркіян, ціле жите бороли ся з противностями і десь з позичених грошей видавали якусь хосенну для народа книжочку, і послідний гріш на народні видавали ціли, щоби в трийцять-котрімсь році життя вмирати на сухоти.

Але коли могли при слабих силах віддавати великі услуги народови, єсли могли самі під тягаром упадати, а однак нарід вести до ліпшої будучности, то лишень для того, що були, що суть учениками того, котрий в 33. році життя по довгих трудах і борбах, по житю убогим, але переповненим надлюдських жертв і зусиль, жите за нарід поклав на Голгофті.

І єсли днесь, стоячи над гробом Маркіяна, маємо неначе почуте, що хотая в могилі спочивають мертві кости, дух его жие і жие его ідея. Єсли днесь мимо волі могили, над котрою стоїмо, уважаємо за символ життя більш чим за знак смерти, то в великій части для того, що гріб ученика, християнина, апостола все здалека подібний до гробу учителя, з котрого людскість від віків і во віки черпає все божественну силу до божественного вічного життя.

Збиранє матеріалів до діяльности руского духовенства в Галичині.

Відозва до Всечесних Отців-товаришів, кінчивших св. богослове в р. 1871.

Дня 6. жовтня 1910. відбув ся в Перемишлі в домі най-достойнішого нашого товариша, преосв. єпископа Константина, з'їзд колегів-святих, що укінчили перед сорок роками, р. 1871, св. богослове. Обговорюючи на тім з'їзді перебуті часи і нашу діяльність в них, постановили ми в памятку нашого сорокового ювілею видати альманах, в котрім кождий товариш помістив би свою автобіографію і подав в ній очерк свого житя, пануючих тоді відносин і своєї праці.

Се виданє могло би мати поважне значінє. Ми, Братя, жили в важкій переломовій добі нашого руского народу. Бож тямимо що інші були відносини в цілім життю як народа так і духовенства, коли ми находились в молодечім віку, — а зовсім инакше стали они витворюватись, коли ми яко святих ступили на арену публичного житя і підняли нашу діяльність, — тай еще інші заповідають ся відносини в народі і клирі в недалекій будучности. А позаяк наше духовенство було в тім часі тісно звязане з руским народом, творило величезну більшість рускої інтелігенції і брало в его життю важну участь, — то й природно, що нарис нашої праці як і сучасного руского духовенства був би в значній частині також історією всего галицько-руского народа з того часу. Наші автобіографії стали би отже колись для історика важним жерелом для пізнання і зрозуміння наших времен.

Ся сторона не єсть маловажна. Ми відчуваємо нині, яку похибку сповнили наші батьки і діди, що так мало вістей лишили нам із своїх трудів і часів. Еволюція, яку переходив наш нарід і клир у всіх напрямках, хоч би від занята нашого краю через Австрію, була так незвичайно інтересна і важна, а ми маємо о тім всім так мало відомостей. Наші предки уважали ті речі звичайними і буденними, тай не уважали потрібним їх записувати. І нині слідителі тих часів жалують ся справедливо на брак всяких матеріалів, і примушені з різних малих і відірваних вісток складати образ, котрий виходить і дуже неповний, непевний, а може декуди й невірний. А прецінь тодішнє духовенство творило весь цвіт руского народа!

Та не лиш для історії обв'язані ми до списання пережитих часів, але й супроти нас самих. Ми сходимо зі світа і повинні як ті євангелічні слуги здати одвіт з повірених нам від Господа талантів. Нашому духовенству робить ся вже тепер янколи заміт, що ми не сповнили належно своєї місії в народі; а сї за-

міти готові ще зростати, коли настануть нові генерації, котрі наших часів і трудів зовсім не будуть знати. Ми обов'язані отже виказатись, що вложили таку а таку працю в жите церкви і народа, що терпіли за се не раз різні переслідовання, і що значна часть тих результатів, що зістала народом осягнена, єсть плодом нашої праці. Певно, що розсліди́ник подій може й догляне, що ми в наших трудах се і те не доповнили — бож оно завсїгди лекше по довершених вже фактах і наступивших наслідках судити діла, — але совістний слїдитель зрозуміє, що ми, хоч й були дітьми свого часу і виходили з сучасного світогляду, по-трудились після наших сил і положили таки певні заслуги для суспільности.

Так отже, Врґтя, заберім ся до списаня того, що ми в нашім житю бачили і перебули, і що на поли церковнім і народнім зробили. Даймо по можности вірний образ наших трудів і часів.

Щоби Вам дати бодай прибли́жне понятє, в якім напрямі мали би іти ті записки, позволимо собі дати тут деякі вказівки.

Взагалі хотїли би ми мати живі ремінісценції зі всіх відносин, в яких ми від малку аж до послїдних часів жили і трудились, а які дотикали би життя-буття наших родин (св'ященничих чи селянських), з котрих ми вийшли, — шкіл, в яких ми учились, — а дальше всіх відносин і еволюцій, які в церкві і в народі поступенно довершались, — і праць, які там положили.

В подрїбности. Що до молодечого віку: коли, де і з якої родини ми родились? в яких школах побирали початкові, а в яких дальші науки? в якій мові вела ся там наука, якою методою, які були учителі і як поводили ся з учениками? який був прибли́жний склад молодїки в середних школах (Русинів, Поляків, Німців), і які товариські відносини між ними? які були матеріальні потреби учеників, як мешкали? які струї і коли зачали порушати молодїж (обрядові, національні, всесвітні), що читали ми, чим займались, і який дух проявляв ся у нас? чи належали може до студенських громад і який вплив мали они на нашого духа? — Відтак, які були відносини в духовнім семінарі: яка праця, який дух, яке товари́ске жите? яке відношене настоятелїв, які звосини з свїтськими коле́гами? чи користали з філософічного факультету? як витворювались у нас погляди на справу церковні і народні, і з якими намірами опускали ми семінар і вступили в публічне жите? в яких кругах обертали́сь ми тоді в часі вакацій? яке жите було в загалі в св'ященничих родинах, яка була там наша позиція, як ми одружились і коли висв'ятились? Подаючи сї згадки з молодих літ було би оно важне зазначити, які були тоді родинні, товари́скі, просвїтні і матеріальні відносини, потреби і звичаї в наших родинах (св'ященничих, селянських чи инших), з яких ми вийшли? які громадскі, просвїтні, суспільні і економічні відносини в процім

народі? які були тоді відносини різних властей до руского духовенства і народа? Зібране сих послідних ремінісценцій було би важне іменно на те, щоби виказалось, які великі ріжницї зайшли у всіх тих наших відносинах в послідних роках.

Колиж ми вступили в духовний стан: на яких посадах і як довго перебували? який стан просьвітний, релігійний і економічний заставляли ми в народі, і як він опісля зміняв ся? як ми трудились, які трудности стрічали і що осягнули? які були відносини родинні, товариські, господарські в самім духовенстві? які звичаї парафіяльні? як вели ся справи церковні (будоване або реставроване храмів і будинків господарських) і що ми тут зробили? яке було відношене властей духовних? яке відношене дворів (як надавали презенти, як сповняли свої обовязки конкуренційні і др.)? які витворювали ся відносини нових польських властей до духовенства і народа? може терпіли що від них і через що? (Тут не завадило би подати і деякі драстичні епізоди). Яке було відношене латиньского духовенства до нас і до руского обряду, і що зазнавали ми з тої сторони? яка була місцева школа, яка викладова мова, які учителі, які відносини їх до церкви і народу, і який успіх для громади? Як поступав народ в осьвідомленю і в просьвіті? які вибирались вийти і громадські ради, і які були вадужитя в сім ділі? як переводились вибори повітові або політичні, які діялись тут безправности і з чієї сторони, і який був результат виборів? чи і коли основано брацтво церковне або тверезости, читальню (і яку), задаткову касу, громадський шпїхлїр, якусь спілку, Січ або Сокіл і т. п., і який був їх розвій? Які еволюції ішли в народі в різних напрямках, корисні чи некорисні, з яких причин, і яке було тут наше становище.

Розуміє ся, ми подаємо тут лиш загальні вказівки і лишаємо кождому повну волю, що і як схоче перебути часи представити. Се поле так широке і в многих случаях так ріжнородне, що тут зможе кождий вже сам найлучше знати, що він пережив, що сотворив, або й що перетерпів.

Зарівно даємо Вам повну свободу, в якій формі схочете довершити Ваші записки: чи в стисло упорядкованім представленю свого житя, чи в роді кинених образків і епізодів, чи й в формі мішаній. Одна і друга форма може мати свою добру сторону для вірного схарактеризованя дотичного часу. Ми звернули би лиш Вашу увагу на се, щобиєте не підтягали всі події зі свого житя під один погляд з послідних літ, а віддавали їх в сучаснім осьвітленю.

Ви, Братя, зрозумієте, як важні були би для потомства такі вісти з родинних, громадських, суспільних і політичних відносин, які ми пережили, хоч би они дотикали на позір й поменших сторінок нашого житя. Ми згадали вже, що відносини в духовенстві і в народі, які бачили в молодечих літах, змінили ся нині вже зовсім, — тай те, що тепер бачимо, підпаде

небавом значній зміні. З нашим відходом готові ті річи пропасти для попомности. Зібране тих вістий мало би отже важне значінє для будучого слідителя наших часів. Оно було би наукою для наших наслідників, бо вказувало би: як вело ся у нас давнійше, що пішло опісля на ліпше а що на гірше, що ми заведбали і чого не будуче вистерігатись.

Додамо, що лишаємо кождому з Вас повну свободу, зазначувати в своїх споминах своє партійне становище і діяльність, — а за сим помістимо в альманаху надіслані річи в такім язичу і праводисі, в яких будуть нам подані. Най дав альманах і віддним зглядом вірний образ струй, які мали у нас місце. Ми увірені, що під сим зглядом колізій не буде, бо хоч були між нами ріжні погляди, однак они були більше теоретичні; на ділі жили ми всі в дружних зносінах і стреміли до одної народної і церковної цілі.

Вкінці не можемо поминути, що дуже багато наших добрих товаришів розтало ся вже з сьвітом. Та ми не хотіли би пропустити їх в альманаху. Взиваємо тому їх синів або свояків або й других близьких їм людей, щоби зволили подати їх біографії. Многі з них займали в працях нашого духовенства і суспільности визначне становище, тож було би великою шкодою, коли би в нашім виданю забракло о них вістий. В тій цілі подаємо тут реєстр наших покійних колегів враз з роком їх смерти.

З давньої львівської дієцезії: Алексевич Єроним, б. парох в Чернихові, 1910; Балицкий Володимир з Іспаса; Батіг Александер з Розвадова; Боднар Михайло з Худиковець, 1901; Вовчук Данило; Грибович Юліян з Дзвинячки, 1881; Дилиньский Володимир з Ляшок Горішних, 1907; Еліясевич Дионизий з Чабарівки, 1900; Єзерский Ізидор з Золочева, 1900; Карачевский Александер з Лисовець, 1890; Климкович Волод. з Новоселиці, 1898; Кобринський Теофіль, 1882; Купіньский Антоній з Крехович, 1906; Левицкий Юліян з Жизномира, 1900; Левицкий Роман з Турки, 1890; Левицкий Стефан з Ляцкого Вел.; Лепкий Сильвестер з Поручина, 1901; Майковский Павло з Хомяківки; Маланюк Александер з Павшівки, 1910; Марчак Василь з Балич подорожних, 1898; Матковский Клементий з Зарудець; Новосад Станислав з Підгаєц, 1904; Обушкевич Іван з Потока Зол. 1894; Сабат Володимир; Сіминович Євген з Станіславава, 1883; Смольницький Йосиф з Глубокого; Стефанович Антоній з Щирця, 1906; Ульванський Антоній з Чернушович; Черняньский Ємиліян з Томашовець, 1903; Чировский Йосиф з Кального, 1882.

З перемискої дієцезії: Іван Ворсук з Кракова, 1909; Северин Гойнацкий, 1881; вийшовший в холмську єпархію; Йосиф Граб з Лучиць; Грушкевич Александер з Волі Олешницької, 1881; Тимотей Дорош з Росох, 1908; Кирилович Петро (яко укіп. пн-том); Коссак Маркил з Полян, 1888; Куціль Ілярій з Кальникова, 1893; Лодинський Петро з Дверника, 1894; Лучко Константин з Перемишля, 1880; Николай Сенета з Бикова, 1910;

Терлецький Антоній з Полнятич, 1886; Дмитрій Ядлош, з Дошницї, 1902; Атаназій Яминський з Радичів, 1903.

Так берімося, Братя, до діла. Деякі товариші передали вже свої записки, інші зволють не гайтись і поспішити з ними. Дотичні праці просимо пересилати на руки котрого нибудь з підписаних, найлучше львівських, — а поки що повідомити нас о розпочатім труді. Ми упорядкуємо все і віддамо до печати.

О. Юліян Федусевич, ем. професор у Львові (ул. Японська 4), о. Александер Стефанович, ем. професор у Львові (ул. Чарнецького 26); о. Евстахій Цурковський, парох в Настасові (п. м.); о. Николай Темницький, парох в Устю Зеленім (п. м.); о. Кирило Пачовський, парох в Богородчанах; Іларій Туна, парох в Чорній коло Устрик; Климентій Копистянський, парох в Регетові, п. Гладяшів

Примітка Редакції.

Подаючи сю відозву всеч. Отців, мусимо признати, що підняте діло, наколи би оно як слід осушило ся, мало би добре значінє для історії нашої церкви і народа. Нині будять цікавість істориків не раз дрібні записки хоч би звичайних господарських річей, кидаючи сьвітло і на ту сторону житя; а щож говорити, если в автобіографіях буде зображене ціле жите-бутє нинішнього часу. Надіємо ся проте, що дотичні Отці доложать труду, щоби свої досвідци подати як найповнійше і представити вірний образ своїх трудів і часів. — При сій нагоді позволимось собі піднести й другу, подібну гадку, щоби всі наші сьвященники постарали ся для парохіяльних актів о окрему книгу і вписували в ню все, що в тій місцевості або в окрузі стало ся, або в чім они самі брали участь. Се був би рід літописи, котра продовжувана наслідниками послужила би, мимо льокального характеру, колись в будучности цікавим материялом для слідателя дотичного часу. Гадаємо, що і ся думка повинна би, бодай у значній часті клиру, прийнятись, а відтак між Братями поширитись.

З духовної ниви.

I.

Спільна молитва.

Сих вакацій пробув я три тижні місяця вересня гостем о. пароха парохії В. Одна з хвиль тодішнього мого житя — так вбилась в мій ум і душу сердечністю згадки, що хочу поділитись нею з читачами „Ниви“. Може вона декого і поучить і заохотить самому собі таке зробити і пережити.

Перший день гостини добігає полудня. На веранді, якої великі шкляні вікна передають нам тепло осіннього сонця, сидять при шахах о. парох, який щасливо найшов вільну хвилину, один докторанд богослов'я, син о. пароха, один правник і я. Нашу борбу о мата перериває милий голос все ласкавої і щирою добротою серця усміхненої господині „прошу до обіду“. Встаємо і ідемо у їдальню. Нас поважний гурток, бо у їдальні привитали нас ще три малі панночки. Між ними особливо одна звертає мою увагу на себе — ясним отвертим поглядом доброї дитини, яка незнає ще злих чувств, лиш саму сердечність, ласкавість, доброту і покору. Така її постава і вираз погідного отвертого лица!

Хвилька вижидання, а Лідзя, так вона звалась, глядить питаючими очима на о. пароха, свого вуя. Чую поважний запит „огешус“, молюся! І безпосередньо несеся по хаті тоненький, звінкий голосочок: „Во Імя Отця і Сина і святаго Духа амінь“. Лідзя проводить нас всім молитву. І я молюся — та серед молитви промайнула мені гадка, що ся дитина, яка ходить до четвертої нормальної, мусіла вже не раз, ба літа цілі чути латинське слово „огешус“, коли вона його розуміла, і не тільки розуміла, але ждала на него, щоб почати спільну молитву. Вже за ту хвилину пережиту я почув вдячність для о. пароха, якого я все високо поважав, за духа молитви. Обід скінчився знова спільною молитвою. Слідують подяки за обід і товариство. Я жду. Та не дають ні папіросів, ні овочів, ні чорної кави, — лиш Лідзя отворила двері до салі і побігла вперед. Усміхнений о. парох — вказуючи рукою на салю каже „прошу“. Я здивований — бо несподівався і не хотів, щоб зі мною так церемонилися і водили по сальонах. Та нічого не кажу іду. Але і в сальоні не бачу жадного з тих присмаків — але бачу щось іншого! За вікнами сальону, з якого видно через дорогу величаву церкву — промайнула сильветка Лідзі і ще двох дівчаток. На переді біжить Лідзя — з великим ключом і книжечкою в руці. Вже догадуюся — але для певності питаюся: „ідемо до церкви?“ „Так“ чути поважний і радісний голос о. пароха. Ідемо і входимо в Божий дім. Починається тиха молитва — шепіт усіх. Втім — великі а тихі простори церкви прошибає живий, милий, повний дитячий сопран „О Мати Божа, до серця Твого мечами болю прободеного. Кличем до Тебе з стоном з сльозами, потіхом грішних, молись за нами“. Я стрепенувся — слухаю! Се з заперестолу іде той срібний голосок сердечної дитини „Лідзі“. Там вона сховалася, щоб нам провести спів-молитву до Матінки Божої — відвідуючи Її Сина — Спасителя укритого в Найсв. Тайні. Я був одушевлений, так, що вже і не старався сам молитися, а піддававсь цілком проводови в молитві, яку молило співуючи чисте серце дитини. Яж так мало стрічав по наших домах спільної молитви — а вже про відвідуване Найсв. Тайн по обіді і не говорю, хочай в нас так много цер-

ков близько домів, що часами нетреба і вулиці перейти — а лиш город і фіртку від него, щоби вже дістатись до церкви.

А в нас вже тільки говорило ся і писало ся про спільну молитву! Та щоб відчуті вї потребу і силу — треба таку хвилю бодай раз в житю пережити. Я вї пережив — і то хвилю, в якій дітина вела ту молитву і нас старших в вї спільности лучила. Вийшовши з церкви — я немав слів подиву для о. пароха, немав слів подяки для тої дитини за хвилю, яку вона мені дала пережити! Я знаю лиш то, що я того дня лишив ся довше в церкві як всі, щоби помолитись за о. пароха, що так по божому веде свій дім, щоби помолити ся за маму, що дала дитині таке добре і побожне серце, щоби помолитись о Боже благословенство для тої доброї розмоленої дитини! Так ми що дня відвідували Найсв. Тайни — бо у тім домі кождий гість мусить піддатись тому великому, сьвятому обовязкови, якого там ніколи неопускають.

Аж кортить мене сказати повне імя того о. пароха і місце его побуту Та не скажу, бо знаю, що Він погнівав би ся за се на мене. Він слави нелюбить! А я нехочу знова втратити вї приязни нї гостинности так мною поважаного приятеля. Досить знати, що той дім, то дім нашого сьвященника, одного з тих, від якого можна ще навчити ся і умілости провадження парохії в трудних обставинах, так, щоби та парохія була взірцевою. — II

II.

Апостольство Молитви — Братство Найсолодшого Серця — богословів-русского дух. Семинаря у Львові — О. Маркіянови Шашкевичови.

Минали Маркіянові торжества. З них кождий відніс одно непереможне вражінє, що о. Маркіян буде вже вічно жити в честі і любови, як довго буде жив український нарід. На престолі нації буде той гений пишав ся у славі. Та в наших серцях ворухилось ще одно бажанє велике, сердечне. Хотїлось би віддати ему честь не тільки на могилі, але і на престолі! Так радо, дуже радо помолилась би наша душа — душа віруючих людей до Него, до сьв. Отця Маркіяна! Та годі! Господь Бог ще нежив в тім взгляді своєї волі — творячи чуда через о. Маркіяна. Ми не всьмо певні, чи душа Его в небі — між сьвятими угоди-ками Божиими. Із серця виринає трівожне питанє — де тепер душа о. Маркіяна? І трівожить ся наше серце, бо, може ще і тепер, у ті хвили, коли Его Імя у нас всіх на устах, коли ми Его Іменем живі торжествуем — може Его душа тепер в чистилищі очищуєсь із решти провин і блудів свого людского життя — і прагне хвилі ясної злуки з Богом — у раю і щастю непроми-наємим? Се питанє без відповіді піддало Братчикам Серця Ісусового гадку, допомочи душі бл. п. о. Маркіяна, коли вона такої помощи потребує. Користаючи з брацких відпустів, поста-новили Братчики відбути одну сповідь, прийняти сьв. Причастіє

і відмовивши приписані молитви і в той спосіб узисканий повний відпуст жертвувати душі бл. п. о. Маркіяна. В той спосіб хотіло братство виявити свою честь і любов для праці і жертви Бго, і хотіло дати вираз бажанню віруючих душ — бажанню спільності душ святих на лоні Бога-Отця.

Се Маркіянове свято відбуло ся в днях 9 і 10 листопада с. р. Дня 9/XI. т. є. в четвер приступили всі Братчики до св. сповіди. В п'ятницю 10/XI, відправив о. пралат Ізидор Дольницький, внук Шашкевича*) Службу Божу за душу о. Маркіяна, — а всі ВПр. ОО. Настоятелі станули до парастасу. На тетраподі поставили ми чашу, дискос, Агнца і епитрахиль — символи жертви і жертвенника, якому так вірно служив бл. п. о. Маркіян. Підчас Служби Божої приступили Братчики до св. Причастія, а по скінченій відправі навколiшки молили ми Бога за щасте раю і спокійности для душі бл. п. о. Маркіяна. Просьпівавши єму „Вічную пам'ять“ ми розійшлись, кождий до своєї праці, щоб живі живим словом нашого генія зійтись з ним у спільної мети праці на славу Бога і розвій народу.

В С Я Ч И Н А.

Загальні Збори Т-ва св. Ап. Павла відбудуть ся дня 7. грудня с. р. в дух. семінарії у Львові зі звичайним порядком дневним. Звіт з діяльности виділу Т-ва св. Ап. Павла за послідний рік подасть ся до відомости членів в слідуючім числі „Ниви“.

За виділ Т-ва

о. *Евген Гузар*
голова

о. *Д-р Д. Ярмко*
секретар.

Унія — Велиград.

Справа ks. Бородзіча звісна читачам, так само і становище Поляків що до зїздів в Велиграді. Книжку Бородзіча, як і погляди Поляків на унію піддав немилосерній критиці Велиградський Вістник в статі „Bol'noe mēsto“, а так само „Roma l'Oriente“, місячник Греків-черців з Гротта Феррата, о чім згадано вже було в „Ниві“ ч. 20.

Статі сї розумієсь дуже не понутру „naszym katolikam“ і длятого сейчас постарались в якийсь спосіб ослабити вражінє

*) Мати Шашкевича і бабка о. Дольницького були рідні сестри.

тих статей, а навіть погляди висказані Бородзичом, що лиш латинський обряд надавсь до навернення Сходу, ще ствердити і тимсамим всякі говореня на Поляків представити як безпідставні.

Ролі сеї підняв ся дуже зручно о. Смоліковський — Резурекціоніст — перебуваючий в Римі. В ч. 11 „Roma l'Oriente“ подає він житєпись Іполита Терлецького, потомка-своєнка звісного в історії унії єпископа луцького Кирила Терлецького.

Сей Іполит будучи студентом медицини в Вільні брав участь в повстаню 1831 р. Потім лишив ся в Кракові, де ходив на університет, а коли видалили его з границь Австрії, виїхав до Montpelier до Франції, де покінчив медицину.

Як раз тогди (1836 р.) Яньський заложив в Парижі серед емігрантів Конгрегацію Резурекціоністів, маючи на цілі навернене схизматиків Славян. Першим его учеником був Петро Семененко з роду Біло-Русин, що змінив обряд і скінчив теологію в Римі. Сюди вступив також Терлецький, будучи вже доктором медицини, скінчив теологію в Римі в Collegio Romano і одержав степеня лавреата.

Насильства російського царату над уніятами навели на нововисвяченого (1842 р.) Іполита гадку, чи би не добре було переіменити обряд черцям Резурекціоністам на славянський і працювати для Русинів. Сею гадкою поділив ся він листовно з Семененком, що по смерті Яньського зістав суперіором Конгрегації. Послідний однак в листі до него виступив проти его гадки як неумісної, представляючи висшість обряду латинського і т. д. (так як се робить Бородзич, котрий властиво переповідає гадки Семененка), а в листі до настоятеля Терлецького звертає увагу на него як неспокоїного духа, вказуючи, що Терл. є ворогом Єзуїтів і їм приписує упадок унії через се, що перетягнули руску шляхту на латинство.

Тимчасом Терлецький виїхав до Австрії до Відня вистаратись о дозвіл побуту в Галичині.

Не діставши его однак виїхав до Парижа. Там був кілька літ, але гадками все був на Сході. В листах до Кайсєвича, генерала конгрегації, писав, щоби сей старає ся переконати папу про потребу утвореня конгрегації місіонарської для Русинів, Росіян і полудневих Славян на взір Резурекціоністів. Та думка не давала ему спокою і він зачав гадати, чи би не виступити ему звідам, а ідучи за потребою своєї душі, за покликком Бога основати сю місійну конгрегацію. На авдвинцї у папи Пія IX. представляє цілий свій плян і просить о позволенє зміни обряду.

Св. Отець на се згодив ся.

Терлецький покидає дотеперішній чин і з титулом апостольського місіонара (1847 р.) їде на Схід до Турції. По якімсь часі побуту в Царгороді вертає через Галичину, Відень до Риму.

Успіхів його місіонарської праці не було багато. В 1849 р. їде до Парижа і там фундує інститут (при співучасті згідно ласкавій помочі архієпископа Парижа, о. Лякордера, князя Чарторийського і графів Браніцького та Замойського), щоби виховати славянських місіонарів під назвою „Воскресенці“ і збирає до новіціату (між першими був бл. п. митрополит Куїловський).

Тимчасом відносини нунція і Риму стали до него остигати через се, що Терлецький незвичайно вивиснав обряд східний і п'ятував блуди латинян супроти східних.

Двох его новиків скінчило теологію, треба було старатись для них о виординоване. Поїхав з ними до Риму, був приязно прийнятий папою Пієм IX, новики зістали виординовані. Терлецький просив папу о вислане сих двох св'ящеників на місію до Славян. Папа — як пише Терл. — по намислі згодив ся вислати їх до Болгарії. Коли однак заявлено йому, що они будуть залежні від латинського єпископа з Нікополіс (тогда еще не було уніятського єпископа) він супротивив ся сему.

Замкнувши свій інститут їде Терлецький на Схід а 1858 р. вступав до монастира ОО. Василян на Угорщині, прибираючи ім'я Володимира. 1860 р. приїжджає на ново до Риму тримаючись здалека від Резурекціоністів, як просе свідчить лист Мосевича. В 1864 їде в Галичину, бере участь в життю політичнім, а проповіді его дали притоку до переслідування его так в Галичині, як і на Угорщині, де він переносив ся з одного монастира до другого. В 1871 р. удаєсь до Росії, пристає на схизму і там вкінці умирає 1889 р. одушений і забутий всіми.

Біографія ціла намазана виписками листів (знаних автором особисто) мала за ціль, як зазначає редакция в увазі, опрокинути гадки деяких, будьтоби папа Пій IX. відносив ся неприхильно до східних обрядів. Противно з поступовання папи з Терлецьким, котрому позволив змінити обряд і заложити місіонарську конгрегацію, бачимо якраз щось противне.

Не можемо однак і недобачити і не вичитати *inter lineas* і задушевної цілі, яку мав автор статі, іменно переконати читачів, що заходи, щоби унією переводити при помочі східного обряду, се річ не доконче практична, чого доказом особа Терлецького.

При зображенню подій за царя Николая вказує на витревалість всіх латинських єпископів, а легке перехилене ся на сторону схизми уніятських єпископів апостатів. З висказу сего чужин читач набирає переконання, начеб уніятський весь клир такий був — однак ми мали і своїх Волгаків, мали і своїх ревних св'ящеників, що уміли постояти за своїми переконаннями католицькими. Правда, що були в нас і відступники негідні імені Христа, але кілька то причин нераз було, що вплинули на вироблене їх такими. Чи лиш сама суєта житейская в зв'язній формі? Гадаю, що ні — але о сім натякнено вже в ч. 20 Н. в. в.

Зрештою і Поляки не такі то зовсім вільні від того рода злих людей в тих часах. От хочби такий Станіслав Сестрженцевіч, або Ігнатій Павловіч.

„Dalla Polonia dipende — così volle la Provvidenza, — la grandezza della Chiesa in Oriente, la salvezza di tante razze slave“ писав Семененко до свого приятеля і о. Смоліковський хотів се відай сказати світови, зглядно пригадатись через сю статю аї своїм орденем Резурекціоністів. о М. Л.

Накладом Товариства сьв. Ап. Павла у Львові вийшла книжка п. з. „Де знайти правду?“ написана о. Т. Лежогубским. Спонуку до написання сеї книжки дали брошури, писані російско-православними агітаторами, а передовсім брошура п. з. „Гдѣ искать истины?“ Тому, що сї брошури, розкинені поміж нашим народом в Галичині і Америці, в ложний спосіб представляють католицьку віру, як також історію рускої Церкви в тій цілі, щоби нарід збаламутити і приєднати для православя, длятого заходила потреба книжки для народа, котра би в популярний спосіб подала історію руско-католическої Церкви і пояснила ві науку і важнійші обряди та установи, а заразом, щоби виказала різниці між Церквою католицькою а православною в тій цілі, щоби нарід утвердити в правдивій вірі і привязаню до католицької Церкви. Сій задачі знаменито відповідає згадана книжка „Де знайти правду?“

Задля свого багатого змісту, як також актуальности порушених питань, заслугоє ся книжка на як найбільше розповсюдження між нашим народом не лише в околицях, zagrożених православною агітацією, але всюди она стане в пригоді і послужить за добру лектуру для кожного християнина.

Ціна 1. К. без поштової пересилки.

Набути можна в Товаристві сьв. Ап. Павла у Львові, ул. Коперника ч. 36., або в книгарни ім. Шевченка у Львові, ринок ч. 10.

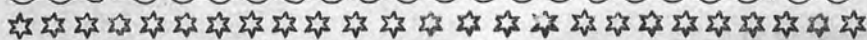
В справі церковних різьб.

Подаємо до відома Всеч. Духовенства, що в сій хвилі маємо вільних кількох різьбярів дуже солідних, добрих і не дорогих, котрі виконують іконостаси, престולי і другі утвари, а котрих для їх ретельности могли би поручити. Просимо Всеч. Отців зголосити ся зараз, а ми вкажемо дотичним артистам, щоби предложили потрібні рисунки і порозуміли ся зі сторонами. Не потребуємо додавати, що оно користнійше віддавати різьбярські роботи в сій зимовій порі, бо тепер можуть они стараннійше виконатись, як при навалі замовлень літом. — Дирекція „Достави“ (Львів, ул. Домініканська ч. 11).

Від Адміністрації.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнане всяких залеглостий. Не думаємо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам еще доси посліплати. Та коли ся неувага мала тревати дальше — ми му- сіли би хиба здержати їм висилку часописи.

БРЕЙСКИЙ проповідник духовний

М. Баричка

можна дістати і на рати в печатні ОО. Василян в Жовкві 1.) прим. опр. в полотно за 5 кор. 55 с. 2.) прим. опр. в шкірку за 8 кор. 55 с. вже з поштовою реком. пересилкою.

Просимо ширити між народ християньский
двотижневик

„ОСНОВУ“

що виходить вже **шестий рік** у Львові (ул. Куркова 37)
і коштує річно 3 кор., а піврічно 1.50 кор.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
св.ящ. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропигійської під упр. М. Рефца.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Шептицьких ч. 29.

поручає ся Всч. Духовенству.

Церковна Торговля

„ДОСТАВА“

спроведила нові матерії на ризи і розширила значно їх робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші, монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти, процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різбярів
для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає замовлення на образи.

Позолочення чаш і направи риз

просить виселати до Львова, де в їх робітня.

За гроші, складані на вкладкові книжки, дає 6⁰/₀,
уважаючи вкладчиків співниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Рипок :6.

Канцелярія дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”.

Кожний Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не понести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожний Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“ рахує найтаньші оплати за обезпеченя селянських будинків.

„Дністер“ звертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 виносить зворот 10%.

„Дністер“ оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителів.

„Дністер“ дав підмоги Руским школам і бурсам, де виховують ся селянські діти.

Люди асекуровані в „Дністрі“ можуть дістати позичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дністра“ виносять з кінцем 1910 року

3,052.250 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на житє у всіх догідних комбінациях (на житє, посмертні капітали, посаги, речти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежи з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні папери і векслі за дешевою оплатою премії

Адреса „Дністра“ : Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска **№ 20.**

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексцелленция митрополит
Андрей граф Шептицкий.

„Карпатия” вибудована на найсолідніших основах.
„Карпатия” приймає обезпечення на життє у всіх
найдогідніших комбінаціях при найкористній-
ших умовах: на дожиттє, посмертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатия” дає обезпеченим всякі користи, які може
дати нинішній стан техніки обезпечення і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатия” основана на взаємності і має на увазі
лиш хоєн своїх членів Чисті зиски вертають ся
яко дивіденди членам.

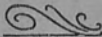
„Карпатия” видає поліси, які по трилітнім тривку
стають неоспоримими і незападальними.

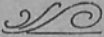
Нема жадного иншого руского асекураційного това-
риства на життє лиш одна, однієнька „КАРПАТИЯ”.

Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш своє
власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в
„КАРПАТИІ”.

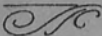
„Карпатия” передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою агєнтуру.

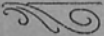
Блисші інформациї що до обезпечень і агенций уді-
ляє дирекция товариства в Чернівцях, ул. Кохановского
ч. 12. Дирекция приймає також зголошеня внесків на
обезпечення на життя і ренти.

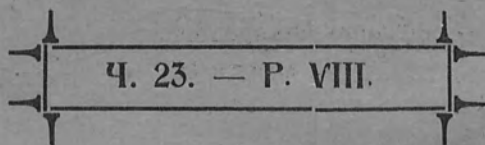
З друкарні Ставропігійського Інститута
під зарядом **М. Рефця.**

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

ЛЬВІВ ⌘ З друкарні Ставропигійського Інститута 1911.
під зарядом М. Рефця.

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.

Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 23.

З М І С Т:	
Православна пропаганда.	705
На історичнім становищі.	709
о. Теодозій Кудрик: Методичні стремління в науці катехизму.	714
Церковна літопись.	718
Рецензії. о. М. Щ.	722
Всячина:	
(Звіт діяльності Товариства свв. Ап. Павла за час від 3 грудня 1910 до 7 грудня 1911. — Примітка про суплікацію. — Щедрий дар Є. Е. Преосвященного Митрополита Андрея Шептицького для „Сільського Господаря“. — В справі осудження „Ниви“ на вічу в Станиславові. — Єще о. Щепкович і его брошура. — Бюджет на рік 1912. — Евхаристичний конгрес сввітовий у Відні. — Вистава церковної штуки у Відні).	728
Від Адміністрації.	

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

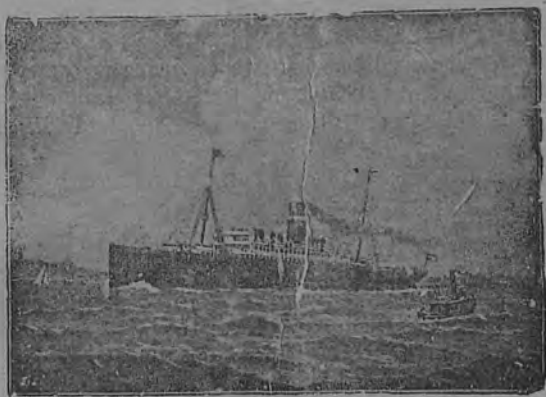
1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Поясненя до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезия в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студий над почаївським „Богогласником“, Львів, 1908 ст. 48 1 кор.
6. о. Е. Гузар: Розважання о терніях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Е. Гузар: Розважання о терніях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Аполюгетично-соціална діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Овеніцкый: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.
10. Франц Герцог: Сім голосів визнаючих грішника до покаяня, — переклад о. Пл. Карпинського Львів 1909 ст. 80 — 1 кор.
11. о. Мих. Дороцкий: О християнській родині, Львів, 1909 ст. 66 — 80 с.
12. о. Н. Будка: Дісципліна грецької церкви, Львів 1910. ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересилкою.

В редакції „ОСНОВИ“ можна купити отєї книжки:

1) „Ану виблинємо раз на чисту воду“	(вичерпана)
2) Іосифінський патент	6 сот.
3) Про чернече житє	6 сот.
4) Дещо про суснільне питања	10 сот.
5) За що маючі соціалісти нашого хлопа	6 сот.
6) Значіне праці в світлі віри	20 сот.
7) Як товариш ратував товаришку	10 сот.
8) Чи наука протиявить ся вірі	6 сот.
9) Дві науки	10 сот.
10) Торговля дівчатами	4 сот.
11) Десятилітня (1900—1910) діяльність Митрополита А. Шептицького	6 сот.
12) Житє св. Йосафата	10 сот.
13) Пісня моя	30 сот.
14) Тарас Шевченко	10 сот.
15) Жебрачка з Єрусалиму	10 сот.

Редакція „Основи“
Львів, ул. Куркова, 37.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білеті залізничні до кожної місцевості північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD
в Бремi.

В Бремi се товариство удержує руского священника, котрий виконує душпастирські обов'язки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шиф-карту до:

Генеральна Агента Північно-Німецького Lloyd'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 23.

Львів, 1. грудня 1911.

Рік VIII.

Православна пропаганда.

По смерті царя Соломона самозванець Еровоам розбив єдність Божої держави Ісраїля.

Користаючи з хвилевого невдоволення між народом, він потягнув за собою десять поколінь, заложив окреме царство та виключно єму присвоїв ісраїльське ім'я, колись спільне цілому народови. Щоби дорівнати матери городів, Єрусалимови, при яким остали ся лишень два вірні покоління, збудував собі в Сіхем нову столицю, укріпив її та прикрасив бундючно. Але на хитких ногах стояла єго сила: душа народа прилягла до Єрусалима і єго сьвятого храму. Недовіряючи своїм, він так думав собі: „Коли ті люди будуть ходити до Єрусалима приносити жертви в Господньому храмі, то серце сих людей наверне ся до Господа і пана свого, до Ровоама царя Юдиного і вони вб'ють мене і знова вернуть до Ровоама, царя Юдиного“ (3 Цар. 12, 27). Отже йшло о то, щоби відірвати нарід від Єрусалима. В тій ціли пригадав народови від віків симпатичний єму культ телят, казав вилити два золоті телята, поставив одно в Ветилі на полудни, а одно в Дан на північ. Сьвящеників, що піднесли протест проти ідолопоклонства, вірних сторожів віри, повиганяв „и изгна их отъ крѣхъ колѣнихъ Ізраїлевыхъ, иже вѣдѣша сердце свое, да взыщѣхъ Господа Бога Ізраїлева“ (2. Пар. 11, 16). Поробив жрецами простих людей „и сотвори жрецовъ часть отъ людей, иже не вѣдѣша отъ сьнобѣхъ Левіиныхъ“ (3 Цар. 12, 31), а навіть присвоїв собі найвисшу сьвященичу власть (ст. 32 і 33). Нарешті оповістив народови: „Не треба вам ходити до Єрусалиму; ось тобі свої боги Ісраїлю, що вивели тебе з Єгипту!“ І таке слово довело до гріха: і люди йшли перед телятем аж до Дану „и оставиша храми Господни“ (3 Цар. 13, 28. 30).

З ниських політичних мотивів цар нищить найвисше добро в народі, сьвяту віру, рве злуку з її осередком, сьвятим городом, над яким спочиває особливша Божа опіка і любов, кидає на поталу вірних слуг і долю народа — і у всім тім находить повільне собі оруде в ступайках! Над міру ярка картина, щоби не додати у ній багато аналогій до нашої церковної історії минувшого і послідного віку.

Сумна то історія!

Читати Тайнерові *Die neuesten Zustände der katholischen Kirche beider Ritus in Polen und Russland* *), чи рівночасно появившуся книжку: *Persécution et souffrances de l'église catholique en Russie* ***) чи нарешті Ліковського Історію уніяцкої церкви на Литві і Русі XVIII і XIX в. — і здає ся, що бачить ся перед собою часи Еровоамів, Неронів, Декіїв, Діоклеціанів, їх знущанє ся над душами і вірою рідних братів, неначе в часах найлютіших переслідувань. Минуло тяжке лихоліте Білої Русі 1839 і Холмщини 1875 року, та здавало ся, що вівісекція на нашім народі аранжована убиваючими тіло а душі не могучими убити, вже покінчила ся. Т. зв. толеранційний указ з 17 цвітня 1905 р. проголошуючий віроісповідну свободу в Росії, заповідав нову еру.

І справді, прийшла яка така свобода для всіляких вір, тільки не для нашої, католицкої. Спеціально для нашої уніяцкої, греко-католицкої церкви він не існує. Та всяка несправедливість мстить ся. Так мстить ся тепер на Росії ограничуванє свободи і давленє уніяцкої церкви, викликавши собою загально державну трудність, т. зв. холмське питанє.

В сути річи йде тут о уніяцкій обряд і український язык насильно давлений, який однак чує в собі непропашу силу на давній своїй території, і могучо підіймає ся на перед. Російське правительство несподівано найшло ся межі двома обухами. Дасть волю уніяцкій церкві, пропаде православє і обрусїне. Недопустить до воскресеня унії, то нарід таки перейде явно до католицкої церкви, але рівночасно через латинський обряд скріпить ся польонізаційний напір в західнім і привислянськім краю. І знова удар православю і обрусїню, хоть вже иньшою, дальшою дорогою. Так натискає або унія і український язык, або римський обряд і польський язык. Місто сего, щоби нашій церкві і нашому народови признати свободу і свободний розвиток і мати спокій, правительство хватає ся адміністраційних мір. Гадає виділенєм Холмщини від Польщі загатити прірву, яка скорше чи пізнійше таки мусить добути ся свого. А тим-

*) Seit Katharina II. bis auf unsere Tage. Von einem Priester aus der Kongregation des Oratoriums d. hl. Ph. Neri. Augsburg 1841.

**) Ouvrage appuyé de documents inédits par un Ancien Conseiller d'état de Russie (Lescœur?) Paris 1842.

часом воно у своєму безрадію і засліпленню задумує ратувати себе півсередниками в роді послідного проєкта думи о введенню за згодою Римської курії додаткових набожеств „на російським язичі і єго нарічах в костелах римско-католицьких парохій з руским населенем“. Хоть воно ніби то і гарно мотивує ся, що „польский язык являє ся головним чинником ополячення руских католиків, котрих чисельність в будущій Холмській епархії опреділяє ся на 135.000 людей, а в цілїм царстві на 2¹/₂ міліона і лишень при услівю відполячення костела Білорусини і Малорусини католики можуть зберечи своє національне обличє“.*)

Очевидно, що концесії в користь католицької віри та української чи білоруської національності для російського правительства річ не так конечна, як передовсім немила. Воно передовсім не жаєє собі, щоби се питанє стало ся дуже актуальним і пекучим. А вже найбільше боїть ся напору з католицької та національно свідомої Галичини. Отже щоби нашу увагу і акцію відвернути від Росії а звернути на Галичину, російські національні і духовні круги, то є стояче за ними російське правительство, кидає до нашої країни і церкви розтлілі віхті православля.

Нині се несумнівний факт, що в Галичині вже є православ'є!

Коли два роки тому „Нива“ в ч. 2 з дня 15 січня 1910 на основі певних, неоспоримих фактів перестерігала перед православними затіями в Галичині, стрінула ся в деяких кругах з завзятим протестом. Однак мимо нагінки на „Ниву“ і її редакторів, архипастирський голос збірного посланія Преосвященних Єпископів Галицких ствердив сей факт і перестеріг наше духовенство і вірних перед грозячою небезпекою. „Послїдні часи (читаем на 18 ст. посланія до духовенства) поставили нас перед фактами, супротив котрих мусимо заняти без порівняня яснійше положенє, як було доси потрібне. В Галичині зачала ся на цілій лїнії пропаганда, котра би дійсно могла стати, если вже ним не єсть, правдивим грізним небезпеченством, а з другої сторони відступство многих наших вірних в Америці відкриває перед нашими очима слабї сторони в християнським вихованю наших вірних, на що деякі з нас не звертали достаточної бачности“.

Від сего часу минає два роки а зашкірний боляк, який передше сям то там дав ся відчувати вже явно виступив на верх: на кількох місцях вже стало нести заразою. Вже навіть офіційальний орган петербурского синода Церковные Вѣдомости подає; (ч. 45 з 5 падолиста. Прибавленія ст. 1933) „Після наших відомостей в Галичині проживає тепер трох православ-

*) Прибавленія къ Церковнымъ Вѣдомостямъ издаваемымъ при С. Пр. Синодѣ. XXIV. 1911, № 46, 18 нояб. ст. 1974.

них священників, що перейшли в православє з унії і одержали ставлені грамоти і антимінси від патріярха (?), а іменно о. Гудима, о. Сандович і о. Ілечко. Но, конечно, трох священників для цілої Галичини зовсім мало (!), так як масові переходи в православє діють ся тепер у многих місцевостях, пр. в Залучу, в Конотопі, в Сокальщині, в Теляжй на Лемківщині. У сусідну з Галичиною Угорску Русь був післаний Константинопольским патріярхом (на чію понуку? прим. авт.) еромонах о. Алексій Кабалюк, родом з Угор і угорський підданий, що жив передше на Афоні, строгий подвижник, маючий незвичайний вплив на нарід, що переходить на православє завдяки его проповіді тисячами. Є у нас вісти і про другі місцевости... Сей рух від унії до православя цілковито свободний від політичної закраски і на православє переходять так рускі (-русофільскі), як і українофільскі (-українські) села". Під статією, якої заголовок: „Православіє въ Галиції" підписаний початковими буквами С. Т. (-роицькій). Натиск покладений на се, що в схизматичкій агітації нема політичного підкладу, що агітацію ведуть галицькі і угорські апостати, австрійські піддані, що вони є емісарами аж царгородского патріярха, дальше загадочний додаток „про другі місцевости", каже як раз додумувати ся чогось противного, іменно, що се є широка, плянова, політична акція!

Акція передовсім від давна уплянована і то уплянована в Росії, як видно з апостатів там підготовлених. Дальше уплянована хитро, бо орудом до неї мають стати ті, яким би австрійські закони не ставили перепон, австрійські піддані. А щоби лучше затерти сліди і бачність, підсуває ся ніби то непричасну третю особу, патріярха! Нарешті акція горячкова, нуртуюча вже по багатьох місцевостях, з яких сейчас йдуть як найточніші вісти аж у Петербург...

Ся акція не може бути нічим иньшим, як дальшим тягом неуданих шпіонаж по наших кріпостях з послідних літ. У теперішнім положеню Росії, Галичина стає для неї великою небезпекою. Зрієт українства і напір католицької акції загрожує єдності і силі російської держави. А що Галичина стає тут піємонтом української і католицької свідомости народа, то треба Галичину загарбати, а здавить ся одно і друге. Справа холмска і українска не буде тоді грізною марою! Звідси така усильна акція явних і скритих, платних і неплатних агітаторів та емісарів. Коли общерусска ідея національна задля своєї безсильности серед народа і нечуваного компромітованя ся єї подвижників на цілій лінії збанкрутувала, розпочата акція перекидає ся на церковне поле, щоби темні маси нашого народа иньшою, зглядно крок на перед дальшою дорогою (підготувати для Росії. — (Конець буде).

На історичнім становищі.

II.

Пристаючи до обговорення закидів кс. Бородзіча проти нашої гр. кат. Церкви і нашого духовенства в Галичині, не можемо з гори не зазначити, що робимо се нерадо. Всі закиди, які підносять кс. Бородзіч в своїх обох публікаціях проти галицького гр. кат. духовенства і руської Церкви аж надто вже нам звісні і з нашої історії і з сучасної польської преси. Повторяти їх — значить нудити і себе і читачів. Збивати їх — значить говорити до телеграфічних стовпів. Наші „гайдамацькі“ уши вже давно призвичаєні до такого братнього сьпіву.. Колиж помимо того займаємось тими закидами, то єдино тільки з публіцистичного обовязку.

Як вже звісно, кс. Бородзіч помістив свої уваги про Унію і нашу Церкву в кінцевих розділах публікації „Pod wozem i na wozie“. Сі уваги він відтак розширив, доповнив і видав їх в особній брошурі п. з. „Na Rusi galicyjskiej schyzma się gotuje“.

Головна ціль сеї брошури, як се вже вказує сам заголовок, переконати, що в Галичині заносить ся на схизму. Причину сеї прояви добачує кс. Бородзіч в руським духовенстві, яке знаходить ся в стані цілковитого релігійного і морального упадку. Причиною знов сего упадку се женитьба нашого духовенства.

Ось головні оси, довкруги яких кружляють закиди кс. Бородзіча.

Пригляньмо ся ближе деяким закидам, придержуючись поданих нами в горі головних точок.

В Галичині готується схизма..

Не перечимо, що в Галичині є пропаганда і то сильна — за схизмою. „Нива“ перша звертала на се увагу, широко і основно писали про се наші щоденні часописи, потвердив се також урядово наш Високопреосвящений Єпископат, Але при тім всім кожному ясно, що ся пропаганда іде лише з боку русофільської партії, яку попирають якраз Поляки. В сьвіжій єще памяті кожному, як навіть церковні польські часописи писали, що „trochu schyzmy w Galicyi nie zaszkodzi“. Викликати отже формально схизму, а відтак кричати, що ось то всі Русини тягнуть до неї — се стара штучка Поляків. Та тепер нам вона вже, Богу дякувати, не страшна. Сьвіт перестав вже дивитись на нас крізь польські окуляри.

Кс. Бородзіч, вірний польській традиції, підозріває о симпатії до схизми всіх Русинів. Що більше, навіть наш Високо-

преосвящений Митрополит Андрей не заслує на віру кс. Бородзїча! „Прихильними“ для схизми засадами переняв ся (кн. Макс) в часї свого довшого побуту у Львові. Завдяки сему нинї знаємо, що жерело, з якого виплила така вода, дерево, яке видало такі овочі, напрям, який довів до таких послїдовностей, є злий, переворотний, ворожий для Церкви, віри“...

Нинї, говорить далї кс. Бородзїч, в Галичині з Унії не полишилось нічо. Ненависть до латинників і Поляків, яка не є нічим иным, як тільки укритою ненавистю до католицизму, навіть до Папи — се ціха галицьких Русинів. Наш галицький клир жиє „в атмосфері пересяклїй схизматичьким духом“, якої „не міг еще доси позбутися, бо єму на се не ставало часу і нагоди“.

Які докази має кс. Бородзїч на схизмофільські симпатії в сїх Русинів?

Першим доказом се вбійство намісника Потоцького... Дальші докази: напад руських гайдамаків на польську школу в Коківцях, справа Коропужска (!!), союз Русинів з сионїстами, сварка о. Курила з Фльоріянки з учителем п. Кульматичьким, лист пастирський Преосвященного Константина з р. 1909 в справі схизмофільської пропаганди, виступи „Прикарпатської Руси“, участь Д-ра Трильовського в масонськїм конгресі в Празі, на якїм стверджено, що „оборона Русинів проти Поляків се одна з основних точок програми вільнодумців“ і відтак політична боротьба нашого парламентарного та соймового представництва з польськими верховодами. Вкінці доказом схизмофільства, а навіть невірства у нас се брошура русофільського „моралїста“ о. Кобилянського „Три уваги“, дальше донесеня українсько-руських часописий про русофільський рух в Галичині і взаїмна партійна ворожнеча між Русинами.

Чому наведені кс. Бородзїчом факта з політичної і партійної борби Русинів мають бути доказами зближаючої ся схизми — се вже єго лична тайна. До її прослїдження ми — на щастє — зовсім не покликані.

Щож до пастирського листу Преосвященного Константина, а ми додамо: і спільного посланія цілого нашого Високопреосвященного Єпископату, як також що до донесень руських часописий про русофільско-схизмофільський рух, та вкінці що до виступів „Прикарпатської Руси“ і інших того рода органів, то се, як ми вже в горі зазначили, відносить ся прецї виразно тільки до русофільської партії, а не до цілої нашої суспільности!

Другий рід закидів звернених з окрема проти нашого жонатого духовенства.

Воно „під Божим проклятем наказує уніятам сповідати ся перед польськими сьвященниками“.

Серед него є не лише схизмофільські симпатії, але в значній мірі також формальне невірство („wytężcie wasze siły na nawrócenie tych setek kapłanów... co wiary już nie mają“... (ст. 247).

Наше духовенство се правдива каста; воно рекрутуєся не дорогою покликання, як духовенство латинське, а дорогою дідичтва (!).

Воно на кождім кроці ломить Конкордію і „краде“ польські душі...

„Poziom moralny unickiego duchowieństwa w Galicyi bardzo wysokim nie jest... Przy wykształceniu i zewnętrznej oglądzie salonomicznej, bardzo wielkiej, w cynizmie i przewrotności przewyższają (наші сьвященники) swych szysmatyckich kolegów“.

В висших сьвяченнях видить руський клир лише сьвіцку кар'єру... Своє покликане уважає за ремесло; єдиною его річю — доходи, які позволяли би єму жити вигідно і широко.

Супроти польского духовенства наші сьвященники поступають собі брутально і цинічно. Вони польских парохів шикають, зневажають, оклеветчують, зухвало допчуть їх права, аби викликати яке нерозважне слово, спричинити який нерозважний крок: тоді знов крик, галас по шпальтах всіх газет... Як польський парох осторожний, то щось видумує ся. „Na wschodzie bizantyskim i kłamstwo bywa w użyciu“.

Каста руського духовенства ошукує і тероризує свою власть, яка мусить сліпо сповняти волю своїх підвладних.

Руський сьвященик терором рутенізує учителя Поляка.

І так далі без кінця...

Читаючи отсю, повну „християнської любови“ і „справедливости“ характеристику нашого духовенства, мимоволі нагадуєш собі давні польські часи, коли то латинський клир так само трактував своїх товаришів (вже, розумієсь, уніятів) і церкви їх звав жидівськими синагогами... Навіть Хмельниччина ані гайдамащина не здужала вилічити польского духовенства... Воно видержує гідно на своїм історичнім становищі... Щастя Боже і на дальше...

Причиною так низького морального урівня руського духовенства в Галичині се, по думі кс. Бородзича, его женитьба. Женитьба нашого клиру се найбільше нещастє для Русинів. Коли руські сьвященники хотять дорівнати латинським, мусять конечно завести у себе целібат. Целібат се універсальний лік на всі суспільні хвори.

Не думаємо зовсім виказувати кс. Бородзичови велике значінє жонатого духовенства головно для нашого народа і Церкви, як також незмірні заслуги і кольосальну церковно-народну працю наших жонатих сьвящеників, заслуги і працю, якими — сьміло можемо сказати — мало котрий нежонатий клир в користь свого народа може повеличатись — бо се було би киданєм гороху об стіну. Ми мусимо лише висказати своє

здивоване по тій причині, що так горячим пропагатором целібату є член клиру тої польської церковної провінції, в якій священники загально і публично допчуть ту євангельську, заприсяжену собою, раду...

Що робити? — питаєсь при кінці кс. Бородзіч.

1. Всі добре думаючи духовні і свіцкі по однім і другім боці повинні доложити стараня, аби приписи Конкордії що до переходу з обряду на обряд були заховані як найдокладнійше, передовсім, коли розходить ся о обряд латинський. Справа сего обряду є в тім випадку не лише справою польського народа, але і справою католицизму, Церкви та сьв. віри.

2. Полякам східного обряду улекшити перехід на обряд латинський, охоронюючи їх через те від варварських і поганих експериментів різних „народних героїв“ в священничій одежі, які своїм першим обовязком уважають не провадити їх до Г. Бога, але переробляти їх на Русинів.

3. Без проволоки в обряді східнім завести григоріянський календар. Кілька разів до року відправляти місії (реколекції) всюди, де тільки дасть ся. Запровадити у всіх костелах катехізові науки, процесії, відпусти, набоженьства...

4. Свіцкі власти повинні замість робити трудности, всіми силами попірати в східній Галичині основуване латинських парохій...

Такі ради для ратювання Унії в Галичині подає кс. Бородзіч.

Як ми вже в горі зазначили, відповідати і збивати ті закиди се річ зовсім безхосенна, отже через те злишна. Хто цілі столітя навчив ся видіти в Русині лише гіршого сорта людську породу, з яким невідлучно звязаний нахил до схизми, сего переконувати про щось зовсім противне не з'уміє хочби навіть публіцист з польською культурою...

Одно хйба горяче жаданє і просьба тиснєсь нам під перо на адресу кс. Бородзіча і єму подібних місіонарів „католицизму“.

— Лишіть нас в супокою!

Про грозу схизмофільского руху в Галичині ми знаємо і відчуваємо єго наслідки. Але знаємо також при тім, що як би не ви, Поляки, сего руху не було би. З політичних причин ви навязали тісні зносини з нашими русофілами, з політичних причин ви їх попіраєте (ваші колятори єще й нині виключно тільки русофільским священникам надають презенти на парохії) при різних виборах, з політичних причин ви пособляєте навіть впрост пропаганді православя (гляди наведений нами в горі висказ польської церковної часописи). За се ви сподієтесь ослабити ненависних собі Українців, а з другого боку зискати ласку царату. Поступаючиж дальше своєю історичною доро-

гою, ви рівночасно знімаєте крик, де треба, про наші схизмофільські симпатії..

Так, ширить ся у нас викликана і пособлювана вами схизмофільська пропаганда, але ширить ся не серед руської суспільности, а між її відступниками, вашими союзниками. Лишіть нас в супокою, а ми самі дамо собі раду з гангреною, що точить наше тіло. Помочи вашої ми не потребуємо. Ви вимітайте сьміте радше з поміж себе самих та з поміж вашої власної суспільности, а нашу, еще раз повторяємо, лишіть в супокою!

Лишіть в супокою також руське духовенство! Воно тепер не те, що було за польских часів. Воно тепер і науки і опіки вашої не потребує, воно тепер і не лякаєсь ваших підозрінь. Особливо католицизму воно від вас учити ся не буде. Минули безповоротно часи вашого панованя над „ruskim porzem“. Недостачі, які є де між нами, ми викорінемо самі при помочи наших Епископів. Але не думайте, що позбудемось коли тої „хиби“, яка в ваших очах є найстрашнійша і від якої ви хотіли би нас передовсім вилічити — а се того духа у нашого духовенства, який ви згідно зовете „гайдамацтвом“ або „радикалізмом“. Знайте, що руський клир все буде з народом; проти народа ніколи не піде, хиба нечисленні, збаламучені одиниці дадуть ся зловити на приману „porządności“ і „zgodliwości bratniej“...

Не частуйте нас також целібатом! Працювати для Церкви і народа уміють і жонаті сьвященники. Запізнайтесь з історією галицьких Русинів за послідні десятки літ, з побачите, що можуть жонаті сьвященники. Польський нежонатий клир не зробив і десятої части того для свого народа, що зробив жонатий руський сьвященик для руського народа. І нащо нам загального целібату? Аби обсадити місця, призначені виключно для целєбсів, на се у нас, Богу дякувати, ставало завсїгда людий. Маємо також доволі сил (розмірно до наших сил взагалі) до обслуги нищих переселенців за морем. Треба буде з часом місіонарів до иншої роботи, в Бозі надія, і такі знайдуть ся.

Дайте нам лиш дихати, увільніть нас від своєї „опіки“, зійдїть лиш з свого історичного становища а супроти нас, накажіть мовчанку всяким шовіністичним, загорілим і неосудимим „місіонарам“, а радше клеветникам і провокаторам в роді кс. Бородзїча — а тоді мара царе — і православа зникне серед українського народа в Галичині без слїду.

о. Теодозій Кудрин.

Методичні стремління в науці катехизму.

Від часів Коменія та Пестальоцого шкільництво на поли методики незвичайно розвинулось, а в особенности народне шкільництво і то на всіх областях науки. Лише одна одинока нива науки релігії лишилась облогом. Не можна сказати, щоби бракувало робітників, однак та робота йшла одинцем. На новійші погляди не звертано уваги. Довгий час взагалі не знано в школі жадного філософічного систему, для того учено ненауково. Наглядність в научуваню катехизму була неоцінена. Причина сего була така, що наука катехитики була цілком занедбана або усунена на послідний плян. Не диво, що декуди панувала засада: учитель се найкрасша метода. Хто терпів? Малі катехумени, які прямо зражували ся до науки релігії. Відчували то катехити, що їх праця не приносить бажаних плодів тай поволи, по застанові, підняв ся методичний рух в области научування катехизму. Підняв ся новий клич: хто хоче взірцево учить, поступованє єго мусить бути методично-дидактичне т. зн. свою чинність мусить вміти психольогічно пояснити*). А той клич і праця в области методики уділювання катехизму виринули недавно, бо від кільканайцяти літ. Тьма робітників станула до праці. Педагогію починають опирати на психольогії і етиції. Виходить тепер відворот праці: чим більше поступає метода тим більше праці має учитель-катехит, але за то лекше стає ученикови.

Перелом в методиці зачав ся кілька літ перед 1900 роком а перелом той творить нині так звана: Монахійска метода. З виступом отсеї (синтетичної) методи прихильники „старої“ (аналітичної) методи дають о собі знати досить виразно. Повстає борба а радше рішуче питанє: аналітична чи синтетична метода в науці катехизму? Передовсім, нїм представимо в короткості монахійську методу, опинимось на самих висловах: аналіза і синтеза**). До часу катехитичного курсу в Сольного-роді 1903. р. понятя: аналіза і синтеза баламучено. Ріжні ріжно понимали ті понятя. Щоби раз можна вже в тім згляді поро-

*) I. Scholasticus: Die Analyse und Syntese im Religionsunterricht. Würzburg 1902. стр. 4.

**) Dr. Anton Weber: Die Münchener Katech. Methode. Kempten München. 22. теза стр. 27.

зуміти ся, унів. професор Dr. O. Willmann з Сольногороду, перша повага на поли дидактики і методик, поставив внесенє вернути до значіння тих висловів (аналізи і синтези) в розуміню Арістотеля. Розуміє ся, що внесенє се прийнято одноголосно і то з тим застереженєм, що від сего часу все і всюди тих двох понять має уживати ся не інакше, як тільки після розуміння Арістотеля.

Аналіза є отже розвязка, розклад, але не цілости на части, лише сути з появи, загального з частинного, змислу з вислову*).

Пр. що є пекло? Коли поясняє ся се питанє понятє за понятєм і приходиться до змислу сего питання то таке поступованє зове ся аналізою і то властиво пояснюючою аналізою (erklärende A.).

Сли однак перше оповідаю притчу: о богачи і Лазари і доперва з сего оповідання випроваджую саму правду катехизмову, то се також аналіза, але так звана розвиваюча аналіза (entwickelnde A.).

Синтеза**) означає зібранє але не цілости з частий, но зібранє подрібних пояснень до одного загального понятя; є се дорога від причини до факту, від сути до прояви, від змислу до вислову. Пр. сьв. Петра представлено дітям яко взір ісповідання віри на вні. Відтак питаю дітий, щоби вказали ще деяких героїв у вірі або вказую їм, як они мають заявляти свою віру на вні.

Є ще так звана генетична синтеза (genetische S.) або історична катехиза***). Ся однак рідко в уживаню. Така синтеза має місце прим. в четвертій заповіді церк., бо представляєсь дітям жите перших християн історично, доходячи вкінци до тексту IV. зап. церк.

Властивими творцями монахійської методи є Д-р. Антін Weber, проф. ліцею в Dillingen та Генрих Stieglitz, парохіальний проповідник в Монахії. Перший обробив методу теоретично і видав осібним ділом під наг: Die Münchener. katechetische Methode в 121. тезах (висше цитовано). Другий випрацював перші катехизи після думок і плянів Weber-a. Нині тих взірцевих катехиз після монах. методи є шість томів самого Stieglitz-a. А є ще також катехизи Weber-a і K. Bühlmayera.

Що спричинило появу нової методи? „Відносини теперішних часів є причиною, що катехитика мусить шукати нових доріг, щоби евентуально без співділання школи і батьківського дому дійти до цілі“****). Отсе власно головна причина.

*) H. Stieglitz: Die Münchener Methode в Münch. Kath. Kurs 1905, стор. 167.

**) H. Stieglitz l. c.

***) H. Stieglitz l. c. стор. 170.

****) L. Nusser: Katech. Blätter (Монах.) 1900 за март.

Основні точки монах. методи є: 1) Кожда катехиза мусить творити методичну єдність. Значить: година шкільна посвячуєсь виключно одній якійсь правді і ся становить для себе цілість. Деколи одну правду можна поділити на два рази. 2) Кожда катехиза мусить як найбільше заінтересувати діти. 3) Кожда катехиза мусить ублагородняти серця дітей в християнськім дусі. 4) Перше річеве пояснене а опісля пояснене слів. 5) Річевого пояснення не вільно подавати в абстрактній формі, але способом конкретним *).

Кожда катехиза складає ся із пяти степенів, три головних і два побічних.

1. Введенє з поданєм ціли. 2. Виклад. 3. Поясненє. 4. Зібране. 5. Приноровленє. Виклад, поясненє, приноровленє се головні степені; прочі побічні.

У введеню з поданєм ціли подає ся вже знане або з давна або з послідної лекції. Пр. говорячи о гріхах против віри. Відтак зазначає ся (ціль) о що розходить ся, щоби діти знали, куди будуть поведені катехизою. Се однак робить ся дуже коротенько, в кількох реченях.

Виклад. В сій части подає ся сьвіжу правду, але в той спосіб, що оповідаєсь якусь подію або з біблії або з Житя Сьвятих або з історії або навіть образець з дитячого житя (низші кляси). Порівнанє можливе лише у висших клясах. Сли катехиза має історичний характер (пр. воскресє І. Х.) то наводить ся сяю подію. Щоби найти відповідне оповіданє треба перше приглянутись питанням, до якої кляси они належать: а) чи до питань фактів, б) чи до питань научних, в) чи до питань систематичних. Пр. ad а). В який спосіб сотворив Бог сьвіт? Кого вибрав Хр. головою церкви? ad б). Що значить Бог є найсьвятійший, наймилосерднійший? Що се такого чуда, небо, жертва? ad в). Як зовуть ся сім сьв. Тайн? Які гріхи заборонює пята запов. Божа? Котрі то є десять запов. Божих? Як відразу можна замітити, в третім роді питань не дає ся оповідань, они полягають на попередних родах питань і їх обробляє ся головно в четвертій степені: зібраню. До питань першого роду винаходить ся оповіданє в біблійній історії. За то що до питань другого роду то мусить ся вишукати таке оповіданє, яке індивідуально здійснювалоб заключені понятя в питаню. У них понятя є абстрактні. Треба отже добре приготувити ся, щоби вишукати відповідне оповіданє. Належить тому перше в питаню вишукати загальні понятя а відтак доперва оглянутись за оповіданєм пр. пит. 341. велик. кат.: Що значить Бога над всьо любити? що ми готові скорше всьо віддати, як через тяжкий гріх утра-

*) I. Eising: Die katechetische Methode vergangener Zeiten. Wien 1905. стор. 26. 27.

тити любов і приязнь божу. На два поняття треба тут звернути увагу: всьо віддати і як через тяжкий гріх утратити... Оповіданє, яке має унагляднити отсе питанє, мусить показати на певній особі утрату становища, майна, чести і життя тому, що не далась наклонити до гріха*).

Той спосіб, як поясняє Stieglitz**), є найкоротша дорога до зрозуміння і найпевніший вплив на чувства і волю.

Поясненє. В який спосіб і що? Поясненє ся лише конкретний примір катехизмом і то в той спосіб, що опреділяєсь поступки чи діланє і при кожній поодинокій точці ставить ся загальні основи. Річеве отже поясненє подає ся висказами катехизму і то так, що если є незрозумілі вислови, то заступаєсь їх зрозумілими а пізніше аж підставляє ся докладно катехизмові слова. Значить, йде о то, щоби діти мали перше понятє одиничне а відтак з того понятя переводить ся їх на загальне понятє. Пр.***) Бєсїда є о прикметах віри (пит. 23. вел. кат.). Яко взір такої віри ставить ся сьв. Петра. Пояснюючи, будемо отже около питаня: яка була віра сьв. Петра. І при тїм поясненю уживає ся вислову катехизмового. Коли прикмети віри були пояснені дітям на тїм однім примірі, тоді доперва переходить ся до загального понятя. Отже: яка повинна бути наша віра?

Зібранє. Тут в сій часті ще декотрі поясненя повторяє ся або докладнїше маркуєсь. Властиво в зібраню дає ся коротенький зміст цілої лекції. Той короткий перегляд улекшує спам'ятанє правди і єї виученє на пам'ять. В сій то часті праця дітїй має дійти до найвисшої інтензивности а можна помочи їм, о скілько конечність буде вимагати, питаннями.

Приноровленє. Обговорені правди мають лишити ся дитині на все і то не мертві, але має після них жити. Як раз до сего наклонити дитину є задачею приноровлення. Для скріплення знаня поданої правди можна привести тут давні оповіданя або деякі нові навести, однак в той спосіб, щоби оповіданє в тій часті було контрастом до оповіданя у викладї. Пр. коли у викладї була бєсїда о дитині говорячій неправду то у приноровленю має ся вишукати таке оповіданє, в котрім дитина оперлась ложі і говорить правду. Щоби вплинути на волю звиває ся діти порівнати своє житє з новою правдою а опісля акт жалю. Можна також зазначити наслідки злого, піднести нагороду за чесноту і т. д. так щоби діти були формально обкидані новою правдою. Конєць катехизи якісь золоті слова, молитва або пісня.

Ось так в короткості виглядає монах. метода зі сторони теоретичної. Щоби ще краще можна з'орієнтувати ся і прак-

*) Dr. A. W. Die Münch. M. стор. 137. 138.

**) Die Münch. M. (Kath. Kurs 1905) стор. 174.

***) Stieglitz. M. M. стор. 176

тичну сторону побачити, наведемо таку катехезу після сеї методи а ім. катехизу о семій заповіді божій *) після монахійського катехизму, держачись цілковито оригіналу.

Поданє ціли. Нині приступаємо до VII. заповіді Божої.

Введенє (приготованє). Нині хочу вам оповісти примір, який я сам видумав. То, що в сім примірі оповіджено, не лучає ся так часто. Примір сей відносить ся до двох людей, котрі початково поповнили малий проступок, а опісля стали ся цілком лихими, аж вкінці постигла їх заслужена кара.

(Конець буде).

Церковна літопись.

Цій Х. про короткі науки при кожній Службі Божій.

В червни с. р. вислав св'ятійший Отець до єпископів Бразилії лист, в яким говорить між иншим про обов'язок священиків поучувати вірних при помочи катехитичних проповідий, а головнo гомілій. Відтак пише: „Було би вельми корисно для християнського народу, коли би і у вас введено надзвичайно спесенний звичай, практикований вже пильно в інших єпархіях, а котрий лежить в тім, що кожний священик св'яцкний і монах що неділі і св'ята в часі Служби Божої промовляє до вірних від вівтаря о якійсь правді віри“... До сих слів Пія Х. додає зальцбурґска „Katholische Kirchenzeitung“ такі уваги: Християни повинні що неділі і св'ята в той спосіб слухати навіть читаної Служби Божої, щоби рівночасно мусіли почути хоч кілька слів о науді віри і обичаїв. Всюди, де заведено такі коротенькі промови побіч парохіальних проповідий і катехитичних наук, досвідчено надзвичайно красних наслідків тої практики. Де є більше священиків і через те відправляє ся більше Служб Божих рівночасно, там треба би знайти для тої практики відповідний *modus procedendi*. В Америці північній і в Голандії зовсім справедливо уникає ся рівночасної відправи кількох Служб Божих в неділі та св'ята і в заведеннях та монастирах, що мають багато священиків, celebранси непотрібні до безперервного Богослуження в церкві відправляють в приватних каплицях, аби унеможливити вірним вислуханє Служби Божої без короткої науки. Зрештою можна би остаточно відправляти рівночасно

*) A. W. M. katech. M. Katechese über die Habsucht crop. 197.

перед великим вівтарем і перед бічними або в каплицях. Але в такім разі требаби заказати usługуючій причті дзвонити при Службах Божих, що відправляють ся при бічних престолах. Таке дзвоненє рівночасно при кількох престолах є і так непотрібне і викликає лише замішанє в церкві: одні встають на Євангеліє, нараз побіч дзвонить ся на кляканє і люди не знають, що з собою почати.

Церковна статистика Галичини в р. 1911.

Львівська архієпархія має 754 парохій і 7 експозитур. Матерних церков 754, дочерних 397, каплиць 37. Число душ 1,335.890. Сьвящеників має: в духовній семінарії 8, в душпастирстві 876 і 4 о. о. Василян. Богословів було: 50 (укінчених), 6 в Римі, а у Львові 120. —

Епархія Перемиська має парохій 688, сотрудництв системізованих 58, приватних 25, експонованих 35. Церков має: матерних 715, дочерних 575, каплиць 44. Число душ 1,200.784. Сьвящеників: в душпастирстві 805, на емеритурі 4, на інших становищах 48. Богословів в Перемишлі 24. у Львові 72. Василянських монастирів 7. —

Станиславівська епархія: парохій 433, експозитур 16, сотрудництв експонованих 14, системізованих 36, приватних 25 і катехитур 26. Число душ 979.118. Церков: матерних 431, дочерних 295 і каплиць 63. Сьвящеників сьвіцких 534, а ОО. Василян 9.

Для порівняня подаємо кілька дат про епархії латинські. І так лат. архієпархія львівська має парохій 252, експозитур 98 і каплиць 362. Число душ 984.973. Сьвящеників сьвіцких має 455, монахів 231. —

Лат. епархія перемиська має парохій 271 і 30 експозитур. Число душ 1,210.994. Сотрудництв 158, а парохій 501. Сьвящеників сьвіцких має 462, а монахів в душпастирстві 9. —

Епархія краківська: парохій 180, експозитур 25, сотрудництв 49. Душ 922.519. Сьвящеників в душпастирстві 347. —

Епархія тарнівська: парохій 177, експозитур 21, катехитур 41, сотрудництв 114. Душ 833.354 обряду лат., а 21.665 обряду грецького (?). Сьвящеників 354.

Загалом є в Галичині 3,516.792 Русинів і 3,951.840 Поляків, зглядно латинників. Цікаве, що Поляки дбають головню про ті сторони, де є латинники, яких вони звуть Поляками. В епархіях чисто польських не будує ся ані каплиць, ані не слідно такого числа сьвящеників, що приміром в архієпархії львівській. „Gazeta kościelna“ (ч. 46 с. р.), з котрої беремо отсі дати, кінчить дотичну статю словами: „Врешті що до числа сьвіцких сьвящеників, Поляки мають їх лише (в Галичині) 1.593, а Русини 2.287, або о 694 більше, удержуваних, розумієсь, коштом краю і фонду релігійного польського (!)“. — Насамперед те хитре поминенє в зіставленю польських монахів! А відтак назва-

не релігійного фонду „польським“ — чи се не сьмішне? Чи редакції „Gaz. kośc.“ не відомо, що твердження про польськість релігійного фонду основно опрокинене ще кардиналом Левицьким і нині належить вже до казок?

Вірменський синод в Римі.

Недавно відбув ся в Римі синод єпископів католицької вірменської Церкви. Вірменські католики мають свого патріярха, трьох архієпископів і чотирнацять єпископів. Число Вірмен-католиків виносить 130.000. Крім того в Росії є їх близько 50.000, а в Галичині 5 000; сі однак від патріярха суть незалежні. Ухвали синоду в Римі доси ще невідомі. Причина скликання синоду така: В вірменській церкві великий нелад. Завдяки відносинам, які панують в турецькій державі, великий вплив на вірменську церкву сягнули люди єввікі, що становлять церковну раду, звану „Народним Збором“. Теперішній патріярх Терціян старав ся завести лад в своїй церкві і в першій мірі бажав позбутися небувалої в католицькій церкві інгеренції людий єввітських в церковні справи. Се викликало спір між ним а „Народним Збором“, який зажадав усунення патріярха. Здає ся, що Папа буде таки змушений примістити ся до жадань „Народного Збору“ і іменувати иншого патріярха.

Польська церква в Росії.

В останніх часах вийшло з боку російського міністерства внутрішніх справ кілька розпоряджень, вимічених проти польської-католицької церкви. Перше розпоряджене забороняє виїздити польським католицьким єпископам з власної єпархії до иншої без дозволу правительства. Друге розпоряджене постановляє, що катехитів в наукових заведеннях назначають власти наукові, а до єпископа належить лише їх апробата. Третє розпоряджене дозволяє на катехізацію тільки в шкільних заведеннях затверджених властями, а по костелах тимчасом лише толерує. Четверте розпоряджене забороняє монахам без дозволу державної власти видаляти ся поза монастирські мури з душпастирською поміччю парохіяльному духовенству. Крім того про відносини російського правительства до польської церкви свідчить також недавня ревізія державними урядниками римо-католицьких консисторій. По ревізії появил ся урядовий комунікат, в яким закинено між иншим польським консисторіям, що уживають в офіційальних зносинах мови польської, що ідентифікують католицизм з справами народними польськими, що поминають приписи державні про закріпчування супружжя, що безпосередно зносять ся з Римом, що зносять ся з єввіцькими організаціями, що основують потайні монаші організації і т. п.

Упадок протестантизму в Німеччині.

Німецькі протестанти щедро запомагають проти-католицький рух в Австрії, а тимчасом між ними самими протестантизм

хилить ся до упадку. І так в Берліні число вінчань зменшає ся значно понизше нормального стану. Коли в р. 1907 було там 17.442 церковно звінчаних протестантских пар, то вже в р. 1908 було їх лише 9.390. Число протестантів в Берліні, що приступають (раз в рік!) до свого „причастія“ вносить 7—8%. Єще гірші відносини в Шлесвіґ-Голштайн-ї і в Бравншвайґ-у. В сій послідній місцевости богослуження майже не відбувають ся, бо нема для кого. На богослуженю являє ся найбільше дві-три особи. — Мимоволі насуваєсь тут аналогічне поступованє наших латинників і православних. Замість поширювати сильно шванкуючу релігійність своєї суспільности, вони, непрошені, впихають ся на „місіонарів“ руского народа...

Італійско-турецка війна.

В сучасній італійско-турецкій війні симпатії цілого культурного світа суть по стороні Турків. Також і католики всіх народів осуджують рабункову виправу Італії на Тріполіс. Одні католики італійські, ба навіть найвисші італійські круги церковні, з виїмком, розумієсь, Римскої курії, поділяють загально-італійське одушевлене війною. Всі католицькі італійські часописи уважають нинішню війну сповненєм бажань цілої нації. Єпископат зарядив публичні молення за успіхи італійского оружя. Коли зважимо, що італійські католики, головно церковна єрархія, не зачисляють ся зовсім до прихильників свого правительства, а тепер враз з ним одушевляють ся війною, то мусимо таки хіба сказати, що ся війна є справді бажанєм цілої нації. Дальше з огляду на повнеше становище католицьких церковних кругів годі хіба також уважати сю війну звичайним рабунком Італійців. — Що тичить ся католицько-церковних відносин Тріполітанії, то вона становить апостольску префектуру, завідувану Францішканами. Після послідної статистики числить Тріполітанія 1,260.000 мешканців, між тим 5.541 католиків латиньского а 61 католиків грецкого зглядно вірменьского обряду. Крім 29 Францішканів є ще в Тріполітанії 7 Маріаністів і 17 монахинь чину сьв. Йосифа. Католики мають кілька шкіл і заведень для сиріт. Навернення на католицизм дуже рідкі. —

Культурна борба в Португалії.

Борбу з Церквою веде португальське правительство витревало дальше. При тім послугує ся старим і завсїгди ворогами Церкви при недостатчі чесних способів уживанім оружем, а се: представлюванєм католиків як ворогів вітчизни. Їх акція звернена тепер головно проти єпископату і клиру. Між иншим прим. закинув офіційально міністер справедливости архієпископови з Гуарди Мануелеви, що сей конспірує проти республіки. Архієпископ на публичний закид відповів публичним письмом до президента республіки. Відповідь архієпископа так характеристична, що варто запізнатись з нею бодай в скороченім виді. „Я про-

грішивби ся — пише архієпископ Мануель — проти мого покликання, коли би хотів вязати Церкву з означеною формою правління. До недавна мала Португалія монархічне правитель-ство і Церква ішла з ним в згоді, як се було і в інших краях. Колиж тепер волею народа є республіка, гаразд, та Церква не потребує через те змінити ані своїх догм ані науки морально-сти. Се було би нерозсудно, наколиби я поборював форму правління, яка відповідає бажанням народу; навпаки, я маю обов'язок ту форму правління акцептувати і її спомогати в інтересі загального добра. Хто так думає і після сего поступає, чи сего можна назвати ворогом республіки? Але я добре розумію, чому офіційльна нота виступила проти мене: я був противником деяких законів республіканського правительства і ті закони осудив; а вчинити се дозволила мені свобода, яку запоручає республіканська форма правління. Колиж протест проти кривдячого закона є в очах правительства і суду злочином, тоді я є „злочинцем“. І сего „злочину“ я не відпекуюсь та беру на себе також наслідки, які він може евентуально для мене мати. Се буде для мене честію потерпіти за справу, яку я заступаю. Я не можу одобрити жадного закону, що нарушає мою католицьку совість... Ми католики не єсмо зовсім ворогами республіки, ми бажаємо, щоби з неї мала наша вітчизна як найбільший хосен, але через те не потребує республіка нас гнобити“. Послідні вісти доносять, що автора сего письма, архієпископа з Ігуарди, видалило республіканське правительство з границь Португалії за „опір введенню закона про розділ держави від Церкви та підбурюване населення проти республіканського правительства“!! Нема то як „свобода“ і „правдомовність“ та „чесність“ всяких „вільнодумців“...

РЕЦЕНЗІЇ.

Де знайти правду? написав *святиц. Теодозій Лежогоубский*, катехит ц. к. реальних шкіл у Львові, 16^о (стор. 282), Жовква, Накладом Товариства св. Ап. Павла, з печатні ОО. Василян 1911.

Вже давно відчували ми потребу книжки, котра бодай по-біжно обговорювала би питання, які під сучасну хвилю стають завдяки ріжним непрощеним опікунам нашого народу питаннями дня. А питання сі, се не звичайні, буденні, а такі, які вже не

дотикають чисто природних, дочасних потреб народу, але цілять глибше, запускають сонду в душу народа, розсуджують про його віру, вічне спасення. „Ми не хочемо відбирати тобі віри в Бога, — зауважує Автор у вступі до своєї книжки про проповідників нової науки, — ми самі християни і то ще ліпші як Ти, руський народе. Ми хочемо навчити Тебе віри ліпшої, як ся, яку ти визнаєш, бо ті, що Тебе її учать, се твої вороги, а ми твої одинокі приятелі (стор. 4).

Що се за питання, які се „приятелі“, яка їх наука, що має дати нашому народови „ліпшу віру“ — вказує, хоч не прямо, зміст нашої книжки. Кажу не прямо, бо Автор не так займає ся їх наукою, як радше позитивно представляє науку тих, котрих вони вважають за народних ворогів, через що виступає перед нами ясно їх наука.

Думаю, що зміст якої не будь книжки можна найвірнійше передати, коли се можна зділати по можности словами її Автора. Ми знаходимо ся в тім щасливім положенні, бо Автор постарав ся сам о як найточнійшу диспозицію змісту своєї праці, яку зазначив на маргінесі книжки. „Було се в неділю“ — починає Автор в першій уступі „Нещасний збіглець“. — Отець Петро, парох села Р. на самій російській границі вийшов як раз по Сл. Вожій з церкви. Доносять йому, що на границі пограничний сторож пострілив якогось чоловіка, що хотів перекрасти ся на наш бік, і що знайдено його іще живого в лісі. О Петро, яко добрий християнин і душпастир, збирає ся сейчас, щоби помочи нещасному. На самім місці довідує ся, що незнайомий збіглець, се питомець духовної семінарії в Росії, що хотів утічи на наш бік перед службою в війську. Рана від кулі показує ся не дуже небезпечна, однак тому, що хорий потребує опіки, о. Петро оставляє його у себе. Тут розпочинають ся розмови між молодим незнайомим а о. Петром на тему ріжниць спершу обрядових, а потім догматичних між нашою а російською, зглядно католицкою, а православною церквою, які остаточно доводять до того, що Василь Іванович Ломанин, бо так звав ся незнайомий, пересвідчений о правдивості і єдиноспасительности католицької Церкви, приймив католицьку віру по грецькому обряду.

Ось теми тих і для нас цікавих розговорів.

II. Перші питання та відповіді.

Який обряд є у Русинів? Як Русини називають свій обряд? Чи обряд у Русинів є латинський? Чи є у Русинів нові Богослуження? Чи в російській Церкві є які звичаї з латинського обряду? Чи в російській Церкві є чистий давний грецький обряд? Які звичаї бувають в російській Церкві? Чи вільно заводити зміни в обряді? Змінив обряді за св. Йоана Золотоустого.

Звідки пішло брить бороди? Як давно є віра, якої придержують ся Русини? Причини ненависти. Чи винен російський народ?

III. Коли настала схизма в Церкві.

Яку віру визнавали Греки перед Фотієм? Хто був Фотій? Роздор Фотія. Від кого походить Св. Дух? Що каже св. Письмо? Осьма часть символа віри. Як вірили грецкі Вітці? Додаток „і Сина“. Єдність Церков по Фотію. Яку віру прийняли Русини? Роздор за Керулярия. Відпадене грецкої Церкви. Чи Русь відпала від католицької Церкви за Керулярия? Роздор на Руси. Підроблюване письм руських Святих. Чия віра є православна? Чи російська Церков є католицька? Чи в грецкій Церкві є єдність? Притча про ерихонську рожу. Змагання Унії на Руси. Унія на Руси. Св. Св'ященномученик Йосафат. Навернення Мелетія Смотрицького. Доля греко-католицької Церкви в Росії. Розвій греко-католицької Церкви в Польщі. Гоненє греко-католицької Церкви в Росії. Русини греко католики в Америці. Пресв'ященний Сотер Ортинський. Матрополит Андрей Шептицький.

IV. Св. Петро видимий Голова Церкви.

Спаситель обіцяє поставити св. Петра видимим Головою Церкви. Що учили грецкі Вітці Церкви? Що кажуть богослужебні книги греко російської Церкви? Думки хорого. Симон — Петро. Петро серед Апостолів. Відреченє св. Петра. Сповненє великої обітницї. Як вірили св. Вітці перших сімох вселенських соборів? Чи Апостоли признавали св. Петра Головою Церкви? Петро новозавітний вожд. Чотири стовпи Церкви.

V. Св. Петро перший Папа римський.

Чому в Римі а не в Єрусалимі осів Голова Церкви? Призначенє Риму. Чи св. Петро був в Римі? Св. Петро перший єпископ Риму. Хтож каже правду? Яка-ж сему причина? Хто є головою російської Церкви? Двоєвласть.

VI. Папа римський — видимий Голова Церкви.

Хто є головою Церкви? Потреба видимого Голови Церкви. Хто є видимим Головою Церкви? Що кажуть про се Вітці Церкви? Єпископи Риму виконували найвищу власть в Церкві. Наука вселенських соборів. Докази з богослужебних книг. Як називали вірні єпископів Риму? Св'ятїйший Отець папа римський. Непомильність Церкви. Непомильність католицької Церкви. Непомильність папи. Молитва Христа за св. Петра. Камінь віри і пастир стада. Як може бути чоловік непомиль-

ний? Наука католицької Церкви. Ложі ворогів Церкви. Бл. п. єпископ Штресмаєр Чи наука про непомилність папи є нова правда віри? А чому ж Церков не оголосила сеї науки давнійше? Розвій догм. Чи кождий папа є непомилний? Страшний ворог Божої правди. Чи папою була коли жінка? Чи були папи грішники? Що то була інквізиція? Чи потрібна церковна держава?

Засноване церковної держави. Авініонська неволя. Хто старший, папа, чи собор?

VII. Відпуст в день Непорочного Зачатя.

Що спонукало Василя Івановича утікати з Росії? Який храм був в парохії о. Петра? Що є непорочне Зачате П. Діви? Чи давнійше було сьвято в честь Непорочної Діви? Як величає Пр. Діву східна Церков? Що говорить сьв. Письмо про Пречисту Діву? Що учать сьв. Вітці Церкви? Як вірила грецька Церков по Керулярию? Як вірила російська Церков в XVII ім і XVIII-ім століттю? Братство Непорочного Зачатя в Полоцку. Віра Старообрядців в Непорочне Зачате Пр. Діви. Слова Пресвященного Митрополита Андрея. Науки Католицької Церкви. Чи можна купити відпуст? Що то є чистилище? Що учить сьв. Письмо? Яка була віра з давен-давня в Христовій Церкві? Що се є сполученє Сьвятих? Хосен із сполученя Сьвятих. Що є відпуст? Хто має право уділювати відпуст? Що є часний відпуст? Відпуст для душ в Чистилищі?

VIII. Побіда Правди.

Я нарочно виписав точний зміст праці о. Лежогубського, щоби пересвідчити читача, як всесторонньо зістали опрацьовані усі спірні історичні і догматичні питання між нами а православними; не зістав там поминений найменший навіть сумнів, який православним дає причину до упереджень зглядом католицької Церкви, як брите бороди через наше духовенство і т. п. Не треба думати, що так широкий матеріал зістав дуже побіжно оброблений або недостаточно доказаний. Протівно, кожда правда св. віри є там так сильно узасаднена, що мусить полатити ум і серце і робить, если послужу ся порівнявем, вражів по мистецьки вирізьбленої статуетки з бронзи, де ні одна чертка не остала пропущена, де все як найсовершеннійше викінчене і вигладжене. Тут не знайдем ні одного слова зайвого, не потрібного, а кожде слово, кожда думка точно розважена, обдумана. Се дало Автору спроможність в розмірно вузких рамках опрацьовати широкий і досить скомплікований матеріал.

Докази на догматичні правди св. Віри вибрані з св. Письма, церковного переданя і історії церкви так, що як найнаглядній-

ше представляють дану правду. При тім Автор старає ся головню покликувати ся на тих Вітців Церкви, котрих письма і у православних мають високе поважанє. Тоюж самою гадкою руководив ся, коли брав докази з богослужебних книг, яких уживають православні, а навіть з писань учених богословів, значних стовпів російської православної церкви. (Докази на Непор. Зачатє Пр. Діви). Одним словом під тим зглядом має ся праця дуже велику вартість, бо хіба треба бути вже дуже закаменілого серця, щоби так наглядно представленим правдам не дати ся переконати.

Лишень до доказу з св. Письма на походженє Св. Духа можнаби зауважити, що є другий текст, який наглядніше доказує походженє Св. Духа від Отця і Сина, чим текст наведений Автором. Доказу того ужив в своїм „Катехизм“—і св. Йосафат (гл. Д-р Д. Дорожинський, Матеріялы до исторіи житя и смерти св. священномученика Йосафата Кунцевича, архієпископа Полоцкого. Львѡвъ, 1911 стор. 4), а важний він тому, що Сам Спаситель вказує на зависимість Св. Духа від Себе і Отця: „Бгда же прійдетъ овъ, дѣхъ ѣстины, наставитъ вы, на всѣку истину.... Онъ мя прослѣвитъ „якъ ѡ моємѡ прійметъ ѡ козѣтитъ кѣмъ. Вѣдъ, елика ѣматъ ѡѣхъ моѣ сѣтъ: сѣгѡ рѣди рѣхъ, якъ ѡ моємѡ прійметъ ѡ козѣтитъ кѣмъ“ (Ів. XVI. 13 слѣд.). Однак се доказам о. Лежогубського не відбирає вартости, бо поясненє, яке дав до наведеного собою тексту (Ів. XV. 26) рівноважить більший наглядности того другого тексту.

Тим переходимо до другої прикмети книжки о. Лежогубського, іменно, до способу ясного, живого, плястичного, одним словом, гарного представлєня річи. Того від нашого знаного „золотоустого бесідника“ можна було вповні сподівати ся. Автор представляє, як то вже з початку зазначено, предмет в діялоговій формі. Се дало йому спромогу знаменито розвинути свій бесідницький талан. Мова тут проста, без всяких реторичних прикрас, пристосована до понять простолюдина, однак світла, блискуча, просто пориваюча. Розумові докази на абстрактні правди св. Віря так ясно тут переведені, що, здасть ся, трилітня дитина їх зрозуміла би; при тім попереплітаний текст гарними порівнянями, взятими головню з житя тих, для котрих книжка є призначена. Завдяки тим і иньшим прикметам читаєть ся книжка легко, інтересно, дає душі естетичне і етичне вдоволенє, як який гарний твір красної літератури.

Се вражєнє відчуваємо тим більше, що Автор зглядом противника надзвичайно дискретний, благородний. В цілій книжці не знайдеши ні словечка ні навіть натяку, котрі свідчили би про зневажливе поступованє Автора з противником; навіть там, де відпирає уличні назви, якими поклонники православя величають нашу Церков, приміром „калакутска, попиштатска“, а яких повно в знаній какографічній брошурі „Гдѣ искать и-

стину“ або хоч би наших „галицько-руських“ часописях, він уміє заховати рівновагу і високий позем християнської любови. Зглядом противників — є так делікатний, що такі пороки російського духовенства, як „объѣденныя пустозвони“, що заслугоують радше на громи найбільшого обурення, він називає тільки „змінами“ або „звичаями“, які „заводить ся у вас таки самими святицями“. Із сказаного нехай однак ніхто не заклучує, що через те розвідка о. Лежогубського виходить може мала, занадто анемічна, що так скажу, в осуді того рода пороків або відпираню клевет на нашу Церков. Овсім, читач відчуває після прочитання сеї книжки повну сатисфакцію, відчуває цілим серцем живий біль Автора задля кривди своєї церкви, та не тільки відчуває, але і сам ним переймає ся. (Приміри: відперте клевет киданих православними на св. Іосафата, Пресв. Сотера і нашого Митрополита); без лайки, без обидливих слів, без роздражнення і гніву, ціхуючих звичайно того рода письма, він з найбільшою енергією і силою відпирає всі закиди против св. Церкви. Ся прикмета дає по моїй думці нашої розвідці найбільшу вартість, бо більше переконує, чим всякі инші докази.

Я не скінчивби, колиб хотів підносити усі добрі прикмети тої праці. Се дійсно знаменитий дороговказ до того, „де знайти правду“. Наша Церков, як колись, так тепер перебуває часи внутрішнього кипіння, тихої, але опірної боротьби і, хоч не отвертах, всеж таки бодай до якогось часу таєних переслідувань. При тім, віде правди діти, спеціально наша галицька церковна провінція не конче похвально записала ся в історії тоїж церкви. Звідси рекрутували ся добровольці, що помагали російському правительству добивати страдальну Мученицю в Холмщині, а і тепер на наших очах те саме дієть ся. Часописи доносять вість про шесту станицю російського православ'я у нас в Галичині а агентами його показують ся, аж сором заливає очі, наші таки рідні братя, діти тоїж самої католицької Церкви, на котру вони підносять святиотатську руку. Видно, що ще за мало у нас духа молитви, духа саможертви, духа покаєння, любови для своєї Матери, коли Всевишній зсилає на нас таку страшну кару, такий допуст. Треба нам протє подвійно взяти ся до праці, аби переблагати строгого, але милосердного Судию за наші давні і теперішні прогрішення, та направити зло, до якого ми самі довели. Книжка о. Лежогубського буде для нас в тій тяжкій праці побіч щирої молитви і святиценої ревности, без котрих ніч нам не вдасть ся, дійсною підмогою, дорадником і учителем, як в данім случаю нам поступити. Нехайже вона сотками тисяч розходить ся по наших краю; нехай не буде ні одної селянської стріхи, кудиб вона не, заглянула та не скріпила захитаного ума, не успокоїла занепокоєного серця її жителів; нехай вона перерве кордони і там скаже нашим братям, хто вони і що вони, де їх ціль, дійсна правдива свобода.

о. М. Ш.

В С Я Ч И Н А.

Звіт з діяльності Виділу Товариства сьв. Ап. Павла за час від 8. грудня 1910 до 7. грудня 1911 р.

Послідні Загальні Збори Т-ва сьв. Ап. Павла відбулись дня 8. грудня 1910 р. Вибраний на тих зборах виділ уконституував ся в сей спосіб під проводом голови Т-ва о. Євгена Гузара:

Заступником голови вибрано о. Д-ра Йосифа Боцяна, секретарем о. Д-ра Дмитра Яремка, скарбником о. Никиту Будку, бібліотекарем о. Николу Щепанюка. Прочі виділові ввійшли в склад комісії видавничої і кольпортерської а се: о. Лужницький Леон, о. Лежогубський Теодозій і о. Лопатинський Дамян.

Засідань Виділу було в протягу року 16.

Виконуючи рішене останніх Загальних Зборів, які uznали „пекучою потребою з'організоване руського духовенства в деканальні кружки для оборони руського народу перед атеїзмом, схизмою і нагіркою на руський обряд“. — Виділ заняв ся енергично введенем в жите деканальних кружків. В тій цілі уложено кружковий статут, постарано ся о его потверджене через духовну і сьвіцку власть і розіслано его до всіх деканатів. Протягом сего року уконституували ся деканальні кружки в 39 деканатах львівської Епархії а се в деканатї:

1. Бережанським, 2. Бобрєцким, 3. Брідським, 4. Буским, 5. Войнилівським, 6. Глинянським, 7. Городецьким, 8. Грималівським, 9. Долинським, 10. Жидачівським, 11. Зборівським, 12. Золочівським, 13. Калуським, 14. Козлівським, 15. Львівським, 16. Любинецьким, 17. Микулинецьким, 18. Нарайівським, 19. Новосельським, 20. Озїрнянським, 21. Олеським, 22. Перемишлянським, 23. Підгаєцьким, 24. Підкаменецьким, 25. Поморянським, 26. Радехівським, 27. Рогатинським, 28. Рожнітівським, 29. Скалатським, 30. Стрийським, 31. Струмилово-Каменецьким, 32. Стрілським, 33. Терєбовельським, 34. Тернопільським, 35. Тухлянським, 36. Унівським, 37. Ходорівським, 38. Щирецьким, 39. Янівським.

Крім сего вже прислано до потвердження статут з 6. деканатів а се з деканату: 1. Лопатинського, 2. Винницького, 3. Яричівського, 4. Збаражського, 5. Журавеньського, 6. Милятинського. Уконституоване кружків в тих деканатах наступить в короткім часі.

Лишень з девятьох деканатів не прислано еще статутів до потвердження, а се: 1. з Волехівського, 2. Бурштинського, 3. Галицького, 4. Зарваницького, 5. Залозецького, 6. Николаївського, 7. Олівського, 8. Перегінського, 9. Скільського.

Число девяти деканатів за поважне, щоби вже тепер можна назвати з'організованим ціле духовенство нашої львівської Архієпархії, хочби проти 9. було число 45. Можна надіяти ся, що і ті 9 деканатів підуть за приміром всіх прочих.

Згадати належить, що в Перемишлі засновано філію Т-ва свв. Ап. Павла дня 27/XII 1910. Та філія заповідає як найкрасший розвиток між сьвященством перемискої Епархії.

В Станиславові ще не засновано філії нашого Т-ва; в однак надія, що в короткім часі і в станиславівській Епархії буде заснована філія так, що Т-во свв. Ап. Павла буде могло небавом розвивати свою діяльність в цілій руській, галицькій провінції церковній.

Працюючи над з'єдиненем нашого духовенства Виділ не залишав сновити і прочі рішення Загальних зборів.

І так: Обговорено статут для видавничого товариства, ухваленого на послідних Загальних Зборах. З проєктованих статутів прийнято як найвідповіднійший статут вже існуючої у нас укр.-рус. Видавничої Спілки. Один уділ виносить 50 К. з порукою обмеженою до висоти подвійного уділу. Членами Спілки можуть бути лишень члени Т-ва свв. Ап. Павла.

Від введення в житє сеї Спілки вдержав ся Виділ поки що тому, бо рівночасно розпочав акцію Комітет для будови реколькційного Дому. Сей Комітет почав збирати деклярації на уділи між нашим духовенством; дотепер має вже декляровану суму 20.000 К. Через те годі було в сім році покликати до життя видавничу Спілку. Та мимо сего Виділ при скупих доходах Товариства зміг видати дві книжочки в поважнім числі примірників а саме: о. Л. Лужницького „Оставьте дѣтей приходить ко мнѣ“ ІІІ. пояснене до науки катехизму в 4.000 примір. і дуже пожадану і потрібну в теперішнім часі збільшеної схизматичкої пропаганди книжку о. Т. Лежогубського „Де знайти правду?“ Книжка ся богата змістом обіймає 18 аркушів друку, сторін 282; ціну назначено 1 К. Друковано єї в 5.000 примірників. Є надія, що ся книжка дуже скоро розійде ся, бо зараз по першім оголошеню вплинули численні замовлення. Також з огляду на існуючі вже деканальні кружки можна надіяти ся правильного широкого розповсюдження так згаданих як і всіх прочих книжок видавництва Т-ва свв. Ап. Павла.

Поза рішеннями Загальних Зборів підняв ся Виділ дуже важного діла.

Коли головнo заходами Т-ва Катихитів одержано дозвіл на авторизований переклад щоденних молитов на народну мову і на уживанє єго при науді релігії в школах, Виділ постановив зарадити иньшій пекучій потребі. На 7. засіданю дня 28. цвітня 1911. ухвалено покликати Комісію богословів і рутеністів, яка заняла би ся переводом свв. Письма на народну мову. До

Комісії ввійшли: о. Д-р Йосиф Боцян, о. Никита Вудка, о. Д-р. Теодозій Галущинський, о. Теодозій Лежогубський, о. Леонід Лужницький, о. Плятонід Філас, о. Д-р. Дмитро Яремко, п. Д-р. Іван Брєк, п. Д-р. Іван Копач, п. Д-р. Остап Макарушка, п. Іларій Огоновський, п. Д-р. Михайло Пачовський, п. Д-р. Кирило Студинський, п. Д-р. Василь Щурат. Ця Комісія зістала одобрена Високопреосвященим Митрополитим Ординаріатом. В місяці вересня с. р. розпочала Комісія свою правильну працю над перекладом свв. Письма на щотижневних засіданнях. Доси переведено 11. глав евангелія від Матея. Коментар до переводу свв. Письма ладить о. Д-р. Теодозій Галущинський Ч. С. В. В.

З посеред иньших справ і діл, які вяжуть ся з діяльністю Виділу, належить згадати про реколекції. Реколекції для священників, уладжені Товариством свв. Ап. Павла в днях 27. лютого до 3. марта с. р., згуртували небувале доси число учасників а се 302. Тим реколекціям проводив наш Високопреосвящений Митрополит. Другі реколекції відбули ся заходом Т-ва свв. Ап. Павла в днях 4—8. вересня с. р.

За ініціативою Виділу відбуло ся маніфестативне і гідне привітання Є. Е. Митрополита по Ёго повероті з Канади, як також відсвятковане десятиліття Ёго Митрополичої діяльності. З сеї нагоди одержав Є. Е. Митрополит в січні с. р. до 500 писемних привітів з около 100.000 підписами вірних львівської Архієпархії.

Згадати також належить, що Виділ через свого відпоручника брав участь в Комітеті, який приготував у Львові величавий обхід столітної річниці уродин Маркіяна Пашкевича.

Крім тих світлих моментів, з якими вяже ся діяльність Виділу, годі не згадати про сумний факт викинення і покривдження СС. Василянок через Інститут „Народний Дім“ у Львові. З сего приводу Виділ оповістив свою заяву, напечатану в „Ниві“.

Також змушений був Виділ реагувати на клевету, напечатану в „Церковнім Востоді“, органі „Общества ім. свв. Іоана Златоустого“. В часописі „Церковный Восток“ ч. II. напечатано іменно допис о. прал. А. Бачинського, в якій Впр. о. пралат твердить, будто би на послідних Загальних Зборах Т-ва свв. Ап. Павла між иньшим поставлено і ухвалено резолюцію, щоби українське священство не являло ся з піякою духовною помічю у своїх собратів русофілів. Виділ нашого Т-ва вислав спростоване, яке редакция Цер. Востока помістила, але в своїй дописці піддержує дальше кинену клевету. Як таке поведене згаданої часописи скваліфікувати і назвати і як далше поступити се осудять Загальні Збори Т-ва свв. Ап. Павла.

В звіті з бібліотеки Т-ва свв. Ап. Павла треба зазначити значний зріст книжкового руху. За час від 8/XII 1910 р. ро-

зійшло ся квижок в числі понад 10.000 примірників за суму 1.582 К. 80 с., з того вплинуло до каси 1229 К. 94 с. решта на довгах.

Звіт касовий представляє приходи в сумі 3.647 К. 45 с. враз з готівкою, яка лишила ся з попередного року в квоті 630 К. 27 с. На ту суму доходів зложили ся вкладки членські в квоті 586 К., прихід з книжок, побраних сего року і попередних літ, в квоті 1.450 К. легат бл. п. о. І. Залуцького в квоті 200 К., решта з дарів і жертв.

Розходи виносили суму 2.768 К. 89 с., в ній містять ся такі більші видатки: друкарня ОО. Василян в Жовкві 832 К. 42 с., авторам 365 К., для продавців книжок 291 К., канцелярія 249 К. 77 с., писарам 140 К., штемплі до статутів 133 К. 50 с. і иньші. Лишає ся готівка в квоті 1229 К. 94 с.

о. Євген Гузар

голова

о. Д-р Д. Яремко

секретар.

Примітка про суплікацію.

Від непамятних часів уживає ся по наших церквах „умилительна“ піснь, так звана з латинська суплікація. Дехто думає, що ся піснь зайшла до нас від західної — себ то від латинської Церкви. Се як раз противно стало ся, бо Церков латинська переймила сю піснь від нас, а понеже звичайні латинські Богослуження є недостаточні для людей, тому Церков латинська доповнила латинські Богослуження додатками в мовах народних; між тими додатковими піснями перше місце займає суплікація, котра днес увійшла в латинське Богослуження як невідлучна часть вечірні і иньших, як „маєве“, а радше „майске“ Богослуження.

Перша точка тої пісні є складовою частью нашої Літургії, а була она так симпатично принята цілим руским народом, що Козаки сьпівали її перед кожним бойом (стрічою) з неприятелем.

В послідних двох десятках літ увійшов і в нас звичай уживати сеї пісні наперед на великі торжества, опісля що раз частійше, а то через впроваджене Богослуження в честь св. Йосифа, а опісля через загальне принятє майського Богослуження, котре днесь править ся майже по всіх церквах. А в церкви, в котрих править ся на кожній вечерні — що неділі.

Доси спосіб правлення суплікації ніяким Ординаріятским розпорядженням не унормований.

По більшій части править ся вона в нас з так страшним „набоженством“, що чоловік мимоволі стягає болохи в ушах — щоби що не повадило на слух: а правлять так, що оден стих відсьпівує сьвященик 3 рази, а народ 3 рази — переплітаючи ся. Підчас сьпіву народа дзвонять у всі можливі дзвінки, які находять ся в пресвітерії. Є сей сьпів з дзвоненем так страшний,

що попросту робить з Богослуження якусь дику какофонію — і час би се „побожне“ відсьпівуване цілком скасувати.

Але чого маємо ми сьпівати аж по 6 разів кожду точку суплікації, се вже є тайна, і як раз слушно запримітив Преосвящений Митрополит, що в рускім 6 разовість є незнана: 3 рази, 12 р. 40 р. — се знане, але 6 ніколи.

Се хіба для продовження „короткого“ нашого Богослуження...!

Інші сьвященники сьпівали б самі лиш перший раз кожду точку, а нарід по 2 рази, а вже „Ми грішні“ йде на 6 разів на старий лад — і все *magno cum strepitu*! Для піднесення духа до Бога...!

В самій річці арія суплікації є красна і дуже подобає ся, на коли відсьпівана в моль — тонах спокійно — без галасів дзвінків! І найкраще виглядає, коли сьвященик лиш зачне, а нарід протягне решту сам — без дзвінків — до кінця, або скажім отверто: на латинський лад! Нехай мені ніхто не бере за зле — але до такого традиційного сьпіву суплікації, як по многих церквах еще практикує ся — маю по просту, — відразу. Се за надто — *sit venia verbis* — по грубому!

При тій нагоді годі здержати ся від замітки, що мимо того, що суплікація знаходить ся в кождім літургіконі і в кождій книжочці — молитвеннику, однак дуже мало сьвящеників сьпівав єї так, як всюди надруковано. З того виходить дуже часто непорозуміння між сьвящеником а народом — там де сьпівав ся кожда точка по 6 разів — особливо при точці „Ми грішні“! Яких туг добирають собі деякотрі сьвященики слів — нераз аж сьмішно — а може гнівно — слухати. Ми грішні... благаєм — молим, причини ся за нами, моли ся за нас грішних і т. д. Окрім того комбіноване точки до сьвятого Храма — не має ніякого сенсу.

Час би було, щоби з одної сторони Архиреї унормували спосіб відправи суплікації, з другої сторони — щоби сьвященики правили єї — з книжочкою в руці. — *Ю. Дутк.*

Щедрий дар Є. Е. Преосвященого Митрополита Андрея ґр. Шептицького для „Сільського Господаря“.

Є. Е. Преосвящений Митрополит Андрей ґр. Шептицький, який від ряду літ щедрою рукою дотує і підпомагає наші народні змагання і кладе підвалини до щораз нових культурних інституцій, наділив наше Краєве Товариство господарске „Сільський Господар“ щедрим даром, даруючи єму свій двір в Коршеві разом з приналежними господарськими будинками, парком і овочевим та яринним огородем в просторі около 15 моргів. Тим актом даровизни дав Є. Е. Митрополит Товариству „Сільський Господар“ можливість в дуже вигіднім місци і серед дуже сприяючих умов утворити господарську стацію з взірцевим огородем і садом, зглядно також умістити там школу ріллянчу

або школу селянських господиць, якої потреба відчувавсь у нас від давна.

В справі осудження „Ниви“ на вічу в Станиславові одержуємо такі інформації: Дуже добре зробила Редакція, що візвала тих, які голосували за резолюцією проти „Ниви“, аби оправдали свій крок і доказали, що „Нива“ є шкідлива Церкві і народови, бо инакше годі брати і віче і его резолюції на правду і поважно. Доси ніхто в тій справі не відозвався, отже вже з того конечне заключене про вартість віча і резолюцій. Та не тільки з того. Редакція „Ниви“ мала мабуть кеєські інформації про хід станиславівського віча, коли взагалі з ним числила ся. Як учасник згаданого віча можу як найсовіснійше запевнити Редакцію, що спеціально резолюції проти „Ниви“ віче зовсім не ухвалило. На віче прибуло 150 священиків. Коли вони з ранішних промов та рефератів дізнались про заміри хитрих ініціаторів віча, зараз і роз'їхались домів так, що на полудневих нарадах було всього около 35 священиків і то переважно самі молоді. При ухвалюванню резолюцій і з сих „відважнійші“ по-виходили, а лишилися самі такі, що видячи, як перші ОО. мітрати та канонаїки підносять руку, не могли і свої не піднести. Сегож вимагало благородне пастирське. Коли прийшла черга на резолюцію проти „Ниви“, на сали було всього кільканадцятьох наймолодших священиків, з якими аранжери віча вже безпardonно поступали і лише відчитали резолюцію (цілком не таку, яка відтак появилась в часописах!), признавши її безголосованя ухваленою! Додам, що проти „Ниви“ було лише чотирох священиків, а се звисний о. Фацієвич (він поставив резолюцію), его інспіратор о. Гордієвський (аранжер віча), також звисний о. Чернодоля і ще якийсь невідомий мені ближше молодий катехит, що має старатись о сталу посаду. Отсе всі вороги „Ниви“. Сі й „ухвалили“ резолюцію проти неї. Загал священиків станиславської єпархії не є на стільки добродушним, щоби ухвалював такі резолюції. Прошу Редакцію „Ниви“ прийняти се до відомости і не переставати уважати нас помімо всього своїми прихильниками. — С.

Еще о. Щепкович і его брошура.

В кількох послідних числах „Gazet-y kościeln-oj“ поміщена довжезна стаття „Ze sfer ruskich“, в якій редакція сеї русиножерної часописи залюбки виписує цілі уступи з відомої брошури руского крилошанина. Розумієсь, добирає уступи лише такі, що представляють в найгіршій світлі і нашу Церкву і наше духовенство і нашу свідцу інтелігенцію і наш цілий народ. На вступі рекомендує „Gaz. kośc.“ о. Щепковича в той спосіб: „...w ostatnich dniach odezwał się ze strony ruskiej głos bardzo stanowczy i śmiały, ... wypowiadający bardzo gorzkie prawdy (?) narodowi (!) ruskiemu i jego duchowieństwu (!). X. kano-

ник Dr. Szczepkowiec w Stanisławowie wydał obszerną broszurę p. n. „W imię prawdy“, w której ubolewa nad zamieszaniem pojęć, nad upadkiem wiary i ducha kościelnego w społeczeństwie ruskim i wśród znacznej części jego duchowieństwa (! sic !). Niepodobna go posadzać o lekomyślną przesadę ani o chęć oczerniania własnego narodu, a zresztą możemy mu wierzyć tem łatwiej, że obraz, przez niego nakreślony, zgadza się w ogólności z tem, co wiemy skąd inąd (rozumiemy z „Gońca“, „Słowa pol“, „Dziennika pol“ i t. p. часописий) o dzisiejszym stanie Cerkwi unickiej... Ну і нема чого дивуватись „Gazet-i kośc.“, що покликуюсь на брошуру о Щепковича, сеж руский крилошанин, чоловік старший, поважний, котрий знає, що пише і про що пише. А дальше, як не покликують на ту брошуру, коли вона так гарно годить ся у всім з тим, що пишуть в тій самій справі всі русоножерні польські часописи? Досить, що станиславівський професор і крилошанин своїм геніяльним (або як „Руслан“ пише лише „знаменитим“) твором прислужив ся дуже і рускому народови і рускій Церкві і рускому духовенству. Гратулюємо!

Бюджет на рік 1912.

Видатки міністерства віроісповідань і просвіти виносять після бюджетного проекту на віроісповідання в Галичині 6,843.766 корон. Видатки релігійного фонду в Галичині виносять 6,295.370 кор., а в Кракові 510.914 кор., разом 6,806 284. Звичайні видатки в Галичині в порівнянню з біжучим роком суть вищі о 64.955 кор. з причини вищих емеритур, як також підвищення етату руских питомців в Перемишлі о 20. Видатки надзвичайні виносять в Галичині 332.269 кор., в Кракові 15.000 кор. Між сими знаходимо лише рату 3.000 кор. на будову гр. кат. церкви в Радимі і останну рату 20.000 кор. на реставрацію гр. кат. катедри у Львові. З основного капіталу релігійного фонду призначено квоту 229.998 кор. на будову нової гр. кат. духовної семінарії в Перемишлі. — Дотація гр. кат. митрополії у Львові виносить 49.132 кор., гр. кат. єпископства в Перемишлі 50.913 кор. Дотація духовенства гр. кат. львівської архієпархії виносить 1,177.885 кор. перемискої 1,111.280 кор. а станиславівської 695.960 кор. — Доходи релігійних фондів і дібр виносять в Австрії 9,811.239 кор., в Галичині і Кракові 1,099.050 кор. — Державні субвенції для цілий віроісповідних католицких в Галичині виносять 26.482 кор. Субвенції одержить церква в Жидачеві (1.333 кор.) і церква в Старім Самборі (656 кор.).

Евхаристичний конгрес світовий у Відні.

В місяці вересни 1912 р. відбуде ся сей конгрес у Відні під протекторатом цісаря Франц Йосифа І.

Приготовани до сего конгресу вже тепер почато. Займає ся ними центральна канцелярія конгресу — Zentralkanzlei

des eucharistischen Weltkongresses — Wien I. Stefansplatz 5. До неї треба звертати ся по всякі інформації. Щоби успішно поробити всі приготування, установлено значне число комісій, а на їх чолі як найвищу інстанцію президіяльне бюро під проводом кардинала Д-ра Наґля. Пропаґандою для сего конгресу займає ся центральне бюро під проводом Еп. Д-ра Чоккого. Крім сих покликані до праці слідуєчі комісії: комісія для літургії, комісія для dokonання робіт декорацийних, комісія фінансова, комісія займаюча ся прийнятем учасників, комітет прасовий, комісія для бесідників конгресових, комісія для комунікації і руху, жіноча організація, комісія для штуки і ин.

Вистава церковної штуки у Відні.

Та вистава буде уладжена в часі і при нагоді інтернаціонального Евхаристичного конгресу в вересни слідуєчого року. Обнімати буде всі предмети і діла штуки, які належать до церковного і приватного релігійного культу і набоженства передовсім ті, що відносять ся до культу Евхаристії. Зголошеня про участь в виставі приймає виставовий Комітет (Wien, I. Bäckerstrasse 8.) до 15. січня 1912. До зголошень належить додати відповідні шкідці і т. п. Не буде ніяких оплат за винайом місця. Річі будуть обезпечені перед всякою шкодою. Програми, формулярі і всякі інформації уділяє згаданий Комітет безплатно. — Наша „Достава“, яка зєднала собі признание на сегорічній виставі в Одесі, без сумніву схоче взяти участь в тій спеціальній виставі. — Я.

Вже вийшов „Господарский календар“ на 1912 рік котрий обіймає: I. Календаріюм. II. Часть літературну. III. Часть економічну.

1. Часть обіймає календаріюм, календар астрономічний і часть інформаційну. — В части літературній поміщені оповідання, поезії і сьмішне. В части економічній є такі статі: Як закладати молочарську спілку? Вказівки для доставців молока до сироваренської спілки. Корисги сироваренських спілок. В який спосіб найлучше платити за молоко. Свій до свого. Видатність масла. Перший курс молочарської школи у Вижниці. Економічні інституції в Галичині. Історія українського молочарства в Галичині. Про поживу. Господарські поради.

Господарский календар повинен знаходити ся в кожній хаті, в Січч, в читальни а головно у хаті кожного рільника.

Господарский календар коштує всего лиш 60 сот. з переплатою 70 сот. Хто замовить 10 календарів дістане оден даром. Замовляти просить ся на сю адресу: Адміністрація „Господарского календаря“ (Союз молоч. сировар.) у Вижниці.

Від Адміністрації.

Просимо наших посліплатників о ласкаве а скоре вирівнане всяких залегlostий. Не думаємо, щоби наші довжники бажали нам кривди: припускаємо, що тільки з неуваги не вислали нам еше доси посліплати. Та коли ся неувага мала тревати дальше — ми му-сіли би хйба здержати їм висилку часописи.

З нагоди ювілею Маркіяна Шашкевича

виголосили наші сьвященики чимало прекрасних патріотичних проповідий, які варто би видати друком, тим більше, що у нас на подібні проповіді велика посуха. В тій ціли просимо тих Вп. проповідників, що голосили ювілейні проповіді, щоби зволили їх переслати нашій Редакції до напечатаня в „Ниві“, зглядно навіть в осібнім ювілейнім виданю. Збірник тих проповідий не тільки звеличив би память незабутнього Маркіяна, але мігби також служити до практичних цілий. — *Редакція.*

Просимо ширити між народ християньский
двотижневик

„ОСНОВУ“

що виходить вже **шестий рік** у Львові (ул. Куркова 37)
і коштує річно 3 кор., а піврічно 1.50 кор.

Видав „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
сьвящ. **Ярослав Левицкий.**

З друкарні Ставропольської під упр. М. Рефця.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Шенцицьких ч. 29.
поручає ся Всч. Духовенству.

Церковна Торговля

„ДОСІПІВІЯ“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх
робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші,
монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти,
процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різбярів
для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає за-
мовлення на образи.

Позолочення чаш і направи риз

просить висилати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладковій книжці, дає 6^а/₁₀₀,
уважаючи вкладчиків співняками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”.

Кожний Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не понести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожний Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві
взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного
тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“

рахує найтаньші оплати за обезпечення селянських будинків.

„Дністер“

з вертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 виносить зворот 10%.

„Дністер“

оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителів.

„Дністер“

дає підмоги Руским школам і бурсам, де виховують ся селянські діти.

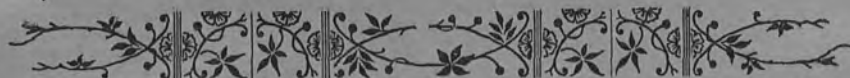
Люди асекуровані в „Дністрі“ можуть дістати позичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дністра“ виносять з кінцем 1910 року
3,052.250 корон.

„Дністер“ приймає обезпечення на житє у всіх догідних комбинациях (на житє, посмертні капітали, посаги, рятти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежи з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні пацери і векслі за дешевою оплатою премії

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень
„Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ОПОВІЩЕНЬ.

Знані суть нашому Всч. Духовенству товариство сьв. ап. Павла і єго видавництва. Про товариство не раз уже в „Ниві“ писало ся, а видавництва — ті просто залягають магазини. В надії, що найдуть ся прецінь сьвященики, яким розвій товариства сьв. ап. Павла і ширене християнської ідеї лежить на серци так, що й ні труду, ні гроша на се не пожалують, подаємо отсе спис видань тов-а і просимо поспішати з замовленнями.

1. Від атеїзму до анархізму	0.40 К.
2. Наука о найсвят. Тайні Евхаристії	0.20 К.
3. Duilhé de Saint Projet, Наукова апольогія христ. віри ч. I—II і Косса-Мормайстер. Перші основи Економії (разом)	2.00 К.
4. Чоловік а зьвірина	0.20 К.
5. О Службі Божій	0.20 К.
6. Волод. Соловєв, Росія і вселенська церков	0.40 К.
7. Боротьба Дрепера з вірою	0.20 К.
8. Оставте дітей приходите ко мні Ч. I. II. і III.	0.40 К.
9. сьвящ. Т. Лежогубский — Теорія розвою а чоловік	0.20 К.
10. „Де знайти правду?“ сьвящ. Т. Лежогубский	1.00 К.
- (Замовляючі більшу скільність сеї послідної книжки одержують 20% рабату).

З дрібної бібліотеки для народу :

1. Хто є Христос	0.04 К.
2. Ворог людства	0.04 К.
3. Вільна школа	0.04 К.

Ціни без пересилки !

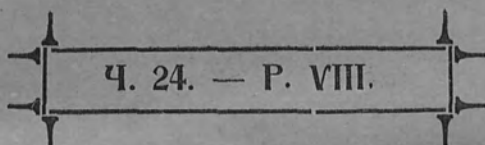
Адреса : Львів, ул. Коперника ч. 36.

З друкарні Ставропігійського Інститута
під зарядом М. Рефця.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

ЛЬВІВ ⌘ З друкарні Ставропигійського Інститута 1911.
під зарядом М. Рефця.

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.

Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 24.

З М І С Т:	Довірочні збори руського духовенства	737
	Православна пропаганда.	749
	о. Юстин Гірняк: Раціоналізм а початок християнства.	755
	Загальні Збори Товариства св. ап. Павла.	760
Всячина:	(Відозва в справі „Основи“. — Бібліографічна нотатка. — Загальні Збори Товариства св. Ап. Павла. — Переписка Редакції).	764
Від Редакції.		

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Русі. Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Поясненя до нового декрету суиружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезия в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студий над почаївским „Богогла-
сликом“, Львів, 1908 ст. 48 — 1 кор.
6. о. Е. Гузар: Розважання о терпіннях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Е. Гузар: Розважання о терпіннях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Аполюгетично-соціяльна діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свенціцький: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.
10. Франц Герцог: Сім голосів зиваючих грішника до по-
каяня, — переклад о. Пл. Карпиньского Львів 1909 ст. 80 — 1 кор.
11. о. Мих. Дороцкий: О християнській родні, Львів, 1909 ст. 66 — 80 с.
12. о. Н. Будка: Дисципліна грецької церкви, Львів 1910. ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересилкою.

Видавництва Товариства св. ап. Павла.

1. Від атеїзму до анархізму	0.40 К.
2. Наука о найсвят. Тайні Евхаристії	0.20 К.
3. Duilhe de Saint Projet, Наукова апольогія христ.
віри ч. I—II і Косса-Мормайстер. Перші
основи Економії (разом)	2.00 К.
4. Чоловік а звірина	0.20 К.
5. О Службі Божій	0.20 К.
6. Волод. Соловєв, Росія і вселенська церков	0.40 К.
7. Боротьба Дрепера з вірою	0.20 К.
8. Оставте дітей приходите ко мні Ч. I. II. і III.	0.40 К.
9. свящ. Т. Лежогубський — Теория розвою а чоловік	0.20 К.
10. „Де знайти правду?“ свящ. Т. Лежогубський	1.00 К.
- (Замовляючі більшу скількість сеї послідної книжки одержують 20% рабату)

З дрібної бібліотеки для народу:

1. Хто є Христос	0.04 К.
2. Ворог людства	0.04 К.
3. Вільна школа	0.04 К.

Ціни без пересилки!

Адреса: Львів, ул. Коперника ч. 36.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини,
взагалі до всіх місцевостей північної і полу-
дневої Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевості північно,
і полудневої Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского сьвящен-
ника, котрий виконує душпастирські обовязки і о-
пікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-
карту до:

Генеральна Агента Північно-Німецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

ч. 24.

Львів, 15. грудня 1911.

Рік VIII.

Довірочні збори руського духовенства.

Дня 7. грудня с. р. о год. 4. по полудни зібрало ся в салі „Сокола“ при ул. Руській зверх 400 руських св'ящеників з всіх трьох дієцезій, львівської, перемиської і станиславівської, на довірочну нараду.

Нараду отворив о. крил. Войнаровський, вказавши на причини скликання наради. Задля ріжних обставин — говорив бесідник — заострили ся у нас національні відносини і посередно втягнуто в сю боротьбу і руське духовенство. Не займе духовенство ясного становища, то се без сумніву принесло би необчислені наслідки для церкви, але рівнож підірвало би дотеперішній престиж духовенства в народі. Се й було приводом до скликання довірочної наради.

Пояснивши так ціль скликання наради запропонував о. Войнаровський покликати до президії зборів оо. Городецького, Галущинського і Негребецького, а на секретарів оо. Нижанковського і Кальбу, що й послідувало.

Предсідатель о. Городецький уділив голосу референтови о. Теодорови Савойці.

Реферат о. Теодора Савойки.

Рік сей — столітє уродин Маркіяна Шашкевича — велить кождому свідомому Русинowi-Українцеви глянути позад себе та змірити дорогу, якою йшов руський народ в Галичині в отсю сотку-літ. А передовсім мусить се зробити руське духовенство, раз тому, що Сей, що пробудив галицьку Русь до

житя, був священником; по друге тому, що руське духовенство, сповняючи свій обов'язок слуг Христових, служило народови в його духових народних потребах, та з початку майже виключно саме, а опісля при помочи світської інтелігенції вело його до цілковитого відродження; по третє тому, щоби на початку нового століття від уродин Маркіяна сказати собі, що має робити далше: чи спочати на лаврах трудів своїх попередників і народну працю віддати в руки інших, чи тримати і далше руки при живчику народа, вслухувати ся в біте його серця, відчувати його потреби і бажання, наколи би вони в яким-небудь напрямі зраджували хоробливий стан, кермувати ним так, щоби вийшла слава Божа і добро народа.

Сими гадками руководив ся комітет, запрошуючи Всечесних Вітців Товаришів на отсю спільну дружню нараду.

Який був стан руського народа в Галичині перед 100 літами, злишнім довго обговорювати. З під панованя Польщі прийшов руський народ під австрійське пановане знищений материяльно, в цілковитім духовім занепаді. Він не мав спроможности побирати навіть елементарної науки, йому не вільно було займатися яким небудь ремеслом чи промислом. *Adscriptus glebae* був живим інвентарем властителя. Недобитки руського дворянства, щоби ратувати останки своїх родинних дібр тай користати з прав і привилеїв, признаних лиш для пануючої польської нації і церкви, відступили від свого руського народа і церкви, тай перейшли у чужий ворожий народови табор. При руськім народі остало лиш саме духовенство, яке і було його одинокою, інтелігентною верствою і яке одиноке співчуло його недолі та разом з ним двигало тяжке ярмо чужого панованя. За се його почуванє з народом спадати на него „благодати“ в виді таких, що руське духовенство не мало в Польщі забезпеченої церковної землі, котра залежала від волі дворів — та що жінок та дітей руських католицьких священників, змушував католицький, польський уряд до робленя панщини. В році 1764 видав польський рід конституцію „*Convocationis*“ о поповичах, яка постановляла, що діти руських католицьких священників є обов'язані до чинностей підданчих своїм колятам на рівні з селянами. Сею конституцією віддано правно руське, католицьке духовенство, польський шляхті в підданство на рівні з селянами. Се крайне, нечуване пониженє католицького духовенства католицьким урядом доходило до такого степеня, що члени священничої родини, жінки і діти, підлягали на лапах навіть тілесній карі, на рівні з „хлопом“.

З хвилею приходу руського народа під австрійське панованє настає для него нова доба. Цісарева Марія Тереса та цісар Йосиф II., овіяні духом того часу, старають ся дати руському народови деякі полекші. Для висшого образования духовенства основують семінарії у Відні та Львові, та дають йому спроможність побирати више образование на університе-

тах. Ограничують в певній мірі самоволлю дідичів в виконуванню прав панщини, хоч в практиці тяжіла панщина цілим важким ярмом і даліше над народом. І тут співчуло руське духовенство з народом та ставало в обороні сих мінімальних прав, признаних руському селянству австрійським правительством. Одержавши вище образование стало воно працювати над освітою народа. Користаючи з того, що Марія Тереса завела загальний примус шкільний в своїх краях зачало руське духовенство заходити ся коло основаня народних шкіл для руського народа. Овочами сеї праці руського духовенства являють ся численні школи парохіяльні. Духовенство заходить ся коло зладження шкільних підручників та вводить в школах исані таблиці, з яких учить читати та писати. З браку учителів сповняє часто само обовязки учителів. Колиж шляхотські домівки стали спинювати розвиток народного шкільництва тим, що віддавали учителів в довгу, дванадцятьлітню військову службу, тоді руське духовенство одиноким обетало за ними і на деканальних соборчиках в рр. 1787, 88 і 9 закладає рішучі протести проти сего ворожого для народної освіти поведення шляхотських домівок та висилає скарги до центрального правительства. — В тих часах старає ся тож руське духовенство відвести народ від пиянства та піднести його морально, і закладає селянські хори. — Щоби поправити долю своїх прихожан, робить вже в рр. 1790—1800 заходи о піднесення домашнього промислу, особливо виробів ткацьких і вовняних, як свідчить о тім диссертация д-ра Івана Шептицького. Коли в році 1815 піднесено в державі на ново клич загальної, народної освіти, основало руське духовенство в Перемишлях Товаришество (*Societas praesbyterorum*), котре в своїм статуті поставило собі задачею нести освіту в рідній мові (*in lingua ruthenica vernacula*) і в руській мові видавати книжки. За сим пішло, особливо за Митрополита Михайла Левицького, оживлене закладане сільських шкіл.

В сорокових роках дев'ятого століття пішла незвичайно енергічна і успішна праця духовенства до закладаня брацтва тверезости, яка, по-при ідеал відтягнення народу від гріха, мала також на меті вирвати той народ із тих сітій, які закинула на него польська шляхта тим, що заводила всюди горальні та накидувала на кожду голову певну з гори означену кількість горівки, яку кожний, хоч не хоч, мусів закупити. Та сю культурну працю духовенства спинювала знова шляхта, яка через мандаторів допускала ся різних репресій над селянством, та довела до того, що губернія стала неприхильно відносити ся до сего руху.

В тих прикрих панщиняних часах трудять ся многі святиченики також на поли науки і стають тим важкими керманіями для будучого освідомлення і життя свого народа. Згадаємо знаменитого історика о. Михайла Гарасевича, котрий в своїм творі *Annales ecclesiae ruthenae* став, з наукою в руці, в обороні

прав руської церкви і народа. Звідси виходять й перші зірничі нашого духового відродження, Маркіян Шашкевич і др., котрі поклали основи до нашої національної літератури і до просвіти народа.

Така праця духовенства на поли отверезія і просвіти народа мусіла по часті підривати материяльний бит шляхти і тому викликала у неї неохоту, а то й ненависть до руського клиру.

Духовенство стало терпіти за народ, сповняючи високу християнську місію терпіти за безпомічних.

II.

Коли настала „весна народів“ р. 1848, на чолі руського народа стає знова духовенство, що бере у свої руки просвіту та політичну роботу, чим природно стягає знов на себе неохоту польських верховодів, та мусить на власній шкірі відчувати тяжкі наслідки своєї праці. Проявою сего руху було основане „Головної Руської Ради“ і „Руської Матиці“, видаване руських часописей, організоване руських дружин по селах, а дальше здвигнене просвітно-культурної Інституції „Народний Дім“. Одиноким, що осолоджувало духовенству тверду його працю було се, що народ став при Церкві та духовенстві, та що удари, які спадали на духовенство за його народну працю зближували той народ ще більше до своїх пастирів.

Та затії польської шляхти не обмежили ся на ворогованню супроти духовенства в краю, а сягнули дальше у висші круги правительственні, та стали зображувати його, як вороже католицькій церкві, династії і державі.

З наданем конституції в шістьдесятих роках слідує новий живий рух, який стремить до просвітнього та національного осявідомлення мас в ціли вироблення політичних прав для руського народа. Борбу о сі права руського народа так в соймі як і в державній радї ведуть представителі руського народа, якими були майже виключно съязищеники. Щоби здобути права для рідного народа та віддячити ся за знесенє панщини в 48. році, стає руська репрезентация по стороні правительства, бо має надію, що воно візьме в опіку руський, мало осявідомлений народ, який недавно тільки що вийшов з неволі тіла і духа, та допоможе йому добути належних йому прав супроти так можного противника, яким була польська шляхта. Та надія, яку покладав руський народ на центральне правительство завела, а причиною сего була головно катастрофа з року 1866-го. Сю нещасну хвилю для держави, використовують Поляки та узискують для своєї мови домінуюче становище в школах і урядах краю.

Се критичне положенє австрійської держави використовує і Росія та в тім часі починає вести пропаганду російської ідеї в Галичині і позискує для неї кілька десятків руської інтелігенції, які і проголошують в „Слові“ єдинство руського і російського народа. І сей момент використовують Поляки. Вони стали змальовувати перед короною руський народ як ворожий династії та державі; а що руський народ не мав своїх представителів в коронній раді, довели своїми хитрими реляціями до того, що центральне правительство видає протягом літ цілий ряд розпоряджень в користь Поляків, якими односторонно і надмірно розширює права польського народа, а раз по-раз відбирає й мінімальні права Русинів та віддає їх на поталу Полякам.

В тих трудних часах, в часах ворожих затій з двох боків, польського і московського, вачинає ся серед руського народа свідома просвітна робота, котра доводить до основи товариства „Просвіта“, де визначну участь бере руське духовенство.

В слід за організацією просвітною йде і робота економічна, що проявляє ся головню в пропагованю тверезости серед народа та в оснóвуваню громадських шпихлїрів і зєшпів збіжа. Цілий сей просвітно-економічний рух був звернений майже виключно на сільське населенє, а праця в тім напрямі спочивала майже виключно в руках духовенства.

Пєпри сю просвітну та економічну роботу веде руське духовенство, одинока бїльше независима верства руського народа, борбу о його права, яка об'являє ся в організації народа при нагоді виборів до державних, краєвих та повітових репрезентацій, та стає в обороні простолюдина супроти надужить чи то правительственных чи автономічних властей, як і супроти визиску та деструктивної роботи польських дворів по селах.

Се обстоюванє за правами народа витворює між духовенством а народом тісну звязь, що в визначній мірі підпомагала працю духовенства на полі релігійно-моральнім і церковнім. Народ йшов радо за вказівками своїх душпастирів, до яких мав повне довіре, і яких уважав своїми досвідченими приятелями, що не опускають його так в потребах дочасних як і духовних. Народ радо горне ся до церкви та для здвигнення богослуження закладає хори. Тисячами спішить на місці, щоби його піднести морально та отверезити. Цілі села приступають до брацтв тверезости. За почином духовенства будує та украшує народ величаві церкви; не жалує на се послїдного кєрваво запрацьованого гроша, чим дає найкращий доказ, що готов все йти за проводом своїх душпастирів.

Ся невпинна робота духовенства не лише скріплює тісну звязь між ним а народом та підносить його релігійно-моральні почуваня, але також збільшує його добробут та його національну і горожаньску свідомість.

Але у сій праці зустрічає духовенство всякі перепони зі

сторони адміністраційних властей, які захопили в свої руки Поляки і зазнає різних переслідувань.

Священники, які в напрямі уморальнення чи отверезіння народу розвинули видатнішу діяльність, знайшли в коляторах, якими були виключно польські пани, непримиримих ворогів, через що найспосібніші і найдіяльніші з них каралися на найгірших посадах.

Міродатні польські круги, яким національне осявідомлене народа, що йшло в слід за його уморальненням і отверезінням, відбирало всяку надію на цілковите його зденаціоналізоване, бачать в руським духовенстві оден з найважнійших чинників розвитку народу і тому попирають всякі змагання, щоби з одного боку підкопати його повагу у народа, а з другого захитати до него довіре в найвищих кругах правительственных. Доскулювання зі сторони польських властей, правительственных, котрі ширять межі народом перестарілий Йосифинський патент, грошеві кари, засуди на вязницю, стають для руського духовенства річчю зовсім буденною.

Та на жаль, не ввесь загаль руського духовенства зрозумів свою задачу. У виду репресий та шикан знайшлися такі, що для личних користей і з'єднання ласки коляторів відтягнулися від культурної та економічної праці. В тих місцевостях, як також в тих, де часть москвофільського духовенства не співчувала з народом і відтягнула ся від роботи народної а свою працю духовну обмежила до відправ церковних, занедбуючи проповідь, катихизацію і школу, проявляє ся між народом рух неприхильний для духовенства. Народ, не видаючи серед сих священників, прихильности для своїх громадянських справ, став до них відносити ся холодно та став податливим на всякі підшепти деяких молодих людей з руської інтелігенції, які ідеї, позичені з авторів західної Європи, навіяні духом ворожим для церкви, перецілювали на наш ґрунт, звертаючи вістре головно проти духовенства, а затим і проти церкви. Сей рух спричинив, що часть духовенства знеохотила ся безнастанними напастями радикалів на вічах, та стала відтягати ся від народної праці а свою діяльність обмежила на справи чисто церковні. Тим мимохіть причинила ся до розвитку того руху, бо полишила йому вільне поле до агітацій шкідлих для загальної справи народної під зглядом релігійним, моральним, соціальним та економічним.

Рівнорядно з сим рухом радикальним, що стремів до цілковитого підорвання значіння духовенства серед народу, вів агітацію ворожу руському духовенству режим польський, який добре зрозумів, що коли йому вдасть ся відтягнути народ від духовенства, свого природного опікуна і провідника, тоді осявідомлене руського народа, його економічне і політичне двигнене здержить ся на довгі літа.]

На сім польській режим не обмежив своєї діяльности, бо ще

навіть в останньому десятилітті, коли українське духовенство своєю працею в душі католицькій і народній рішучо звернуло ся проти православ'я і москвофільства, той польський режим удержував найвищі круги правительственні заєдно в переконанню, що загал руського духовенства працює в напрямі антидинастичним та антиавстрійським в користь російського православ'я та царизму.

Та в останніх літах се переконанне в найвищих центральних кругах правительствених стало змінювати ся, бо правительство, провівши стан річи на місці, пізнало, що як-раз православ'я та сей антидержавний, антидинастичний і антикатолицький рух скріпили і піддержують міродатні круги польські. Ці міродатні польські круги зрозуміли, що національне освідмлене має грозить москвофільству цілковитою загрозою, а тимчасом се москвофільство служило Полякам знаменитим зброєю проти визволення руського населення. Отже стали пошукати русофілів при виборах до державної ради, краєвого сейму, повітових рад, форитувати при урядах та аванзах. Не остають позаду колятори римо-католики і з виїмком двох-трьох одиниць, надають презенти на ліпші парохії виключно священикам русофілам.

Колиж міродатні, польські круги пізнали, що центральне правительство відкрило їх підпольну і облудну роботу та стало відносити ся з певною резервою супроти польської репрезентациї у Відні, звалили цілу вину скріплення і піддержування царо-і православ'я в Галичині на партію вшехпольську, яка в тім напрямі виступала найкрайнійше.

Щоби дати центральному правительству позори лъояльності супроти династії і держави, міродатні польські круги, які і так мали свої народні порахунки з вшехполяками, виступили проти них з цілою силою при останніх виборах до державної ради, а новий презес кола польського проголосив, що Поляки будуть вести політику в інтересі держави і династії та, що готові перевести угоду з українською нацією в Галичині.

Чи се проголошене прем'єра кола польського було щирим, покаже найближча будучність. Нам наученим досвідом здає ся, що се тільки зручний маневр політичний Поляків, раз щоби успокоїти найвищі круги державні, по друге, щоби приспати чуйність руського народа та обнизити його оборонну чинність в краю. На сї здогади наводить хоть би се, що вже заздалегідь міродатні польські круги вишукують серед руської суспільности елементи більше податливі та старають ся витворити з них партію, з якою могли би заключити угоду, але таку, яка не то, що не дала би руському народови належних йому прав, но навпаки, на довгі літа запевнила би Полякам супрематію над ним.

І знайшли!

На терені русько-польської борби в Галичині лишили ся останки фракції новішого курсу „нової ери“. Через тих то прихильних собі людей, кинено в руську суспільність новий клич, на котрий хочать приманити руське духовенство, а через него і частку народа, з якими могли би заключити позірну угоду та виказати ся перед центральним правительством, що ось то в Галичині супокій і згода, та що иньші домагання, се тільки домагання несупокійних елементів, ворожих суспільному порядку та мирному пожитю двох братніх народів, — клич, який і серед кругів центрального правительства знайшов би прихильний відгомін.

Користаючи з невдоволення, яке проявило ся в клирі ізза антицерковних агітацій радикалів як також і з сего, що національно-демократична преса кілька разів своїми виступами прикро обидила релігійні почування руського загалу — хочай проти волі і интенції самої партії — задумали вони з'організувати нову партію — християнсько-суспільну, котра, вивіслюючи симпатичний для духовенства прапор оборони інтересів Церкви і духовенства, втягнула би до себе загал руського духовенства та довела до розлому серед руського народа, ослабила його відпорність і дала ся ужити до русько-польської псевдоугоди на условинах догідних для Поляків, а яка відібрала би руському народови всяку можливість оборони своєї народної екзистенції в Галичині.

Переведене такої угоди на услівах понизше мінімальних жадань руського народа, вийшло би не тільки на шкоду народа, але і Церкви та духовенства. На порядку деннім польсько-руської угоди стоїть нині справа виборчої реформи до галицького сойму. Мінімальні жадання руського населення в сій справі в точно спредцизовані і загально звісні.

Польські верховодячі круги не хочать признати тих мінімальних жадань і хотіли би мати в соймі репрезентантів, котрі були би склінні згодити ся на таку реформу виборчу, яка обнизила би значінє руської репрезентації в соймі до того степені, що вона не то, що не могла би мати ніякого впливу на справи кравчі, але навіть не була би в можности не допустити до ухвалення законів засадничо загрожуючих інтереси руського народа в Галичині.

Нині вже не в се тайною, що сойм буде розв'язаний, і міродатні польські круги вже оглядають ся за кандидатами на послів серед християнсько-суспільної партії, числячи на се, що загал духовенства піпре їх при виборах. Займе ж руське духовенство при найблизших виборах до сойму супроти таких кандидатів становище індеферентне, що гірше, попре їх своїм впливом у народу, а вибрані при помочи польських впливів посли згодять ся на виборчу реформу погубау для руського народа, тоді народ не лишень усі наслідки і шкоди для своїх найжизненніших інтересів припише духовенству, але і обви-

нить його, що воно власні інтереси поставило вище чим добро народа. Позори до сего закиду дасть саме клич християнсько-суспільний, під яким будуть вибрані отсі кандидати, а який вороги церкви та духовенства пояснять народови як клич чисто становий священників. Позори дасть також обставина, що польські колятори свої дотеперішні симпатії супроти русофільського духовенства поділять між них а священників, членів партії християнсько суспільної. Тоді дотеперішнє значінє руського духовенства, яке воно здобуло собі столітною працею для добра народа, упало би цілковито, а його місце заняло би крайнє огірченє та відчуженє, яке розтягнуло би ся до збільшєня рядів радикалів, а головнє могло би скріпити православному пропаганду в Галичині, яка вже і так в послідних часах зачинає займати сталі осідки.

Становище, яке в сій переважній хвилі займе руський клир, буде рішаюче для будучности нашої русько-католицької церкви в Галичині, і будучих відносин руського народа супроти духовенства. Проте руське духовенство, як з одної сторони уважає конечним мирнє житє з польською суспільностю, так потрібнє для культурного і економічного піддвиженя обох народів, і щиро бажає згоди, так з другої сторони ніколи не приложить руки до угоди, котра була би заключена понизше мінімальних жадань, поставлєних репрезентациєю руського народа.

Коли-ж проте польські менери думають, що при помочи духовенства, яке хотять приманити християнсько-суспільним кличем, впровадять таких репрезентантів руського народа до сойму, які заключили би угоду односторонню, на шкоду руського народа, то наї знають, що в своїх надїях заведуть ся.

Має бути дійсна угода, то лежить се не тільки в інтересї руського, але і польського народа, щоб була заключена з дійсними репрезентантами народа, на основі справедливости, бо тільки така угода може бути трівкою.

Як висновок гадок висказаних в сїм рефератї предкладаю Сьвітлому зборови до прийнятя отсі резолюції:

Резолюції:

І. Русько-католицьке духовенство всіх трех диєцезий галицьких, зібране на довірочній нараді дня 7. н. с. грудня 1911, констатує, що руський клир в Галичині розвивав протягом послідного столїтя інтензивну діяльність серед руського народа не лишень на полі церковнім, але і на просьвітнім, горожанським і економічним, та що найбільше причинив ся до нинішного його культурного розвитку. Що праця в тім напрямі вповні відповідає духови католицької церкви і вельми пособляє сповненню її задачі, стверджує ціла історія католицької церкви, а в послідних часах численні енцикліки Папи Льва XIII., в котрих усилено загроває ся духовенство до живої участі у всіх куль-

турних і суспільних змаганнях народа, а через се до веденя його в дусі християнським.

Зваживши се, довірочні збори духовенства взивають духовенство усіх трех диєцезий, щоби і на будуче видержало в сій своїй праці та не дало знеохотити ся личними прикростями й шкодами, а будучи природними провідниками народа в його культурнім поході, не ограничувало своєї праці виключно на поле церковне, а йдучи за покликом Преосвященного Митрополита, висказаним в промові над гробом М. Шашкевича, йшло „в народ“ та розвинуло як найінтензивнішу працю у всіх напрямках.

II. Зваживши, що руське духовенство вложило велику силу праці в культурну та економічну роботу над народом, та що ся праця не з'організована належно, не видала таких овочів, які видати могла — довірочні збори духовенства рішають віднести ся з уклінною просьбою, щоби Високопреосвященні Ординарії поручили Всч. Духовенству з'організувати „Союз наукової помочи“ на взір товариства Марцінковського в Познанщині, яке припоручене горячо латинським архієпископським Ординариєм познанським в р. 1841, а відтак в р. 1842, розвинуло в сім напрямі так успішну діяльність, що нині в кождім повіті поосновували ся за почином і під проводом духовенства повітові союзи наукової помочи, які подають грошеві підмоги молодим людям, щоби образували ся в тій галузи науки, яка як раз передівсім потрібна в данім окрузі. Щоби просвітно-економічну роботу у всякім напрямі з'організувати в міру розвитку потреб народа й ідею її серед загалу як найбільше спопуляризувати і поширити, духовенство зібране на довірочних зборах уважає відповідним і конечним, щоби на деканальних соборчиках, по полагодженню справ церковних, обговорювати також справи просвітно-економічні даного деканату та рішення в сих справах подавати до відома Преосвященних Ординаріїв в цілі подання їх до відома прочих деканатів і втвореня одноцільної, успішної праці в сім напрямі в цілій церковній провінції.

III. З огляду, що в послідних літах цареславна і православна агітація, піддержувана материяльно і морально заа границі, і в наслідок репресий українського руху в Галичині зачинає прибирати в нашім краю чим раз грізніші форми, взиває ся духовенство, щоби в інтересі релігійного і національного добра, осьвідомлювало та остерігало народ перед сею погубною струєю, щоби хоронило його перед сим подвійним спроневерієм найвзнеслійшим ідеям та утверджувало його в вірності для католицької церкви, руського обряду та української нації.

IV. Зваживши, що руський народ в Галичині знаходить ся в критичній хвилі боротьби о свої природні права, духовенство зібране на довірочних зборах взиває своїх собратів, щоби не

дали заманити ся до акції, заініціюваної противниками руського народа, які надуживають до своїх політичних цілей взнеслих християнських кличів, а постояло „за народом для народа“. Взиваємо проте тих, що в добрій вірі дали заманити ся противникам руського народа та взяли провід в сій акції, щоби поки ще не скоїло ся лихо, звернули із тої дороги та станули солідарно в ряди тих, що борять ся о добро народа.

V. З огляду на те, що радикальна агітація, звернена проти духовенства, а тим самим проти церкви, відбирає народови найвисше добро, яким є католицька віра, з огляду, що, як свідчить історія, підорване релігійно-моральних засад спричинює розклад суспільности і веде до занепаду нації та, що відсуване духовенства від народної праці мусить вийти на шкоду народа, а навіть противить ся бажаню народа, а з другої сторони сконстатувавши відрадную появу, що духовенства, відданого народній роботі, противники позбавити впливу на народ не в силі, взиває ся духовенство, щоби як найінтензивнішою працею в церкві і поза церквою протиділо сій деструктивній роботі.

VI. Довірочні збори духовенства констатують, що більшість світської інтелігенції національно-демократичного стороництва відносить ся прихильно до церкви і духовенства, признає їх вагу в життю народа і хоче спільно з духовенством вести культурну працю над народом, а констатуючи се, висказує рівночасно жадане на адресу управи національно-демократичного стороництва, щоби в пресі того стороництва не повторяли ся на будуче виступи проти засадничих правд християнської віри, які на жаль до тепер лучали ся, а які діймаючо вражали католицькі релігійні почування.

По відчитаню шан. референтом резолюцій уложених скликаючим комітетом, вивязала ся формальна дискусія над тим, чи прийняти резолюції *en bloc* без дискусії, чи піддати поодинокі точки дискусії. Через те, що загал присутних заявив ся за прийнятем резолюцій, аклямованих грімко при самім їх відчитаню, без дискусії, внесенє на отворене дискусії цофнено, почім резолюції відчитані по раз другий прийнято серед грімких оплесків одноголосно.

Крім висше наведених резолюцій поставив о. Ал. Стефанович, після гарної, патріотичним духом овіяної промови слідууючу резолюцію, прийняту рівнож без дискусії одноголосно.

VII. Від довшого часу огорнув ціле латино-польське духовенство в нашім краю горячковий рух, звернений проти руського обряду, а змагаючий до перетягання як найбільшого числа руських вірних на латинський обряд. — Сю акцію веде латинський клир з великою завзятістю на проповідниках, в школах і в приватнім життю, не перубираючи в нїяких средствах. — За почином латинської ерархії будують ся всюди по руських селах, де найде ся лиш дрібна горсточка латинників, латин-

ські костели, з тою очевидною цілюю, щоби загортати для них прозелітів з руського обряду. — В останніх роках прилучила ся до сеї акції й сьвітська польська суспільність, змушуючи тих наших людей, що стоять в залежності від них до зміни свого обряду, або деморалізують шкільну молодіж обіцянками стипендій за зміну руського обряду. Наслідком того зголошують що-річно многі з руських вірних, іменно по містах, в ц. к. урядах свій перехід в латинський обряд. — Латинський клир приймає ці зголошення до своєї відомості, а навіть голосить явно, що папська конкордія з р. 1863 його не обов'язує. — Всі відклики до латинської єпархії остають ся на диво безуспішні.

Уважаємо такий стан річі незгідним з церковним законом, іменно з приписами конкордії з р. 1863. Він є шкідливим для справи католицької церкви, бо ми становимо лиш малу частку східного обряду, — на нашу долю дивиться цілий Схід, — і таке поступованє польського латинства з руським обрядом в нашім краю не може одушевляти Сходу для єдності з католицькою церквою.

Священники, зібрані зі всіх сторін краю, бачучи, що у всіх наших дієцезіях на полі церковнім діє ся, протестують проти того безправства, яке довершує ся всюди на нашім обряді, — і відкликають ся до Святійшого Римського Престолу і молять, щоби чим скорше вглянув в ту справу і положив кінець тій боротьбі і ненависті, яка веде ся у нас проти руського обряду.

По прийняттю всіх резолюцій вивязала ся вільна дискусія на теми церковні і національні, в яких також виявила ся повна однодушність бесідників. Промовляли отже ОО. Гірняк, Кончевич, Лепкий (про патронат, вказуючи на те, що патронат, який в інших краях, а навіть у лат. духовенстві в Галичині є лише чистою формальністю, у нас виконує ся в спосіб понижаючий духовенство), Боярський, Чехович, Сендецький, Винницький, Онишкевич, д-р. Юрик, Корольок, Гарматій, Дуткевич, М. Бачинський, Лопатинський і інші.

По вичерпанню дискусії з президії проголошено слідууючу заяву:

„Довірочні збори духовенства всіх трьох єпархій, зібрані 7/12. 1911, заявляють рус.-кат. єпископатові галицької провінції свою синівську любов і вискази преданності і просять Високопреосвященний Єпископат, щоби зволив ласкаво прийняти до відома ухвалені нинішніми зборами резолюції“.

Наради закінчив предсідатель о. Городецький, констатууючи з відрадою однодушність наради.

Православна пропаганда.

(К і н е ц ь.)

Чи по правді схизматичка агітація серед нашого католицького народу і в нашім католицькім краю є акцією політичною в хосен російської держави? Чи не є вона може, як кажуть заграничні часописи, чисто релігійним рухом, який впливав би з розросту і сили російського православ'я, та з занепаду нашої католицької віри і церкви?

Правда, на здоровий пень не кидає ся рак. Коли би „опіка“ російського правительства не була здеморалізовала польського клира в Королівстві, не було би нині серед него маріявітизму. Наколи би і серед нашого клира всі священники як перед десятками літ, так і нині, сповняли точно всі свої завдання, як годить ся католицьким душпастирям, не було би тепер в нашім народі ані сліду схизми. Як нібудь се і правда, що там, де у нас нині кидає ся православє, не все в ладу. Там або вже від давних літ парохія запущена, або затроєна не здоровим духом, або буває підміновувана ворожою протицерковною агітацією зо вні. Але не мож сказати, що схизматичка агітація є доказом безсил'я нашої уніяцкої церкви.

Коли як коли, то передівсім у послідних десятиліттях замітний у нас на всіх областях церковного життя значний підєм духа, акції і сили. Реформа монастирів мужеських піднесла духовну свідомість і в білім духовенстві. Духовні вправи для св'ящеників і мірян, духовні місії для народа, апостольство молитви, почитанє найсолодшого Серця Ісусового і и., колись то уходили за річи противні нашому обрядови, а нині суть на порядку деннім яко велика моральна підмога. Реформа, чи радше організація, С. Висиліянок, дала нашій Церкві і народови релігійно-моральне і патріотичне вихованє жіночої молодіжи. Основанє і гарний розвиток згромадження так С. Служебниць, як і Студийских стротих монастирів, розріст всіляких брацтв, часте і щоденне сьв. Причастіє, свідчать про велике піднесенє ся побожності в нашім народі і сили званя до совершенного життя. Щораз то живійша католицька свідомість, щораз то інтензивнійша душпастирска і суспільна праця нашого духовенства, підєм духовного вихованя і богословського образованя молодшого клира — все то разом взяте є наглядним доказом, що як раз в теперішну пору розбудило ся у нас церковне житє, релігійна свідомість росте, наша Церква жиє, єї внутрішня сила розвиває ся. Є вправді села, парохії, навіть поодинокі округи, де еще з давних давен нема живійшого проблиску духовного розбудженя, де релігійне і католицьке освідом-

лене в занепаді дрімає, де під покришкою обрядової чистоти криє ся мертвота і безчинність, коли вже не скрита симпатія до так само мертвого православ'я, словом, є глухі кути, де справді мож в народі добачити релігійно-моральний застій, — але се є лиш нещасні виїмки, помітні в кожній церковній суспільности. Про сих людей мож хіба запитати ся словами євангельськими: „Сей ли согрѣши или родители его?“, але годі сего брати на рахунок цілого стану нашої Церкви. Він зовсім нормальний. Навіть у многих місцях вище чим нормальний. Отже поява схизми у нас не є доказом упадку нашої Церкви.

Жерела сего нещастя треба шукати де инде. Невжеж хіба в духовнім і моральнім зрості православної Церкви в Росії, яка би силою елементарного розвитку запускала коріне аж у нашу країну?

Про се можна би було хіба тоді думати, коли би російське православ'є було у себе дома впорядковане, здорове, сильне, у фазі розвою. Тимчасом там кругом не то що мертвий застій, але прямо моральний і духовий упадок. Не хочемо бути голословними, покличем ся на свідків і факти.

Духовна сила і моральне обличчє нинішнього православ'я російського є в головних чертах зображене в книжці О. Аврелія Пальмієрі: *La chiesa russa, le sue odierne condizioni e il suo riformismo dottrinale*.*) Автора, приятеля російських богословів, який свою працю опер на церковних документах, багатій, майже повно використаній літературі і автопси ніхто чей не буде підозрівати о незнанє Росії, або знова о неприхильність для неї. Се, що він розкриває у своїй незвичайно інтересній, а за мало у нас знаній і ціненій монографії, одна сумна чорна картина. Видьвіг релігійного життя, монашество російське є прямо „нарість на здоровім тілі церкви“ (ст. 119). „Лучші елементи російської православної суспільности мають як найбільше обмерзінє до монашества, у котрого находять релігійний фанатизм, неморальність, брутальність, захланність, егоїзм касті. І на нещастє всі ті закиди основані на дійсности“ (ст. 117 ув.) „Монашество, як розсадник єпископату, робить вражінє досить пригнітающе. Кандидати на єпископські престולי, які виховують ся в монастирях, часто не заслугоють на імя монахів, а часами ані навіть християн. Хіба заслугоє носити рясу єромонах Димитрій, інспектор Тамбовської семинарії, відданий п'янству і розпусті, або єромонах Єронім із тої самої семинарії, який голосить безвіре? Щоби придбати будущих єпископів, монастирі отвирають свої ворота для людей непевної слави, або амбітних, без скрупулів“ (ст. 131). „Найбільші нещастя походять із ведостачі апостольського духа в російськєм єпископа-

*) Російська Церква, її нинішний стан, і наукова реформа. Флоренція 1903.

ті. Ради єрархії народови, її упімнення остають без морального впливу. Нарід не має довіря до неї і єї нехтує (ст. 129). „Єрархія є дійсно відокремлена від стада, а коли революція буде мала успіх в Росії, вона зазнає гірких днів“ (ст. 159). „Російські семінарії не виховують священства перенятого своїм післанництвом. Духовна преса признає, що священники по більшій часті приймають духовний стан проти своєї волі, присилювані своїми обставинами. Всі заявляють, що будь се в їх волі, покинули би священство, щоби віддати ся званю і стануви підходячому під їх вподобу. Тому духовна преса домагає ся, щоби знести ограничення, які не дозволяють сьвященникам вернути до сьвіцького стану. Слідство переведене в московській духовній академії відкриває цілковитий брак апостольського духа в російській клирі. Кількох семінаристів відповіло, що ніколи не бачили товаришів, які прийняли би сьвященство з переконання, або з внутрішньої понуки“ (ст. 238—9). „Сьвященство не є ідеалом семінаристів, які глядять лишень здобути собі кусень хліба і беруть жите матеріялістичною мрою“ (ст. 234). „В семінариях живуть індивідуа інертні, які думають лишень про женячку і про місце в церковній бюрократії, щоби дармувати“ (ст. 237.) „На богослуженнях бувають семінаристи з мусу. Заховують мовчанє, доки чують ся під наглядом; коли нема або перерваний нагляд, говорять і сьміють ся. Відважнійші приносять до церкви часописи, та сьвіцькі книжки, щоби спокійно читати недобачені в часі молитов“ (ст. 234). „В часі богослуженє семінаристи важуть ся ховати ся по темних кутах або незамешкалих піддахах семінарий і так утіка и з перед острих очий своїх настоятелів. По міських улиях кишить від семінаристів, які по ночах тиснуть ся по концертних саях і театрах. По дворцях, реставрациях, публичних городах, політичних зборах семінаристи своєю присутністю дають доказ сьвіцьких ідеалів свого житя. Ректори добре знають лихе поведене молодежи повіреної своїй опіції, пороки, які нівечать їх моральний характер, розпусту, яка нераз пятнує їх тіла знаком нечести. А проте так глибоко закорінене лихо, що їм здає ся найліпшою радою на се, замкнути очі. Один інспектор семінарії сказав, що єго завданє є правдива мука. Зрештою, як могли би семінаристи вести себе добре і обичайно, коли їх учителі допускають ся тяжких ломань правила, забавляючи са в присутности своїх вихованців тим, що правила наказують під строгими карами?“ (ст. 236). „Надприродний елемент є цілковито залишений у вихованю тих, які мають стати слугами надприродного в народі і тому то російський клир буває виджений як полк поліцаїв в духовних рсях“ (ст. 237).

Коли затроєні керниці, з яких пливе духовна, релігійна моральна сила і обнова народа, нема дивоти, що внутрішнє жите російського православя звиродніле, безсильне, мертве. Клер сьвіцький крайно невіжий, розпичений, неморальний, захланний, лїнний, недбалий в богослуженю, в проповіді, спра-

вованню сьв. Тайн (ст. 343—363). Звідси по словам „Церковного Вѣстника“ (1906 ч. 26 ст. 261.) „російський нарід має зверхний вигляд побожності, але его серце не має великих і основних переконань релігійних. В его культі і проявах релігійного почування переважає дух дресури“ (ст. 350). „Не маєм, пише російський сьвященик Конторський (Язвы пастырства), не маєм в нашім житю сьвітлих ідеалів, а тих кілька, що стало жие серед нас є затемнених журбами земскими. Не єсьмо в стані піднести себе до висоти апостольского ідеалу. Ми є людьми слова, та не діла, а дійсність нашого житя не відповідає правилам, які голосим. Наша мораль не є така, що би заслуговала на похвалу“^{*)}. „Моральне багно низшого клира православного відбиває з більшою плястикою, коли в однім і тім самім селі піп стас чоло в чоло з католицким сьвящеником. Перший думає про свою родину: другий віддає ся цілковито душпастирству; перший є типом бюрократа лакомого, грубого і неука: другий є апостолом, якого свої вірні шанують як вітця і пастиря своїх душ. Контраст ярко разячий а ті самі органи православного клира не встидають ся прийняти його“ (ст. 350). „Недостача солідного релігійного обучения спричинила, що нарід російський став охрещений, але еще не оглашений“ (ст. 351.)^{*)}

Вже тих кілька черт ярко сьвідчать про теперішній стан російского православя. В книзі о. Пальмієрія таких картин не перебрано багатство. Треба би хіба цілу книгу перекладати. Але вже се, що сказане, є достаточним сьвідощвом убожества російского православя, чи радше посмертною карткою для него. Немає в ньому житєвих основ, немає животної сили, воно принципіально нездарне до експанзивного розвитку — і то еще в католицькім краю!

Але готов хто подумати, що може о. Пальмієрі чужий чоловік, та еще над міру песиміст, тай тому і чорно все виходить. Та щож, коли все то тими самими чорними красками зображене в російській духовній пресі, з якої він зачерпнув своїх відомостей: — а еще чорнішими в самім житю. Для ілюстрації сказаного вже не будем покликувати ся на сьвідощтва польского місіонаря в Росії кс. Бородзїча, автора знаних і замітних пам'ятників *Pod wozem i na wozie*. Готов хто взяти єму за зле нехїть для Росії і російского православя. Радше нехай забере слово знаний і під теперішну пору дуже впливовий в Росії публіцист муж стану М. О. Меншіков, стовп Нового Времени і его курсу. Єго чей ніхто не стане підозрівати о ненависть до Росії і єї підпори, православя. В згаданій часописи з дня 30 жовтня мин. року він в арт. „Монако у монахов“ ось яке дає сьвідощтво російському православию.

^{*)} Рачинський, Писма кь духовному юношеству о трезвости. Москва 1899 ст. 12.

„Трагедія російського православ'я розгріває ся не в нисших верствах народних, а в висшій богословській школі, передовсім петербурзькій. Сущність сеї трагедії, як я починаю її, містить ся в безвір'ю сего стану, котрий навчає віри. Очевидно я не говорю о всіх наших єрархах і богословах, — всіх їх я не знаю: я говорю о типі над міру розповсюдненім, о ліберальних батюшках і владиках. Богато має змогу обсервувати їх, а я покликую ся на загальне вражінє. Разом з ліберальними офіцірами, що перечать війну та кричать проти власти, разом з ліберальними юристами, що піддержують переступнів, разом з учителями, голосячими негацию всего, що до сеї пори твердила цивілізація, — появив ся дуже розповсюднений тип богословів нехтуючих богослове. Хто чесніший з них, той зараз — еще зі шкільної лавки — уходить з духовенства „удирає, куди очі несуть“ — хочби і на поліцію, коби лиш не служити найвисшому Божому Престолови. Другі, хитрійші, придержують ся в духовнім підчиненю, але на державних урядах, та дослугують ся державних генералів. Треті, кругом хитренькі, приймають монашество і скорістю курерского поїзду мчать ся межі архієпископів і митрополитів. Ось у чім тяжка драма церкви: зверха все виглядає як так доладно, — але у внутрі бачиш крайний нелад, повне вимиранє Христового духа. Невчена часть духовенства розкладає ся в релігійнім індиферентизмі і в агностицизмі. Чи мож говорити про народне православє, коли наша апостольска класа упала так низько? Протягом пів сотки літ наші духовні академії і семинарії підготовляють в особах св'ященників — „інтелігентів“, людей з інтелігентским, то є в своїм корені поганьским св'єтоглядом. Коби так ще з поганьства брали добру, моральну школу, прим стоїцизм. О, колиби так, як деяка часть католицкого духовенства, наші батюшки були проникнуті стоїчними принципами! На глубокий жаль, із св'єцких і поганьских елементів вони беруть оден лишень спачений епікуреїзм і цинїзм. Все еще убирають себе в золоті ризи, все еще кадять і відчитують положені після ранги молитви, але незамітно і несподівано не тільки що душею вернули до поганьства, але і в поганьстві йдуть на его дно...

Наша державність від часів Петра лишень сего жадає від церкви, щоби була про око існуючою, але нічим не доказувала свого істнованя. Як не могуча була восьмисотлітня енергія віри, що споїла духа народнього і збудувала Росію, — здавлена чужостороннім елементом, вона знидїла. І розклад обичаїв серед низшого духовенства і політичний розклад его висших верств є наслідком корінної причини, — загального розкладу церкви, якого лиш Бог може застановити. Спасти церкву від глубокого упадку мігби добір до верхів єрархії фанатиків віри, людей давної трагічної побожності, людей духов-

ного подвига. Лиш такі змогли би еще раз охристиянити споганїлу суспільність і духовно дичіючий нарід“.

Стільки гірких слів правди М. Меньшикова. Прикро бачити так сумний стан російської церкви, бож се інституція призначена на славу Божу, бож се свідчить про духовний занепад братнього нам російського народу. Під нинішню пору се для нас незбитий доказ безсильности, занепаду і банкрутства російського православ'я і його внутрішньої корінної неспосібности до експанзивного розросту. Отже і теперішня православна пропаганда в нашім краю непоходить, бо не може походити з висших релігійних мотивів. Як наглядно видно, таких взагалі нема в нинішнім державнім російським православ'ю. А супроти католицької віри навіть бути не може.

Віками, серед найбільше сприяючих обставин, воно не могло дати собі ради зі старообрядцями. Нині сектарство навіть бере верх над православем, а „начитанець“ *Θ. Є. Мельников* явно витикає агностицизм богословский православних в своїй кн.: „Блуждающее богословіе. Обзоръ вѣроученія господствующей церкви“. В. І. (Москва 1911, ц. 75 коп.). Не змогло російське православ'є еще доси охрестити поган своєї держави, не може загатити зросту католицької віри в Росії, у себе, не дасть воно ніколи ради нашій католицькій вірі і церкві. Але шкодити може. Пропаговане і пропагуюче політичною ціллю, боротьбою і ненавистію, воно грає на низших інстинктах темного народу, може счинити багато заколоту і погубити багато душ. Саме тепер Росії йде о сей заколот у нас.

Ми католиці сьвященики, поставлені на сторожі віри і церкви, яко пастирі, що мають, коли вовк йде, і душу свою покласти за вівці, станьмо чуйно на сторожі, подвоім любов до душ християнських і католицької церкви, в десятеро збільшім нашу апостольську працю і ревність. Коли би хоть одна душа мала згинуту через нашу наємничу недбалість, тяжкий за неї здамо рахунок перед Богом. Не пустім, ко́бака гра́дѣца!

Сїн на колесніцахъ, ѿ сїн на конѣхъ, мѣ же ко ѿма Гда Нга нашего призокемъ. Тїи спати вѣша, и падѡша, мѣ же костѣхомъ ѿ исправихомъ. *ѿаа. ѿ.*

О. Б

о. Юстин Гіряк

парох в Тязові.

Раціоналізм а початок християнства.

(К о н е ц ь).

Надармо боронило ся могуче державне поганьство проти впливу ненависних Жидів¹³⁵⁾. З початком нашої ери признає Сенека виразно: „Жиди розширили свій світогляд всюди; ми поневолили їх політично, а они нас духово“¹³⁶⁾. Наглядним доказом такого поневолення треба уважати прозелітизм, що робив поступи від Іспанії аж до Етіопії¹³⁷⁾, а ще більше — привязане прозелітів до єрусалимського храму та напружене вижидане якогось релігійного перевороту, яке власне в часі Христа було опанувало не лише Жидів, але і поган¹³⁸⁾. Если правда, що в тім часі релігійне питання становило питання дня, то се безперечно було заслугою Жидів.

І Жиди не сповняли своєї місії несвідомо. Праведники очитані в сьв. Письмі гляділи ясным оком на історичну місію свого народу і здавали собі справу з єї поступів. „Хваліть Господа, діти Ізраїля“ взиває своїх домівників Товія „і величайте єго серед поган. Бо на те Він розсіяв вас межі язичниками, що Єго не знають, аби ви їм голосили Єго чуда і їх научили, що нема иньшого всемогучого Бога, крім єго одного“¹³⁹⁾. А старенький Симеон так сильно пересвідчений, що наближає ся епохальна хвиля в історії єго народу, що випрошує собі життя, доки не побачить власними очима Христа Гїна¹⁴⁰⁾, що мав просвітити поган¹⁴¹⁾.

З сего слідує, що провідна ідея Старого Завіта і історія жидівського народу не лишає за собою

¹³⁵⁾ Ам 5 27. Ос 8. 13. пор Іс. 36. 10., Ер. 40. 2, 50. 7.

¹³⁷⁾ Ще за Соломона повстали в Іспанії жидівські гандлеві оселі, опісля скрізь по Греції, Македонії і Італії. Ассирійська і вавилонська бюрократія розкинула їх по над Евфрат, Тигр, по Єгипті і Малій Азії так, що в посілостях пізніших Римлян і Партів не було більшого міста без Жидів. По упадку фенікійських огнищ гандлевих перейшла світова торгівля майже виключно в руки Жидів, а в слід за тим поступила експанзія сего племена до тої міри, що в часі Христа були їх колонії скрізь від Індії аж до Британії (Hefele: O. G. I. 178, Hausrath: N. Z. G. I. 91. ff. Stade G. Isr. II. 274., Hettinger: Apl. V. 572).

¹³⁸⁾ Hausrath: N. Z. G. I. 91—98, Корелінь: II. А. 57 сл. Mommsen, KG. III. 659, Weiss: Apl. 3. 1. 81 ff.

¹³⁹⁾ Weiss: Apl. 3. 1. 212.

¹⁴⁰⁾ Weiss: Apl. 3. 1. 165, Döllinger: H. u. J. 629.

ні сліду такого партикуляризму, який мають нагадці критики. Був партикуляризм, але він стоїть в повній гармонії з універсалізмом сьв. Павла.

Правда, що в часі Христа стрічаємо иньший зразок партикуляризму, який ту представлено. Тоді виступають фарисеї, що висше ставлять букву закону від его духа, висше право церемоняльне від морального, висше формальну побожність від дійсности¹⁴²⁾. Але з сего, що сказано, слідує, що они не були вірними репрезентантами своєї Синагоги, ані вірними синами свого патріарха, ані послухними слугами Законодателя¹⁴³⁾.

Як они викривили ідею Старого Завіта, так неопіти з фарисейської партії хотіли викривити науку Христа¹⁴⁴⁾. Однаком з ними не солідаризували ся Апостоли Жидів, хотий часом їм потуряли¹⁴⁵⁾. Колиж розходило ся о принципіальну заяву, то Апостоли солідарно з сьв. Павлом їх постуляти опрокинули¹⁴⁶⁾, ще й допилювали, аби їх слова віднесли успіх¹⁴⁷⁾.

Отже була теза і антитеза в апостольській Церкві, як говорять критики, але не такі були обох напрямів репрезентанти, і не такий був кінець борби, як они собі уявляють.

§. 4.

Метод критичної школи.

Доси занимали ся ми лише вихідними точками, на яких оперла була критична школа свою теорію про початок християнства. Остає нам ще приглянути ся методови її наукової праці.

Не будемо вдавати ся в широку студію, як обходили ся критики з тими історичними жерелами, що перечили їх поглядам. В тім случаю певна тенденційність, хотий ніколи не оправдана, то бодай дасть ся поняти. Ми звернемо свою увагу на те, як користала критична школа із жерел, яким сама признає автентичність і які становлять жерела історичні їх теорії. Ту маємо право вимагати повної консеквенції і згоди із самим собою; маємо право вимагати строгої об'єктивности навіть від таких учених, що за основу своєї праці кладуть суб'єктивізм.

Як було висше сказано, критики признають автентичність посланій сьв. Павла до Римлян, Коринтян і Галатів. Із них

141) Hefele: CG. I. 178. Дія. 8. 27.

142) Hop. Hergenröther: KG. I. 65, Brück: Lb. KG. 14.

143) Тов. 13. в. 4.

144) Лк. 2. 25. 26

145) Лк. 2. 32.

146) Мт. 12. 2. 10, 15. 2, 19. 3, 23. 14. 16. 17. 23.

147) Мт. 21. 33 сл. Мр. 7. 4. Лк. 11. 42, 39, 44.

найважнішим є послідне, бо оно подає конкретний факт списий межи сьв. Павлом, а сьв. Петром і тому самі критики уважають его за головне жерело історичне їх теорії.

На жаль треба заявити, що се жерело незгідне з їх теорією.

Сьв. Павло заявляє, що Петро їв в Антіохії при однім столі з поганами ¹⁴⁸⁾ (с. в. погано-християнами). Як се було би можливе, если би він приписови Мойсея про їду признавав обовязуючу силу, а поганьство уважав за терен собі заборонений, як собі представляють критики? Вайцсекер поясняє, що Петро в сїм случаю спроневірив ся своїй засаді, але се тому, що его партийна загорілість змякла на вид ідилічної згоди юдео- і погано-християн в Антіохії ¹⁴⁹⁾. Справді субективне пояснене без ніякої підстави в текстї. — А до того оно незгідне з психікою Петра. Чому ся іділя сподобала ся сьв. Петрови, а не зробила ніякого вражіння на его товаришів, що опісля також за ним наспіли? ¹⁵⁰⁾ Петро навіть не чекав, яке вражінє зробить на них ся будуюча згідливість, але на їх вид сейчас змінє фронт: з хвиливого універсалїста стає нагло знов послушним учеником Мойсея.

Та не лише сї негативні мотиви промовляють проти інтерпретації Вайцсекера, сам сьв. Павло виключає її позитивно. Він нелишає місця на домисли, але сам поясняє, чому Петро змінє своє поступованє і за причину сего подає — страх перед єрусалимскими юдеохристиянами ¹⁵¹⁾ та пятнує сей перескїк із сторони Апостола Жидів як облуду ¹⁵²⁾. Вправді критики і тим не бентежать ся, та впевняють, що і сих слів Автора не треба буквально розуміти, бо те, що він ту з пересердя називає облудою, було в дійсности лише браком ясного сьвітогляду і догматичною неувністю ¹⁵³⁾. Але сїм запевненєм перечать самі собі. З одної сторони представляють обі партії як рішучих ворогів і загорілих борців, а з другої відмовляють одній із воюючих сторін ясности сьвітогляду і певности пересьвідченя.

Таке розумінє апостольского спору є не лише суперечне із словами Автора, але замикає погляд критиків в блуднім ко-

¹⁴⁸⁾ (Дїя. 15. 5.), Гал. 5. 2.

¹⁴⁹⁾ Гал. 2. 12.

¹⁵⁰⁾ (Дїя. 15. 28), Гал. 2. 4. сл.

¹⁵¹⁾ (Дїя. 15. 22. сл.) Гал. 2. 11. пор. Pözl: P. 155.

¹⁵²⁾ Гл. 2. ст. 11. Ёгда же прїиде петръ ко антїохїю, кѣ аще ѣмъ протївъ стѣхъ, ѣкѣ зазѣренъ бѣ. ст. 12. Прїиде бо дѣже не протївѣ ѣкѣмъ ѡ ѣкѣмъ, съ ѣзыки ѡдѣше: вѣдѣ же прїидѣша, ѡпрѣташе и ѡбѣщаше, содѣша, сѣиныхъ ѡ ѡбѣщанїа. ст. 13. И аще ѡмѣришася съ нїмъ и прѣчи ѡдѣе, ѣкѣ и варїанѣ прїстѣти аще ѡмѣтитѣсъ ѣхъ. ст. 14. Но ёгда вїдѣхъ, ѣкѣ не правѣ хѣдатъ ко истїнкѣ вѣроустановїанїа, рекѣхъ петрѣ прѣдъ всѣмъ: аще ты їудѣи сый, ѣзычески, а не їудѣи живїши, почѣ ѣзыки їудѣи ѣкѣмъ живїти;

¹⁵³⁾ Ap. Z. 159.

лесі: з одного боку має сей історичний факт свідчити, що межі обома Апостолами заходила принципіальна різниця, — а з другого боку, аби вірно представити апостольський спір, треба его інтерпретувати із становища принципіальної різниці спорячих.

Если стихи 11—13 лишают ще місце суб'єктивним мріям, то вже 14. стих їх прямо виключає. Там не лише Автор заявляє, що св. Петро не узнає приписів Мойсея, але на сій підставі доказує, що там більше п'яно-християне повинні бути свободні від старозавітного ритуалу. Ся конклюдія не була би оправдана, якби Петро був лише сей один раз, на коротку хвилю і то під впливом поетичного вражіння виломив ся з під Мойсейового закона. Протівно: конклюдія св. Павла вимагає преміси, що свободне від церемоніальних приписів житє Петра, бодай в деяких обставинах, було у нього звичайне і засадниче.

Тож треба з Троїцким заключити, що одинокий доказовий свідок, яким свідчить ся критична школа, замість доказувати — збиває кожним реченем її погляд ¹⁵⁴⁾.

Перейдім тепер до контексту.

В главі 1. ст. 13. каже св. Павло, що він колись переслідував Церков Божу ¹⁵⁵⁾. Якже міг Автор ворожу собі групу називати так почитним епітетом? А если Церков собі ворожу уважав за Божу Церков, то як він сьмів не лише не вступити до неї, але і гонити її? Его поступованє було би в рамках зачеркнених критичною школою незрозуміле. За те оно цілком ясне із становища Церкви, яка учить, що св. Павло в часі, коли писав посланія до Галатів, не був вже ворогом Церкви.

Але цікаві собі були би і вороги св. Павла. Во автор каже дальше, що єрусалимска громада, як учула про успіхи его першого місійного подвигу, дякувала Богу за се ¹⁵⁶⁾. Хтож дякує Богу за успішні подвиги свого ворога? Сі слова свідчать ясно, що св. Павло не лише в часі, як писав лист до Галатів, але богато вчаснійше, бо вже перед єрусалимским Собором, працював в інтенції юдеохристиян в Єрусалимі, отже вже тоді був в принципіальнім порозуміню з ними.

Ще одно не ясне. Св. Павло каже, що він по своїм наверненю прийшов був до Єрусалима „відіти Петра“ і що перебув у нього 15. днів ¹⁵⁷⁾. Дивна і небувала була би то візита у свого ворога. Неупереджений бібліст легко найде виясненє на се. Автор каже, що в 14. літ пізнійше знов відвідав начальників першої громади ¹⁵⁸⁾ і ту вже каже ясно, що ходив до них,

¹⁵⁴⁾ Гал. 2. 12.

¹⁵⁵⁾ Тамже.

¹⁵⁶⁾ Гал. 2. 13. Cornely: Cursus III. 445, Felten: App. 10, Pölzl: P. 159—160, Weber: Apüber. 174. Sieffert: Petrus [Realenc. XV. 193].

¹⁵⁷⁾ Pfeiderer: Paulin 303, Urchr. 52, Mayer: K. E. K. VII. 10, Lipsius: [Sch. BL. I. 197].

¹⁵⁸⁾ А. II. 114.

аби їм предложити науку, яку голосить поганам і пересвідчити ся, чи він з ними згідний, чи може случайно віддалив ся ідейно від них, а тим самим без хісна трудив ся ¹⁵⁹⁾. — Єли єв. Павло по якімось часі самостійної місійної праці уважав за потрібну річ сконстатувати і немов відсвіджити свою ідейну єдність з головою Церкви, то зовсім зрозуміле, що він і перед тим, коли чудесним способом пізнав Євангеліє, чув потребу порівняти свою віру з наукою Церкви. — А се не лише не доказує принципіальної ріжницї, але протавно: оно євидчить, що єв. Павло уважав своїм обовязком удержувати ідейний контакт з головою Церкви.

З сего слїдує що: *„Посланіє до Галатів не лише не доказує, немовби межє Апостолами Жидів, та Апостолом поган заходила якась принципіальна ріжниця, але оно таку ріжницю прямо і ясно виключає. А в слїд за тим: Критична школа сформулувала теорію про початок християнства супреч своему одинокому історичному єсерелу.*

Не дивнаця, що і самі раціоналісти відступили від основних пунктів критичної школи. Наглядним доказом на се є їх становиско супротив Апостольских Дїяній. Нинї признають ученї раціоналісти отверто, що ся книга єв. Письма не є тенденційним твором ані не є продуктом так пізної пори, як го-госила критики ¹⁶⁰⁾.

ЗАКІНЧЕНЄ.

А сей зворот учених в справі Дїяній має для студії над початком християнства епохальне значінє. З одної сторони раціоналізм тратить одинокую історичную основу, на якій будував свою теорію. Ся теорія тратить навіть характер гіпотези, за яку доси могла уважати ся, та являє ся супротив постулатів нинїшної науки чистою примхою. З другої сторони приходить знов серед ученого євїта до голосу той погляд на початок християнства, який все голосила Церков, бо-ж ся квестія становить виключно зміст Дїяній.

А з сего виходять слїдуючі заключеня:

1) *Наука Церкви про початок християнства видержує доси всяку критику і відповідає нинїшним вимогам науки.*

2) *Щирій із самим собою раціоналіст мусить признати, що початок християнства, яко лише чисто природне, становить по нинї для науки загадку.*

¹⁵⁹⁾ пор. Фил. 3. 6.

¹⁶⁰⁾ 1. 22—24.

¹⁶¹⁾ 1. 18.

¹⁶²⁾ 2. 1.

¹⁶³⁾ „Бавдѣх же по ѡкровенїю ѡ предложѣх ѡмъ євѡкѣствованїи, єли проповѣдѣи во ѡзычѣхъ: ...а не кѡкѡ вѣстїи тѣхъ, ѡмъ тѣхѣхъ“. 2. 2. 3.

¹⁶⁴⁾ Левлер заявляє: „Вуло би порадно трохи критично відносити ся до традиційного аксіома т. зв. критичної школи про неісторичний характер єєї книги і не подїляти на слїпо недовіря супроти єєї очерненої книги єв. Письма“. Ар. Z. 10. 11. пор. Belser: Arg. 11. Funk: Bam [W. u. W. KL. II. 74]. Brockhaus: Con. Lex. I. 771. Meyer: Kon. Lex. II. 524, Pölzl P. VII., Sieffert: Petrus [Realenc. XV. 197].

Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла.

Дня 7. грудня с. р відбулись у Львові в духовній семінарії Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла, попереджені Службою Божою. Явилось 90 членів, між ними делегат Преосв. Ординаріату в Перемишлі. О год. $\frac{1}{2}$ 10 відкрив Збори голова Товариства о. совітник Гузар, зазначаючи в своїй промові, що головна заслуга сьогорічного виділу лежить в тім, що він перевів майже в цілості організацію духовенства львівської архієпархії. Число дійсних членів Товариства зросло сего року до 621.

На внесені о. сов. Гузара вибрано предсідателем Зборів о. сов. Богачевського, заступниками оо. дек. Молчка і Вілевича, а секретарями оо. Фединишина і Олійника.

О. предсідатель уділив першого голосу о. совіт. Герасимовичеві з Терпилівки, який відчитав знаменитий реферат на тему російсько-православної пропаганди в Галичині. (Реферат о. Герасимовича буде в цілості випечатаний в найблизшій ч. „Ниви“.) По рефераті ухвалили Збори таку резолюцію:

„З огляду, що в останніх літах царє- і православна агітація, піддержувана матеріально і морально зза границі, зачинає прибирати в нашім краю чимраз грізніші форми, взиває ся духовенство, щоби в інтересі релігійного і національного добра осьвідомлювало та остерігало народ перед сею погубною струєю, хоронило его перед сим подвійним спроневеренем найвзнесліїшим ідеям та утверджувало его в кріпості для католицької Церкви і української нації“.

Після сего виязалась жива і довга дискусія.

О. декан Щурковський хвалить реферат о. Герасимовича, заявляє однак, що самим осьвідомлюванем селян небогато вдівся. Треба, щоби наші власти взялись рішучіше до русофілів. Ми лишені своїй власній судьбі. З сего користають і Поляки, перетягуванем на латинство і русофіли, пропагованем православя. Також обовязком правительства взяти нас в оборону, а не ще попірати русофілів.

О. сов. Гірняк констатує, що навіть таке чисто церковне Товариство, як Ставропігійський Інститут, ширять (головно своєю книгарнею) православну пропаганду. Належало би отже компетентним чинникам запобічи в відповідний спосіб схизматичним заходам сего церковного брацтва.

О. сов. Рибчук виголошує довшу бесіду, якої зміст заключаєсь в отсих резолюціях:

1) Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла протестують проти православної пропаганди веденої обома русофільськими таборами, а головно їх пресою, висказують їм по тій причині своє обуренє, а з окрема висказують своє обуренє русофіль-

ским священникам, членам тих партий, та комітетовим русофільських часописий“.

2) „Загальні Збори протестують проти ширення між нашим народом культу релігійних і народних апостатів в роді Наумовича і Цибика“.

3) „Загальні Збори висказують русофільским товариствам своє обурення, що вони прикладають рук до так брудного діла, як пропаганда православля і ширення культу апостатів“.

4) „Загальні Збори, заявляючи нашому Преосвященному Єпископатови свою синівську любов і преданість, просять Ёго рівночасно, щоби не приймав до духовних семінарій вихованків русофільських бурс та щоби не надавав священникам русофілам посад в загрожених православною пропагандою місцевостях, бо русофіл не може ніколи бути щирим католиком“.

О. посол Онишкевич ставить такі дальші резолюції:

1) „Загальні Збори просять Преосв. Ординарія, щоби звернули увагу на тих священників, котрі посилають своїх синів до схізматицких духовних семінарій або інших вихованих закладів“.

2) „Загальні Збори просять Преосв. Митрополичий Ординаріат, щоби зніс заказ їхати священникам-Українцям в ролі делегатів „Просвіти“, „Сільського Господаря“ і інших подібних товариств — в парохії, де парохом є русофіл“.

3) „Загальні Збори просять Преосв. Ординарія, щоби місця чільні в нашій Церкві, як також парохії в околицях загрожених православем не обсаджували русофілами“.

4) „Загальні Збори поручають Виділові зголосити ся до лемківського Клуба при товаристві „Просвіта“ з своїми услугами“.

Резолюції о. Рибчука і о. Онишкевича ухвалили Збори одностайно.

О. Плакида промовляє за поділом праці між руским духовенством і пропонує основане осібного товариства місійного в цілі протиділяння православної пропаганді.

О. декан Садовський радить вести роботу пропоновану о. Плакидою через парохіяльні клуби Товариства сьв. ап. Павла.

О. совіт. Гузар стверджує, що се лежить в можности і компетенції нашого Товариства.

О. ректор Др Водян просить не рухати на публичних зборах справи неприпинання русофілів до духовних семінарій. Дальше радить оснувати при Товаристві сьв. ап. Павла місіонарський клубок.

О. протоігумен Філяс подає до відома, що ОО. Василіяни вже заложили в Бучачи школу для виховання місіонарів. Понад чотири тисячки людей заявило, що буде се діло по своїм силам поспирати. На перший поклик зголосило ся до місіонарської школи, яка має подавати середнє образованє і науку богословія, 150 хлопців. Принято лише 12. Хлопців приймаєсь по скінчених 12 літах житя. На школу з датків самого.

народу зібрано доси 2.000 кор. Бесідник апелює отже і до руских священників, щоби спішили з помічю так важному ділови та пропагували між вірними ідею „Союзу місійного“.

О. крилош. Громницький констатує, що Поляки попирають схізматицку пропаганду. Взиває руских священників, щоби брались енергично до церковної праці, щоби уряджували реколекції по селах, в проповідях щоби підносили різницю між католицкою вірою а православною, а головпо, аби якнайревішше сповідали. Вкінці нарікає на недостачу товариского життя між духовенством, яке не завсїгди сьпішить радо своему суєйдови з духовною помічю.

По замкненю дискусії над першим рефератом, виголосив о. сов. Качмарський другий короткий реферат, в яким покликаючись на відомі слова нашого Преосв. Митрополита Андрея над могилою Шашкевича „в народ“, — взиває руске духовенство, щоби остало вірне сему кличеви і йшло і на дальше, як доси, завсїгди з народом і за народ. Референт закінчив свою промову слїдуючими резолюціями:

1) „Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла констатують, що руске духовенство в Галичині розвивало протягом послїднього столїтя інтензивну діяльність серед руского народу не лише на полі церковнім, але і на полі просьвітнім, горожанським та економічним, та що найбільше причинило ся до нинїшнього его культурного розвитку. Що праця в тїм напрямі вповні відповідає духови католицкої Церкви і вельми пособляє сповненню її задачі, стверджує ціла історія католицкої Церкви, а в послїдних часах численні енциклїки Папи Льва XIII, в котрих усилено загріває духовенство до живої участі у всіх культурних і суспільних змаганнях народу, а через се до веденя его в дуєї християнським. В сих краях, в яких католицке духовенство пішло за ідеєю великого Папи, здобуло воно значний вплив на суспільність. Зваживши се, Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла взивають духовенство уєїх трех дієцєзій, щоби і на будуче видержало у сїй своїй праці та се дало знеохотити ся личними прикростями та шкодами, а будучи природними провідниками народу в культурній его праці, не ограничувало своєї праці виключно на поле церковне, а йдучи за покликом Преосвященного Митрополита, висказаним в промові над гробом Маркіяна Шашкевича, йшло „в народ“ та розвивало як найінтензивнїйшу працю у всіх напрямх“.

2) „З огляду на се, що радикальна агітація звернена проти духовенства, а тим самим проти Церкви, відбирає народови найвише добро, яким є релїгія, з огляду, що як сьвідчить історія, підорване релїгійно-моральних засад спричинює розклад суспільности і веде до занепаду нації, та що відсуване духовенства від народної праці мусить вийти на шкоду народу і противить ся бажаню народу, взиваємо членів Товариства сьв. ап. Павла, щоби інтензивною працею в церкві і поза церквою протидїало сїй деструктивній роботі“.

Обі резолюції ухвалено.

О. совітн. Др Яремко, секретар Товариства, відчитує звіт секретарський, касівський, та бібліотекарський, відомий вже з послідного числа „Ниви“. Вкінці ставить внесенє, щоби Збори висказали о. сов. Гузареві за его невсипушу врадо коло розвою Товариства — своє признає.

Внесенє прийнято через аклямацію.

До звіту о. секретаря додає ректор о. Д-р Боцян, що на „Ювілейний Дім реколекційний ім. Митрополита А. гр. Шептицького“, вплинуло 198 декларацій на суму 18.680 кор.

Звіт контрольної комісії зложив о. сов. Паньківський. Діловодство Товариства знайшла Комісія в вірцевім порядку, тому бесідник вносить уділити Виділови абсолюторію.

Внесенє прийнято одноголосно.

Перед приступленєм до вибору нового Виділу, запропонував о. крилош. Громницький, щоби через аклямацію вибрано дотенерішний Виділ. Се й сталось.

Тепер слідували внесенє і інтерпеляції членів.

О. декан Цурковський вносить, щоби Виділ поробив стараня в справі підвишенє платні для духовенства.

О. сов. Гузар просить присутних свьящеників купувати книжочки Товариства.

О. Венгринович констатує, що на 621 членів Товариства, членами „Достави“ є всього 229 свьящеників; звиває отже вступати в члени „Достави“.

О. сов. Садовський звиває духовенство, щоби воно шярило між вірними культ до Найсв. Евхаристії.

О. сов. Дзерович ставить внесенє, щоби Товариство займилось збудованєм християнського дому академічного.

О. сов. Садовський поясняє, що в будучім реколекційнім домі будуть мати приміщенє також і академики, отже нема потреби будови окремого академічного дому.

Всі сі внесенєя переказано новому Виділови.

Предсідатель о. сов. Богачевський покликуючись на тогорічну ухвалу Загальних Зборів, пригадує членам Товариства, щоби в найближшій часі відправили Службу Божу за живих і померших членів Товариства, а в одну з найближших неділь збирали датки на видавництва Товариства.

Дальше подає о. предсідатель до відома Загальним Зборам, що по послідних Загальних Зборах Товариства появила ся в ч. II. „Церковного Востока“, орґані Общества ім. св. Івана Золотоустого, клевета, будьто би на тогорічних Зборах ставлено слідуєчі резолюції:

2) „Щоби свьящеників, зістаючих уже на парохіях а приклонних тим засадам (русофільським), в случаях хороби не заступати в виповненю їх душпастирських обовязків.

3) Щоби на празники храмів в парохіях обсаджених свьящениками русско-народної партії, не їхати з помочию сусідскою, чи то для виголошенєя проповідий, чи також слуханя сповідий“.

Виділ нашого Товариства виїс зараз спростованє такого змісту:

„Високоповажана Редакціє! „Церковний Восток“ ч. 2 напечатав статтю „До чого може довести національний шовінізм?“ в котрій подав невірні інформації про послідні Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла. — Просимо проте о поміщенє сліду-чого спростованя: — Неправдою є, що „деякі священики пар-тії української поставили межі иньшими слідуочі резолюції: 2) Щоби священиків... 3) Щоби на празники... (сі мнїмі „резолю-ції“ подані в горі — Редакція „Ниви“) .. Правдою є, що таких резолюцій на Загальних Зборах Товариства сьв. ап. Пав-ла ніхто з присутніх священиків не ставив. — У Львові, д. 15 VI. 1911. За Виділ: о. Евген Гузар, свящ. Д-р Д. Яремко“.

Редакція „Церковного Востока“ помістила се спростованє в ч. IV., однак з додатком (по словах: „ніхто з присутніх священиків не ставив“): „Совсѣмъ нѣтъ? — Ред. Ц. В.“ — Тими двома словами піддержує згадана Редакція кинену на наше Товариство клевету, тому предкладаю Загальним Збо-рам отсею резолюцію до ухвали:

„Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла поручають Виділові віднестиє з жалобою до Преосвященного Митрополи-чого Ординаріату з представленням ходу цілої події і о підда-нє її церковному судови до розслідження“.

Однородно ухвалено сю резолюцію.

Рівнож ухвалено також послідну резолюцію о. предсідате-ка Богачевского:

„З уваги на те, що тогорічні Загальні Збори запротесту-вали проти насильного видаленя СС. Василянк з дотеперіш-ного їх 30 літнього поміщеня „Совітом Народного Дому“, а ся сумна подія помимо того протесту склала ся 8. вересня с. р. — Загальні Збори Товариства сьв. ап. Павла у Львові солідари-зують ся зовсім з заявою Виділу того Товариства поміщеною в 22 ч. „Ниви“ з д. 15 падолиста с. р. і запитують прилюдно своїх Собратів священиків, членів Совіта і Общества, чому во-ни допустили до сеї сумної події, яка викликає велику со-блазнь в народі, та чому своїм мовчанєм і дальшим засіданєм в Совіті здають ся сей сумний факт апробувати“.

По прийнятю отсеї резолюції подякував еще о. предсідатель Вп. о. Ректорови в імени цілого Товариства за відступленє ком-нати на засіданя Виділу Товариства і розвизав Загальні Збори.

ВСЯЧИНА.

Відозва в справі „Основи“. Вже с емий рік виходить у Льво-ві популярна християньска часопись для руского народа — „О с н о в а“. З початку була вона приватною власністю; в по-

сліднім році прийняв її на себе Редакційний Комітет „Ниви“. Як кожда руска популярна часопись, так і „Основа“ оплачується кепсько. Що року замикаєся бюджет більшим або меншим недобором. Те саме є й сего року. Через те Редакційний Комітет „Ниви“ знайшов ся був в клопоті: чи заперестати видавати „Основу“, чи видавати її даліше з нараженем „Ниви“ на великі страти. Узнаючи однак велику потребу популярної релігійної часописи, якою є „Основа“, рішив ся Комітет на то друге. Рівночасно однак звертаєсь отсим до Вп. Читачів і Прихильників „Ниви“ о ласкаву підмогу і поміч в сім ділі, а се о ширенє „Основи“ між народом. Ціна — 3 кор. річно — так низка, що з сего боку нема найменшої трудности. Може найліпше булоби замовляти „Основу“ в більшім числі примірників і через церковну прислугу продавати поодинокі її числа своїм парохіянам. Змістом своїм надаєсь „Основа“ навіть до того, що її можна і в закрестії продавати, та поручати з проповідниць. Крім того просимо також о збиранє добровільних датків на фонд „Основи“ при різних нагодах. Без помочи нашої християнської суспільности „Основа“ не то що не буде могла побільшити свого обєму або перемінитись на тижневник, чого жадають раз-враз самі її предплатники, але і в дотеперішнім виді не буде могла довго животіти. Як би так кожний предплатник „Ниви“ постарав ся бодай о двох предплатників для „Основи“ — будучність сеї послідної, була би забезпечена. Упадок „Основи“ був би не дуже підхлїбним свідомством для нашого духовенства. Коли кількох руских адвокатів може удержувати десятками літ обємисте радикальне видавництво, то дві тисячки українського духовенства в силі також спромогчи ся на удержанє крім „Ниви“ — також популярної газетки „Основи“. — *Видавництво „Основи“.*

Бібліографічна нотатка. Theol. Prakt. Quartalschrift видавана в Лінцу помістила в IV книжці за 1911 нотатку о. Йос. Ганкевича з Красного про декрет „Ne temere“, обов'язуючий вже і Русинів кат. в стисло австр. краях. Рівнож церк. статистичн. виданє „Kalender f. d. katol. Klerus“, видаване в Regensburg в Баварії і містять також дуже докладні поясненя найновіших церк. законів, помістило в виданю на 1912 рік статистику гр. к. церкви з поясненнями історичними і правноцерковними написану рівнож через о. Йос. Ганкевича з Красного. Через такі статі дізнає ся світ католицький, особливо учений клир німецький, о рускій церкві і о її всяких відносинах і простує ся всякі ошибочні понятя і дати; нпр. в многих статист. виказах заграничних фігурувало ще до недавна руск. катол. єпископство в Холмі знесене *via facti* 1875 року! А для нас дуже пожаданє з церковних, обрядових і національних взглядів інформованє заграничної публіки, а особливо заграничних учених, о наших відносинах церковних на австр. Руси.

Загальні Збори „Достави“ відбули ся ся у Львові в дни 27 падолиста с. р. Як виказав звіт дирекції і контрольної комісії, поступило товариство в сім році значно наперед. Всі книги вели ся звірцево і давали в кожній хвилі точну евіденцію: який стан готівки, кредиту, вірительностей, товару і др. Дирекція ввійшла в звязь з перворядними фірмами і підприємцями, набувала самі лучші товари, держала їх в своїх складах в великім і гарнім виборі, а набуваючи їх під корисними услівими, продавала по уміркованих цінах. Великою заслугою було й се, що „Достава“ побирала з чужих фабрик лиш такі річи, котрі у нас еще не виробляють ся, (прим. шовки, і красні золота і срібла), а зате старала ся збирати при собі що найлучших власних артистів і промисловців з цілого краю для виготовлення церковної утварі: малярів, різьбярів, бронзівників, позолотників, ткачів і др. Наслідком того стала у нас церковна штука, і то в питійм стилу, значно розвиватись і виказувати красні результати. Але управа пішла й дальше і стала по всіх закутках краю вишукувати домородних, талановитих людей, що займались спеціальними виробами; зідси пішли гарні гуцульські різьби (рами, крести, трійці) і різні народні тканини (покривала, капи, портієри, килими і др.). В послідних часах бачили ми красні і зглядно не дорогі шовком вишивані прапори, прегарні матерії і под. Словом, се не були давні шабльонови і одностійні річи; публика могла тут кожного часу любоватись якимись новостями, що їх красні таланти творчого руского духа на світ виводили. — При сполученю лучших артистичних сил в „Доставі“ зачали звертатись сюди многі свьященники по виконане більших робіт для своїх церков: іконостасів, престолів, проповідниць і др. І знаємо, що були з сего вдоволені, бо одержували звідтам здібних і солідних артистів, діставали умірковані сталі ціни, тай не зазнавали в сих справах ніяких прикростий, яких досвідчували давнійше не раз від незнаних їм людей. Результат сеї оживленої роботи показав ся такий, що й публика звернулась громадно до „Достави“, тай торговий оборот вийшов в посліднім році значно більший, як був за попередного півтора року.

З подій, які зазначились в діяльності товариства на зверха, годить ся особливо піднести дві.

Перша, се отворене філіяльного складу в Перемишли. Сего діла довершено на жадане значної часті перемиського духовенства, тай при моральній піддержці місцевої рускої громади. Акту посвящення доповнив в дни 17. січня с. р. преосв. єпископ Чехович при участи клиру і свѣтских патріотів, зазначаючи в своїй кінцевій сердечній промові, що як тішити ся кождою рускою інституцією в своїм городі, так радів і сим новим набутком і надіє ся що клир і народ се діло щиро попруть, тай що буде оно розвиватись на красу і велич рускої Церкви. Склад в Перемишли оправдав покладані надії і показав ся вже в першій році свого існування рентовнім.

Друга, немаловажна подія була участь „Достави“ враз з другими нашими товариствами і підприємцями (Сільским Господарем, Просьвітою, Педагогічним Товариством, Народною Торговлею, проф. Левинським і др) на одескій виставі. Вироби їх були виставлені там в окремім відділі під назвою „Галицка Україна“. Ся участь мала там не мале значінє. Виставлені твори як і картограми культурної праці поодиноких наших товариств в краю звернули живу увагу і заінтересованє всіх гостей, російських і чужосторонніх, котрі досі о нас мало що знали, і визивали їх подив для нашої штуки і бистрого культурного розвитку. Що більше, навіть в деяких офіціяльних російських кругах зачала виражатись гадка, що наша праця не єсть деструктивна, як там досі на ню задивлялись, але глибоко культурною, котру належало би в імє загальної славянської культури пошанувати. В тім відділі визначувались особливо утварі „Достави“: гарні образи, гудульські рами, ріжні тканини (портieri, церковні покривала), красні фелони. Виставовий комітет висказав для них велике признанє.

Ми тішимо ся тим напрямом, яким пішла наша „Достава“ і надїємо ся, що вона причинить ся чимало до піднесеня нашої рідної церковної штуки і краси обряду. При сїм не можемо поминути єще і тої многоважної заслуги, що „Достава“ віддавала зі своїх зисків значні дари на бідні, особливо на zagrożені церкви, тай на другі культурні і добродійні рускі ціли.

До Надзорної Ради зістали на місце вильосованих членів вибрані: д-р Юрик, д-р Воцян, д-р Люб. Рожанський, д-р Говикович і о. Порайко з Станіславова. До контрольної комісії увійшли: о. Залужний, Чапельський і Мацкевич. В дирекції остались на дальше: о. Стефанович, о. Лициняк і Іван Петрушевич — а їх заступниками вибрані: д-р Волошин, і оо. Малицький і Фединський.

Справленє ошибок.

В попереднім (23) числі „Ниви“ на ст. 730. опустити слово: ухвалено

На ст. 731. місто: готівка в квоті 1229 к. 94 має бути 3647 К 45 сот.

Нові книжки.

„В обороні правди і чести.“, Львів, 1911. ст. 99. Передрук з „Руслана“.

На сю брошуру складають ся відповіді п. Олександра Барвіньського, п. К. Студинського і п. О. Маковєя на статі поміщені в „Ділі“ в чч. 200, 201, 203, 204, 205 і 206 під заголовком: „Нації християнські суспільняки“. Брошура займаєсь майже виключно личною апологією зачеплених авторів, а не узглядняє цілковито головного закиду зробленого редакцією „Діла“ — „Християнсько-суспільному Союзови“.

Переписка Редакції.

Вн. о. Т. Бл. в К. Помістимо дуже радо, коли надішлете більшу скількість. По одній ніяково поміщувати. — *Вн. о. Іван Сатурекій в Сухоставі.* Вашу заяву помітить радо „Руслан“ — радимо до него удатись. Сею дорогою дійде вона також скорше до відома тих, до котрих Ви її адресуєте. — *Вн. о. Ілія Чорнодола в Заліщицях.* Приняли до відома і кинули до коша. — *Вн. о. М. Дурд. в Печ.* Віримо Вашій ширости і через те жалуємо Вас. Помістити не можемо, бо не кажете абсолютно нічого нового, а повторюєте лише те, на що ми вже давно дали основну відповідь. Крім того без розваги містите побіч себе слова, що знаходять ся в заголовку Вашої дописи. Чи на Вашу думку „опортуніст“ є вже зараз і „безпринципiallyнм“? На якій підставі? Що до партійности „Ниви“ вкінці — не маєте також слушности. „Нива“ містить статі і дописи всіх священиків, коли вони відповідають вимогам її програми і звичайним вимогам річи призначеної до друку. Як раз та безпартійність дозволяє нам критикувати всю нашу пресу без виїмку. Одушевляйтесь знов тим, чим Ви хочете, аби ми одушевлялись, не можемо в інтересі Церкви і народу.

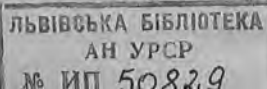
Від Редакції.

Замикаючи осьмий річник нашого видавництва, дякуємо вперед всім нашим Співробітникам за моральну поміч у наших труді, а zarazом просимо о таку саму поміч і нарік. Просимо дальше наших Прихильників о зискуване нам нових предплатників, бо еще далеко не всі українські священики предплачують „Ниву“. Успіва предлати на р. 1912 лишають ся ті самі. Помимо великих видатків, полученных з нашим видавництвом, будемо в р. 1912 видавати місячними одноаркушевыми додатками практичні проповіді для нашого народу. З початком року розіщнемо друк двох наукових розвідок з історії нашої Церкви, як також інтересної обширнійшої праці про відносини Мойсея до природних наук. Просимо вкінці наших Читачів о надсилане дописий з життя церковного і суспільного. — Редакція.

Видав „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
свьящ. Ярослав Левицький.

З друкарні Ставропигійської під упр. М. Рефця.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Рицерська ч. 18.
поручає ся Всч. Духовенъству.

Церковна Торговля
„ДОСІПАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх
робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші,
монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти,
процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різбярів
для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає за-
мовлення на образи.

Позолочення чаш і направи риз
просять висплати до Львова, де в їх робітня.

За гроші, складані на вкладкові книжки, дає 6⁰/₀,
уважаючи вкладчиків спільниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 16.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”.

Кожний Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не понести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожний Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“

рахує найтаньші оплати за обезпеченя селянських будинків.

„Дністер“

звертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 вносить зворот 10⁰/₀.

„Дністер“

оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителів.

„Дністер“

дає підмоги Руским школам і бурсам, де виховують ся селянські діти.

Люди асекуровані в „Дністрі“ можуть дістати позичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дністра“ виносять з кінцем 1910 року

3,032.250 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на житє у всіх догідних комбінаціях (на житє, посмертні капітали, посаги, речти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежи з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні пагери і векслі за дешевою оплатою премії.

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексцелленция митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатия” вибудована на найсоліднійших основах.

„Карпатия” приймає обезпечення на життє у всіх
найдогіднійших комбінаціях при найкористній-
ших умовах: на дожиттє, посмертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатия” дає обезпеченим всякі користи, які може
дати нинішній стан техніки обезпечення і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатия” основана на взаємності і має на увазі
лиш хосен своїх членів. Чисті зпеки вертають ся
яко дивіденди членам.

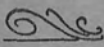
„Карпатия” видає поліси, які по трилітнім тривку
стають неоспоримими і незападальними.

Нема жадного иншого руского асекураційного това-
риства на життє лиш одна, однієїнька „КАРПАТИЯ”.

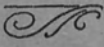
Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш своє
власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в
„КАРПАТИІ”.

„Карпатия” передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою аґентуру.

Блишші інформації що до обезпечень і аґенций уді-
ляє дирекция товариства в Чернівцях, ул. Кохановского
ч. 12. Дирекция приймає також зголошення внесків на
обезпечення на життє і ренти.

З друкарні Ставропігійського Інститута
під зарядом М. Рефія.

ДОДАТОК ДО „НИВИ“

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Туркевич.

Ч. 1.

Львів, 1 січня 1911.

Рік I.

Від редакції.

Уповаючи на поміч Всемогучого приступаєм за благословенем Єго Екссцеленції Високопреосвященного нашого Архипастиря Митрополита кир Андрея до видавання „Катехитичного місячника“ яко органу „Товариства катехитів“.

Потребу станової часописи для наших катехитів узнали перші конститууючі загальні збори „Товариства катехитів“, зібрані у Львові дня 1. XI. 1910, приймаючи однодушно резолюцію о. Щепанюка, яка звучить: „Нововибраний виділ подне видавати якнайскорше, хочби навіть з початком 1911 р. фаховий катехитичний двотиждневник або по крайній мірі місячник, який давав-би найновіші інформації в катехитичних справах і пособлював катехитичному образованию“.

Се дало і почин до основаня нашої часописи.

Виконуючи ухвали загальних зборів виділ „Товариства катехитів“ на засіданню дня 18. XI. 1910 рішив:

а) видавати що місяця, починаючи від 1 січня 1911 станову часопись під назвою: „Катехитичний місячник“, орган „Товариства катехитів“.

б) з огляду, що на видаване самостійної часописи нема ані достаточних фондів ані достаточного сподіваного числа пренумераторів, позаяк у всіх 3 гр. кат. епархіях Галичини і

Буковини єсть лиш 160 сталих посад катехитів, рішено віднести до редакції „Ниви“ з просьбою, щоби „Катехитичний місячник“ примістила яко безплатний, щомісячний додаток до „Ниви“, на що сейчас повідомлений про се редактор „Ниви“ особисто заявив згоду.

в) редакцію „Катехитичного місячника“ поручено о. Ів. Туркевичови.

Отсе і генеза „Катехитичного місячника“.

Ціль його ясна, висказана вже в згаданій резолюції, а се: пособлювати фаховому образованию катехитів шкіл усіх типів і подавати найновіші інформації в катехитичних справах, а тим самим в дальшій меті служити розширенню і поглибленню хвали Бога, поваги Христової Церкви католицької і так причинитись до добра нашого українського народа.

Щоби таку ціль вповні осягнути, не вистане енергія і образоване одного чоловіка: потреба до сего праці цілої нашої суспільности. — І справді наш місячник буде тоді правдивим органом „Товариства катехитів“, наколи буде (взаїмним) вспільним висловом зріло обдуманих гадок і педагогічних досвідів — усіх Всеч. і Високопреп. оо. Товаришів катехитів, як також і інших Отців, катехитичному званю більше або меньше близько стоячих, ним займаючих ся і йому добра бажаючих. — А позаяк всі майже Всеч. і Високопр. Отці гр. кат. обряду всіх 3 епархій суть в части бодай катехитами, проте звертаєм ся до всіх з покликом, свої вироблені гадки, спостереження і досвіди, дотикаючі катехитичного звання, не полишати забуттю, а подавати їх в нашім органі на пожиток цілої нашої суспільности.

Для близшої орієнтації зачеркуєм програму статей і відомостей, які редакция нашого місячника має замір поміщувати:

- 1.) Розвідки з обему догматики
- 2.) „ „ „ етики і права
- 3.) „ „ „ філософії
- 4.) „ „ „ біблійних наук
- 5.) „ „ „ літургії
- 6.) „ „ „ орієнтальогії
- 7.) „ „ „ історії
- 8.) „ „ „ природних наук
- 9.) „ „ „ красної літератури
- 10.) „ „ „ славістики
- 11.) „ „ „ катехитики
- 12.) „ „ „ педагогіки

} в застосованню до катехитичних потреб

- 13.) Переводи знаменитих розвідок дотикаючих катехитичних потреб,
- 14.) Екзорти,
- 15.) Катехизи,
- 16.) Катехитичний порадник,

- 17.) Рецензії,
- 18.) Бібліографічні вісти,
- 19.) Пресові вісти,
- 20.) Рішення духовних і світських властей в катехитичних справах,
- 21.) Справи шкільних підручників і молитвословів,
- 22.) „ науки релігії в наших школах,
- 23.) Вісти з „Товариства катихитів“,
- 24.) Личні вісти,
- 25.) Всячина.

Всі письма просить ся надсилати на руки редактора у Львові, площа св. Юра ч. 5.

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

1. Перші проби організації львівських катехитів народних і середних шкіл.

Вже в 1890-тих роках львівські катехити народних шкіл, себ-то стали: оо Гузар, Навроцкий, Лопатинський, Гоцкий, Туркевич, Стеткевич, Рудович, і провізоричні: оо. Бачинський, Березовський, Бобикевич, Лах, Лежогубский з власної ініціати-ви стали збирати ся раз на місяць на спільні конференції в цілі взаємного порозуміння в своїх станових справах, як спосіб подавання науки релігії дітям народних шкіл, не знаючим письма, а часто навіть бесіди української, уложеня черги сповідий, реколекцій, спільного обговореня трудніших катехитичних случаїв і т. п. — Рішення тих конференцій катехити протоколували у спільній книзі і так досягали одноцільності поступованя. — Катехити середних шкіл не мали тоді жадної спільної організації.

Около 1900-го року сей гурток народних катехитів розбив ся, позаяк більшість його членів позанимала посади поза Львовом, і спільні конференції перервали ся. — Що правда, старав ся о. Гузар, який полишив ся у Львові на посаді катехита в мужескій учительській семінарії, на конференції, яку скликав на день 13 мая 1901 р., заложити товариський кружок львівських катехитів середних і народних шкіл, а навіть аж 15

тодішніх катехитів підписало заяву приступлення до такого кружка, але діяльність сего кружка не розвинула ся жадна.

Від 1905 року заняття посади при середніх школах у Львові оо. Лужницький, Лежогубський, Рудович, Лициняк, Левицький, відтак о. Лопатинський, і остаточно о. Туркевич і ті вільно з давнішими гімназійними катехитами оо. Д-ром Юриком і Д-ром Дорожинським та о. Гузаром стали наново гуртуватись для вільного порозуміння в катехитичних справах, заініційовано сходи і конференції, а першим далекосягаючим ділом сего кружка катехитів середніх шкіл у Львові було скликане наради катехитів середніх шкіл всіх 3 гр. кат. галицьких єпархій.

2. Конгрес гр. кат. катехитів середніх шкіл у Львові в саях Митрополичого музею дня 2. ЖІ. 1907.

Запрошення на конгрес вислано слідуєчі: Ваше Високопреподобє! Кружок катехитів середніх шкіл у Львові має честь, за відомостию і одобренєм Високопреосвященного Митрополичого Ординарія, запросити Ваше Високопреподобє на наради, котрі відбудуть ся в суботу дня 2-го (н. ст.) листопада б. р. у Львові пл. сьв. Юра в саях Митрополичого музею. Предмет нарад: 1. О релігійности молодіжи середніх шкіл; (рефер. Т. Лежогубський, кат. реальн. шк.). 2. О духовній лектурі для молодіжи середніх шкіл; (рефер. д-р Д. Дорожинський, кат. нім. гімн.). 3. О науці релігії на основі теперішніх шкільних учебників; (рефер. Л. Лужницький, кат. акад. гімн.). 4. О організації катехитів; (рефер. Е. Гузар, кат. учит. семин.). Початок нарад: 9-а год. рано. Служба Божа о призванє сьв. Духа о 8-мій год. рано в Архикатедр. храмі. Львів, дня 16-го н. ст. жовтня 1907.

Зібрало ся на конгрес 27 катехитів сер. шкіл: Федусевич, Копко, Добрянський, Гузар, Д-р Дорожинський, Дубіцький, Туркевич, Стефанович, Глібовицький, Кормош, Лужницький, Дзерович, Лежогубський, Кмить, Левинський, Д-р Юрик, Лопатинський, Т. Бородайкевич, Громницький, Федорович, Паславський, Лициняк, Савчин, Савіцький, Рудович, Левицький, Я. Бородайкевич; 4 катехитів оправдало свою неprisутність: Соневицький, Порайко, Погорецький, Оргинський.

О 8-мій год. рано відправлено соборну Службу Божу о призванє сьв. Духа в Архикатедральнім храмі.

(Далі буде).

До Всєч. і Високопреп. ОО. Товаришів Катихитів!

„І даждѣ намѣ єдинини оустѣ и єдининих сєрдцєих салєвити и воспѣвати пречестное и великолєпое имя твоє...“

Одиницї, що йдуть одинцем, се розбиті складові части можливого великого і сильного організму. Се змарновані сили. У них загибає жите організму, а кожда, хочби трохи сильнїша одиниця вспіє їх зломити.

Згуртованє тих сил — велике дїло! З безсильних або слабосильних частий повстає нова, велика, могутна, крїпка одиниця, якої сила зазначаєть ся великими дїлами, а всі єї складові части оживляє вспільна струя ідеї і одушевлення і побуджує їх до нового житя — до органічної, гармонійної працї. „Viribus unitis!“ „Громада — великий чоловік!“ „Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur!“

І наші катехитичні сили йшли єще до тепер одинцем. Аж ось для Божої слави, для добра церкви і народа повстає у них під покровом 3. наших Преосвящєних Архїєрєїв нова, велика одиниця: станове згурпованє катехитів народних і середних шкіл всіх трєх наших гр. кат. єпархїй в одно вспільне „Товариство Катехитів“. — Його цїлюю після § 3 статута є: „підпирати всі справи, що мають на метї науку релїгїї, релїгїйно-моральне вихованє шкільної молодїжи та духове і материяльне добро членів“. А як глибокі замїри призначили до здїйсненя сєму товариству його основателї, добачуєм з § 4. статута, де яко способи до осягненя цїли товариства, побїч ознакомлюваня ся з новїйшими катехитичними творами, уладжуваня сходин, зїздів, викладів, відчитів, конференций, курсів та духовних вправ для катехитів, побїч видаваня часописи, підручників та лїтерацких творів, подано ще й такі способи: вносити пропамятні письма і петицїї до законодапних тїл і властей в справї науки релїгїї і катехитів, видавати опінію на запити духовних і шкільних властей в справах науки релїгїї і катехитів та давати правну оборону членам в заводових відносинах перед шкільними і адмінїстраційними властями.

Звертаєм ся тому з покликком до Вас, Всєч. і Високопрепод. ОО. Товариші катехити, для яких передовсім се товариство призначене, вступаєте всі в його члени та приєднуйте Товариству членів з помежи парохїяльного духовенства, яке також займає ся наукою релїгїї в школах. — На сходинах місцевих кружків, де такі є можливі, вимїнюйте свої гадки і досвїди і подайте головному видїлову до відомости, давайте єму товчок до дїланя а рїшеня головного видїлу не будуть тогди висказом поодиноких гадок, але цїлої нашої згуртованої і зорганізованої суспільности. — Будуть у нас єдині уста і єдине сєрце, переняте одушевленєм для Божої слави, для добра церкви і народа та

послухом для наших архипастирів, а найвисший Владика неба і землі поблагословить наші змагання і нашу працю!

Від виділу „Товариства катехитів“.

О. Євг. Гузар

голова

О. Іван Туркевич

секретар.

Бібліографічні і пресові вісти.

Christlich-pädagogische Blätter. Monastsschrift für Religionsunterricht und Jugendseelsorge. Eigentum des „Wiener Katecheten-Vereines“. Redigiert von W. Jaksch, Bürgerschulkatechet. Redaktion, an welche literarische Beiträge und zur Besprechung bestimmte Bücher an senden sind: Wien, V/1, Schönbrunnnergasse 75. Verwaltung (Adresse für Geldbeträge): Kooperator I. Fuss, Wien II/2, Nepomukgasse 1. Versandstelle, an welche Bestellungen, Mitteilungen über Wohnungsveränderung und Anzeigeangelegenheiten an richten sind: Buchhandlung H. Kirsch, Wien I., Singerstrasse 7. — Erscheint am 15 jeden Monates. — Preis ganzjährig 4 K. —
Се видавництво розпочинає в 1911 р. свій 34 річник.

Вісти з „Товариства катехитів“.

1. Засіданє виділу „Товариства катехитів“

дня 1. XI. 1910. о год. 7. вечером.

Присутні: всі виділові.

Виділ уконституував ся, вибираючи:

о. Леоніда Лужницького заст. голови,

о. Дамяна Лопатиньского каспером,

о. Івана Туркевича секретарем.

На тім засіданє закінчено.

2. Засіданє виділу „Товариства катехитів“

дня 18. XI. 1910. о год. 5. попол.

Присутні: оо. Гузар, Лужницький, Лопатиньскій, Лиско, Рудович.

1) Голова вносить, щоб виділ передовсім заяв ся резолюціями, прийнятими на загальних зборах дня 1. XI. с. р. — Принято.

2) Піднято дискусію над резолюцією о. Лежогубського в справі переходів шкільної молодіжки грецького обряду на латинський, в яких поминаєсь цілком установи конкордії; однак з причини, що сам о. Лежогубський мусів опустити засідань, постановлено рішене відложити до слідуячого засідання.

3) Дотично першої резолюції о. Щепанюка в справі вида-
ня молитвослова для шкільної молодіжки рішено:

а) видати потрійний молитвослов для шкільної молодіжки а се:

а) малий формату молитвослова Р. т. п. для дїтей;

б) середний для учеників середних шкіл;

в) великий для старшої молодіжки

б) прийняти перевід щоденних молитов, зладжений комісією львівських катехитів по призову Ординаріату.

в) віддати друк молитвословів Р. Товариству педагог. за 500 ґратисових примірників з кожного видання на річ Товариства катехитів.

г) Виконанє сего рішення поручено о. Гузарови.

4) Дотично другої резолюції о. Щепанюка в справі вида-
вання катехитичної часописи рішено:

а) видавати що місяця починаючи від 1. січня 1911. стано-
ву часопись під назвою „Катехитичний місячник“, орган това-
риства катехитів;

б) з огляду, що на видаванє самостійної часописи нема ані достаточних фондів ані достаточного сподіваного числа прену-
мераторів, позаяк у всіх 3 єпархіях є лиш 160 еталів, посад
катехитів, рішено віднестись до редакції „Ниви“ з просьбою,
щоби „Катехитичний місячник“ поміщувала як безплатний мі-
сячний додаток до „Ниви“, на що сейчас повідомлений редак-
тор „Ниви“, радо згодив ся;

в) редакцію „Катехитичного місячника“ поручено о. Тур-
кевичови.

5) Ухвалено уложити і вишечатати регулярні для кружків:
„Товариства катехитів“ та розіслати єго до повірених катехитів
у всіх більших городах Галичини і Буковини з завізванєм, що-
би заложили місцеві кружки. Виконанє сего рішення поручено
комісії складаючій ся з оо. Гузара, Лопатинського, Лежогубско-
го і Туркевича. — Референтом комісії має бути о. Туркевич.

3. Засіданє виділу „Товариства катехитів“

дня 13. грудня 1910. о год. 5 попол.

Присутні: оо. Гузар, Лужницький, Лежогубський, Туркевич,
Лиско.

1) Секретар товариства здає справу яко референт регулярні-
мової комісії, що уложено регулярні для позамісцевих кружків

товариства, вилітографовано в 100 примірниках і розіслано з припорушенням, зорганізувати місцеві кружки слідуєчим катехитам: Д-р Копрад в Тернополі, Громницький в Золочеві, Глібовицький в Бродах, Дзерович в Стрию, Дубіцький в Бережанах, Турула в Тереховлі, Кудрик в Рогатині, Содомора в Підгайцях, Чернецький в Городку, Мартинович в Перемишлі, Сікіржинський в Сяноці, Кмить в Дрогобичі, Погорецький в Ярославі, Грицик в Сокалі, Ортинський в Самборі і Залітач в Яворові. — З висилкою до катехитів Станиславівської єпархії рішено вздержати ся на разі, доки голова Товариства лично не порозумієсь в тій справі з Преосвященним кпр Григорієм.

2) О. Гузар предкладає молитвослов меньшого типу зладжений після вказівок рішених на засіданю з 18. XI. Принято.

3) О. Туркевич предкладає лист о. Федева з Заліщик в справі уложеного ним „катехитичного молитвослова“. Рішено зажадати прислання манускрипту до евент. ужитку.

4) Редактор „Катехитичного місячника“ предкладає начерк першого числа маючої видати ся часописи. Принято.

5. Принято до відомости заснованє „катехитичного кружка“ в Стрию, якого головою вибрано о. Дзеровича, касиєром о. Галайчука, а секретарем о. Галинта.

Личні вісти.

О. Д-р Стефан Юрик, шамбелян Ёго Святости і професор релігії при ц. к. V. гімн. у Львові, одержав необмежену відпустку і обняв парохію в Золочеві.

О. Дамян Лопатинський, професор релігії при ц. к. жіночій учительській семинарії у Львові зістав іменований професором релігії при ц. к. V. гімназії у Львові.

О. Іван Рудович, професор релігії при філії ц. к. I. академічної гімназії у Львові іменований професором релігії при ц. к. жіночій учит. семинарії у Львові.

О. Іван Туркевич, професор релігії при ц. к. I. академічній гімназії у Львові зістав приділений до філії тоїж гімназії.

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Турневич.

Ч. 2.

Львів, 1 лютого 1911.

Рік I.

О. БОЦЯН.

Монахівська катехитична метода.

Від яких 10 літ замітний серед католицьких катехитів і учителів катехитики особливий рух з огляду на піднесенє, оживленє і розвиненє науки віри. Осередок сего руху становить внутрішня економія, вишколенє фахової методики. На вні вона наймаркантійше виразила ся у повстаню т. зв. „Монахівської“ катехитичної методи.

Коли один з її заступників, проповідник парохіальний з Монахова Stieglitz, представляючи її історію,^{*)} каже нам шукати її початків з одної сторони у свому невдоволеню з до-теперішної методи, а з другої у свому запізнаню ся із т. зв. формальними ступенями Гербарта, то се, яко личный спомин, може бути і правдою. А коли він дальше вказує на генетично-індуктивний спосіб навчання яко на загальну і офіціальну методу модернього шкільництва, то се може неспокійне пошукуванє за новою методою в катехитиці що найбільше пояснити, але не конечно оправдати. Але що про-

^{*)} Die Münchener Methode. „Der Münchener catechetische Kurs 1905“ von D-r I. Göttler, Kempten, 1906, ст. 166.

блем нової катихитичної методи заворушив як раз великоміських теоретиків і практиків, причини сего треба хіба шукати в обставинах нашого часу.

Стара випробована авторитетна метода функціонувала разом з обома помічниками катихитичної науки: родиною і школою, аж до послідної хвили без закиду. В родинях катихизм був настільною книгою а „вивчення лекцій“ пильнували родичі. До церкви на духовні науки ходила пильно вся громада. Не було великого ризика, коли школа неодноразово непоняте слово полишала пізнійшому релігійному вихованню. Тепер вже інші часи. Нервові покоління вже в школі не посидить тихо і не буде уважати, коли не потрапить ся заняти його фантазії, не скупить ся его гадок коло чогось інтересного. По міських родинях і школах нині катихитична наука вже не находити помочи, але противно радше ще шкідливий вплив. Нині катихитика мусить серед трудних обставин старати ся сама собі дати раду, щоби навіть без школи і дому дійти до своєї цілі: заціплення і утравлення християнського виховання молодіжи. Ось у тім лежить і причина особливого натиску на виховане при науці релігії, тут треба шукати жерела нинішних педагогічних проблемів. А що як раз нова катихитична метода хвалить ся своєю психологічною і педагогічною стороною, не буде від річи з нею познакомити ся. Коли же вона поки-що ще не довершена у свому розвитку, найлучше слідити її розвиток після педагогічно-катихитичних курсів в Сольногороді і Відні, а передовсім обох монахівських катихитичних курсів з р. 1905 і 1907.

(Далі буде).

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

(Продовжене)

О 9-тій год. рано зібрали ся всі присутні в салях Митрополитого музею; явили ся також крилошани оо Білецький, Туркевич, Білинський і Чапельський, а серед бігу нарад почтив конгрес своєю присутністю Его Ексцеленція Високопреосвящений Митрополит кир Андрей.

О. офіціал. Білецький отвіраючи конгрес привітав зібраних і вказав на сумний релігійно-моральний стан молодіжи середних шкіл та на потребу сконсолідованя сил катехитів.

О. Гузар вияснив генезу конгресу: Почин вийшов від Є. Експ. Високопреосвященного Митрополита кир Андрея, котрий еще в червни с. р. подав зібраним катехитам середних шкіл у Львові під розвагу квестию: „Чи і о скільки винен гімназійний катехит, що академічна молодіж відносить ся байдужно, ба навіть ворожо до релігії?“ Вислідом диспути над сею квестиєю було, що порішено запросити до обрад на сю тему всіх гр. кат. катехитів середних шкіл в Галичині і Буковині. — Сей конгрес має приватний характер а має дати товчок до слідуячих колись публичних зібрань.

Відтак о. Гузар запропонував зібраним покликати на голову конгресу о. Федусевича, на заступників голови о. Копка і о. Добрянського, а на секретарів о. Дубіцкого і о. Туркевича. — Се прийнято.

О. Федусевич дякує за довіре зібраних ОО. до его особи, але просить, щоби з огляду на важність справи вибрано головою обрад о. Гузара, який лучше ознакомлений з інтенціями Іх Високопреосвященства і метою конгресу, та був одним з організаторів конгресу.

Однак на просьбу о. Гузара обнимає провід і уділяє голосу першому реферантови конгресу о. Лежогубському.

Реферат О. Лежогубского.

Заки приступлю до мого реферату, мушу на вступі зазначити, що на запрошеннях на нинішний катехитичний зїзд виднієся як заголовок мого реферату: „Про релігійний стан нашої молодіжи“. Се лиш загальне определене теми. — Ближше єї спрещизоване заключить ся в питаню: „Чи і о скільки винен катехит, що наша молодіж, по скінченю наук у середних школах так часто стаєть ся наскрізь ліберальною, себ-то невірною?“ — Відповідь на се питанє, се після волі Іх Ексселенції мета мого реферату і нашого зїзду. — Має се бути щось в роді: „скажім собі правду в очи“, і як раз тому мушу зазначити, що я не хочу стояти на якімсь менторским становищи, бо ні мій вік, ні моє знанє, ні дотеперішня моя діяльність не дає мені до сього ні найменшого права. Хочу тільки подати під розвагу сьвітлого збору деякі замітки, а всі вони нехай відносять ся в першій мірі до самого мене. Хочу бути притім

також товмачем гадок посторонних людей. — В моїм рефераті я не користувався ніякими підручниками, щоб не підпадати під їх вплив та не повторяти річі, які є звісні загально, а тим паче Впр. Отця, і тому я рішився поступати дорогою чисто емпіричною та не ставити ніяких апріористичних тверджень а йти до самого жерела і питати тих, про котрих маємо говорити і сим способом зібрати матеріал і аж ось опираючись на нім робити прості логічні висновки.

В тій цілі я старався о нагоди бесідувати з кількома молодими людьми, про яких мав пересвідчене, що вони заражені хворобою невірства. — Я не мав відваги поставити їм просто питання: „Коли Ви, Добродію, стратили віру? Що було сього причиною?“ Я боявся стрінути ся з нечемною відповіддю, а тільки при нагоді розмови на інші теми я старався добути потрібну мені відповідь, при чім я мусів поступати вельми обережно, щоб не збудити підозріння про змагання навертання до віри. Пересічний молодий атеїст уважає свій атеїзм найкращим вицвітом всякої науки, а не уміючи нераз, навіть позірними доказами науковими піддержати його, тримається його немов сліпий, що не хоче пустити ся придорожного стопа з ляку, щоб собі не спричинив болю: дарма, що тримаючись його не поступить ані кроком наперед і ніколи не дійде до своєї мети.

(Дальше буде).

О. І. Т.

Австрійські державні закони-відносячі ся до науки релігії і катехитів.

І. Закон з дня 20. червня 1872. р. В. Д. З. Ч. 86.

про науку релігії в публичних народних і середних школах та в учительських семінаріях.

За згодою обох палат Державної Ради, розпоряджую як слідує:

§. 1. Виконуванє науки релігії в публичних народних школах, до якого зобов'язані після §. 2. закона з д. 25 мая 1868 р.

(В. Д. З. Ч. 48.) і після §. 5. закона з д. 14 мая 1868 р. (В. Д. З. Ч. 62.) церковні і релігійні товариства, заключає в собі зобов'язане до безплатного уділювання сего предмету.

§. 2. Конфесійним властям позваляє ся, щоби через заряджене стягання кількох відділів учеників на науку релігії або в инший спосіб, який-би шкільного порядку не мутив, за попереднім порозумінєм зі шкільними властями облекшили виконане сего зобов'язання.

§. 3. Виїмково може за сповнюване науки релігії в більше як три-класовій народній школі або в віділовій школі бути уділена ремунерація, або — однак лиш в віділовій школі — бути установлений окремий учитель релігії, наколи і на як довго на внесене окружної шкільної власти дотичача краєва шкільна власть задля окремішних відносин узнасть до того потребу. — Наколи після §. 5. закона з дня 14 мая 1869 р. науку релігії уділяє сьвітський учитель, має за се одержати відпovidну ремунерацію.

§. 4. Правильне уділюване науки релігії в учительских семинариях і середних школах має бути установлене для кожного віроісповідання, до якого приналежить щонайменше 20 учеників у всіх клясах разом, у яких уділяє ся наука релігії яко обов'язковий предмет науки.

§. 5. Видатки на науку релігії після §. 4., о скільки вони не будуть покриті з релігійних або віроісповідних фондів, ані на їх покриті у поодиноких школах нема окремих фондів або зобов'язань поодиноких осіб або корпорацій, належать до видатків дотичних шкіл.

§. 6. Що до права обсади посад учителів релігії, получених з платнею або ремунерацією і що до способу обсади мають заховувати ся ті самі приписи, які обов'язують при обсаді сьвітских службових місць дотичачих шкіл; однак належить узглядняти лиш такого кандидата, якого дотичача віроісповідна власть узнасть за спосібного до уділювання науки релігії.

§. 7. Хто уділяє науку релігії в школі, підлягає у виконанню своєї учительської діяльності дисциплінарним приписам шкільних законів.

§. 8. Сей закон входить в жите з днем оголошеня.

Його переведенє поручаєть ся міністрови ісповідань і просьвіти

(Дальше буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

4. Засіданє виділу

дня 2. I. 1911. о год. 5. вечером.

Присутні: оо. Гузар, Лопатинський, Лежогубський, Туркевич, Лициняк, Лиско.

1. Принято до відомости протокол з 3. попередних засідань

2. Принято в члени Товариства оо. Д-ра Боцяна зі Львова, Порайка Івана зі Станиславова, Петрушевича Константина, Матковського Миколу і Галайчука Володимира зі Стрия, декана Волянського Івана, Цегельського Теодора, Тимуса Андрея, Мандичевського Євгена, Мохвацького Степана, Ганкевича Валеріяна, Ворачка Юліяна, Оауферка Антонія, Дурбака Савина, Яворського Івана, Шебеца Антона, Ритича Івана і Цегельського Євгена з Тереховлі та Содомору Антона з Підгаєць.

3. Принято до відомости заснованє „катехитичного кружка“ в Тереховлі, до якого приступило 14. членів священників і якого головою вибрано о. декана Івана Волянського, містоголовою і касиром о. Євгена Турулу, а секретарем о. Євгена Цегельського.

4. Принято до відомости завідомленє о. Антона Содомори з Підгаєць, що на соборчику дня 29. XII. 1910. поручив справу оснований „катехитичного кружка“, однак безуспішно, позаяк всі присутні священники відказались від сего, мотивуючи се тим, що вони є що правда сільськими катехитами, але міськими не будуть, проте не чують потреби належати до товариства.

5. Порішено вислати реґулямін місцевих кружків товариства катехитів з припорученем заложити місцеві катехитичні кружки слідующим оо. катехитам: Бородайкевичеві в Станиславові, Кириловичеві в Коломиї, Левинському в Черніцах, Добрянському в Бучачі і Стефановові в Заліщиках і поручено се секретареві до виконання.

6. Порішено в окремії депутації складаючій ся з оо. Лужницького, Лопатинського, Туркевича і Лиска предложити Їго Експеленції Високопреосвященному митрополиті кпр Андрееви:

а) Резолюції оо. Лежогубського, Стефановича, Щепанюка і Галандюка, які прийняли загальні збори товариства дня 1. XI. 1910, а які виготовить секретар товариства в цілі засягнення інформації що до їх виконання.

б) Перевід щоденних молитов на народну бесіду, зладжений комісією складаючою ся з гімназійських львівських катехитів, визначних докторів Богословія і львівських Рутеністів, а виготовлений о. Лужницьким, в цілі осягнення добромніня і апробати до друку в молитвословах.

7) Порішено відпразнувати десятилітний ювілей вступлення на владичий престол Їго Експеленції Високопреосвященного

кир Андрея академією в честь св. Св'ященномученика Йосафата устроеною молодіжною середніх шкіл у Львові в великій сали Народного Дому дня 24. Марта 1911. — Академія обійме 2 мужескі хори, 2 жіночі, 2. декламації і 1. відчит. — Частію декламаційною академії займуться оо. Лопатинський і Лежогубський, частію вокальною о. Туркевич, стороною технічною о. Д-р Дорожинський. — Запрошені мають бути: львівські гр. кат. св'ященники з родинами, шкільні власти, репрезентанти державної і автономічної власти, президиї просвітних руских товариств у Львові, редакції поважніших руских часописів і знаменитіші Русини міста Львова з родинами. — Запрошені служити-муть за карти вступу.

8) На внесені о. Туркевича порішено заперенумерувати для товариства: *Katechetische Blätter*, r) *Christlich pädagogische Blätter*, 6) *Grundfragen der Katechetik*, в) *Berichte der katechetischen Kurse in Wien, Salzburg und München*.

Бібліографічні вісти.

Swett Marden: Wille und Erfolg (Pushing to the Front or Success under Difficulties). Ins Deutsche übertragen von Elise Bake. 11—15. Tausend. — Stuttgart und Berlin Verlag von W. Kohlhammer 1909

Німецький філософ психолог, проф. Іван Николай Тетене (1736—1805) у славнім своїм творі: „*Philosophische Versuche über die menschliche Natur und ihre Entwicklung*“ (Ліпск, 1775—7, 2. томи) розрізняє три психічні сили: чуте, розум і волю. Сила рецетивна душі, се чуте; сила активна імманентна, се розум; а сила активна трансцендентна, се воля. — Сей поділ сил душі прийняла ціла новітня психологія і філософія, а жаден новітній систем не поставив на його місце иншого, тривкого поділу.

Завданем педагогії є вишколити всі ті три сили: аж тоді видасть вона досконалих, мудрих людей, бо мудрість, се абсолютна досконалість душі у всіх її направах ділання. — Образоване ограничене на один напрям видасть лиш душу карикатуральну, ідиотичну.

Образоване у наших школах на жаль не обнимає рівномірну усіх сил душі. Головну вагу кладе ся на образоване розума, чуте образує ся у нас лиш доривочно і не систематично, а вже вишколені сили волі полишає ся майже в цілковитім занедбанню. Через те і дасть ся зауважати у нашої інтелігентної суспільности вельми нерівномірні несеґреговані чувства, а еще більшу слабосильність волі. Дучають ся ту і там вибухи самостійно вибуваючої волі; у загалу суспільности вона ледви животіє, а по найбільшій часті клонить ся перед першими подухами некритично розвинених чувств.

Тій страшній хибі якраз запобігає діло Мардена і дає педагогови в руки спосіб до повного сповнювання свого завдання. Книжка написана чисто по американськи: жадного розумованя, моралізованя, а самі прошибаючі вискази найзнаменитших людей, і самі конкретні, наглядні, з історії і життя взяті приміри. — Се правдива скарбниця самих дорогоцінностей для кожної людини, а вже неоцінена для педагога і проповідника кожного ісповіданя, кожної народности, кожного стану.

От приміром: Денно читаючи годину, можеш уважно перечитати 20 сторін, отже в році 7.000 сторін, с. зн. 18. томів; а в житю...?!

Або: Лocomотива є повна сили на своїм торі, безсилна на кождім иншій місци.

Або: Чому кусень полотна, на яким намальований „Angelus“, приносить 500 000 марок, а образ иншого маляра лиш 10 марок? Бо Millet вложив за 500.000 марок в него розуму і праці.

Або: Коваль перемінняє руду, вартости 20. марок на підкови і удержує за се 40 марок. Шлюсар перемінняє ту саму скількість руди на ігли і одержує за се 27.000 марок. Годинникар робить з того заліза спружини за 800.000 марок, а роблячи годинникові волоси одержить 8.000.000 марок — значить 60 разів тільки, що за відповідну скількість золота.

Для точнійшого перегляду подаю заголовки розділів: 1. Чоловік і нагода. 2. Молоді люди у неприязних відносинах. 3. Залізна воля. 4. Використанє вільних хвиль. 5. Відповідне зване. 6. Сконцентрована сила. 7. Про точність і час. 8. Добре поведене се майно. 9. Про ентузіязм. 10. Такт і здоровий розум. 11. Почитанє і самопевність. 12. Дорожше як скарб. 13. Що коштує успіх.

В кождім розділі є кілька цитатів і по трийцять кілька примірів!

I. T.

Личні вісти.

О. Монцібович Гаген, видільовий катехит в Бродах іменованій другим катехитом при ц. к. І. академ. гімназії у Львові (головне заведенє).

ПЕРЕПИСКА.

Вн о. Ос. Фац. в Репюж. — Просимо прислати, радо помістимо.

За редакцію відповідає сьвящ. Ярослав Левицкий.
З друкарні Ставропигійського Інституту під зарядом М. Рефля.

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Туркевич.

Ч. 3.

Львів, 1 марця 1911.

Рік I.

О БОЦЯН

Монахівська катехитична метода.

(Продовжене).

Яко жерела берем, розуміє ся, звіти із згаданих курсів, як також літературу предмета. Із сеї на першій місці приходить ся згадати не дуже то взірцево уложену, але річево добре орієнтуючу книжку сотрудника з Галлейн Івана Айзінга (Eising): Die katechetische Methode vergangener Zeiten in zeitgemässer Ausgestaltung. Ein Vergleich der Münchener katechetischen Methode mit der Methode des Fürstbischofs Grubers von Salzburg. Wien 1905. Дальше властивий кодекс нової методи: Д-ра Антона Вебера: Die Münchener Katechetische Methode. Kempten u. München 1905. А побіч сего і збиване її та остру критику: Die Lehrmethode im Katechismus-Unterricht. Ein Beitrag zur heutigen Bewegung auf dem Gebiete der Katechetik von W. H. Men n i e r, Doktor der Theologie. Köln 1905. Відносини же сеї методи до методики Гербарта і педарорії Ферстера освітлює Д. Грунвальд: Die Münchener Katechetische Methode, J. Fr. Herbart und Fr. W. Foerster. Kritischer Beitrag zur Methodik des Religionsunterrichtes. Münster 1910. Притім узгля-

днено також відповідні артикули знаменитої монахівської часописи: „Katechetische Blätter“ і віденьської „Christlich-pädagogische Blätter“.

І. Нова метода.

1. Її назва. Формальні ступні. Розвиваюча аналіза.

Нинішня офіційна назва нової методи є: „Монахівська метода“. Вона походить від проф. з Іномосту Гаттерера, який перший раз ужив її в обширній рецензії „Вироблених катихиз“ Штігліца (Stieglitz)⁴⁾ Ейзінг запропонував її опісля в „Katech. Blätter“⁵⁾ а Др. Вебер проклямував офіційно в першій віденьській катехитичній курсі.⁶⁾ З початку монахівське товариство катехитів називало методу „психольогічною“. Тою назвою чули ся діткненими приклонники старої практики, бо через се мож було розуміти, що всі иньші методи не є психольогічні. Пропозиция Штігліца, обрати назву „генетична“ метода, не найшла одобрень,⁷⁾ бо могла би спричинити нові непорозуміння. То само дало би ся сказати про переходову назву: „Метода Штігліцова“, проти чого сам Штігліц протестував.⁸⁾ Так полишила ся назва: „Монахівська метода“, яко четверте пропоноване ім'я для неї. Доповнене її словом „катихитична“ метода, як се читаєм на заголовку книжки Вебера не змінє ніч на річи, лишень її докладнійше прецизує.

В чім же тепер лежить єство „нової“ методи?

Видно, що там в Монахові не було все до ладу зі „старою“ методою, коли треба було шукати „нової“. Але не йде о се. Нова метода може бути і кроком на перед. Сей крок полягає на усталенню формальної сторони науки катехизму; кожда катихиза має одну сталу тактику і практику. Після інформацій головного представителя її, Вебера,⁹⁾ виклад кожної теми обнімає пять частий, які можна назвати також „ступнями“. Є се 1. Приготованє з поданєм ціли, 2. Вилонє, 3. Поясненє, 4. Зібранє разом і 5. Застосованє. Осередок методи становлять три головні ступні: вилонє, поясненє і застосованє. По друге, нова метода жадає, щоби не зачинати від катихизму, лишень, щоби передше через

4) Zeitschr. f. kath. Theologie, Innsbruck XXVII, 1903, ст. 733.

5) падоллет 1904,

6) стор. 239.

7) Weber, die M-k Methode ст. 163.

8) Münch. katech. kurs 1905 ст. 168.

9) Päd.-katech. kurs in Wien 1905, ст. 239.

10) J. E. Pichler, Wiener päd.-kat. Kurs 1905 ст. 225

оба ступні Погляду і пояснення ввести в зрозумінє річи, а опісля закінчити єго текстом катихизму. Отже поступованє є тут виключно розвиваючо-аналітичне, беручи єю в розуміню Вільмана. (В розуміню старої катихитики таке поступованє називало ся синтетичне). Ся розвиваюча аналіза є правилом, а пояснююча аналіза, то є поясненє слів і тексту катихисма, — виїмком.

При згадці про послїдну назву годить ся зазначити, що питанє методики і катихитичних курсів дали товчок до однообразної катихитичної термінології що до значіння і уживаня назв: „аналіза“ і „синтеза“

До сего часу¹⁰⁾ катихити розуміли звичайно під „аналізою“ таке поступованє, у якому починало ся від тексту катихизму і єго поясняло ся, а під „синтезою“ таке, у якому текст катихизму становить доперва кінець науки, яку остаточно збирає ся разом в словах катихизму. Так розумів єпископ Кнехт в Kirchenlexikon-i (2 вид. VII т. 254), Штігліц і Бебер.¹¹⁾

Цїлком інакше славний учитель катихитики Шеберль¹²⁾ розумів під синтезою зложене прикмет в понятє, а під аналізою розложене понятя на прикмети. Подібно висказав ся Kehrein Keller:¹³⁾ „Аналіза виходить від цілости і розкладає єї на части, а синтеза виходить від частий, і добуває з них цілість. Отже аналіза відповідає дедукції, а синтеза індукції“. Противно знова Іван Схолястікус¹⁴⁾ і О. Грімміх¹⁵⁾ розуміють „аналітичний“ в змислі; „індукційний“, — а „синтетичний“ „дедукційний“. Таким чином дійшло до сего, що одні під „аналізою“ розуміли не більше не меньше а то само, що другі під „синтезою“. До згоди не могло прийти інакше, як засягнути ради якої визначної поваги. Така найшла ся в особі Вільмана, який в своїй „Дидактиці“ і викладах на Сольноградськїм педагогічно-катих. курсї 1903 р.¹⁶⁾ і першїм Монахівськїм¹⁷⁾ вияснив значінє „аналіза“, і „синтеза“ в змислі Пітагорейців і Аристотелїв. Учасники курсів одноголосно заявили ся Вільмановою термінологією.

Отже що то є аналіза, а що синтеза? Ось що каже Вільман в своїй Дидактиці:¹⁸⁾ „Через аналізу підносить ся думаюче пізнаванє від чогось конкретного, спеціяльного, услівного до абстрактного, загального, обусловлюючого; — через синтезу

¹¹⁾ Katech. Blätter, 1901 Sp. 59; 1902 Sp. 9; 1903 Sp. 209, де Бебер пропонує: аналіза тексту і синтеза тексту

¹²⁾ Schöberl, Lehrbuch der kath. Katechetik, Kempten 1890 ст. 528.

¹³⁾ Handbuch d. Erzieh. u. d. Unterr. 11 Aufl. 1904 Paderborn, 256.

¹⁴⁾ Die Analyse u. Synthese im Religionsunterricht, Würzburg 1902, ст. 11.

¹⁵⁾ Grimmich, der Religionsunterricht an unseren Gymnasien, Wien 1903 ст. 171.

¹⁶⁾ ст. 39—41 вид. Даннера.

¹⁷⁾ ст. 51—64

¹⁸⁾ Didaktik als Bildungslehre, 2 Aufl. ст. 246.

знова сходить воно з висших понять, загальних правил і законів до сего, що ті під собою містять". Таким чином аналіза не означає розкладання цілості на часті, лишень видобуте, вилущене єства річи з єї видимої появи, того, що загальне, спільне з подробиці, причини з події, зміслу з вислову.

Але єсть двояка аналіза. Коли взяти текст письма або катихизму, який становить зверхну появу для понятя, лушпинку для єго змісту і поясняти понятє за понятєм, вилущувати змісл, то є се аналіза, і то пояснююча аналіза. Такої монахівска метода лишень виїмково уживає. Але коли з попередного оповідання видобуде ся, вилущить ся якесь понятє, якусь правду віри, то се також аналіза, але розвиваюча аналіза — і після вимогів згаданої методи правильно єї уживає ся.

З другої знова сторони синтеза в розуміню льогіки значить зложенє, але не складанє цілості з частий, але долучуванє близших опрєдїлень до загального понятя, дальший крок на перід від причини до факту, від єства до появи, від зміслу до вислову.

(Дальше буде).

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

Реферат О. Лежогубского.

(Продовженє)

Та в отсих розговорах стрінуло мене се, чого я повинен був сподіватись. Майже одноголосною була відповідь у всіх, що причиною їхнього невірства є наукові досліди, які стоять в суперечности з науками сьв. віри. Коли я дальше жадав, щоби мені вказали, котрі то наукові досліди так дияметрально противлять ся обявленням правдам віри, то декотрі з них показали ся досить нечемними і відповідали, що всяка диспута в тім напрямі не доведе до нічого, або що вони вже за старі, щоби дали себе переконувати. Інші були чешніші і станувши на престїжи науки, на взорець вправних жонглірів кидали гіпотезами, про які забували, що їх наука уважає поки-що тільки гіпотезами, а які вони уважали вже математичними певниками. Часто-густо заслонювали ся авторитетом значних людей, яких називали дуже мудрими, а не хотіли зрозуміти ріжниць між понятєм „мудрий“ а „учений“, уважаючи їх синонімами.

І ту було слідно, що вони глядять на віру, немов на щось, що прямо не лицює ученому чоловікові, що у них віра се негация всякої науки і поступу. Справедливо можна судити, що заки вони ще не утратили віру, мусіли довший час обертати ся в крузі людей, які що найменше з легковаженєм або поблажливостю інтелігенцією висших людей відносили ся до сьв. віри. — О їх слухи мусіли нераз відбивати ся чи то згрідні слова чи шутки зі сьвятих річий.

По тих розмовах я сам собі ставив питає: „Чи винуватий ту катехит?“, а моя совість відповідала, що личної вини поодиноких катехитів нема, бо катехит не в силі усунути впливи, яким підлягає ученик поза школою. Що більше! Дуже часто не може катехит сього зробити навіть у школі, бо або про такі лихі впливи не знає, або довідавши ся про них не завсїгди має потрібну до сього екзекутиву.

Приятельське порозумінє може часом усунути лихо, але часом можна подибати ся з імпертиненцкою відповідю, а особливо наражений на се може бути український катехит у польських школах, де він нераз уважаєть ся за *malum necessarium*. Може бути, що декого здивує сей мій послідний висказ, але в дійсности воно так є. Ліберальна частина учительського збору уважає катехитів в загалі майже непотрібними, а знова шовіністична частина польських зборів уважає українського катехита нераз одинокою перепоною до цілковитого зденаціоналізованя гр. кат. молодіжи, а признаючи латинський обряд вищим і одиноко католицким, рада-би анї не чути про грецький обряд. А ся нетерпимість доходить нераз до сего, що українській молодіжи забороняєть ся нераз молитву на рідній мові, покликуючи ся на урядовий польський характер заведеня. — Здаєсь, що між нами не забракне сьвідків на се. — І щож супротив сего має робити катехит?

(Дальше буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

5. Засіданє виділу

дня 24. II. 1911. о год. 6. вечером.

Присутні: оо. Гузар, Лежогубский, Туркевич, Рудович, Лиско; о. Лопатинський оправдав свою неприсутність.

1. Принято до відомости протокол з попереднього засіданя

2. Члени депутації виділу „Токариства катехитів“ до Ёго Ёксцеленції Високопреосвященого Митрополита Кир Андрея здали звіт зі своєї авдпенції, а іменно, що

а.) Прочитано і обговорено резолюції о Лежогубского, Стефановича, Щепанюка і Галаднюка, прийняті на заг. зборах „Товариства катихитів“ дня 1. XI. 1910, і Ёго Ёксцеленція зволила прийняти їх до ласкавої відомости.

б.) Вручено перевід щоденних молитов на народну бесіду і Ёго Ёксцеленція призволила, щоби сей перевід був поміщений передовсім в катехизмі.

в.) Предложено провкт будови дому катехитів, який Ёго Ёксцеленція прийняла до вельми прихильної відомости.

3. О. Секретар здав справу, що ОО. Бородайкевич в Станиславові і Стефанів в Заліщиках, з причини слабости не могли підняти ся місії заложеня місцевих катехитичних кружків, тому в порозуміню з членами виділу президияльно вислано такі порученя ОО. Порайкови в Станиславові і Федеву в Заліщиках.
— Принято до відомости.

4. Принято до відомости заснованє місцевого „катехитичного кружка“ у Львові, до якого приступило 13. членів, і якого головою вибрано О. Лиска, заступником голови О. Дилиньского а касиєром і секретарем О. Новосада.

5. Внесене львівського „катехитичного кружка“ в справі основаня братства термінаторів при Архикатедрі свв. Юра у Львові рішено поручити сему кружкові до виконаня.

6. Принято до вдома, що на прошенє кравого Союза шкільного визначено з рамени львівського „катехитичного кружка“ яко делегата о. В. Лиска

7. Передано надісланий „катехитичний молитвослов“ о. Федева з Заліщик о. Гузарови до рецензії.

О. І. Т.

Австрійські державні закони відносячі ся до науки релігії і катехитів.

II. Закон з дня 17. червня 1888. р. В. Д. З. Ч. 99.

зміняючий постанови закона з дня 20. червня 1872 В. Д. З. Ч. 86.

За згодою обох палат Державної Ради розпоряджую як слідує:

1. Артикул: §§. 3 і 5 закона з дня 20 червня 1872. В. Д.

3. Ч. 86. зносяться у своїй дотеперішній стилізації і мають відтепер звучати, як слідує :

§. 3. В ціли заосмотреня науки релігії у висших клясах народної школи, числячої більше як 3. кляси або у виділовій школі має або бути уділена ремунация або бути установлений окремий учитель релігії.

Наколи науку релігії після §. 5. закона з. д. 14. мая 1869. В. Д. 3. Ч. 62. уділяє свѣтский учитель, має одержати відповідну ремунацию.

Наколи науку релігії має уділювати позамісцевий учитель релігії, має на своє бажане одержати на то з огляду на віддалене і прочі місцеві відносини відповідні средства перевозу або дешеvu винагороду за дорогу.

§. 5. Кошта повстаючи за науку релігії після §§. 3. і 4 належать, наколи нема окремих фондів, записів або зобовязань поодиноких осіб або корпорацій, до видатків дотичаючих шкіл.

Управильнене сталих поборів і ремунацій для учителів релігії у народних і виділових школах, близше усталене условин їхньої одвічальности, унормоване винагород за дорогу застерігає ся, як се має місце у відношеню до службових поборів прочих учителів (§§ 55, 57. закона з. д. 14. мая 1869. В. Д. 3. Ч. 62), краєвим законодавчим тілам.

II. Артикул. Побири належні за науку релігії після сего закона (§§. 3. і 5.) не мають вчисляти ся до конгруи тим съвѣщеникам, які після закона з. д. 19. цвѣтня 1885. В. Д. 3. Ч. 47. до неї мають право.

III. Артикул. Переведене сего закона поручаєть ся мому міністрови просвѣти і ісповідань.

(Далі буде).

Бібліографічні вісти.

Учитель, орган Руського Товариства Педагогічного, під редакцією Д-ра О. Сушка укінчив XXII-гий рік свого існування. — Зміст останнього річника представляєть ся справді величаво. Крім знаменитих вступних статей в числі 11, 15 статей педагогічно-дидактичних, 9. про наше і заграничне шкільництво, 12 рефератів з великих галузей наук, 3 фейлетони і безліч дрібніших звітів, новин, рецензій і т. и. — В списі авторів, яких праці поміщені в сім річнику, добачуєм 24. наших Русинів-українців, між ними П. П. Алиськевича (про повторюване в школі і про школи Р. Т. П. у Львові), Барвіньського, Д-ра Демянчука (Антисемітизм в старині), Д-ра Ковшевича (Про Schultverein, Т.

С. І. і Р. Т. П. і про мазепинський дар Р. Т. П.) Левицького (4. статі), Д-ра Свенціцького (про Толстого), о. Туркевича (про автономію учеників і про перший християнський Великдень), Чайківського (Про комети і про великі числа), Д-ра Шурата, Ющияна (5. статей), і Л. Яцкова. А поважний зміст органу — се велика заслуга невідомого в праці і ревності редактора. Новий річник розпочинає редактор чудовою власною статтю: „Митрополит г-р. на Шептичах Шептицький (1901—1911).“ — Словами „не без зворушення“... розпочинає її автор і, правда, зворушенням чим-раз більшим охоплює автор читаючого у кождім слові і се зворушення полишить ся довгим відгомном у душі кожного, хто сю статтю перечитає. — Блискучо влучно самою правдою до ума, а щирим ентузіазмом до серця промовляюча характеристика психи так широкою своїм світоглядом і замислами, так глибокою своїми хрустальними почуттями а так кріпкою своєю непобідимою силою волі дає нам біографічний начерк, якому рівню тяжко знайти. Лиш сердечне одушевлення дало авторови бодрість і силу виконати так світло так високий замір. — Стаття, ілюстрована хорошим найновішим погрудом їх Високопреосвященства подає спершу калейдоскоп посланій, відтак представляє діяльність церковно-суспільну Достойного Ювілята (реформа дух. семінарії, усунення nepотизму і протекційности при обсаді дух. посад, реорганізація Ч. С. С. Василянко, Службениць, креоване Ч. Студитів, Вакаційної оселі, Національного Музея, Народної Лічниці, Санаторії в Підлютім, спомагане бурс, учеників, артистів, заходи біля креовання нашого університету, фундації в Станіславові, Тернополі, на Буковині, в Босні і т. д.) а кінчить ся мого личною характеристикою, —

Радимо ОО. Братям познакомити ся з сею статтю в інтересі власнім і свого повіреного стада.

I. T.

П Е Р Е П И С К А.

о. Тур. в Т. — Реколекції для членів тов. съ. ап. Павла. — Наші мають відбутися сего року в вересні в Станіславові. — О композицію просим дуже як найскорше. — о. Зірк. в Б. — Подане віддано до зреферования і предложеня Ординаріатові.

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Туркевич.

Ч. 4.

Львів, 1 цвітня 1911.

Рік I.

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

Реферат О. Лежогубского.

(Продовжене)

Удавати ся в таких случаях до властей, справі не тільки що не помогло би, але прямо зашкодило, а то тим більше, що чинники, які впливають на молодіж в душі антірелігійнім, полюють звичайно на дешеву популярність серед неї. А впрямішуканем помочи у властей, відвернув би від себе катехит більшу частину учительского збору, а тоді его становище стало би ся прямо неможливим.

А тепер дотично впливів, яким підпадає ученик поза школою. Личні навідування учеників по домах, а особливо по т. з. станциях могли би в певній мірі пособити злому, але відвідувати може тільки катехит, який тішить ся у всякім напрямі, навіть політичнім, цілковитим довірем молодіжи, бо в противнім разі, може наразити ся цілком безвинно на тяжкий закид шпігунства, і відтрити від себе молодіж на довгі покоління.

— Може вправді катехит параліжувати сей вплив своїм устним викладом в школі і про се не вільно єму забувати, але на се потрібно не 2, згідно 1½ години тижнево науки релігії, і тоді наука мусіла би прибрати вид популярних університетських викладів. Але катехит є професором і має від конференції до конференції взяти приписаний матерьял і то матерьял з підручників, які ледви чи зуміє вичерпати той катехит, що має в класі по кількох а найбільше кільканайцятьох учеників. А щож має робити катехит, що в своїй класі має часом більше як 70тьох, чого так *inter parenthesis*, нема в ніякій школі на цілім совіті, з виїмком наших руських гімназій, бо нігде на сьвіті нема в класах тільки молодіжи одного обряду. Колиж то має він час на вентельованє таких питань? А най но єще знайде ся в класі кількох живійших учеників, котрі пізнають, що се говорить катехит „не на питанє“, то хотів би я бачити катехита, що зумів би утримати карність в класі.

По сім можна відповісти на питанє. Не винен катехит яко такий, а винна ціла система подавання науки релігії в середних школах, винно се, що з катехитів пороблено учителів, які з олівцем в руках нотують відповіді учеників, які мусять пам'ятати на се, що прийде інспектор, загляне до них на годину, а відтак на полюстраційній конференції, вправді тільки з огляду педагогічного, але все таки може сказати гірке слово і компромітувати їх перед форум учителів, яке з того, хто знає, чи не буде дуже раде. Але правда! У нас нині став ся дуже популярним клич, проч з катальогом і олівцем! Так се можливо там, де катехит має 5 - 10 учеників в класі, хоть і ту може дуже легко зустрінути ся зі закидом несправедливого класифікованя. Але най зуміє се зробити катехит що має 50 уч., най потрафить справедливо порозділювати ноти від „дуже добрий“ до „недостаточний“.

Буде давати самі дуже добрі ноти, то зустріне ся з легковаженєм збору, який дуже добре знає своїх учеників. — Буде в класифікованю суворий, затратить симпатію у учеників.

Щасливим може назвати ся катехит, що умів зєднати собі симпатію збору і учеників, але се дуже часто залежить не так від єго доброї волі, як більше від вдачі та обставин.

Але вернім до шуканя причин злого.

Всі ультраліберали висказали погляд, що причиною утрати релігії є суперечність між догмами а науковими дослідями. Однак щоби бути цілком справедливим, мушу додати, що був один случай, де мій співбесідник подав иншу причину.

Він сказав, що причиною утрати віри у нього було се, що якийсь сповідник мав через незручно поставлене питанє навести на тайний гріх проти шестої заповіді одну інтелігентну панночку, яка довідавшись про сей гріх, не то що стала єму віддавати ся, але опісля попала на дорогу явної розпусти. Се так мало вразити мого інтерльокутора, що він від сего часу дав собі

спокій зі всякими сповідями та вірами. Як бачимо, рация цілком неоправдана, а мені видить ся, що і не дуже достовірна. Їа се утвердило мене еще більше в пересвідченню, що наші атеїсти люблять часто позувати на щось висшого, благороднішого, що не хоче нич мати спільного з якимсь забобоном, що називає ся вірою.

Так отже мої змагання знайти причину хвороби і дати відповідь на поставлену тему, що так скажу, через секцію самих трупів, що поумирали на неї, не вінчала ся майже ніяким успіхом.

Томуто я звернув ся в иншу сторону, а памятаючи на се, що *nemo iudex in causa sua*, постановив я дивити ся на діяльність нашу, яко катехитів, не власними очима, а через очиці посторонних людей. Я говорив з молодими людьми віруючими і навіть педагогами. Їх гадки подам сумарично, і еще раз застерігаю ся, що не стою на становиши ментора, а виключно подаю поміченя посторонних людей.

Фактом є, що в атеїзм попадають часто найспосібніші ученики, як їх називаємо „думаючі“. Причиною їх атеїзму не є їх спосібности, їх думанє а се, що їх думанє попало на невідповідну дорогу, дістало неодвітний матерьял. Треба такому молодому чоловікови дати матерьял до думаня. Одно посторонне слово, яке почув, наводить на нього різні сумніви, на котрі він часто не може знайти відповіді у лексіконі свого знаня. Треба єму сю відповідь подати. Але як? Звідки катехит може знати, які гадки приходять єго ученикови?

Щоби їх катехит знав, мусить довести до того, що ученик перед ним не буде скривати ся зі своїми гадками, мусить здобути собі у него цілковите довіре. І про се довіре мусить він дбати від самого початку, від перших днів першої кляси. Від першої хвилі повинен ученик знати, що у всім може відносити ся до катехита, і що зі сторони катехита не грозить єму ніяка небезпека. Се довіре здобуде катехит, коли не буде стояти виключно на становиши ц. к. професора, громами кидати на не-сфорних, та за кожду провину домагати ся кари, а тим, що обстане за учеником там, де єму грозить небезпека.

Се виробленє довіре переходить з покоління на покоління. Тоді і не буде бояти ся ученик поставити катехиті питання, бо буде знати, що хоть би воно було не одвідне, то за се може зустрінути єго що найбільше батьківска увага, а ніколи кара.

Зле дуже робивби катехит, коли би над такими питаннями переходив до порядку дневного стереотиповим: „се не належить до предмету“, „не перешкаджай“, „не фільзофуй“ і т. инше. На такі питання мусить ученик отримати від катехита відповідь, хотьби зі стратою приписаного матерьялу. Не дасть єму єї катехит, то він дістане єї від кого иншого, і то відповідь, з якої хто знає, чи був би вдоволений катехит. Катехит, який не відповість на питанє поставлене учеником в чемній формі,

може дуже легко зустрінути ся з закидом, що не знав, що відповісти. А з сего висновок, що сли не знає катехит, то видко, що сего питання не розв'язує релігія, або що розв'язка его правдива суперечить обявленим правдам. А най ученик раз тільки допустить гадку, що в науці релігії є щось нерозв'язане, неправдиве, то вже на ростіж отворив двері невірству.

Но так, але тоді година релігії стане годиною диспути. Так! Се велика трудність з різних причин, і ту мусить катехит ужити великої второпности, але раз поставлене питане мусить отримати відповідь, хоть би навіть аж на слідууючій годині. Кпини або іронізоване філософювання ученика може викликати цілком противні наслідки.

Бувають нераз питання, які кружать між учениками і переходять з одної школи до другої, питання видно поставлені посторонними людьми в тій цілі, щоби збудити сумнів серед учеників.

Приміром питане: „Перед сотворенем сьвіта був простір, в яким Бог сьвіт сотворив, отжеж було щось, а не нич“. Тому то взаімні порозуміння катехитів можуть в сім напрямі віддати неоцінені прислуги і обговорене таких питань повинно бути предметом розмови між катехитами.

Ту належать також питання, які нераз мусить катехит підносити сам. Приміром декотрі питання історичні. При них мусить катехит сказати ученикови чисту правду, бо сим ученик не може згрішити ся, коли довідає ся правду, а тим, в яким осьвітленю він пізнає її. Від осьвітлення зависить дуже багато. Та сама подія відповідно пояснена може віру скріпити, або її захитати.

Розуміє ся, що не потреба виволікати без потреби подій, про які може знати хиба спеціяліст, але події, про які дізнає ся ученик з викладу інших предметів, мусять бути пояснені катехитом. І як раз при подаваню сумних для Церкви, чи для релігії подій, має звернути увагу учеників, що спорадичних случаїв не належить ніколи генералізувати. Як в случаю, де лікар подасть хибно лїк і спричинить смерть, ніхто не кине каменем на цілу медицину, так і в случаю, де одна чи друга особа історична, хотьби стояла і на найвишшій степені єрархії, або і ціла їх група, допустить ся діла протизаконного, хиба немудрий буде звалювати вину на цілу інституцію, та винувати ти саму ідею. Сей момент є чималої ваги, особливо серед нашої суспільности. Наші радикали як раз сим оружем воюють проти нас. Промахи поодиноких осіб переносять на саму ідею, якій єї одиниці мають служити. Наколи катехит раз, другий обговорить таку подію і викаже ученикови, що вороги церкви воюють проти неї ложею, то коли опісля молодий чоловік довідаєсь про иншу подібну подію, вже хотяй може не буде знати противних доказів, певно не так скоро буде видавати неприхильний суд. Він подумає, що і сей новий случай може бути так само ложний, як той, про котрий колись там говорив єму катехит. Возь-

мім приміром такі байки як про папіссу, Галілея, іспанську інквізицію і інші.

Один з тих, з котрими я говорив, чоловік дуже солідний, а при тім глибоко учений, сказав мені, що і він в своїм життю переходив таку пробу сумнівів, а було се в 16 році життя. Причиною его сумнівів мали бути докази, які він чув при науці релігії. Се стара річ, що „nichts schadet einer Sache mehr, als schlechte Beweise“.

Ліпше проте після его гадки надавати зовсім доказу, як дати доказ не цілком сильний, або такий, котрого ученик не в силі зрозуміти. В загалі говорив мій співбесідник, що катехит не повинен запускати ся в догматичні тонкості і подробиці, бо раз, що ум ученика еще не є на стільки вишколений, щоби міг обняти усі подробиці, а по друге, що треба бути дуже битим богословом, щоби уміти доказати всякі подробиці. Не треба від ученика жадати махінального вичислювання кількох точок, які бувають нерозвідповідно на одно питанє, не треба жадати надто стислих дефініцій, треба зважати більше на те, щоби ученик розумів річ, ніж на те, щоби умів єї висказати словами. Той сам педагог казав мені, що его дуже не мило вражали різні докази Божества І. Х. Пощо інших доказів, казав він, як власні вискази Христа стверджені чудами та пророцтвами. Сеж прецінь загально звісна річ, що ліпший один доказ добрий, як десять слабих, бо „nil probat qui multa probat“.

(Далі буде).

О. І. Т.

Краєві закони відносячі ся до науки релігії і катехитів.

Закон з дня 1. грудня 1889. р. В. К. З. Ч. 71.

V. Л. Ч. 6, з 1890.

За згодою сойму мого королівства Галичини і Володимирії з великим князівством Краковом заряджую, як слідує:

§. 1. В публичних народних школах, які мають чотири або більше клас, як також в виділових школах, будуть установлені

власні учителі релігії зі сталою платнею, наколи число годин науки релігії у всіх класах, в яких має преподавати ся наука, разом виносить тижнево щонайменше 18. годин, а число учеників дотичачого ісповідання і обряду переносить 80.

Такий учитель є обовязаний аж до 24 годин науки, наколи однак доброохотно уділяє науку в більшій кількості годин, належить ся йому окрема ремунація за кожду поза число 24. переходячу годину.

Екзорта числить ся за 2. години.

Учитель релігії буде установлений при певно означеній школі, а се при находячий ся в місци народній школі найвисшої степені, однак може бути обовязаний уділяти науку релігії також в інших публичних школах народних в тій самій місцевості аж до числа годин означеного в першій і другій уступі.

Де сего вимагають обставини, може краєва шкільна Рада в порозуміню з краєвим виділом установити учителя релігії при чотири — або більшекласовій народній школі і його при тим обовязати, щоби уділяв науку релігії аж до законно определеного числа годин також в школах иншої до сеї парохії належачої місцевості.

§. 2. Де сказані услівя заходять, буде краєва шкільна власть на внесене окружної шкільної власті і дотичачої ісповідної власті... системізувати місце окремого учителя релігії і zarazом означити, при яких він школах і в якій кількості годин має уділяти науку релігії.

§. 3. Яко окремі учителі релігії по мисли § 1. можуть бути установлені лиш такі особи, яких дотичача ісповідна власть за укваліфікованих до сего узнасть.

В особенності можуть бути установлені

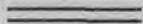
а) для науки католицкої релігії лиш канонічно висвячені свѣтські священники або монахи.

б) —

в) —

Посаду окремого учителя релігії не можна займати рівночасно з посадою душпастирскою.

(Далі буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

6. Засіданє виділу „Товариства Катехитів“

дня 19. ІІІ. 1911.

Присутні: оо. Гузар, Лужницький, Лопатинский, Лежогубский, Туркевич, Лиско, Лициняк і запрошений о. Д-р Дорожинський.

1. Принято протокол з попереднього засідання.

2. Принято до відомости засноване катехитичного кружка в Золочеві, якого головою вибрано о. Євина Громницького, заступником голови о. Миколу Хмільовського, касиєром о. Михайла Постригача, а секретарем о. Володимира Плашовецького. — Членами кружка є ще: о. Д-р Стефан Юрик і о. Петро Петриця.

3. По довгій, вичерпуючій дискусії ухвалено академію в честь Свв. Йосафата, яку давнійше порішено урядити в дни 24. марта, з огляду на Шевченківські торжества, які в тім місяці обходить цілий український народ з причини 50. літних роковин смерти свого кобзаря-будителя, відложити на пізнійший час.

Бібліографічні вісти.

Autorität und Freiheit. Betrachtungen zum Kulturproblem der Kirche, von Fr. W. Foerster. — (In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas.) 12—16. Tausend. — Verlag der Jos. Kösel'schen Buchhandlung Kempten und München. 1910. — Ціна з оправою: 3 М. 25 ф.

Тему, яку автор знаменито перевів, представляє сам у вступнім слові:

„Niemals war die Kulturwelt von dem Problem „Autorität und Freiheit“ so tief bewegt, wie in unserer Zeit, wo dieses Problem wie kein anderes die Geister scheidet, sie einander entfremdet, ja sie wie zwei feindliche Elemente bei der ersten, besten Gelegenheit aufeinander platzen lässt. Autorität und Freiheit sind die zwei grossen Mächte, die am Aufbau einer echten Kultur zusammenwirken müssen — statt dessen aber arbeiten sie heute überall gegeneinander und werden durch diesen hartnäckigen Kampf immer weiter in ihre Einseitigkeiten hineingetrieben...

Im gesellschaftlichen Leben, in der Kulturarbeit und in der Erziehung hat das Freiheitsprinzip gewiss noch sehr vieles zu erfüllen. Aber das Leben gehört nicht bloss einem Priwathe. Je freier und vielseitiger sich die individuelle Betätigung entfaltet, um so notwendiger muss sie selbst nach einem Gegengewichte verlangen: Um die individuellen kräfte der Zersplitterung und Verirrung zu bewahren, muss der individuellen Expansion gegenüber eine konzentrierende Kraft walten. Und gerade je fester gewisse charakterbildende Wahrheiten im Leben anerkannt und vor aller Auflösung geschützt werden, um so grösser kann auch der Raum für die freie Betätigung individueller Kräfte werden. Die Vertreter des Freiheitsgedankens sind heute nur zu sehr geneigt, jene kulturaufgabe des

Autoritätsprincips völlig zu verkennen. In ebenso einseitiger Weise aber verkennen die Vertreter des Autoritätsprinzips die ganze Bedeutung der Freiheit: die Autorität wird für sie Selbstzweck, und so übersehen sie nicht selten ganz, dass die autoritative Führung doch vor allem die Bestimmung hat, der Quell der Inspiration für die lebendig wirkenden Kräfte zu sein und sie zu höherer Einheit zu gestalten — nicht aber darf sie vor lauter Schutzwehr gegen den Irrtum dem persönlichen Leben alle Bewegungskraft unterbinden“.

Автор ділить свою розвідку на 3 діли:

- a. Individualismus und religiöse Autorität.
- b. Individualismus und kirchliche Autorität.
- c. Kirchliche Autorität und kirchliche Freiheit.

Найлучшою хіба реклямою стійности сего твору буде, наколи скажемо, що Г. Грец. Високопреосв. наш Митрополит з найвисшим узнанем висказав ся про него.

Той сам автор видав еще слідуучі твори:

1. *Sexualethik und Sexualpädagogik*. Eine neue Begründung alter Wahrheiten 22—24. Tausend. Dritte, bedeutend vermehrte und völlig umgearbeitete Auflage. — Preis broschiert M. 3, — gebunden M. 3.75. — Kempten und München, Jos. Kösel'sche Buchhandlung.

2. *Jugendlehre*. Ein Buch für Eltern, Lehrer und Geistliche. Berlin, Georg Reimer. 5. M., geb. 6. M.

3. *Schule und Charakter*. Beiträge zur Pädagogik des Gehorsams und zur Reform der Schuldisziplin. Zurich, Schulthess u. Co. 3. M., geb. 3.80 M.

4. *Christentum und Klassenkampf*. Sozialethische und sozialpädagogische Betrachtungen. Zürich, Schulthess u. Co. 4. M.

5. *Lebenskunde*. Ein Buch für Knaben und Mädchen, Berlin, Georg Reimer geb. 3. M.

6. *Lebensführung*. Ein Buch für junge Menschen. Berlin, Georg Reimer. 5. M. geb. 6. M.

I. T.

П Е Р Е П И С К А

Вн. О. Ос. Фац, в Р. — До „Кат місячника“ не надаєть ся.

За редакцію відповідає сьвящ. Ярослав Левицький.
З друкарні Ставропигійського Інституту під зарядом М. Рефца

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Туркевич.

Ч. 5.

Львів, 1 мая 1911.

Рік I.

О. БОЦЯН.

Монахівська катехитична метода.

(Продовжене)

2. Принцип наглядности.

Формальні ступні і розвиваюча аналіза відносять ся лишень до інтелектуальної сторони монахівської методи: ви-
бразованя власти пізнаня. Однак се є питомою прикметою
науки релігії, що вона має не лишень образувати влась пізна-
ваня, але і так само усильно формувати і силу волі. Тому то
мон. мет. вимагає рівнож і для образованя сеї снаги подібних
формальних ступнів: 1. унагляднення, 2. пояснення, 3. приноров-
лення. Вона жадає, щоби обі власти: думане і чуте від початку
науки були рівномірно заняті, а не доперва на посліднім ступни,
приноровленю, так, щоби при викладі і поясненю подавати
головно відомости. Радше нехай від початку будуть обі сто-
рони людского духа рівно сильно напружені і так з рівним
з'усиллем образовані. У сім полягає одна з сущних прикмет
методи *).

*) Weber, Wiener Kursus 1905 ст. 243.

Отже наколи ціла катихеза має ділати на християнське образоване серця дитини, вона має збудити у неї як найбільший інтерес. Се осягає ся при помочи наглядного нарису, історичної події, а найчастійше оповідання, яке після принципу наглядности подає наперед річеве поясненє, а потім словне. Із сего слідує „методична єдність“ катихези, яко природне і послідовне заключенє, але і заложенє. Однак сей постулат не є спеціальною чертою мон. мет., бо він вже з давних давен має находити ся у кожній духовній науці. Він о стільки новий, о скільки кладе ся на него особливий натиск супротив практики, яка его не раз маловажить і йде своїми дорогами.

Отсе суть психологічні правила, які після погляду монахівців находять здійсненє у новій методі, за про які вона давнійше носила імя: „психологічної“.

II. Формальні ступні.

Сушну питоменність Монахівської методи становить поділ катихези на ряд членів званих ступнями, неначе би через них поступенно подавало ся дитині повне зрозумінє християнської правди. Сі ступні називають ся формальними, бо кождий з них представляє стало і формально опрєдїлену і окрему умову чинність з огляду на той сам предмет пізнання. Вони є: 1. Виклад, 2. Поясненє, 3. Приноровленє. Але заким катихеза приступить до сих головних ступнів, дає на перед введенє разом з поданєм ціли, і приготуванє. Потім, серед ступнів вже, повторяє і збирає разом правди видобуті з поясненя після певних точок.

Таким чином побіч трох головних ступнів повстають єще два бічні, які одначе зовсім не становлять щось побічного, другорядного. Вони належать до самої річи. А хотай знова вони є взяті із Герbartівско-Ціллерської школи, то вони не є тожсамі із формальними ступнями Герbartа. Вони далекі від всяких раціоналістичних і матеріалістичних мудровань і вяснювань і опирають ся на християнській психології і педагогії. А також вони зовсім не є новітним розвитком методи архієпископа Грубера із Сольнограду, як се хоче довести Ейзінг у висше згаданім творі, бо вони анї не належать до історичної школи, анї не вийшли із сеї методи. Все таки мон. мет. має з методою Грубера розвиваючо-аналітичний характер і сушні методичні і педагогічні основи. Придивім ся близше тим методичним принципам ступнів навчання.

1. Ступень: Випоженє.

А) Приготованє і поданє ціли.

Після мон. мет. година науки зачинає ся або відразу прямим поданєм ціли, або від попередного приготуваня. Коли но-

вий матеріял не має безпосередньої злуки з попереднім, тоді наперед йде подане ціли нової теми. А коли нова катихеза річево вяже ся з попередною, тоді на першій місці приходить приготоване. Звичайно так буває частійше*).

„Учень, — каже Lange**) — мусить наперед знова найти ся серед свідомих давних думок і почувань, мусить їх знова з певним теплом і легкістю перебічи, заким ми єму подамо щось чужого, — таким чином він мусить почути під собою неначе сильну основу для нових духових операцій, з якими наука добирає ся до него“.

Уже відомі представлення, поняття і засоби знання відсвіжують ся, гуртують ся, і на тій основі кладе ся нове діло, заголошує ся ціль. Се ставлене ціли подає до відома нову тему, яка заєдно має становити методичну єдність.

„Подане ціли, — так каже Вебер***) — надає чинності дитині витичений напрям до бажаної мети. Ціль не має бути докладно опріділена: вистарчить лишень зазначити ціль. Приготоване, яке влучно мож би назвати єще навязанем, вказує, що із поданої ціли вже є духовним доробком дітий. Після засади: від знаного до незнаного — мусить учитель заєдно навязувати до знаного“.

(Далі буде).

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

Реферат О. Лежогубского.

(Д а л ь ш е).

Рівнож не сьміє катехит покликувати ся на річи, котрі не є цілком певні. Ту належить згадати про приміри, яких уживає нераз катехит при науці релігії. В сім напрямі роблено деякі закиди. Говорено, що нераз лучає ся, що катехит покликає ся на чуда, які не є історично доказані. Коли заходить потреба

*) Weber, Ausgeführte Katechesen I. том стр. 1, 14, — 7, 18. Stieglitz Ausgeführte Katechesen I. том стр. 1, 9 і пр.

**) Ueber Apperception. 9 Aufl. Leipzig 1906 стр. 218.

***) Münchener Katech. Meth. стр. 135.

навести якесь чудо, котре не є цілком певне, а яке може дуже добре пояснювати якусь релігійну правду, то належало би з гори зазначити се. Можна сказати, що се легенда, або що катехит наводить его не як історичну подію, а тільки для ілюстрації. Нігде правди діти, що в декотрих підручниках до проповідий, якими покористує ся катехит при ексортах, знаходиться чи мало примирів, котрі не є цілком достовірні. Сумнівне чудо розказуване катехитом яко дійсне, може в случаях захитати віру навіть в дійсні чуда.

І еще одну увагу зробив мені мій співбесідник, з яким я кілька разів вертав до сеї теми, і якому я навіть цілком отверто сказав про ціль моїх допитів.

Він сказав, що було би великою хобою зі сторони катехита, наколиби він занадто часто говорив ученикам про кари за гріх. Він казав, що катехит повинен доложити всяких старань, щоби ученик Бога полюбив, а не, щоби Его бояв ся. Сего однакж не треба розуміти в тім змислі, мов би то не потреба цілком говорити про вічні кари, але коли говорить ся, то треба сю кару представити яко кару найліпшого Отця, що вже вичерпав всякі способи поправи своєї дитини, так що она сама себе, а не Бог її карає.

Грожене вічними карами може бути успішне на проповідях місійних, де має ся перед собою закамєнілих грішників, але не конечно добре в школі, де має ся до діла з молодіжню, котра ще не є закамєніла, а наколи і грішить, то більше з нерозваги та молодечої бути. Наколи катехит за часто грозить карами, то мимоволі може прийти ученикови на гадку, що булоби ліпше, наколи би не було зовсім сего строгого Бога. Молодіжи треба вказувати на саму красу доброго діла, бо она з природи запалює ся до всього, що гарне і взнесле. В загалі говорено, що ліпших успіхів своєї праці діжде ся катехит ідеаліст як песиміст.

Ту мушу згадати про одну річ, яка як раз підходить під нашу тему. Кілька днів тому появила ся брошура Д-ра Цємне-ського, катехита львівської гімназії п. з. *Akt wiary ze stanowiska powożytniej filozofii*. Як не будь я зазначив з початку, що я не хіснував ся ніякими підручниками, то все таки мушу навести кілька уваг зі сеї брошури, а головню тому, що Впр. Отці еще може не мали нагоди її читати. В книжці тій є без сумніву декотрі заміти, з якими годі згодити ся, які майже *haeresi proximaе*, але є кілька уваг влучних. Між причинами невірства подає автор також се, що молодіж з уст катехита часто пізнає Бога, не як найліпшого Отця, а яко незвичайно строгого судію, прибраного в одіж гніву і злости, нагромаджуючи біля него найтемніші краски. Прямо зображує Бога тираном (*ipsissima verba*). Що більше, каже автор, що нераз з наших уст падають слова науки, з котрої можна навіть заключати, що сей справедливий Судія, не є цілком так дуже справедливим, наколи він декотрих лю-

дий, як поган, з гори засуджує на пекло, за те тільки, що они погани і не мали того щастя, щоби пізнати правдиву віру.

Автор наводить ще більше, як він називає, фальсифікатів Бога. Одним з них є Бог урядовий, цїсарско-королївський, Бог укоронованих голів, котрі з его ласки рядять сьвітом, мордують своїх сусїдів, видирають другим народам їх права, а тим, що не хотять їх слухати, забирають свободу, а навіть життя. А сей Бог урядовий благословить їм, і не дозволяє тим угнітеним силою відперти несправедливість, бо воля одної коронованої голови значить більше, як добро тисячів підданих.

(Дальше буде).

О. І. Т.

Краєві закони відносячі ся до науки релїгії і катехитів.

Закон з дня 1. грудня 1889. р. В. К. З. Ч. 71.

В. Л. Ч. 6. з 1890.

(Продовжене).

§. 4. Окремо системізованому учителеви релїгії признають ся побори, належні учителям сеї школи, при якій він установлений; однак учителям релїгії, які посїдають університетске образование і квалїфікацію до удїлюваня науки релїгії у видїлових школах, признаєть ся платня у висотї що-найменше 600 злр. а. в. (1200 кор.) річно. —

Дотично прочих службових відносин підлягає окремо системізований учитель релїгії всім правним постановам, які відносять ся до учителїв школи, при якій він установлений, не нарушаючи прав приналежних віроїсповідній властї.

При виконаню сих постанов дотично учителїв релїгії дорого загальних розпоряджень, як також при їх застосованю до конкретних случаїв повинні засягнути шкільні властї, о скільки можна се зділати, доброміня віроїсповідної властї. —

§. 5. О скілько наука релїгії у висших клясах публичних загальних народних шкіл, від четвертої кляси починаючи, як також у видїлових школах, по мысли §. 1. не є запевнена постановленєм окремого учителя релїгії, поручить сю науку властї шкільна окружна на порученє дотичаючої церковної властї...

особам, які відповідають услів'ям заключеним в §. 3., однак з тою ріжницею, що такі учителі релігії побіч уділюваня сего предмету можуть займати також душпастирські посади.

§. 6. За кожду годину науки релігії тижднево уділювану у висших клясах публичних загальних народних шкіл, від четвертої починаючи, як також у школах виділових належить ся учителям висказаням в §. 5. ремунерація у висоті 25. злр. а. в. (50 кор.) річно, наколи шкільна власть сконстатує дійстне уділюванє науки релігії а дотичача церковна власть... посвідчить добрий успіх предмету. Ся ремунерація належить ся однак лиш тим учителям, які з титулу душстаровництва уділяли у низших трех клясах науку релігії безплатно. —

Виплата ремунерації наступає з кінцем кожного шкільного півроку. —

§. 7. Сталі побори і ремунерації, які на основі сих постанов будуть признані, мають покрити ся з тих фондів, з яких покривають ся побори світських учителів, наколи не існують окремі фонди, фундації або зобовязаня поодиноких осіб або корпорацій. —

(Далі буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

7. Засіданє виділу „Товариства Катехитів“

дня 31. III. 1911.

Присутні: оо. Гузар, Лужницький, Лопатинський, Лежогубський, Туркевич і запрошений о. Монцібович.

1. Принято до відома протокол з попереднього засіданя.

2. О. Гузар повідомив виділ, що на його інстанцію Ёго Екссцеленція Високопреосвященний Митрополит Кир Андрей зволив ласкаво йому заповісти, що жадної книжки катихитичного змісту не дозволить видати без заопініюваня.

3. На порученє Високопреосвященного Митрополитичого Ординарія з дня 24/III ч. 1.777. уложено доброміне і відповіді на питава поставлені і надіслані катихитичною секцією товариства: „Oesterreichische Leogesellschaft“ та поручено президії виділу предложити їх Високопреосв. Митр. Ординаріатови.

4. Порішено віднести до Високопреосв. Митр. Ординаріату у всіляких біжучих справах, дотикаючих науки релігії, релігійно-морального вихованя молодіжи і посад катехитів.

5. Принято до відома заснованє катехит. кружка в Дрогобичи, якого головою вибрано о. Полієвкта Кмитя, заступником

голови о. Антона Рудинського, касиром о. Василя Кункевича, а секретарем о. Івана Савицького. В члені кружка прийнято оо. Михайла Бачинського і Льва Манька Ч. С. В. В. —

Бібліографічні вісти.

Prendice Mulford: Штукa житя. Польський переклад Тадея Зубрицького у Львові 1910.

Автор, американський журналіст, бажає звернути американську суспільність, погружену цілою душею в „business-і“, на кращі तरी, уздоровити ю, навчити жити, а в результатах своїх роздумувань доходить в ряди-годи до ідеалу етичного християнина: —

„Без утину мусимо будувати ідеал самих себе“.

„Нести бодрість немов смолоскип всегда перед собою!“

„Нічого не боятися і нічо не називати неможливістю!“

„Не відчувати до нікого ненависти, лиш уникати похидок даного осібника!“

„Любити усіх — однак довіре розділяти мудро і обачно!“

Для ілюстрації сего твору наводжу в перекладі часту уступу, під заг. „Сповідь“.

Се невисказано шкідливе для тіла і душі жити зі свідомістю власних гріхів (се значить: недосконалих інстинктів) і не висказавши їх заключати ті гріхи у власній груді. Ті гадки або діла полишають ся у нас і ділають нову шкodu доки не звиримо ся з них якомусь довіреному другови, живучому з нами в щирій симпатії. Інакше они зростають у нас чимраз сильнійше, без огляду на се чи думаємо про них у формі жалю чи інакше; позаяк те все, чим внутрішню займаєм ся, росте через те заняте ся. В кінці переживане власних похидок є психічно шкідливе і потягає також злі наслідки для здоровля. Правдивою нормою для душі є стало відновляючі ся гадки нові і всегда нові погляди на житє, змінючі ся і ростучі значіння усього, що стало ся і що творить ся навкруги нас. Учім ся глядіти на річи день в день свіжими очима, учім ся день в день пере-висшати пляни, погляди і діли вчерашнього дня, позаяк в таким ставі душі дух наш стає спосібним приймати „хліб житя“ віднавляючий наше тіло. Скоро змінюча ся психа, перемінює безупинно на свою користь свійства первинів, творячих тіло і тим способом продовжає житє в безграничність. Або іншими словами:

„Наколи дух наш всегда ростучий і всегда регенеруючий ся в всегда спосібний до переносення свого життєвого первня на організм і его змісли, звязь межи ним а тілом стає безупинною, позаяк кожда его клітина пересякає тим духом.

„Старість“ бачить по найбільшій часті річи такими, якими они були перед 50-тими літами. Приключення і особи будять всегда однакові мислені асоціації — та сама історія повторяєсь сто разів. Мозок такий не дивить ся ніколи новими ідеями! Старає ся жити старими!

Дух тратить чим-раз більше власти над організмом. Память і розум відказують послуху, члени трясуть ся, тіло висихає — те все є ознакою, що душа никне з браку „щоденного хліба“ нових гадок і тратить панованє над тілом. —

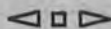
Щоби звільнити себе від старих гадок, належить їх раз вповісти. — Не кождому, але перед тим чоловіком, до якого маємо найповнійше довіре, якому можемо все сказати, кожде бажанє і кожду нашу склонність, чи добру чи злу. —

Одиниці, які про се без небезпеки між собою можуть говорити, довжні сповідати ся перед собою. Мусять вони в тм случаю перебувати в тій самій психічній фали, мусять бачити річи тими самими очами, взаємно інтуїційно проинимати себе, ясно бачити мотиви і характер, щоби сповідь могла відбутися кількома словами“...

Послїдний уступ, се немов виривок з пастирського Бого-слова: — І так пише чоловік з чистосвїтського становища! —

Некрольоґ.

О. Володимир Паславский, совітник гр. кат. Еп. Конєвсторій, ц. к. профєсор релїгії в польській гімназії в Перемишлї і член „Товариства Катехитів“ від його заснованя, упокоїв ся 27. с. м. Похорони 29. с. м. Заходом товариства відбуде ся зауп. Бого-служенє за душу сего першого свого упокоївшого ся члена в церкві дух. семинарії у Львові ві вторник д. 2. мая о год. 7. рано.

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Турневич.

Ч. 6.

Львів, 1 червня 1911.

Рік I.

О. БОЦЯН.

Монахівська катехитична метода.

(Продовжене)

Б) Оповідане

Приготоване і вказане ціли цікавить увагу дітей. Тепер може на них ділати виклад. „На що ми приготовані, — каже згаданий Лянге*), — чого ми вижидаєм, до сего неначе витягають ся духові рамена, то ми лекше і певнійше присвоюєм собі, ніж колиби воно нас несподівано заскочило“.

В першій ступени мон. мет., виложенню, чільне місце займає оповідане. Воно конкретними чертами зображує зміст науки катихизму. Яко побуджене фантазії і чуття воно в першій мірі впливає на нисшу силу пізнання і бажання, але через витворюване поняття і зворушене почування воно приготує терен і працює для висшого ума і волі, яких праця зачне ся доперва на слідуєчих висших ступнях.

Таким чином мон. мет. не починає від тексту катихизму, але передше від конкретного зображення його змісту, після кли-

*) Ueber Aperzeption стр. 46.

чу: наперед річ, а опісля її назване словами. Се з'ображене дієся в переважній частині через оповідане, „але принципіально може до сего бути ужитий і кожний иньший спосіб унагляднення. Мождати опис, пригадати дітям приключене з їхнього життя, можжити черт з діточого життя, „але у переважній частині всіх випадків буде мусіло оповідане послужити до унагляднення“, гадає Вебер *). У першій книжочці своїх вироблених катихиз про ласку і її середники, на 60 наук він взяв 20 оповідань із біблійної історії, 4 з церковної, 4 з життій святих, 3 з життя священників, 2 з життя дітей, — а 4 оповідань придумав *ad hoc* **). При науці про тайни є поданих 19 літургічних описів і показаних 4 образи із хрестної дороги. Саме такі Штігліці у першій випуску катихиз про науку віри на 42 науці має 28 оповідань з історії біблійної, 2 з церковної, 5 з життій святих, 2 з мірської історії, 2 з життя дитини, 1 опис з людяного життя взагалі (хвиля смерті), 1 опис природи (схід сонця ст. 124 — а очікуване Христа), та 1 малюнок неба.

У сій перегляді мило вражає обильне використання біблійної історії в науці катихизму. Ся практика тягне ся від найдавнішої християнської старини аж до наших часів і знаходить ся у найчільніших катихизів. У св. Августина *narratio* становить першу частку приготівної катихизи для прозелітів. В книжці Віцеліуса *Catechismus Ecclesiae* 1535 стоїть воно на початку катихизму неначе основа. Гіршер і Мей хотіли з біблійних оповідань зложити катихизм. Грубер, як перед ним Фенельон, Боссет і Оверберг уживають его за вихідну точку до наук катихизму ***). Коли же Mennier називає ****) оповідане духовими ласощами, то се виходить на шукане остяка там, де его нема, аби лиш щось найти. Кожи же мон. мет. при викладі так усильно кладе натиск на наглядність, а навіть ставить її в осередок цілої науки релігії, то, правду сказати, вона слідкує за історичним переданем катихизи і приміром церкви, яка суцenne зерно тайни окружає ріжними повними значіння знаками і обрядами, щоби тим чином представити наглядніше его ество і піднеслість.

Інакше стоїть справа з домаганем монахівців, щоби кожда година науки мала і становила одноцільну тему.

„Противно до деяких практиків ми, — каже Вебер *) — обмежуєм ся на один одинокий примір, але жадаєм, щоби его розповісти зі свого рода докладністю. Тому то ми поставили для него окремиї ступень. Один примір, який з дебільша має

*) Die M. — K. Methode, ст. 134.

**) Поп. 8 катих. ст. 44.

***) Katschner, Lehrbuch der Katechetik. 1908. ст. 426.

****) Lehrmethode im Kat. — Unt. ст. 272.

*) Mon. met. Der I. päd. katech. Kurs. Wien 1905. 240.

складати ся із одного оповідання, розкаже ся ширше, коли би навіть надмірно широко прийшло ся его розтягнути“.

За тим самим обстає Штігліц у введеню до своїх вироблених катихиз (І. том 2. вид. ст. III.):

„Моя перша засада при обробленю сих катихиз була: кожда година релігії має мати одноцільну тему. Для успішної науки се є великий хосен“. Такі одноцільні теми у згаданого писателя становити мають слідуючі теми: Ціль чоловіка, обявлене і віра, жерела обявлення, сьв. Тройця, небо, пекло... Такі приміри вказують, що катихизи вироблені після нової методи по більшій часті велике число питань катихитичних вяжуть в одну катихизу, і так оброблюють їх разом.

(Дальше буде).

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

Реферат О. Лежогубского.

(Д а л ь ш е).

Инший фальсифікат Бога, то Бог консервативний, що не любить ніякої зміни, боїть ся всякого поступу, що не позволяє чоловікови думати, та доходити правди, а жадає сліпого послуху.

Еще один фальсифікат Бога. Се Бог, як его називає автор, самолюб, задивлений в своє безконечне совершенство, рівнодушний на всьо, який жадає від чоловіка тільки молитви, відреченя, а цілком не похваляє его праці для добра дочасного. Такий Бог то Бог не живий, а его релігія то релігія мертва. Правдиве понятє Бога любячого всіх людей і бажаючого їх найвисшого щастя, стає ся чим раз рідшим. Се понятє о Бозі, яко найвисшим добрі, псують часто еще і інші додатки, якими є занадто сильне акцентоване декотрих річий, приміром: Що Бог Отець „засудив“ свого Сина на смерть крестну, між тим, як дуже мало звертає ся увагу на се, що І. Х. добровільно вибрав смерть на кресті. Зі сего, що має бути доказом найвисшої

любови, робить ся часто доказ найбільшої строгости. Не знати звідки автор назбирав отсі взірці фальсифікатів Бога, але наколи з катехитів, то дійсно сказав нам дуже гірку правду. Наколи людська уява нагромадила коло Найсовершеннішого Єства тільки тіний, то чим бистрійше око, тим борше добачить їх, а не один знайде ся, що побачивши не зможе погодити суперечностей, та скорше чи пізнійше попаде в байдужність чи індиферентизм.

Різні різно говорили та різні подавали хиби, на які після їх осуду хромає наука релігії в середніх школах. Але майже всі годили ся еще в одній річі, а іменно в тім, що катехит замало звертає увагу учеників на читанє книжок. Ученик спосібніший має досить вільного часу і часто виповняє его лектурою. Читає, що попаде ему під руки. По найбільшій частині повісти, рідше поезії а найрідше книжки навчаючі. Се факт, з яким катехит мусить числити ся. Зборонювати читанє було би і нерозумно і неморально. Всі відай згодимо ся в тім, що коли хочемо, щоби якась книжка стала ся серед старших учеників популярною, то потреба є тільки заказати. Се вже вроджене чоловікови, що заборонений овоч смакує найліпше. Отже заборона ледви чи доводить до ціли. Значить ся треба не так заборонювати як радше звертати увагу ученика в иншу сторону, та вказати ему лектуру, котра заняла би его так, щоби він не потребував шукати за іншою.

Не менше мусить числити ся катехит з тим, що є деякі річі, котрі цікавіший ученик певнісенько буде читати. Є автори, що серед молодіжи тішать ся особливою популярністю, а котрих деякі письма справді є знамениті, а декотрі наскрізь скажیم матеріалістичні, або взагалі для молодіжи не відповідні. Цілком не коректно поступив би катехит, наколи би став кидати громами на цілу літературу сего автора.

Що осягне катехит, що Шевченка назве атеїстом а его поезії безбожними, коли з них, з виїмком Марії та декотрих частин з інших, в котрих поет являє ся більше єретиком ніж атеїстом, віє дух наскрізь релігійний. При обговорюванню невідповідної лектури мусить катехит вислвлювати ся о самих авторах чемними словами. Уживанє згідних слів та наруг викликає наслідки прямо противні. Так само як нетактовно поступив би катехит називаючи єреси та різні матеріалістичні теорії згори глупими і говорив о них з насмішками, так само нетактовно поступає, коли о модерних авторах говорить з легковажанєм та погордою, о тих авторах, котрих ученик читає на годині літератури, і якими велить одвітний професор одушевляти ся ему. Тож не так заказуванєм, як радше вказуванєм на добрі книжки має боронити катехит молодіж перед злою лектурою. І то мусить вказувати не лишень на книжки наукові, але і на поезию та повість. Проста річ, що мусить сам бути ознакочений з літературою народу.

Те саме, що сказано про читане книжок та авторів, відно́сить ся до різних суспільних та політичних струй, які потрясають нинішню суспільність. Возьмім приміром змагання соціалізму та радикалізму.

В них по при погляди крайно неморальні і атеїстичні подибує ся чи мало гадок вельми шляхотних. І ті то шляхотні черти їх теорій, фосфоричним блеском приманюють молодіж. Треба розрізнити добре між одними а другими, бо в противнім разі зустрінемо ся зі закидом, що ми не співчуємо з біднішою верствою суспільности, а дбаєм о ласку могучих сего міра, зі закидом, який відтруне від нас молодіж, яка з природи одушевляє ся змаганнями до поправи долі найбідніших, зі закидом, яким часто воюють проти нас усі живла перевороту.

Або возьмім от хотьби нинішні модерні кличі: вільність, рівність, братність, які голосять ся в палатах державних дум і в робітнях а навіть і в школі. Чи катехит має їх відхрещувати ся, тому, що соціалізм пришпилив їх до свого червоного прапора, чи радше не повинен він зазначити, що сї кличі перша піднесла християньска віра і перші голосили Апостоли. Тільки треба пояснити, в чім лежить правдива вільність, рівність і братність.

(Дальше буде).

О І Т.

Краєві закони відносячі ся до науки
релігії і катехитів.

Закон з дня 1. грудня 1889. р. ІВ. К. З. Ч. 71.

У. Л. Ч. 6. з 1890.

(Закінчене).

§. 8. Покриття коштів подорожи, які має одержати учитель релігії за уділюване науки релігії поза місцем свого перебування,

мають поносити партії конкуренційні названі в XXIV. артикулі закона з д. 2. лютого 1885. В. К. З. Ч. 29. в там означенім відношеню, наколи ті партії конкуренційні не доставляють відповідних комунікаційних средств.

Про потребу тих тягарів і високість тих оплат рішає окружна шкільна рада. —

§. 9. Коли вийде в житє ся устава, вигасають зобовязання публичних чинників до поношеня виказаних в тім законі сталих поборів, ремунерацій і відшкодовань, наколи ті зобовязання є узасаднені в дотеперішних приписах. —

§. 10. Окремі учителі релігії, дефінітивно установлені, поки сей закон неувійшов в житє, не можуть потерпіти в наслідок сего закона жадного зменшеня своїх дотеперішних поборів або свого належного права до емеритури; однак їх зобовязанє що до науки може по мысли §. 1. бути змінене.

§. 11. Наколи науку релігії по мысли §. 5. закона з д. 14. мая 1869. В. Д. З. Ч. 62. уділяє сьвітський учитель понад своїх обовязкових 30. годин тижнево, належить ся ему ремунерация означена в XVIII. артикулі краєвого закона з д. 1. січня 1889. В. К. З. Ч. 16.; але за уділюване науки релігії в нутрі обовязкових 30. годин належить ся ему половина ремунерації.

§. 12. Сей закон входить в житє з початком ципішнього року слідуєчого по оголошеню. —

Переведене сего закона,...

Вісти з „Товариства катехитів“.

8. Засіданє виділу „Товариства Катехитів“

дня 28 IV. 1911.

Присутні: оо. Гузар, Лужняцкий, Лежогубский Туркевич, Лициняк.

1. Принято до відома протокол з поведеного засіданя.

2. Рішено устроїти реколекції для катехитів в Станиславові в днях 12, 13 і 14. вересня с. р., а д. 15. вересня загальні збори товариства тамже і в тій цілі поручено президії товариства віднести ся до Преосвященного Архiereя Кир Григорія з відповідним письмом і просьбою о вселаскавійший покров і евентуальний провід над реколекціями.

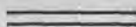
3. Ухвалено пам'яті першого помершого члена „Товариства Катехитів“ о. Паславського, кат. гімназії з польск. язиком викладовим в Перемишлі, почитати кондоленційною телеграмою на руки Впр. о. Савчина в Перемишлі і заупокойним богослуженням в'ївторок д. 2/V. о год. 7. рано в семинарській церкві, в яким сьв. Літургію відправить о. Туркевич, а всі місцеві члени товариства возьмуть участь в парастасії.

4. Принято від товариства: „Учительська громада“ у Львові „Відповіді на квестионар в справі гр. кат. релігії в гімназіях з польською викладовою бесідою“ до дальшого урядованя.

5. З огляду на майске Богослуженне з одної сторони, а зближаючи ся сповіді учеників, класифікаційні конференції і ферії з другої, установлено термін слідуячого, послідного в тім шк. році засідання виділу товариства на день 31. мая.

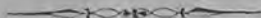
Катехитичний курс в Монахові.

Від 27. серпня до 1. вересня с. р. включно відбуде ся в Монахові (München) в Баварії катехитичний курс, якого темою поставлено: Релігійний розвій яко основа релігійного вихованя.

А. Теоретична підстава. Інтелектуальний розвій з особливим узглядненем релігійних виображень і пам'яті. Проф. унів. Д-р. філ. Geuser. — Розвій волі, особливо моральних ідеалів і мотивів. Інспектор Schips. — Розвій чуття з особливим узглядненем релігійних почувань. Редактор Д-р. філ. Wuderle. — Релігійний розвій а діланє ласки. Прив. доцент Д-р. богосл. о. Krus S. J. — Тілесний розвій і релігійне вихованє. Шкільний лікар Д-р. медич. Weigl. —

Б. Практичне переведенє. Розділ релігійного научного добра після релігійних законів розвою. Проф. ліцея Д-р. богосл. Göttler. — Модифікації научної методи через релігійні степені розвою. Прив. доцент і виешій учитель Д-р. філ. Grunwald. — Системи науки і їх ужиточність у всїляких степенях віку. Парох Gill. — Релігійні вправи поєдинчих степенів віку. Інспектор Д-р. богосл. і філ. Thalhofer. — Учителі релігії а родинний дім. Той сам. — Релігійно-моральне веденє молодїжи по школі. Секретар молодїжи Dr. oec. publ. Schiela. — Релігійно-моральне веденє вязнів. Опат Danner. — Релігійно-моральне образованє тупих на умі. Директор Pemsel. —

Оповідненє.

Реколекцій для катехитів відбудуть ся в Станиславові в дух. семинарії під покровом Преосвященого Архидієє Кир Григорія в днях 12, 13 і 14. вересня с. р. — Приїзд в понеділок дня 11. вересня і того дня о год 7 вечером перша наука (точки до розважання на другий день). Дня 14/IX. поплудни сповідь, а 15-го о год. 7. рано сьв. Причастіє. — Провідник реколекцій буде упрощений їх Преосвященством, а крім сего зволили ласкаво їх Преосвященство заповісти, що самі будуть мали дві науки денно, в яких будуть вибрані теми відповідні для катехитів. — Поміщенє і харч для учасників в дух. семинарії за відповідною оплатою. — О урльон для учасників постарав в ц. к. Р. Ш. К. виділ товариства. — Зголошеня просим присилати на руки секретаря товариства о. І. Туркевича до 1. липня під адресу: „Львів, сьв. Юр“, а до 1. вересня: „Підмихайлівці, ц. Журів“. — Від 1. вересня ліста учасників замкнена. —

Загальні збори товариства відбудуть ся в Станиславові в дух. семинарії в п'ятницю д. 15/IX. с. р. о год. 9. рано. —

Від виділу „Товариства катехитів“
сьвщц. *Іван Туркевич* о. *Евген Гузар*.

Посмертні вісти.

о. *Ярослав Бородайкевич*, катехит ц. к. української гімназії в Станиславові, упокоїв ся дня 5. мая. Похорони відбули ся д. 7. с. м.

Богдан Гузар, ц. к. ад'юкт суду в Сераєві, найстарший син голови нашого товариства о. *Евгена*, упокоїв ся д. 18. мая. Похорони відбули ся в Сераєві д. 21. с. м. —

Вічна їм пам'ять!

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Туркевич.

Ч. 7.

Львів, 1 вересня 1911.

Рік I.

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

(Д а л і)

Реферат О. Лежогубского.

(К о н е ц ь).

Або питанє національне, яке бистрою струєю пориває за собою суспільности усіх народів, а не менше і нашу. Ми любимо часто заслонювати ся вигідним параваном, що нас нич не обходить політика, мовби то любов свого народа, одушевлюване ся его розвоєм, праця коло него, була дійсно політикою. Не треба, щоби катехит викладав на годині релігії про патриотизм, але треба, щоби молодіж виділа у нього тепле серце до всього, що питоме, бачила в нїм щирого сина свого народа. Так думають люде сьвітські, сего навіть домагають ся від нас, навіть при виголошуваню ексорт.

І про ексорти самі говорено. Замічувано, що ексорти бувають нераз надто сухі, догматичні, неінтересні.

Говорено, що ученик учить ся цілий тиждень, а в ексорті хотівби почути щось цікавішого, і ексорти, виголошувані осо-

бенно до старшої молодіжи повинні тикати питань живих а не обмежувати ся до питань строго релігійних. Сухо і монотонно відчитана, чи виголошена ексорта наводить на ученика сон, між тим як виголошена живо з одушевленням та полетом на довго остає ся в его памяти, і може нераз стати для нього правилом поступованя в поодиноких случаях.

І еще говорено про одну річ, котрої я однакож не хотів і не міг прийняти до відомости і відкидав з обуренєм. Говорено, що найгірший вплив на молодіж міг би мати катехит, що про провини молодіжи за часто повідомляв би власть. Певно, бувають провини, котрі домагають ся рішучої кари з огляду на загал молодіжи, але катехит мусить добре уміти розрізнити, чи сю або другу провину належить донести до власти чи ні. Се факт, який не дасть ся заперечити, що вороги духовенства взагалі приписують ему наклін до доносів, а молодіж брідить ся усяким доносом, а своєю відразу пятнує вже в курсуючих і серед наймолодших згідних приповідках про донощиків.

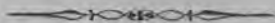
На закінчене мушу згадати еще про одну річ, яка має великанський вплив на молодіж. А є нею жите та поведене катехита поза школою. Та се річ занадто відома, щоби говорити про неї обширніше.

Зібравши усі сказані заміти разом, я поставив собі знова питане: Отжеж чи винен катехит, що молодіж по окінченню гімназіяльних наук так часто стає невіруючою? І я знова міг з чистою совістю сказати, що ні. А ті хиби та похибки поодиноких катехитів? Так се похибки людей, які можуть мати вплив на ученика, але не мають так сильного, щоби їх можна назвати причиною невірства.

Уявім собі катехита, який провинював би ся у всіх сказаних напрямх. Чи молодіж ним вихована буде уся невіруюча? Відповідь: Ні. Але чи процент невіруючих збільшить ся? Мусимо відповісти: так. А тепер уявім собі найідеальнішого катехита, свободного від всяких хиб та недостатків. Чи молодіж ним вихована буде уся віруюча? На жаль мусимо відповісти, що ні. Але чи % невіруючих зменшить ся? На се мусимо відповісти так.

Тож не катехит має рішаючий вплив на се, що молодіж по скінченню наук в середних школах, попадає в невірство? Так хтож?

Се вже переходить обсяг мого реферата і може на сліду ючим зборі обговорить сю тему хтось иньший і основніше і влучніше.

Дискусія.

О. Федусевич отвирає дискусію над рефератом.

О. Копко пропонує, щоби дискусію над сим рефератом получить з дискусією над рефератом Ч. 3.

О. Лежогубський примічає, що всі перші 2. реферати получені в органічну цілість, себто перший реферат обнимає негативну сторону квестиї, а два дальші позитивну.

О. Добрянський пропонує, щоби дискусію отворити по 3. перших рефератах.

О. Федусевич уважає четвертий заповіджений реферат „Про організацію катехитів“ за найважнійший і вносить, щоби ту точку взяти наперед під дискусію, бо лиш на тлі організації праця може успішно розвинути ся.

О. Лициняк звертає увагу, що комітет виходив з заложеня, що організація має бути вислідом застановлення ся над пізнаними недомаганнями і хибами; тому установлено сей порядок і проте радить при нїм остати.

О. Савчин примічає, що наколи дискусія над 3. першими рефератами має бути вичерпуюча, не остане часу на дискусію про організацію. Наші недомагання ми знаємо, а дискусія над організацією є найважнійша.

О. Гузар поясняє, що два слїдуючі реферати будуть короткі, а можливо, що й дискусія над ними не потребає довго; отже остане часу на дискусію про організацію тим паче, що й пополудне можна буде жертвувати на ту ціль. Вносить тому, щоби по всіх 3. перших рефератах отворити спільну дискусію.
— Внесенє прийнято. —

Реферат О. Д-ра Дорожиньского:

О духовній лектурі молодїжи.

Занимаючи ся практичним вихованєм молодїжи, знаєм, що слїдна у неї жива охота читаня книжок, нераз яких-небудь. Ученик бере до рук книжку, яку найде а очевидно овоч заборонений буде йому найлучше смакувати; читає, щоби читати, та читає нераз з витревалістю гідною наймудрійшої ціли, бо з залишенєм найважнійших обовязків, зі стратою часу, з нараженєм себе найчастїйше на найгірші наслідки злої, шкідливої лектури.

А о скільки читанє злих книжок єсть прямо трутиною духа, зіпсутєм серця, опоганенєм уяви: о стільки лектура добрих книжок, позиточних, яких змістом правда і добро, які віддають Богу що Божого і учать шляхотної любови і взнеслих почувань

для себе і других, поглиблюють відомости, ублагороднюють серце і вскріпляють волю та характер — лектура така є педагогічним орудедм превеликої стійности.

Наколи така є стійність книжок, які містять в собі много поучаючого для духа а нічого шкідливого для душі, то що сказати про лектуру тих книжок, які представляють предмети в правдивім сьвітлі: добра земські тим, чим вони є, часом хороші і блискучі, та лиш проминаючо і незвершено, а висші яко вічно-тривкі та могучі одним-одні заспокоїти ніколи не заспокоєні бажання людского серця; про лектуру, яка високо ставить невинність і боронить віри, восторгом одушевляє серце і настаює волю; яка учить забути про себе а жити про других; яка веде читача до живого жерела правди, добра і краси!

Лектура таких книжок ушляхотнює почування ученика, який, обмежений на школу і учебники, не може їх ділами звершити. Досьвід учить, що ті ученики, які читають того рода книжки (прим. „Міссіонаря“) поводять ся чемнійше і ніжнійше, коли навпаки ті, що про добре читанє нічого не знають, є звичайно зимні, уперті і без чутя. — Та не диво!

Представленє непорочної душі, яка волить понести смерть, як дати себе осквернити, мусить наповнити серце любовю і подивом для переслідуваної невинности і одушевити для найкращої зі всіх чеснот. Оповіданє про богатого, що в своїй зарозумілості погорджує бідним своїм братом, мусить наповнити душу відразою для такої жестокости і побудити до милосердя для угнетених. — Зображенє совісти неспокоїної з причини гріхів, яка не знаходить спочинку, доки не відкрить ся перед сповідником у сьв. сповіди, порушить серце читача до самої гллубіни і настроїть ніжно і чутливо його рефлексію над власними гріхами. — Взурашаюче поведенє бідної дитини, яка в нужді і горю, як в щастю і достатках памятає про своїх опущених родичів, запалить і в твердїм серцю велике чутє для тих, яким по Бозі все має завдячувати. — Так серце читача ударяє разом зі серцем письменника, вони разом плачуть і сумують, сьміють ся і веселять ся, загрівають ся і одушевляють ся.

Та не лиш ушляхотнює почування така лектура: вона також настроює душу до побожности. Побожна книжка учить в тишині душу про високі правди віри і тайну дорогу житя. Вона віддаляє від гріха, наповняє відразою до нього, веде серце до покаяня, ободрює до чеснот, взбуджує тугу за надприродними радощами і доливає оливу до піддержання полуміни сьв. любви Бога.

Тому не диво, що великі учителі духа радять своїм ученикам читати добрі книги. „Виемлі чтенію“ — писав вже сьв. Павло до свого ученика Тимофея (I. Тим. 4. 13.). — Многі упадають на дорозі чесноти тому, що не йдуть за радою апостола та занедбують читанє духовних книг. — Нераз така лектура подає

ласку навернення тим, що звязані оковами гріха і пристрасти. Знана є подія з життя св. Августина: небесний голос „возьми і читай!“ звертає його увагу на одно місце зі Св. Письма, а при його читанні світло і спокій огортає зболілу душу Августина.

Добра в повнім значінню книжка станеться улюбленою книгою ученика: вона буде для нього провідником серед темряви і бурливих днів молодости, вона успокоїть його в сумнівах, заохотить в борбі, піднесе в смутку, а може і переведе його всецїло в вірі і ненарушено в обичаях попри небезпечні пропасти а буде чим раз більше одушевляти для релігії і чесноти. — Без сумніву добра, поважна лектура зділає го лучшим, причинить ся до христ. життя і оживить побожність. —

До доброї, поважної лектури треба книжок, які носять на собі печать правди і добра що до змісту, а краси що до форми. А позаяк тільки одна релігія образує совість, дає правдиве пізнанє і ясну свідомість о тім що добре, о чеснотах і пороках і подає способи до опанованя низких поривів тіла і підчинення їх під владу духа: то треба передівсім книг релігійних, треба духовної лектури.

Тому було би се не лиш педагогічним средством, але прямо нашим обовязком подавати від часу до часу, о скільки на се позволяли би шкільні занятя ученика, таку лектуру, щоби ученики пізнали релігію в її добродійствах, які вона принесла наукам і культурі, народам і державам; в її величавих ділах, урядженнях і інституціях, які вона поклікала до життя; в її історії, її чудеснім розпросторенню і в єще чудеснійшій удержаню серед лютих гонень; в її серцях і святих, в її мучениках і учителях, які наповнили світ подивом. —

(Дальше буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

8. Засіданє виділу

„Товариства Катехитів“

дня 31/V. 1911.

Присутні: оо. Гузар, Лужницький, Лопатинский, Туркевич,
Лежогубекский, Лиско.

1. Принято до відома протокол з попереднього засідання.

2. Принято до відома, що о. Гузар зрецензував „Катехитичний Молитвослов“ о. Федева з Заліщик з вельми користним вислідом і порішено віддати сю працю до суперрецензії о. Д-рови Богачевському.

3. о. Гузар подає до відомости, що Преосвящений Архієрей Кир Григорій в двох власноручних письмах з дня 4. і 14/V. зволив радо згодити ся на устроєне реколекцій для катехитів в Станиславові в днях 11—14/IX. а загальних зборів Товариства міжє в дни 15/IX. та заявити, що сам когось упросить, щоби уділяв науки реколекційні, а крім сего особисто буде мав дві науки денно, в яких вибере теми відповідні для катехитів. — Порядок реколекцій уложив сам Преосвящений.

В виду того поручено президії товариства:

- а) уложити порядок загальних зборів
- б) вистарати ся в В. ц. к. Радах шк. кр. Галичини і Буковини о урядову відпустку для катехитів на ті дни
- в) оповістити реколекції і загальні збори в „Катехитичнім місячнику“, „Ділі“ і „Руслані“
- г) попросити всі 3. Преосв. Ординариати о таке оповіщенє в єпархіальних Вістниках
- д) завізвати місцеві кружки до надіслання звітів з їх діяльности і еwent. внесеня, які мали би піти під обряду заг. зборів
- е) зібрати лісту зголосивших ся на реколекції членів і переслати ю Преосвященому Станиславівському Ординариатови.

4. Поручено секретареви товариства зладити звіт з діяльности виділу, а касиєрови звіт касовий.

5. Поручено секретареви зладити спис всіх катехитичних посад в 3. гр. кат. єпархіях.

До членів „Товариства катехитів“!

Загальні збори „Товариства катехитів“ відбудуть ся в Станиславові в духовній семінарії після реколекцій для катехитів, уряджених в днях 11 (вечером) 12, 13 і 14-го вересня заходом нашого товариства а під покровом Преосв. Архієрея Кир Григорія, в п'ятницю дня 15-го вересня с. р. о 9. годині рано тамже зі слідуючим денним порядком:

1. Отворенє зборів головою товариства.
2. Вибір голови, містоголов і 2. секретарів на час Загальних зборів.
3. Реферат катехита о. Евгена Турули на тему: „Яких способів може ужити катехит, щоби з його учеників виросли колись віруючі і практикуючі християни“. Дискусия.
4. Відчитанє протоколу з попередних загальних зборів.
5. Звіт секретаря з діяльності Товариства за час від 9. вересня 1910 до 15. вересня 1911.
6. Звіт касиєра за той сам час.
7. Звіт контрольної комісії і уділенє абсолюторії уступаючому виділові.
8. Вибір нового виділу.
9. Вибір контрольної комісії.
10. Внесеня і інтерпеляції. —

Урядову відпустку для катехитів на час від 11-го до 15. вересня с. р. уділила В. ц. к. Р. Ш. Кр. у Львові дня 4/VII. 1911 Ч. 7782/III.

Новозголосивші ся члени можуть бути прийняті яко такі через загальні збори. —

Від виділу „Товариства катехитів“ у Львові дня 12 серпня 1911.

о. *Евген Гузар.*
голова,

свєщ. Іван Туркевич
писар.

Оповідка.

О. І. Алексевич, катехит у Львові, видав чудовий образ до оправи в рами, в грецькім стилі, на золотім тлі: „Памятка першого св. Причастия“. Христос, 4. Євангелисти, наоколо вискази тихже про Найсв. Евхаристию, в долині: „Перша обітниця Ісусу Христу в Найсв. Тайні Евхаристії“. Можна набути у автора по ціні 20. сот. від примірника. Поручаєм щиро.

ЄРЕЙСКИЙ
провідник духовний
М. Баричка

можна дістати і на рати в печатні ОО. Василян в Жовкві 1.) прим. опр. в полотно за 5 кор. 55 с. 2.) прим. опр. в шкірку за 8 кор. 55 с. вже з поштовою реком. пересилкою.

Просимо ширити між народ християньский
двотижневник

„ОСНОВУ”

що виходить вже **шестий рік** у Львові (ул. Куркова 37) і коштує річно 3 кор., а піврічно 1.50 кор.

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Туркевич.

Ч. 8.

Львів, 15 жовтня 1911.

Рік I.

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

II. катехитичний конгрес.

Геферат О. Д-ра Дорожинського:

О духовній лектурі молодіжи.

(Д а л ь ш е).

Сьвідомі користи, які молодіж може віднести з приватної лектури, учителі сьвітських предметів старають ся о бібліотеки для учеників, подають їм що тижня сьвіжу, цікаваючу книжку до читання а навіть декотрі жадають від ученика письменного або устного звіту з прочитаного; ми на жаль не маєм своїх відповідно уладжених бібліотек, а що більше: нема з чого їх уладити, бо мало маєм книжок, які можна би подати молодіжи яко духовну лектуру. Се зайва річ булаб наводити, чого нема, а що повинно бути; досить вказати на те, що конечно повинно бути:

1. Одною з найважнійших задач катехита є, привчити учеників, щоби брали участь у вспільнім Богослуженю. Наколи їх серце загірєть ся при Службі Божій, сповіди, сьв. Причастію,

то вони не тільки одержать ласку видержати в добрім, але також радо повертати-муть до тих средств благодатних і пізнійше, в будучім життю. — Як сумний вид представляють ученики, що бездільно і без участі є присутні на Службі Божій, а може і при сьв. Причастію не оказують побожності! Наколи вони яко діти не навчать ся молити ся, то коли се має стати ся?!

Наколи-ж катехит має їх виховати в побожності, то треба му до того відповідного молитвослова. — Се не вистане, щоби ученики пр. при сьв. Причастію взагалі молили ся: молитви повинні бути такі, щоби через них пробудили ся внутрішні чувства побожності. — Молитвослов такий повинен бути апробований через духовну власть для цілої провінції, а також прийнятий через сьвітську власть. Тільки тоді може він прийти в спис приписаних шкільних книжок, а сього потрібно, щоби ученики були обов'язані такий молитвослов справити собі, взглядно щоби біднійші могли го одержати з шкільних бібліотек.

Як всюди так і у нас такого молитвослова нема. Проте уживають ученики часто-густо молитвословів менше відповідних; одні мають такий, другі інший, текст в них неоднаковий; многи ученики не мають жадного власного молитвослова: і тому часто катехит не в силі ввести учеників в уживане молитвослова і пояснити їм молитви. Holzhausen говорить в своїм ділі: „über die Anleitung der Kinder zu den religiösen Übungen“: „Многі християни не уміють уживати свого молитвослова, бо яко діти не привикли до того“.

Тому оправданою булаби слідуєча резолюция: „Узнаєм конечну потребу видання відповідного молитвослова для молодіжи середних шкіл і просим духовну власть о видані і введені його в наших школах“. —

Се була би перша книжка духовної лектури.

2. Другою булоби сьв. Письмо. —

В школах буває так, що ученик через цілу гімназію чує про сьв. Письмо, учить ся його цитатів а наконєць виходить з гімназії і ніколи еще не бачив книг сьв. Письма!

„Если не всі книги, то по крайній мірі Евангеліє хай буде предметом особливийшої уваги для них, хай буде всегда в їх руках“ — скажем словами сьв. Івана Золотоустого. Недостаток той легко усунути: предложити в списі книжок, які школа щороку закупляє, одно видане сьв. Письма, прим. о. Бачиньского.

3. Хотя і як висше наведені книги є потрібні, все таки вони бібліотеки дух. лектури для учеників еще не зложать. Треба книжок, які би молодіж радо брала до рук і читала. Таку бібліотеку треба у нас доперва утворити. Очевидно не ходить ту о якінебудь видання: книжка, зачислена до дух. лектури для молодіжи, повинна відзначати ся інтересністю шо до сво-

його змісту, взірцевістю що до форми, цінністю що до наукової стійкості. — Написати таку книжку для молодіжи, се річ не легка і наколиб хоть раз на рік появила ся така книжка, зділало би ся у нас вже багато на тій доси запущеній ниві. Впрочім легко приспшити виданє такої лектури через зладжене клясичних переводів чужих діл, які вже мають вироблену свою марку. А чужі народи мають вже багато таких книжок.

а) В молодих серцях викличе глибоке вражінє і одушевить їх для невинности та побожности, для віри та саможертви жите в катакомбах, яке представляє карл. Wisemann в своїй „Фабіолі“, Newmann в „Callista“-і і De Waals у „Valeria“-і та „Ben-Hur“-і (руський перевід у виданю ОО. Василянів). — З великою розкішю читав-би ученик Spillmann-a S. J.: „Das Opfer des Beichtgeheimnisses“, „Die Wunderblume von Woxindon“ і „Lucius Flavius“; K. Kummel a: „Auf der Sonnenseite“, „An der Gotteshand“. —

б) Поучаючими були би апольогетичні твори: Weiss: „Apologie des Christentums“, Hammerstein S. J.: „Edgar oder vom Atheismus zur vollen Wahrheit“, „Gottes Beweise“, „Das Christentum und seine Gegner“.

в) Надземні світи вказує молодцєви: Scheeben: „Die Herrlichkeiten der Göttlichen Gnade“, а Meschler-a S. J.: „Leben unseres Herrn Jesu Christi, des Sohnes Gottes“ веде ученика до жєрєла житє Бога; Дідон-a „Ісус Христос“ наповнить його серце любовю; Тому з Кемпіс „О наслідваню Христа“ стане улюбленою книгою на ціле його жите, а Treppel-a „Das Leben J. Christi“ розвіє сумніви, які може закрали ся по прочитаню Штрауса або Ренана; Haffner-a: „Vernunftbeweis für die Unsterblichkeit der menschlichen Seele“ — поучаюча і интересна книжка для учеників VI. кляси; Morawsko-ro „Wieczory nad Lemanem“, поодинокі, легко і приступно написані уступи в Cathrein-a „Moralphilosophie“ (видані в формі брошурок, пр. „О цілі чоловіка“, „О щасливости“) пожелана лектура для VII. кляси; — Kneller-a S. J.: „Das Christentum und die Vertreter der neueren Naturwissenschaft“, Morawsko-ro: „Celowość w naturze“ — се взірці, як того рода книжки з области природничих наук через живий опис природи втаємничають молодіж в глибше зрозумінє окружаючого ю світа, розбуджує розумну і дотепну образованого чоловіка любов природи, стереже і хоронить тим самим перед нинішніми струями матеріялізма і релігійного індиферентизма, поучає через видимий світ підносити душу свою до вічної ідеї правди і краси. —

г) Неменше глибокий вплив мали би монографії знаменитих Отців Церкви і житєписи деяких св. мучеників і угодників Божих і були би улюбленою лектурою молодших учеників, наколиб з всею історичною правдою узгляднювали психічний розвій тих християнських героїв, вказували, як вони

духово вирабляли ся, а притім в живих красках представляли ті епоки і ідеї, серед яких вони жили і ділали.

Впрочім не є річю сього реферата подати спис вичерпуючий книжок і книжочок, з яких можна-би зладити бібліотеку духовної лектури для нашої молодіжи; реферат сей має на меті тільки звернути увагу Впр. Отців на так цінний педагогічно-моральний середник, яким є читане духовних книжок.—

Тому предкладаю другу резолюцію до обговорення і рішення сьвітлому конгресови: „Узнаючи потребу дух. лектури для молодіжи, основується сталий комітет з 9. членів (по 3. з кожної епархії), який має заняти ся утворенем бібліотеки дух. лектури для молодіжи середних шкіл“.

(Завданем сього комітета булоб, вибрати відповідні книжки, написані в чужих бесідах, і упросити відповідні сили о їх перевід; означити, які нові книжки належалоб написати і винайти писателів, роз. за відповідно високий гонорар).

Наконець остає еще одна важна квестия, а се грошева, без якої порішення годі до діла приступити. Правда, що може хто з авторів або перевідчиків мігти а хотівби своїм коштом видати одну-другу книжку, але тим еще бібліотека не утворить ся; треба проте достаточних способів на видане цілого ряду книжок.

(Конець буде).

Вісти з „Товариства катехитів“.

10. Засіданє виділу

„Товариства Катехитів“

дня 8/IX. 1911.

Присутні: оо. Гузар, Лужницький, Лопатинский, Туркевич, Лежогубский, Лициняк.

1. Принято до від. протокол з поп. засідання.

2. Принято до від. заснованє кат. кружка в Перемишлі, якого головою вибрано о. І. Савчина, заступником голови о. Н. Чабана, касиєром о. С. Мацюрака а секретарем о. Комарницького.

3. Принято до від., що в Городку Ягайлоньським заснував ся місцевий кат. кружок, якого головою вибрав о. Е. Чернецкого, касиром о. Стеблецького, секретарем о. Щербанюка, а в члени кружка вступили ОО. Романюк з Керниць і Плешкевич з Каменоброду.

4. Принято в члени товариства о. А. Сімовича з Кіцмани на Буковині.

5. Принято до від. письмо ц. к. Уряду виміру належитостий в справі еквівалентної належитості і поручено секретареві до полагодження.

6. Принято до від. звіт тов.: „Der Wiener Katechetenverein“ з діяльності за р. 1910.

7. Принято до від. звіт секретаря з полагодження особистих справ ОО. Сайкевича, Савицького, Содомори і Зінкевича.

8. Принято до від. зладжений секретарем спис всіх катехитичних посад в 3. епархіях.

9. Поручено оцінку праці о. Содомори п. з.: „Унія а піднесенє просєвити руского духовенства“ — о. Туркевичеві.

10. Поручено зрецензованє праці А. Турули п. з. „Яких способів може ужити катехит, щоби з його учеників вийшли колись віруючі і практикуючі християни“ о. Д-р. Конрадови.

11. О. голова подає до від., що перевід щоденних молитов на народню бесїду, зладжених окремою комісією львівських катехитів сер. шкїл, а апробований Високопреосєв. Митр. Ординариятм, видруковано вже в малім катехизмі.

11. О. голова подає до відома, що відносив ся до Впреосєв. лат. Архиеп. Ординарията у Львові в справі вспільного конгрєсу катехитів обох обрядів, предложеного Ѓ. Е. Преосєв. Архиреем Кир Константином на заг. зборах „Тов. Кат.“ в Перемшлі. — Ѓ. Е. Впреосєв. лат. Ординарій заявив, що якраз сего року в осени має відбутися зїзд кат. Епископату Галичини у Львові і на той час буде можна скликати представників катехитів обох обрядів для вспільного порозуміння.

13. О. голова подає до від., що відносив ся до Впреосєв. Митр. Ординарията в справі увільнення всіх учеників обох обрядів від шкільних обовязків в днях Навечерія сєв. Богоявлення, Сошествія сєв. Духа і в надїя, що справа буде користию полагоджена.

14. В справі пропозицій кат. кружка в Стрию ухвалено:

а) що до 1-шої пропозиції, щоби підняти стараня в тїм напрямі, щоби катехитам були вчислювані лїта служби переведені в душпастирстві, евент. в провіз. службі, рішено, щоби, позаяк виконанє такої пропозиції залежить від ухвали Сойму, відложити справу до порозуміння з лат. катехитами, тим паче, що катехити Низшої Австрії в тій справі осягнули вже каристні успіхи.

Що до другої частини цієї пропозиції, щоби катехитам сер. шкіл були вчислювані літа служби в нар. школах, то, з огляду що на се потреба би нової устави державної, а до поставлення її на порядку деннім думи державної треба би щонайменше петиції всіх катехитів сер. шкіл Монархії, уважає виділ з огляду на свої сили і парламентарну ситуацію бодай тепер за нездійсненим.

Яко одиноку зараду в тій справі на разі уважає виділ те, щоби катехити нар. шкіл обнимали вперед службу в уч. семинарях, і аж опісля в гімназіях.

б) що до другої пропозиції, щоби в празничні дні замість екзорт вільно було катехитам відправляти єспівані Служби Б. для шкільної молодіжи, то з огляду, що таке заряджене не моглоб ся видати без зміни шкільних устав для цілої Монархії, що катехити лат. обряду менше мають інтересу в впровадженю цієї новости, яка, як се виділ вповні признає, для нашого обряду має превелике, користне значінє, порішено полишити виконуванє її приватній ініціативі катехитів, як се вже львівські катехити в значній мірі практикують.

Ті рішення ухвалено подати до відома кружка на заг. зборах товариства.

15. Президія товариства складає звіт з виконання поручення даних їй на засіданю виділу з д. 31. мая с. р. в цілі підготовлення реколекцій для катехитів і заг. зборів товариства, а іменно:

а) Внесено поданє до В. ц. к. Рад шк. кр. Галичини і Буковини о уділенє урядової відпустки для катехитів на реколекції в днях 11—15 вересня с. р. В. ц. к. Р. шк. к. у Львові уділила таку відпустку рескриптом з д. 4/VII. 1911. Ч. 7782/III. — Від В. ц. к. Р. шк. к. в Чернівцях нема дотепер відповіді.

б) Оповіднено реколекції і заг. збори товариства в „Катехитичнім Місячнику“, „Ділі“ і „Руслані“ по 2. рази.

в) Віднесено ся до 3. Презсв. Ординариятів о поміщенє такого оповіщення в 2. епарх. Вістниках.

г) Уложено порядок денний загальних зборів:

I. Отворенє зборів головою Товариства.

II. Вибір голови, містоголов і 2. секретарів на час зборів.

III. Реферат о. Е. Турули (гл. висше) і дискусія.

IV. Відчитанє протоколу з попередних заг. зборів.

V. Звіт секретаря з діяльності Товариства за час від 9. вересня 1910. до 15. вересня 1911.

VI. Звіт каспера за той сам час.

VII. Звіт контрольної комісії і уділенє абсолюторії уступаючому виділові.

VIII. Вибір нового виділу.

IX. Вибір контрольної комісії.

X. Внесення і інтерпеляції, —

д) Завізвано місцеві кружки до надіслання звітів з їх діяльності і еwent. внесеня, які мали-би прийти під обрану заг. зборів.

е). Завізвано контрольну комісію до провірення рахунків.

з) Підготовлено все потрібне до реколекцій, якими має проводити о. Д-р. Коциловський.

ж) Зібрано лісту учасників реколекцій, яких зголосило ся 54, а се 29. з львівської Архиепархії (14. сер. шкіль, 3. нар. шкіль), і 19. зі Станиславівської (9. сер. — 10. нар. шкіль) і вислано ту лісту Преосв. Станисл. Ординариатови дня 5. IX. с. р.

16. Принято до відома звіт секретаря з діяльності виділу за с. р.

17. Принято до від. звіт касиєра за с. р.

18. Принято до від. зладжений секретарем спис всіх кат. посад

19. Принято до від. зладжене секретарем упорядковане архиву товариства.

20. Порішено предложити заг. зборам від центр. виділу слід. внесеня:

а) Заг. збори поручають будучому виділови оборону катехитів в той спосіб, щоби напасти, які появили би ся в яких-небудь часописях, поручав одному місцевому членови провадити в евіденції і повідомляти дотичахих катехитів про ті справи та підприємяти відповідні способи оборони.

б) Щоби в цілі точного поладжування личних справ катехитів у їх відношенню з властями, як також в цілі поділу праці між виділовими визначив одного з місцевих виділових, зглядно заступника виділового, на референта личних справ катехитів нар. шкіль, а одного на референта личних справ катехитів сер. шкіль, так щоби розділ чинностей між виділовими виглядав в той спосіб:

I. заступник голови

II. касиєр

III. секретар

IV. редактор: „Кат. Місячника“

V. референт кружків

VI. „ часописий

VII. „ личних справ катехитів нар. шкіль

VIII. „ „ „ „ „ сер. „

На случай конечної потреби може 2. діли обняти один виділовий.

г) Взиває ся виділ, щоби починив відповідні кроки в цілі досягнення зелізнничих легітимацій для катехитів нар. шкіль. —

Катихитури в середних школах установлені на основі §. 4. закона з 19. вересня 1898.

Починаючи з 1868. р. міністерство віроісповідий і просвіти системізувало посади сталих катихитів при тих правительственных середних школах, в яких було найменше 80 учеників одної віроісповіди згідно обряду. Такий сталий катихит обов'язаний учити релігії у всіх класах і виголошувати ексртуру в неділі і свята.

Та колиж в наслідок зросту фреквенції в деяких середних школах правительство мусіло отворити паралельні відділи при поодиноких класах, тоді один катихит не міг обняти сам всі години і тому іменовано для деяких заведень катихитів-суплентів. Закон з 19. вересня 1898 (В. з. д. ч. 173) в часті усунув ту аномалію, бо дозволяє системізувати в тій самій заведеню другу сталу посаду катихита, котрий обов'язаний учити тижнево 10 годин релігії, а евентуально мати 8 годин тижнево науки релігії і виголошувати одну ексртуру, яка числить ся за дві години. За кожду годину понад обов'язковий вимір одержує такий катихит ремунерацію по 100 К. річно за кожду годину науки в тижни. (§. 9. закона з 19. вересня 1898).

В §. 4. згаданого закона визначено такі побори службові для сих учителів релігії. „Учителі релігії, що уділяють науки релігії не у всіх класах державної середньої школи повної, або не мають законної кваліфікації на учителя інших світських предметів в дотичній школі середній одержують річну платню в квоті 900 зл (1.800 К.), яка зростає що пять літ, котрі учитель релігії вислужив в тій характері в державній школі середній чи то в часі, заки ще сей закон обов'язував, чи то вже по тій і то аж включно до 25. року тої служби. Підвишка виносить по упливі першого і другого пятиліття (100 зл.) 200 К., а по упливі кожного з трох слідующих пятилітій (200 зл.) 400 К. річно.

Що до числення пятилітій тим учителям релігії обов'язують загальні постанови закона для дійстних учителів середних шкіл.

На основі §. 6. а lin 6 і 7. ті учителі релігії належать до IX. класи службового степеня, а коли шкільні власти затвердять їх в учительськім уряді то одержують титул „професор“.

Ті самі постанови закона відносять ся також і до сталих катихитів, що займають посади, системізовані в неповних школах середних. — *I P.*

ДОДАТОК ДО „НИВИ“.

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Туркевич.

Ч. 9 і 10.

Львів, 15 падолиста 1911.

Рік I.

О. ІВАН ТУРКЕВИЧ.

Товариство катехитів.

II. катехитичний конгрес.

Геферат О. Д-ра Дорожинського:

О духовній лектурі молодіжи.

(Д а л ь ш е).

Квестию тоту можна рішити прийнятем слідууючої, третьої резолюції: „В цілі видання бібліотеки духовної лектури для молодіжи катехити середних шкіл удають ся зпросьбою до Впреосъв. Митр. Ординаріята, щоби зволив відповідну часть суми, призначуваної піврічно краєвим Виділом на місії (1.600 кор.), приділяти на місії писаним словом серед молодіжи“. — Можна надіяти ся, що дух. власть, якій душевне добро молодіжи лежить на серци, схоче вдоволити сій просьбі, тим паче, що ся молодіж при такій лектурі виросте на ревних, неустрашимих вірних і ширителів релігійно-морального житя серед нашої суспільности. —

Утворенєм такої бібліотеки можна-би заспокоїти бажане читання у учеників. Тоді не будуть вони мали потреби вишукувати і читати шкідливі книжки і брошури, яких тьма появляється навіть у наших видавничих спілках, а стануть черпати виключно у чистих жерел і разом з розвоєм їх духа поступати-ме образоване характеру, одушевлень для чесноти, побожності, ревности для Божих справ і релігії; лектура не буде для них нагодою до морального падення, але певною „небесною драбиною“, по якій душа вспинати-меть ся висше і висше до Бога. —

А тоді Христові ідеї вийдуть і в жите молодіжи: вона не стане встидати ся говорити в приватнім житю про релігійні понятя. Релігія стане для неї середньою точкою, навруги якої обертати меть ся щоденне жите, силою, яка порушувати-ме всі її діла: молодіж заживе християнським житем!

(Продовження про I. катех. кон-рес слідує).

II. Загальні збори Товариства катехитів в Станиславові дня 15. IX. 1911.

П Р И С У Т Н І.

А. Преосвященный Архиерей Кир Григорій

Б. Члени Товариства О. О.:

1. Евген Гузар	15. Василь Дубіцкий
2. Даміян Лопатинський	16. Миколай Конрад
3. Іван Туркевич	17. Петро Задворняк
4. Теодозій Лежогубський	18. Андрей Галандюк
5. Зенон Кирилович	19. Степан Хировський
6. Николай Гриньовський	20. Евген Турула
7. Адріян Добрянський	21. Іван Маркевич
8. Антін Войтіховський	22. Петро Патрило
9. Полієвкт Кмить	23. Теодозій Кудрик
10. Іван Порайко	24. Володимир Лотоцкий
11. Василь Лициняк	25. Остап Барановський
12. Софрон Глібовицкий	26. Антін Содомора
13. Юліян Дзерович	27. Михайло Лада
14. Николай Галянт	28. Лев Манько Ч. С. В. В.

В. Нововступаючі члени О. О.:

1. Маріян Рогошевский	11. Осип Мартинків
2. Василь Паньковский	12. Григорій Дурделла
3. Михайло Сімович	13. Євген Гісовский
4. Атаназій Левинський	14. Іван Луцик
5. Василь Бабин	15. Михайло Бурчицкий
6. Віктор Лозинський	16. Олексій Гуньовский
7. Теодор Блонський	17. Григорій Будзяк
8. Іван Станецкий	18. Осип Малицкий
9. Іван Плавюк	19. Осип Проць.
10. Іван Кордуба	

І. Отворене зборів головою товариства.

О 9. год. рано голова товариства о. Євген Гузар, сконстатувавши, що зібралося статутом вимагане число членів і що збори зістали формально оповіщені в 3. єпархіяльних вістниках і в Катехитичнім місячнику, отвирає загальні збори.

Відтак підносить 3. справи:

1) щоби 19. новозголосившихся катехитів збори прийняли в члени товариства. Принято.

2) Зазначає, що минув якраз 1. рік істнованя товариства, про якого діяльність зложить подрібний звіт секретар товариства, та просить о справедливий осуд, а наколиб збори добачили яку недостачу в діяльності виділу, просить, щоби збори подали щиро способи, як оживати товариство.

3) Згадує, що стоїмо під сумним вражінем напастий, які появили ся в 2. ворожих часописях на товариство а навіть на духовні вправи катехитів. Під другою з тих дописей підписано: руский св'ященик! — Не хочемо вірити, щоби в крузі наших товаришів знаходили ся зрадники народа і св'ятої, католицької віри. Протестуєм против напастей на наше товариство і наш єпископат і заявляєм наше обуренє, та просим Бога, щоби, наколи така статя вийшла справді з під пера св'ященика, Бог врозумив його і навернув до св. поканя! —

ІІ. Вибір голови, 2 містоголов, 2 секретарів зборів і комісії-матери, яка запропоновалаб зборам лісту нового, будучого виділу.

Голова товариства, користаючи з ласкавої присутности Преосв'ященого Архієрея Кир Григорія, предкладає зібраним до вибору на час зборів:

1. На почетного провідника: Преосв. Кир Григорія.
2. На містопровідників О. О. Добрянського, Кмита і Глібовицкого.
3. На секретарів зборів О. О. Туркевича і Мартинкова.

4. До комісії-матери О. О. Дзеровича, Войтїховского і Гриньовского. —

Принято одноголосно. —

III. Реферат о. Е. Турули на тему: „Яких способів може ужити катехит, щоби з його учеників вийшли колись віруючі і практикуючі християни“.

(Реферат сей буде поміщений друком пізнійше в „Катехитичнім місячнику“). По рефераті розвинула ся дискусия. —

о. Глібовицкий зазначає, що катехит має бути душ-пастирем молодіжи, не учителем релігії. Шкільні власти заєдно трактують учителів релігії і греко-католицької і римо католицької і мойсеевої. Минули часи, коли катихит мав перше слово в учительськім зборі; нині мусить любовю обнимати всіх і добрих і злих, а тоді буде мав пошану гідну сьвященника. Молодіж виходить доброю з гімназії а псуєть ся на університеті.

о. Войтїховский складає подяку о. Турулі за основне і працювате обробленє тем, а доповнює її слідуючими увагами:

1) Нам прислугує право домагати ся справлення скіоптиконів.

2) Користати з приказу закона, щоби молодіж низших шкіл в літї посїщала церков.

о. Барановский вносить, щоби дискусию переложити на кінець зборів до послїдної точки програми.

IV. Відчитанє протоколу з попередних загальних зборів в Перемишли.

Провідник зборів поручає секретарови товариства відчитати протокол попередних загальних зборів, однак зібрані члени порішили, щоби відчитати лишень резолюції приняті на зборах і прийняли прѣтокол зборів до відома.

V. Звіт секретаря товариства о. Івана Туркевича з діяльности товариства зі час від 1/XI 1910 до 15/IX 1911.

1) Звіт з діяльности головного виділу.

Виділ вибраний на загальних зборах товариства дня 1/XI 1910, в якого склад вийшли: о. Е. Гузар яко голова, оо. Л. Лужницький, Д. Лопатинський, Т. Лежогубский, І. Туркевич, О. Мартинович, О. Кормош, З. Кирилович і В. Лиско яко виділові, та о. о. І. Рудович, В. Лициняк і Я. Левицкий яко заступники виділових уконституував ся в той спосіб, що вибрав о. Л. Лужницького містоголовою, о. Д. Лопатинського касиєром, а о. І. Туркевича секретаром виділу.

Виділ відбув десять засідань (1. на місяць з виїмком фєрий). Звіти з засідань виділу знані Вп. Отцям, бо друкують ся

в „Катехитичнім місячнику“, проте ограничу ся до короткого зібраня поодиноких груп праці виділу.

Передовсім заняв ся виділ виконанем резолюцій прийнятих на загальних зборах в 1910 році.

Найперше поручено о. Е. Гузарови уложити молитвослов для шкільної молодіжи і то потрібний: малий, середній і великий. Малий молитвослов вже викінчений і підготовляється до друку. Принято перевід щоденних молитов на народню бесіду, зладжений комісією львівських катехитів по призову Високопреосвященного Митрополитичого Ординариату, і видруковано в малім катехизмі. Зрецензовано також „катехитичний молитвослов“, зладжений о. Федевом з Заліщик, з вельми користним вислідом і віддано до суперрецензії у фахові руки; Заложено орган товариства під заголовком: „Катехитичний Місячник“ і поручено его редакцію о. І. Туркевичу. Позаяк 180 сталих катехитів Галичини і Буковини не годні власними силами удержати самостійну часопись, вийшов виділ товариства в порозумінє з редакцією „Ниви“ щоби хоть на разі видавала его в об'ємі одного піваркуша раз на місяць яко безплатний додаток. Редакция „Ниви“ радо згодила ся на те, за що на сім місци складає їй виділ прилюдну подяку. На жаль об'єм сей вельми малий, щоби в нїм можна виповнити бодай в приближеню задачу станового органу; проте хоть материялу знайшлоб ся багато, мусить редакция ограничити ся на подаване лиш найважнїйших вістий, а більші статї роздроблювати так, що годї їх навіть буде помістити в однім річнику. Місячник почав виходити 1. січня 1911 р. і вийшло до тепер сім чисел. Через фєрії відпало два числа, за те до кінця року, вийдуть два подвійні числа. Поміщено до тепер в катехитичнім місячнику отсі статї: о. Боцяна про монахівську катехитичну методу, о. Туркевича історію товариства катехетів, закони державні і краєві дотичачі науки релігії катехитів, звіти з засідань виділу і оповістки виділу, рецензії і личні вісти.

Дальше поручено окремій комісії, якої референтом був секретар товариства, уложити регулямін для льокальних катехитичних кружків. Той регулямін вилітографовано і вислано з порученєм заложити місцеві кружки слїдуючим оо. товаришам:

1. Конрадови в Тернополи
2. Громницкому в Золочеві
3. Глїбовіцкому в Бродях
4. Дзеровичови в Стрию
5. Дубіцкому в Бережанах
6. Турулі в Теребовли
7. Кудрикови в Рогатині
8. Содоморі в Підгайцях
9. Чернецкому в Городку

10. Мартиновичови в Перемишлі
11. Сікіжинському в Сяноці
12. Кмитєви в Дрогобичи
13. Погорецькому в Ярославі
14. Грицикови в Сокали
15. Ортинському в Самборі
16. Залітачови в Яворові
17. Порайкови в Станиславові
18. Кириловичови в Коломиї
19. Левинському в Чернівцях
20. Добрянському в Бучачи
21. Федевови в Заліщиках.

На те заложено дотепер всего сім кружків :

1) В Стрию, якого головою є о. Дзерович, касиєром, о. Галайчук, секретаром о. Галянт, число членів 6.

2) В Терєбовли, якого головою є о. Волянський, касиєром о. Турула, секретарем о. Цегельський, число членів 14.

3) У Львові (кружок нєродних катехитів) якого головою є о. Лиско, касиєром о. Дилинський, секретарем о. Новосад, число членів 13.

4) В Золочеві, якого головою є о. Громницький, містоголовою о. Хмільовський, касиєром о. Постригач, секретарем о. Плашовецкий, число членів 6.

5) В Дрогобичи, якого головою є о. Кмить, містоголовою Рудницький, касиєром о. Кункевич, секретарем о. Савицкий, число членів 6.

6) В Городку, якого головою о. Чернецький, касиєром о. Стеблецкий, секретарем о. Щербанюк, число членів 5.

7) В Перемишлі, якого головою о. Савчин, містоголовою о. Чабан, касиєром о. Масюрак, секретарем о. Комарницький, число членів 9.

О. Содомора в Підгайцях і о. Федів в Заліщиках виправдали неможливість в їх місцевостях катехитичних кружків. З прочих місць не наспіла до тепер жадна відповідь. Про діяльність місцевих кружків зложу окремі звіти.

Що до прочих резолюцій порішив виділіти в окремій депутатії, складаючої ся з о. о. Лужницького, Лопатинського, Лежогубського, Туркевича і Лиска представити тіже его Ексцеленції Високопреосвященному Митрополиті Кир Андрееви до заопиніюваня і засягнення інформацій що до їх виконаня. Его Ексцеленція прийняв ті резолюції до ласкавої відомости і уділив вичерпуючих інформацій в справі їх виконаня. Депутация вручила також перевід щоденних молитов на народню бесіду, Его Ексцеленція призволив ласкаво, щоби сей перевід бу^в

печатаний. Предложено також проєкт будови дому для катехитів, яких Єго Ексцеленція прийняв до вельми прихильної відомості. Позатим зволив також Єго Ексцеленція заповісти голові товариства, що жадної книжки катехитичного змісту не позволить видати без заопіювання товариства катехитів.

Голова товариства відносив ся відтак до Високопреосвященного Митрополичого Ординариту в справі увільнення всіх учеників обох обрядів від шкільних обов'язків в днях навечерія Богоявлення Господнього і Сошествія Сьв. Духа і є надія, що справа буде користо полагоджена.

Виділ інтервеніював у Високопреосвященного Митрополичого Ординариту, а через Ординарит у Високої ц. к. ради шкільної краюї у всяких біжучих і особистих справах і уділяв своїм членам інформації листовні як в урядових так і личних справах.

На поручене виділу відносив ся голова товариства до Високопреосвященного латинського Ординариту у Львові, в справі спільного конгресу катехитів обох обрядів, предложеного Єго Ексцеленцією, перемиским архиєреєм Кир Константином. Високопреосвящений латинський Ординарит заявив, що як раз сего року в осени має зїхати ся католицкий єпископат до Львова і на той час буде можна скликати представників обох обрядів для вспільного порозуміння.

На поручене Високопреосв. Митр. Ординариту уложено доброміне і відповіді на питання поставлені і надіслані катехитичною секцією товариства: „Oesterreichische Leo-Gesellschaft“ та предложено їх Високопреосв. Митр. Ординариту.

Принято від товариства „Учительска Громада“ у Львові: „Відповіді на квестионар в справі греко-кат. релігії в гімназіях з польскою викладовою мовою“, до дальшого урядованя.

На прошене „Краєвого Союзу шкільного“ визначено о. Лиска яко делегата до сего товариства.

Члени виділу заняли ся також уложенем нової літургії і історії біблійної Старого Завіта для гімназій. —

Запренумеровано для товариства:

- a) Katechetische Blätter
- б) Christlich-pädagogische Blätter
- в) Grundfragen der Katechetik
- г) Berichte der kat. Kurse in Wien, Salzburg u. München.

Память першого помершого члена товариства бл. п. о. А. Паславского з Перемишля почтив виділ кондоленційною телеграмою, висланою на руки О. Савчина в Перемишли, і заупок. Богослуженем д. 2/V. в семинарській церкві у Львові; О. Туркевич відправив сьв. Літургію а всі місцеві члени тов. взяли участь в парастасі.

Виділ поробив заходи, щоби 10-літний ювілей вступлення Єго Ексцеленції Високопреосвященного Митрополита Кир Андрея на владичий престіл почитити академією в честь сьв. Сьвященомученика Йосафата, але задля причин від виділу независимих мусів від сього заміру відступити. —

(К. б.).

Просимо ширити між народ христіяньський двотижневник

„ОСНОВУ”

що виходить вже **шестий рік** у Львові (ул. Куркова 37) і коштує річно 3 кор., а півр. 1'50 кор.

Катехитичний місячник.

Орган „Товариства катехитів“.

Редагує о. Іван Туркевич.

Ч. 11.

Львів, 1 грудня 1911.

Рік I.

II. Загальні збори Товариства катехитів в Станиславові дня 15. IX. 1911.

(Д а л ь ш е).

Що до пропозицій, надісланих центральному віділові місцевим кружком в Стрию, рішено:

1) відносно до 1-шої пропозиції, щоби катехитам були вчислювані літа служби, переведені в душпастирстві, взгл. в провіз. службі, то позаяк виконане її залежить від сойму, відложено справу до порозуміння ся з лат катехитами, бо тоді може бути більша гваранция успіху, тим паче, що катехити Низшої Австрії в тій справі осягнули вже користні успіхи.

Що до другої часті 1-шої пропозиції, щоби катехитам середних шкіл були вчислювані літа служби в народних школах, то на се потреба нового державного закона, попертого петицією всіх катехитів середних шкіл держави, що на разі бодай з огляду на свої сили і парламентарну ситуацію уважає виділ за вельми далеке до здійснення власною ініціативою. Можна сему порадити на разі в сей спосіб, щоби катехити нар. шкіл обнимали вперед службу в семинариях учительских.

2) Що до другої пропозиції, щоби в празничні дни замість екзорт катехити відправляли сьпівану Сл. Б., то зогляду, що се мусіло би потягнути зміну шкільних устав державних, що

катехити лат. обряду менше мають інтересу в впровадженню сеї новости, яка, як се виділ вповні признає, для нашого обряду має превелике значінє і значну користь, порішено полишити виконуванє її приватній ініціативі катехитів, як се вже львівські катехити в значній мірі переводять. Позаяк застановленє ся над тими пропозиціями і виконанє повзятих в тім напрямі рішень вимагало більше часу, ухвалено ті рішеня подати до відома кружка на заг. зборах.

Остаточнo заняв ся виділ устроєнем теперішних реколекцій, упросив Преосвященного Еп. Кир Григорія о протекторат над ними, вистав ся для Вп. ОО. Товаришів о урядову відпустку у шкільних властей, які ю видали д. 4/VII. Ч. 7782/III. оповістив реколекції в часописях: „Кат. Місячнику“, „Ділі“ і „Руслані“ по 2 рази, постарав ся о таку оповістку в 3. епарх. Вістниках і зібрав лісту зголосивших ся учасників та предложив ю Преосв. місцевому Ординарiятові.

Протокол дійств секретаріату товариства обнимав сего року 134. чисел в одержаних і висланих письмах. Архив товариства, упорядкований секретарем, обнимає 59. актів.

Для лучшого орієнтованя ся в оцінці діяльності нашого товариства позволю собі порівнати ю з діяльністю товариства: „Wiener Katechetenverein“ за сей рік:

Віденське товариство має 800. членів. Його протокол дійств виказує 1550. чисел. Має воно свій орган, якого скількість пренумераторів піднесла ся о 100. Виділ його відбув 6. засідань центральних, а 5. конференцій на провінції і заняв ся подібно нашою реформою підручників, виданєм молитвослова, але також реформою плянів науки релігії і виданєм релігійних образів. —

Звіт братнього товариства зазначає:

1) „Mehrmals wurde auch der W. K.-V. um Erstattung von Gutachten aufgesucht; leider nur mehrmals und nicht immer da, wo wir gerne mit solchen gedient hätten und hätten diesen können“.

2) „Erreicht haben wir... dass.. sämtliche Seelsorgsjahre, soweit sie im Schuldienste verbracht wurden, nicht bloss in die Pension, — sondern auch... in die Dienstalterszulagen eingerechnet werden... Sei festgestellt, dass mit solchen Verbesserungen des niederösterreichischen Katechetengesetz-s nicht bloss den Katecheten Niederösterreichs genützt erscheint, sondern dass vielmehr alle diese Erfolge für andere Kronländer von grösster Bedeutung sind, da sich, wie schon bisher sich öfters gereigt hat, auch andere Landtage durch das praecedens Niederösterreichs zu ähnlichem Vorgehen bestimmen lassen“.

При тім однак жалуєть ся, що і ми мусимо повторити :

3) „Mangel an Mitarbeitern“.

4) „Viele Katecheten stehen dem Katechetenverein freund gegenüber“.

5) „Als Kuriosum mag da etwa angeführt sein, dass fast sämtliche Professoren, Lektoren, Dozenten der Katechetik nicht zu den Lesern der „Christl.-pädagog. Blätter“ zu gehören scheinen“...

А кінчить звіт словами :

6) „Objektiv wäre mehr zu tun gewesen ; gar manches ist zu wünschen übrig geblieben, niemand weiss das besser als wir selber! Subjektiv dagegen war kaum mehr möglich und wird nicht mehr möglich sein, solange diese Art von Tätigkeit nur als Nebenarbeit verrichtet wird“.

Ми додамо лиш від себе : далисьмо почин до організації, до спільної виміни гадок і зєдиненої праці та маймо в Бозі надію, що позакладають ся по цілій Галичині і Буковині місцеві кат. кружки, поступ в нашій кат. діяльності поплине широким руслом, а тоді і центр. виділ буде міг здати величавий звіт не з діяльності поодиноких осіб товариства, але з органічної, зєдиненої праці всіх катехитів для великої хвали великого Бога, для правди і добра молодіжки і для щастя народа.

Остаточнo предкладає виділ сьвітлим зборам на основі рішення повзятого на засіданю д. 3/IX. с. р. отсі внесення до ухвали :

а) Заг. збори поручають нововибраному виділови оборону катехитів в той спосіб, щоби напасти, які появили-би ся в яких небудь часописях, поручав одному місцевому членови провадити в евіденції і повідомляти дотичащих катехитів про ті справи та підняти відповідні способи оборони.

б) Щоби в ціли точного полагодження личних справ катехитів у їх відношеню з властями, як також в ціли поділу праці між виділовими визначив одного з місцевих виділових, взглядно заступника виділового, на референта особистих справ катехитів народних шкіл, одного на референта личних справ катехитів середних шкіл а одного на референта кружків, так щоби розділ чинностей між виділовими виглядав в той спосіб :

I. заступник голови

II. касиєр

III. секретар

IV. редактор „Кат. Місячника“

V. референт кружків

VI. „ часописий

VII. „ личних справ катехитів нар. шкіл

VIII. „ „ „ „ сер. „

В разі конечної потреби може 2. діли обняти один виділовий.

в) Взиває ся виділ, щоби починив відповідні кроки в ціли осягнення зелізничих легітимаций для катехитів народних шкіл.

Б. Звіт з діяльності кружків.

1. Кружок народних катехитів у Львові, за рік шкільний 1910/11.

Справозданє обіймає час від основаня т. є. 1/I 911 до 1/IX 911 р. — Членів мав кружок 12 — а іменно:

1) о. В. Лиско, голова	7) о. І. Алексевич,
2) о. І. Новосад, секретар	8) о. П. Гаврищак,
3) о. П. Задворняк,	9) о. Н. Янович,
4) о. П. Глиньский,	10) о. Н. Фединський,
5) о. А. Яримович,	11) о. А. Дилінський,
6) о. Н. Щепанюк,	12) о. Н. Возняк.

Сходини відбувались правильно що другого четверга в семінарі духовнім. Пересічно було присутних на сходинах 7 членів. — Обговорювано справи головнї дотикаючі ОО. катихитів і науки релігії у Львові. — Однак деякі з них мають значіне більше загальне, обходяче всіх ОО. катихитів і научуваня релігії в загалі. —

1) Справа молитов і руских пісень в мійських школах у Львові була обговорювана на кількох сходинах і рішено віднести ся до Впр. Митрополит. Ординаріята з просьбою щоби Рада Шкільна пригадала Дирекциям і учителям, що навіть діти в І-ій і II-ій класі сьуть обовязані хором молити ся по руски і співати руські пісні. — Молитви визначить о. катехит а підручник призначений єсть о. Матюка. —

2) В справі вільного дня від науки шкільної в день патрона Церкви, рішено віднести ся до Митр. Ординаріята з просьбою, щоби подав Раді Шкільній, котрі школи лежать в обрубі парохії Сьвято-Юрської і в котрий день припадає празник храмовий, щоби всі Дирекції звільнили в той день молодіж від науки. —

3) Понеже случали ся часто случаї перетягання дітий на лат. релігію і обряд — рішено віднести ся до Митр. Ординаріята, щоби Рада Шкільна заказала Дирекциям і поодиноким учителям і учителькам намавляти або і радою помагати дітям до покиданя свого обряду і катехита. —

4) На просьбу „Союза шкільного“ визначено яко свого делегата о. Вас. Лиска.

5) При виданю нового накладу малого катехизма на кількох надзвичайних сходинах — рішено перевести цілковиту реформу малого Катехизма — бо справлюванє поодиноких слів не веде до ціли — лиш впроваджує замішанє. — Але задля короткого часу який визначено для кружка (2 тижні) відложено сью справу до слідуячого виданя. —

6) За ініціативою кружка видано „Памятку І-го сьв. Причастия“. Образок більшого формату — дуже красний — в ціні по 10 с. — До набутя у о. Алексевича.

7) Уряджено торжественне спільне І-ше сьв. Причастіє для одних шкіл у сьв. Юра а для других в Преображенській Церкві. — Около 500 дітей приступило до І го сьв. Причастія. —

8) Рішено зайняти ся хлопцями термінаторами, що учащують до доповняючих шкіл промислових. В тій цілі, по зрілій нараді — вписали ся ОО. катихити до існуючого вже тов. „Ремісничя Бурса“, ввійшли до виділа тогоже товариства і тепер по вакациях зачне ся робота над ремісничою молодіжню на ширшу скалю. —

9) При кінци року шкільного рішили ОО. катехити заложити приготовляючі курса до гімназій.

Таких курсів було три.

І-ий під проводом о. В. Лиска на ул. Дунїн Борковских.

ІІ-ий під проводом о. П. Глиньского в читальни сьвято-Юрській, пізнійше сполучено его з І-им.

ІІІ-ий під проводом о. А. Диліньского в „Львівській Русі“, пізнійше коли о. Диліньский задля хороби мусів виїхати, обняв сей курс о. П. Задворняк. —

Хлопці здавали перед вакациями іспит вступний до руских гімназій. —

Крім тих справ обговорювано еще много інших чисто льокальних і особистих і спільно раджено, як в поодиноких случаях треба поступати. —

Львів дня 9. вересня 1911.

о. Василь Лиско

голова кружка.

ІІ. Кружок катехитів в Стрию.

Заходами Впр. о. Юліяна Дзеровича катехита при ц. к. гімназії в Стрию засновано дня 14. падолиста 1910. р. кружок катехитів Стрийских і вибрано головою Впр. о. Дзеровича, секретаром о. Ніколу Гаялянта а касиєром о. Володимира Галайчука. Окрім сих належали до кружка о. Хирівский, о. Матковский і о. Петрушевич.

В протягу сего часу т. є. від 14. падолиста 1910. р. до 6. вересня 1911. сходились члени кружка 6 разів, на котрих то сходах порушувано деякі справи і проваджено дискусії як також в формі відчитів порушувано питання наукові. Відчити мали: о. Ю. Дзерович, 1) о єствованю Бога, 2) народна мова а молитви щоденні, 3) узмисловлене науки релігії (на той темат має відбутись в найблизшій часі обширнійша дискусія); — о. Н. Гаялянт: дні сотвореня в книзі Битія а науки природничі. — Кружок катехитів в Стрию відносив ся також до головного Виділу Товариства Катехитів у Львові з деякими пропозициями а то: 1) урегульоване літ служби катехитів виділових і народних. 2) Зреформоване дотеперішного звичаю що до урочистих сьвят в той спосіб, щоби в місто ексорти і тихої Служби Бо-

жої в урочисті свята відбувалась сьпівана Служба Божа, а то для того, щоби по перше обзнакомити учеників практично з обрядами при сьпіваній Службі Божій а по друге, щоби приучити учеників обовязку, що не тільки читаної, але і сьпіваної Служби Божої має слухати. 3) Сьвяткованє днів перед Богоявленєм і в суботу перед Сошествієм Сьв. Духа, щоби відбувалось через всіх учеників цілої школи а не тільки через учеників обряду гр. кат. а то для того, щоби зрівнати наш обряд з обрядом латинським, котрий день задушний каже обходити всім ученикам і остережи учеників Русинів від некористних наслідків через виходженє з годин науки.

На будучє заміряє кружок урядити кілька відчитів на ріжні теми в об'ємі науки катехитичної як також перевести дискусії над біжучими справами: як зредукованє днів сьвяточних, відлученє церкви від школи, молодіж а лектура книжок і часописий. Кружок має замір урядити в тутешних школах так виділових як і середних практичні лекції і просить Сьвітлий Виділ о ласкаву поміч в тім посліднім замірі а то, щоби відніс ся до ц. к. Ради Шкільної краювої, щоби поручила Раді Шкільній окружній в Стрию на позволенє таких лекцій практичних.

Стрий 6/9 1911.

о. Юліян Дзерович
голова.

о. Н. Галант
секретар.

III. Кружок катехитів в Терєбовли за перший піврік 1911 року.

Терєбовельський катехит. кружок засновавсь дня 22 грудня 1910 р. на внесок о. Евг. Турули катехита.

Вписало ся звичайних членів 14.

Головою вибрано Вп. о. Івана Волянського, заступ. голови о. Евгена Турулу а секретарем о. Евгена Цегельського зі Струсова.

Усі члени зложили вкладки членські за перший піврік 1911 р. котру то квоту 21 корон відіслав підписаний на руки головного Виділу Товариства дня 27/12 1910 р. по відшибненю 25% на річ терєбовельського кружка. Кружок відбув доси три головні засідання (22/XII, 28/II, 26/V) кромі сего виділ відбув дві конференції.

Загально беручи предметом нарад була справа піднесеня релігійности у шкільних дітей через призвичаюванє їх до ріжних позашкільних практик релігійних. До сеї ціли головно мало би служити заснованє шкільного брацтва Найсьв. Тайн особливо між дітьми двох найвисших клас даної школи. —

Рід такого брацтва на пробу засновав підписаний в школі жіночій в Терєбовли. Проба випала зовсім вдоволяючо; через щоденне коротке відвідуванє церкви, спільні молитви і частє приминанє сьв. Тайн розбудилось у дітей жите релігійне.

Члени брацтва урядили собі свій шкільний престіл в церкві, котрий в протягу пів року украсили виключно власними

роботами, вишивками, малюнками на шовку і цвітими. (Вид сего престола представляє золочена фотографія).

Виділ кружка подумав над тим, щоби розбудити у дитий більше заінтересоване ся предметом релігії. В тій ціли роздобув він деякі средства до науки погляду.

1) На его предложене Рада Шкільна окружна закупила 4 серій образів біблійних для ужитку шкіл.

2) Поручено одному рисівникови виготовити (наразі) шість таблиць, на котрих зображені є прообрази Старого Завіта і їм відповідна подія з Нового Завіта.

3) Той сам артист виготовив образи сьвятині Соломона і Зоровавеля.

4) На замовлене виготовив оден селянин (самоук-різьбяр) модель сьвятині Мойсея (скинії), котрої одна бічна стіна відіймаєсь в ціли задемонстрованя ученикам нутра храму враз з цілою его обстановою як: кивотом, завісою, жертівником кадильним, сьвчником і иньшими.

5) Той сам різьбяр кінчить виготовляти з дерева дві фігурки високі 35 см. представляючі особу сьвященика (взглядно діякона) і єпіскопа, на котрі будуть ушиті усі ризи сьвященичі. Через поступенне вкладане сих уборів буде мож ученикам при науці літургії показувати церковні ризи.

6) Ученики 4 класу гімназ. виконали з дощенок модель церкви, котру мож розібрати і задемонструвати ученикам поділ храму і важнійші его предмети: як тетрапод, крилос, іконостас, піднебесне і престіл.

7) Кружок набув 50 діапозитивів представляючих події Старого і Нового Завіта; они мають служити до сьвітляних образів киданих на екран підчас біблійних викладів улаштування дїтям по школах. — (Скіоптікону позичає нам місцева філія „Просьвіти“).

Більшу половину видатків на висше вичислені прибори покрив кружок з доходів (88 кор.), які принесли чотири виклади улажені в околичних місцевостях Теревовлі на тему: „Єрусалим і его історія“, та „Подорож до сьв. Землі“. — Відчити виголосив о. Е. Турула демонструючи образами сьвітляними. —

Кружок заміряє в осени і зимі уладити більше викладів того рода а дохід призначити на основане бібліотеки діл релігійного змісту призначеної для ужитку шкільної молодіжи. —

З браку більших фондів не міг кружок приміститись в осібнім винанятім льокалю тож відбував свої сходи в уже то в комнатах Товариства „Руска бібліотека“ в Теревовлі, вже то в приватних домах сьвященичих.

Теребовля дня 6 вересня 1911 року.

о. Е. Турула
місоголова кружка.

IV. Кружок катехитів в Дрогобичи.

Місцевий кружок „Товариства катехитів“ в Дрогобичи оснований 11-го грудня 1910 р., числячий (по 6 го вересня 1911 р.) сімох (7) членів відбув вісім (8) сходин.

1) На сходах познакомлювано з найновішими річами літератури богословської і педагогічної, обговорювано біжучі справи відносячі ся до науки катихизму і виховання дітей і шкільної молодіжи, держано відчити:

2) Гора Морія (о. Кмить), вплив біблії на виховане духове дітей (о. Кункевич);

3) Розправляно над сим: Хто і що має ділати, щоби основи релігійно моральні були у молодежи тривкими.

Стан каси: вкладок уплачено 15 кор. з чого відослано до Головного Виділу 11 кор. 25 сот.

З місцевого кружка Товариства Катехитів в Дрогобичи 6-го вересня 1911 р. — о. П. Кмить. (К. б.)

О П О В І Щ Е Н Ї.

Високопреподобні Отці катехити!

Відчуваючи брак поглядових средств до науки релігії я піднявсь за діло, в якімсь часі приспособити їх певне число для ужитку шкільного. — Порозумівшись з відповідними ремісниками маю надію, що се діло зможу довести до кінця. —

Буду лиш просити ВП. Отців катехитів о їх ласкаві і хосенні замітки в тім взгляді та о подане мені спису тих средств поглядових, котрих потреба найбільше оказуєсь в даній школі. —

Я можу на замовлене уже служити слідуєчими средствами поглядовими:

І. „Скінія свідіння“ Мойсея; гарно мальований модель з дерева 35 цмр. довгий, на огороженій підставі (притвор) 85 цмр. довгий. Нутро святини демонструєсь ученикам піднесенєм бічної стіни. — В нутрі находять ся різблені і золочені моделі. а) Кивот завіта з таблицями і т. и б) Жертівник кадильний. в) Семирамен. свічник г) Стіл предложеня з хлібами і чашею. Побіч святини стоїть жертівник мідяний; мідяне море. (Усі моделі мож з осібно винимати і демонструвати. Ціна цілого моделю винесе 35 кор.

II. Манекін з дерева високости 60. цмр. а до него усі ризи діяконські, священничі і архиперейські, шиті з матерії в мініатурній формі. Через поступенне убиране в них манекіна мож ученикам демонструвати усі ризи церковні. Ціна винесе около 30 к.

На случай більшого числа замовлень буду міг владати крашені таблиці представляючі храм Соломона, Зоровавеля та усі старозавітні прообрази на осібних картонах з відповідними до них подіями з Нового Завіта. — о. *Евген Турула*, кат. в Терехован.

За редакцію відповідає свящ. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропільського Інституту під зарядом М. Рефца

Ж23911

1911

